

รายงานโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

ประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020
รหัสโครงการ 179115

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร. ธโรธร ตูทองคำ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

กันยายน 2567

งบประมาณสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund)
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จากกองทุนส่งเสริม
วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

ชื่อเรื่อง ประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

ชื่อผู้วิจัย รองศาสตราจารย์ ดร. ธิสธร ตูทองคำ

ปีที่แล้วเสร็จ 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 (2) ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 (3) สาละสำคัญของกำหนดยุทธศาสตร์ต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 (4) ผลกระทบจากการกำหนดยุทธศาสตร์ต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นนักวิชาการจำนวน 18 คน เป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า (1) ประเทศไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐอเมริกานับตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ช่วงการล่าอาณานิคม และประเทศไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับจีนสมัยจารีตและสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐจีน ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และสาธารณรัฐประชาชนจีน หรือจีน ใน ค.ศ. 1975 ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศมหาอำนาจอันดับหนึ่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงสงครามเย็น และช่วงหลังสงครามเย็น ส่วนจีนก้าวสู่การเป็นมหาอำนาจและท้าทายสหรัฐอเมริกานับตั้งแต่ทศวรรษ 2010 (2) ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 มาจากด้านการเมือง ที่สำคัญ คือ ผู้นำ ภาวะผู้นำ ลักษณะผู้นำ คุณสมบัติของผู้นำ ประสิทธิภาพของระบบราชการ รูปแบบของรัฐบาล ความมั่นคง จากแนวคิดความมั่นคงแนวจารีต และภูมิรัฐศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจ จากการพัฒนาระหว่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การเงินระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศ และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ และด้านสังคม จากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การศึกษา การท่องเที่ยว การแพทย์และการสาธารณสุข (3) สาละสำคัญของกำหนดยุทธศาสตร์ต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ที่สำคัญ คือ การใช้นโยบายสนลุ่มหรือไผ่ลุ่ม และการวางยุทธศาสตร์ของประเทศไทยท่ามกลางความขัดแย้ง (4) ผลกระทบจากการกำหนดยุทธศาสตร์ต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ส่วนหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานผลประโยชน์แห่งชาติ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

คำสำคัญ : ประเทศไทย ความขัดแย้ง สหรัฐอเมริกา จีน ทศวรรษที่ 2020

Title Thailand in Conflict between The United State of America and People's Republic of China
Researcher Associate Professor Dr. Thasothorn Tootongkam
Year 2024

Abstract

The research aims to examine (1) the history of Thailand's involvement in the US-China conflict before the 2020s, (2) the significance of Thailand in the US-China conflict before the 2020s, (3) the core aspects of Thailand's foreign policy and strategic formulation in the US-China conflict during the 2020s, and (4) the impact of Thailand's foreign policy and strategic formulation on the US-China conflict in the 2020s. This study employs qualitative methods, utilizing document analysis and interviews. The primary informants are 18 academics, and the analysis is descriptive.

The research results revealed that : (1) Thailand has maintained good relations with the United States since the Rattanakosin period during the colonial era. It has had strong ties with China since the traditional era, establishing relations with the Republic of China after World War II and with the People's Republic of China in 1975, which continues to the present. The United States was the leading superpower after World War II, during the Cold War, and in the post-Cold War era, while China has emerged as a superpower, challenging the United States since the 2010s. (2) Key political factors, such as leader, leadership, leadership characteristics, leadership styles, bureaucratic efficiency, government type, security considerations based on traditional security and geopolitics, and economic factors like international development, trade, finance, investment, and aid, as well as social factors like social change, education, tourism, medicine, and public health, contributed to Thailand's importance in the US-China conflict before the 2020s. (3) The core aspect of Thailand's foreign policy and strategy in the US-China conflict during the 2020s is the application of the 'blending with the wind' policy, or Bamboo Diplomacy, positioning Thailand strategically amidst the conflict. (4) The impact of Thailand's foreign policy and strategic decisions in the US-China conflict in the 2020s is partly driven by national interests in politics, economics, and society.

Keywords : Thailand, Conflict, United States, China, 2020s

ค คำนำ

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือเอเชียอาคเนย์นับเป็นภูมิภาคที่สำคัญนับตั้งแต่อดีต จากยุคจารีตที่การเป็นพื้นที่ที่สะสมและสั่งสมความเปลี่ยนแปลงจากการปะทะสังสรรค์และปฏิสัมพันธ์ของอารยธรรมระหว่างอารยธรรมจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับอารยธรรมอินเดียในภูมิภาคเอเชียใต้ การปฏิรูปศาสนา การปฏิวัติการค้า การฟื้นฟูศิลปวิทยาการ และการปฏิวัติอุตสาหกรรม นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 15 ทำให้โลกก้าวสู่ยุคสมัยใหม่และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการปะทะสังสรรค์และปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกอย่างเป็นพลวัตนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ จากการสิ้นสุดของเมือง แวนแคว้น อาณาจักรของรัฐแบบจารีต เพราะเกือบทั้งหมดยกเว้นประเทศไทยตกเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตก ที่สำคัญ คือ อังกฤษ และฝรั่งเศส และประเทศทั้งหมดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับเอกราชนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1940 ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง แต่ปัญหาของประเทศภายในภูมิภาคมีอย่างต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งมาจากความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียตที่เป็นยุคสงครามเย็น การล่มสลายของสหภาพโซเวียตช่วงทศวรรษที่ 1990 ทำให้ความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์สิ้นสุดลง และสหรัฐอเมริกาก็กลายเป็นมหาอำนาจประเทศเดียว แต่เมื่อโลกก้าวสู่คริสต์ศตวรรษที่ 21 จีนซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมือง มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจจากความเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง สร้างความท้าทายกับสหรัฐอเมริกานับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2010 ที่สำคัญ คือ สงครามการค้า ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกอย่างกว้างขวาง ประเทศไทยนับเป็นประเทศที่สำคัญประเทศหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับผลและผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่าประเทศไทยควรกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์อย่างไร นับเป็นที่มาของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 สำเร็จลุล่วงได้จากความช่วยเหลือหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สภาวิจัยแห่งชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัย การดำเนินการ การประสานงาน และการอำนวยความสะดวกในการวิจัย ขอขอบพระคุณสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่สนับสนุนการทำวิจัย ขอขอบพระคุณผู้ให้ความอนุเคราะห์ทุกท่านจากการสัมภาษณ์และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับการวิจัย หากมีข้อบกพร่องประการใดจากการวิจัย ผู้วิจัยขอน้อมรับและรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

ธโรธร ตูทองคำ

วันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2567

ง
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
คำนำ	ค
สารบัญ	ง
บทที่ 1 บทนำ	1-6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7-43
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	44-62
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	63-122
บทที่ 5 บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	137-145
บรรณานุกรม	146-162
ภาคผนวก	163-182

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การเปลี่ยนแปลงประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาจากนายโดนัลด์ ทรัมป์ เป็นนายโจ ไบเดน ใน ค.ศ. 2021 ภายหลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีใน ค.ศ. 2020 นับเป็นประเด็นที่เป็นความท้าทายสำคัญจากรากฐานทางความคิดที่นำไปสู่แนวคิดของพรรคเดโมแครต ตามแนวคิดอุดมคตินิยมหรือเสรีนิยม นับเป็นการกลับไปสู่เสมือนหนึ่งสมัยนายบารัค โอบามา ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา จากพรรคดีโมแครต ที่มีรากฐานทางความคิดตามแนวคิดเสรีนิยม (Liberalism) หรืออุดมคตินิยม (Idealism) ที่มีสมมติฐานจากการมองโลกในแง่ดี (Optimistic) เป็นการมองมนุษย์แง่ดีจากการเป็นคนดี มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบช่วยเหลือ มีจิตใจที่ดี มีเหตุผล มีความคิดสร้างสรรค์ นำไปสู่การเน้นสังคมที่มีความสงบสุข สันติสุข มีความก้าวหน้า เน้นความร่วมมือระหว่างกัน เน้นสันติภาพ ทำให้เน้นคุณค่าด้านคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม เพื่อควบคุมพฤติกรรมมนุษย์และพฤติกรรมรัฐ เน้นสิ่งที่ควรจะเป็น (What should be or what ought to be) มากกว่าสิ่งที่เป็นจริง เน้นวิวัฒนาการและการพัฒนาของสังคมที่ดีเป็นลำดับ สำคัญสำคัญของแนวคิด ด้านการเมือง เน้นความร่วมมือระหว่างกัน นำไปสู่ผลประโยชน์ส่วนรวมหรือผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) นำไปสู่การสร้างสันติภาพผ่านกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ องค์การระหว่างประเทศ ระเบียบระหว่างประเทศ และกฎหมายระหว่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจ เน้นการค้าเสรี (Free Trade) กับภายนอก และสวัสดิการ (Welfare) กับภายใน ทำให้เน้นการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ และด้านสังคม เน้นสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม

รากฐานทางความคิดของโจ ไบเดน ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา และพรรคดีโมแครต ทำให้สหรัฐอเมริกาในทศวรรษที่ 2020 มีแนวโน้มที่แตกต่างจากช่วงปลายทศวรรษที่ 2010 ที่นโยบายต่างประเทศที่เน้นพหุภาคีมากกว่ามหาอำนาจฝ่ายเดียว สร้างความสัมพันธ์กับประเทศพันธมิตร ผ่านกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ องค์การระหว่างประเทศ ระเบียบระหว่างประเทศ และกฎหมายระหว่างประเทศ และเน้นการค้าเสรี ทำให้ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจมีแนวโน้มเข้มข้นอย่างมาก นับเป็นเวลาเดียวกับที่จีนมีความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง จากธรรมเนียมปฏิบัติที่กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีเป็นการทำให้สีจิ้นผิงเป็นประธานาธิบดีตลอดชีพนับตั้งแต่ ค.ศ. 2018 ด้านเศรษฐกิจ จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง แม้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จนเป็นที่คาดการณ์ถึงการเป็นประเทศที่มีขนาดทางเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับที่ 1 ของโลก แทนที่สหรัฐอเมริกาก่อน ค.ศ. 2050 และด้านสังคม จากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม ที่ทำให้จีนมีความเปลี่ยนแปลงหลากหลายมิติ เหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุและปัจจัยที่นำมาสู่การแข่งขันและความขัดแย้งอย่างรุนแรงนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2020 ต่อเนื่องอย่างยาวนาน

ประเทศไทยนับเป็นประเทศที่มีความสัมพันธ์อันดีกับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน และมีที่ตั้งทางภูมิรัฐศาสตร์ที่อยู่ท่ามกลางการแข่งขันของมหาอำนาจทั้งสอง ก่อให้เกิดคำถามที่ว่า จะกำหนดนโยบายต่างประเทศ ยุทธศาสตร์ หรืออื่นใด เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองอย่างไร จากรัฐบาล หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และส่วนอื่น จึงนับเป็นส่วนสำคัญต่อทิศทางแนวโน้มสำหรับประเทศในอนาคต

ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 นับเป็นความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ต่อเนื่อง ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของการเมืองระหว่างประเทศจากเหตุการณ์สภาพการณ์ สถานการณ์ และปรากฏการณ์ จากการขยายอำนาจของจีนที่ทวีความสำคัญเป็นลำดับจนกลายเป็นมหาอำนาจอันดับ 2 ของโลกแทนที่ญี่ปุ่นนับตั้งแต่ ค.ศ. 2010 นับเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่สหรัฐอเมริกามีความถดถอยทางเศรษฐกิจภายหลังวิกฤตการณ์สินทรัพย์ด้อยคุณภาพซับไพรม์ (Subprime) หรือวิกฤตการณ์แฮมเบอร์เกอร์ (Hamburger Crisis) ใน ค.ศ. 2007 ทำให้ช่องว่างระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนลดน้อยลง การทะยานขึ้นของจีน (The Rise of China) และการถดถอยของสหรัฐอเมริกา (The Decline of The United States) สอดคล้องกับแนวคิดกับดักทูซิดีดิส (Thucydides' Trap) ที่มหาอำนาจหนึ่งทะยานขึ้น ขณะที่มหาอำนาจหนึ่งกลับถดถอยลง ความสับสนวุ่นวาย (chaos) ที่เป็ความสับสนอลหม่านจากสูญญากาศแห่งอำนาจจึงถือกำเนิดและขยายตัวอย่างต่อเนื่อง นับเป็นความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างมีนัยสำคัญ

การต่างประเทศไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมาจากแนวคิดสนลุ่มหรือไผ่ลุ่ม (Bending with the wind) ที่แสดงถึงแนวคิดสังคมนิยม (Realism) ที่มีรากฐานมาจากแนวคิดแบบอนุรักษนิยม (Conservative) ผสมผสานกับเสรีนิยม (Liberalism) มีหลักการสำคัญจำนวน 3 ประการ ประกอบด้วย การโอนอ่อนผ่อนตาม (Accommodating) การถ่วงดุลอำนาจและการคานอำนาจ (balance of power and counterbalance) และการเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจที่ใหญ่ที่สุด ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงจากยุคโบราณกับยุคสมัยใหม่ ช่วงลัทธิล่าอาณานิคม ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงสงครามเย็น และช่วงหลังสงครามเย็น แสดงถึงการปรับเปลี่ยนตามเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ ปรากฏการณ์ ที่เปลี่ยนแปลง บนพื้นฐานที่ประเทศไทยมีขนาดเล็กหากเปรียบเทียบกับมหาอำนาจระดับโลก และมีขนาดใหญ่หากเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีสภาพทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ไม่ติดต่อกับประเทศที่มีขนาดใหญ่และติดต่อกับประเทศที่มีความใกล้เคียงหรือมีขนาดที่เล็กกว่าทั้งหมด จึงก่อให้เกิดคำถามว่า ประเทศไทยจะกำหนดการต่างประเทศและยุทธศาสตร์ท่ามกลางความขัดแย้งและการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนในทศวรรษที่ 2020 อย่างไร

1.2 คำถามการวิจัย

การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีคำถามหลักของการวิจัย คือ

1.2.1 ประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เป็นอย่างไร การจัดวางตำแหน่งของประเทศเป็นอย่างไร

จากคำถามการวิจัยนำไปสู่คำถามย่อยของการวิจัย ประกอบด้วย

1.2.1.1 ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 เป็นอย่างไร

1.2.1.2 ประเทศไทยมีความสำคัญอย่างไรในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020

1.2.1.3 สาเหตุสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เป็นอย่างไร ประกอบด้วยอะไรบ้าง

1.2.1.4 ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ประกอบด้วยผลกระทบใดบ้าง

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020

1.3.2 เพื่อศึกษาความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020

1.3.3 เพื่อศึกษาสาเหตุสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

1.3.4 เพื่อศึกษาผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 แบ่งออกเป็นสามด้าน คือ ด้านเนื้อหา ด้านเวลา และด้านพื้นที่

1.4.1 ด้านเนื้อหา การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 แบ่งเป็น (1) ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 (2) ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 (3) สาเหตุสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่าง

สหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 (4) ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

1.4.2 ด้านเวลา การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เป็นการวิจัยช่วงทศวรรษที่ 2020 เป็นหลัก และช่วงเวลาที่เกี่ยวข้อง จากความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 เป็นช่วงทศวรรษที่ 2010 เป็นหลัก ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนและระหว่างทศวรรษที่ 2020 สาธารณรัฐประชาชนจีนในการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 และผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

1.4.3 ด้านพื้นที่ การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เป็นการศึกษาประเทศไทยที่สัมพันธ์กับความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนและระหว่างทศวรรษที่ 2020

1.5 กรอบการวิจัย

1.5.1 ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 เป็นการกล่าวถึงประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงสงครามเย็น ที่สำคัญ คือ การสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนใน ค.ศ. 1949 ความขัดแย้งกับสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ต่อเนื่องตามมาจากการแพร่ขยายของอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ สัมพันธ์กับการกำหนดนโยบายต่างประเทศและการวางยุทธศาสตร์ของประเทศไทยท่ามกลางความขัดแย้งช่วงสงครามเย็น จนระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ล่มสลายของประเทศในยุโรปตะวันออกใน ค.ศ. 1989 และการล่มสลายของสหภาพโซเวียตใน ค.ศ. 1991 และช่วงหลังสงครามเย็น ที่สำคัญ คือ การเข้าสู่การเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกของสาธารณรัฐประชาชนจีนใน ค.ศ. 2001 ความเปลี่ยนแปลงของผู้ปกครองของสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 2017 และสาธารณรัฐประชาชนจีนใน ค.ศ. 2012 ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านการต่างประเทศและการวางยุทธศาสตร์ของประเทศไทย

1.5.2 ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 เป็นการกล่าวถึงความสำคัญของประเทศไทยท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 หรือระหว่างทศวรรษที่ 2010 ถึง 2020 จนถึง ค.ศ. 2023 เป็นความสำคัญด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ด้านการเมือง จากการเมืองการปกครอง ที่สำคัญ คือ ผู้นำ ภาวะผู้นำ ลักษณะผู้นำ คุณสมบัติของผู้นำ ประสิทธิภาพของระบบราชการ ที่สำคัญ คือ กระบวนการต่างประเทศ และรูปแบบของรัฐบาล ความมั่นคง จากแนวคิดความมั่นคงแบบจารีต (Traditional Security) ที่เน้นการสะสมกำลังพล อาวุธยุทโธปกรณ์ ยุทธปัจจัย และปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง และภูมิรัฐศาสตร์ จากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีส่วนสำคัญต่อการกำหนดนโยบาย

สาธารณะ ด้านเศรษฐกิจ จากการพัฒนาระหว่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การเงินระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศ และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ และด้านสังคม จากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การศึกษา การท่องเที่ยว การแพทย์และการสาธารณสุข

1.5.3 สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เป็นการศึกษาการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศไทยท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ที่สำคัญ การใช้นโยบายสนลู่ลมหรือไฝลู่ลม (Blending with the wind) จากแนวคิดทฤษฎีการกำหนดนโยบายต่างประเทศที่มีความหลากหลาย และการวางยุทธศาสตร์ของประเทศไทยท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 จากแนวคิดการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Planning) ที่นำไปสู่การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Policy Implementation)

1.5.4 ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ส่วนหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) แบ่งเป็น (ก) ด้านการเมือง ประกอบด้วย การกำหนดนโยบายแบบสนลู่ลมหรือไฝลู่ลมตามลม ความเป็นอิสระด้านการต่างประเทศของไทย การกำหนดทางเลือกด้านการต่างประเทศและการวางยุทธศาสตร์ของประเทศไทย การสนับสนุนและเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีน (ข) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การแสวงหาประโยชน์ของประเทศไทยบนพื้นฐานความร่วมมือทางการพัฒนาระหว่างประเทศ จากความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน การค้าระหว่างประเทศ จากการเพิ่มพูนความร่วมมือด้านการค้ากับสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน การเงินระหว่างประเทศ จากการเพิ่มพูนความสำคัญของเงินหยวนจากสาธารณรัฐประชาชนจีนควบคู่กับดอลลาร์สหรัฐของสหรัฐอเมริกา การลงทุนระหว่างประเทศ จากการย้ายฐานการผลิตและการลงทุนจากต่างประเทศสู่ประเทศไทย และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ จากการรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน ด้านสังคม จากความเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ที่สำคัญ คือ การเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย จากการเข้ามาของประชากรในจากสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชน ที่สำคัญ คือ การท่องเที่ยว การเข้ามาของอาชญากรรมข้ามชาติ

1.6. นิยามศัพท์/นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

ยุทธศาสตร์ ที่สำคัญ คือ ยุทธศาสตร์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 ผ่านการกำหนดนโยบายต่างประเทศ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 200 ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนและระหว่างทศวรรษที่ 200 สารสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 200 และผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 200

1.7.2 ทำให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและรอบด้านที่นำมาสู่การกำหนดกรอบแนวคิดสังเขปและอุดมคตินิยมของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 200 จากข้อค้นพบเพื่อนำมากำหนดนโยบายต่างประเทศ และและยุทธศาสตร์ของประเทศไทย

1.7.3 ผลงานของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 200 จากการนำเสนอจาก (1) ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 200 (2) ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนและระหว่างทศวรรษที่ 200 (3) สารสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 200 (4) ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 200 ทั้งหมดนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 200 มุ่งเน้นความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 200 ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนและระหว่างทศวรรษที่ 200 สารสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 200 และผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 200 พิจารณาจากเอกสารที่สัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับงานวิจัย และจากการสัมภาษณ์

1.7.4 ผลงานการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 200 เป็นประโยชน์กับประชาชน กลุ่ม หน่วยงาน องค์การ สถาบัน ที่เกี่ยวข้อง และสัมพันธ์ ในประเทศไทย เพื่อเตรียมการกับความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จากหน่วยงานภาครัฐ ที่สำคัญ คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน สภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 กำหนดบทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็นสี่ส่วน คือ (2.1) แนวคิดทฤษฎี ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีสัจนิยมและกลุ่มแนวคิดทฤษฎีสัจนิยม และนโยบายต่างประเทศ (2.2) จากแนวคิดทฤษฎีสู่การพัฒนารอบการวิจัย (2.3) กรอบการวิจัย (Conceptual Framework) ที่นำโจทย์วิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย แนวคิดทฤษฎี หรืออื่นใด มาสรุปบวยอดความคิดเพื่ออธิบายและวิเคราะห์เนื้อหาการวิจัย และ (2.4) วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎี

การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ที่สำคัญ คือ สัจนิยม และนโยบายต่างประเทศ

2.1.1 สัจนิยม (Realism) (ซูเกียร์ติ พน์สพรประสิทธิ์, 2546 : 159-160 ; ปรัชญา เวสารัชช์, 2529 : 58-59 ; ประภัศร์ เทพชาตรี, 2541 : 2-12 ; สมพงษ์ ชูมาก, 2542 : 51-52)

สัจนิยมเป็นแนวคิดทฤษฎีที่มาจากแนวคิดอนุรักษนิยม (Conservative) จากแนวคิดของนักปรัชญาการเมืองจากตัวอย่างที่สำคัญแบ่งตามช่วงเวลาจากการพัฒนาการของสัจนิยม

ทูซิดีดิส (Thucydides) (471-400 B.C.) นักปรัชญาการเมืองคนสำคัญสมัยนครรัฐกรีก อธิบายและวิเคราะห์สงครามเพโลโพนีเซียน (Peloponesian War) ระหว่างเอเธนส์กับสปาร์ตา แมคเคียเวลลี (Machiavelli) (ค.ศ.1469 ถึง 1527) นักปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ ชาวอิตาลี เน้นการสร้างการแข่งขันให้กับผู้ปกครองและนครรัฐฟลอเรนซ์ จากความสำคัญของอำนาจ ดุลแห่งอำนาจ การเป็นพันธมิตร การตอบโต้ ของคู่แข่งหรือคู่ต่อสู้ผ่านเจ้าผู้ครอง (The Prince) ผลงานสำคัญที่เน้นผู้ปกครองกำหนดและดำเนินนโยบายเพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของรัฐ ฮูโก โกรติอุส (Hugo Grotius) (1583-1645) บิดาของกฎหมายระหว่างประเทศ ที่เน้นระบบความมั่นคงผ่านการยอมรับและเคารพกฎหมายระหว่างประเทศ อี เอช คาร์ (E. H. Carr) นักประวัติศาสตร์การทูต ชาวอังกฤษ จากผลงานสำคัญเรื่องวิกฤตการณ์ 20 ปี ระหว่าง ค.ศ. 1919 ถึง 1939 (The Twenty Years Crisis, 1919-1939) และเฮนรี คิสซิงเจอร์ (Henry Kissinger) นักรัฐศาสตร์อเมริกันคนสำคัญ ดุษฎีบัณฑิตด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ผ่านทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับเมเทเทอนิก (Metternich) รัฐบุรุษออสเตรีย ที่เป็นแกนนำจัดการประชุมคองเกรสแห่งเวียนนา (Congress of Vienna) ระหว่าง ค.ศ. 1814 ถึง 1815 จากการมองโลกที่เป็นจริง (Real Politics) ฮันส์ เจ มอร์แกนธอ (Hans J. Morgenthau) นักสัจนิยมร่วมสมัยชาวอเมริกันนับเป็นบุคคลที่บุกเบิกทฤษฎีสัจนิยมร่วมสมัยจากผลงานสำคัญ คือ การเมืองระหว่างชาติ (Politics Among Nations) และมีนักวิชาการร่วมสมัยที่สำคัญ คือ สปิคแมน ชูแมน คิสซิงเจอร์ จอร์จ เอฟ แคนแนน และอาร์โนลด์ โวลเฟอร์

แนวคิดทฤษฎีสัจนิยมมีสมมติฐาน (Assumption) ว่ามนุษย์ตามธรรมชาติ (human nature) เสมือนมี ทรบาบ มีสัญชาตญาณทำลายล้างสูงและมุ่งเน้นเรื่องอำนาจ ความเป็นอนาธิปไตย (Anarchy) ของสังคมโลก ผ่าน การกดขี่อย่างกว้างขวางทำให้สังคมโลกมีแต่ความขัดแย้งเพราะมนุษย์เสมือนเป็นนักฆ่า (killer) แสดงถึงสัจนิยม มองโลกในแง่ร้ายตามความเป็นจริง

แนวคิดทฤษฎีสัจนิยมมีหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) การเมืองระดับมหภาค (Macro Politics) เป็นภาพใหญ่ที่รัฐเป็นหน่วยวิเคราะห์ซึ่งเป็นตัวแสดงที่สำคัญมากที่สุด ทำให้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ที่เป็นรัฐเดี่ยว (unitary actor) เพื่อรักษาผลประโยชน์ (National Interest) ผ่านปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์นำไปสู่ การกำหนดนโยบายต่างประเทศที่รัฐมีอำนาจสูงสุดปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก รัฐแต่ละรัฐมีสิทธิปฏิเสธ การแทรกแซงจากภายนอกจากตัวแสดงระหว่างประเทศที่หลากหลาย ที่สำคัญ คือ รัฐอื่น กลุ่มความร่วมมือ ระหว่างประเทศ องค์การระหว่างประเทศ บริษัทข้ามชาติ กลุ่มทุนข้ามชาติ องค์การพัฒนาเอกชน และขบวนการ เคลื่อนไหวทางสังคม

แนวคิดทฤษฎีสัจนิยมให้คุณค่ากับอำนาจ (power) ความขัดแย้ง และผลประโยชน์สาธารณะ ผ่าน การเมืองเป็นการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อเป้าหมายในการรักษาอำนาจและขยาย อำนาจ ทำให้แยกศีลธรรมจริยธรรมออกจากข้อเท็จจริง เป็นการแยกศีลธรรมออกจากการเมือง นำมาสู่กิจกรรม ทางการเมืองระหว่างประเทศที่สลับซับซ้อน ที่สำคัญ คือ ดุลแห่งอำนาจ การเป็นพันธมิตร ผ่านการแสวงหา การ รักษาอำนาจ ทำให้รัฐทุกรัฐต่างแสวงหาอำนาจ (struggle of power) สนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติ ทำให้อำนาจส่งเสริมสนับสนุนผลประโยชน์แห่งชาติ

สาระสำคัญ (Substance) ของแนวคิดทฤษฎีสัจนิยมอธิบายแบ่งเป็นสามด้าน ประกอบด้วย ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม

ด้านการเมือง สภาพอนาธิปไตยระหว่างประเทศตามกฎหมายของป่า (law of jungle) ทำให้รัฐแต่ละรัฐซึ่งเป็นตัวแสดงที่สำคัญมากที่สุดต่างพยายามรักษาและแสวงหาผลประโยชน์มากที่สุด เพื่อสร้างเสถียรภาพ (stability) และระเบียบ (order) ภายในรัฐ ส่งผลให้รัฐต้องใช้เครื่องมือทุกอย่างเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ เครื่องมือที่สำคัญ คือ การทหาร และการทูต เพื่อเป้าหมายคือความอยู่รอด (survival of fittest)

ด้านเศรษฐกิจ จาการากฐานทางความคิดที่มาจากแนวคิดอนุรักษนิยม ทำให้แนวคิดทฤษฎีสัจนิยมมีลัทธิ เศรษฐกิจแบบพาณิชย์นิยม (mercantilism) ซึ่งมีสาระสำคัญที่เน้นการซื้อสินค้าและบริการมากกว่าการขายสินค้า และบริการ การควบคุมบังคับที่ทำให้เศรษฐกิจระหว่างประเทศเป็นไปตามกลไกตลาด การแข่งขันทางเศรษฐกิจ เป็นไปตามกลไกตลาดที่ผลรวมที่ได้กับผลเสียที่ได้เท่ากับศูนย์ตามแนวคิดทฤษฎีเกม (Zero-sum game) บน สมมติฐานที่ไม่มีกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ องค์การระหว่างประเทศ หรือสถาบันระหว่างประเทศ ในระบบ เศรษฐกิจระหว่างประเทศ เพื่อเพิ่มพูนอำนาจและรักษาอำนาจของรัฐตามแนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติ ส่งผลต่อ การจัดระเบียบเศรษฐกิจโลกของรัฐ สะท้อนถึงความขัดแย้งซึ่งเป็นธรรมชาติทางเศรษฐกิจที่รัฐเป็นตัวแสดงที่สำคัญ

ที่สุด บรรษัทข้ามชาตินับเป็นเครื่องมือที่สำคัญของรัฐ การเมืองโลกและเศรษฐกิจโลกจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

ด้านสังคม การรักษาสถาบันแห่งชาตินำมาสู่การแสวงหาและรักษาอำนาจของรัฐ นำมาสู่การแพร่ขยายของแนวคิดชาตินิยม (Nationalism) ที่มุ่งเน้นการสร้างชาติตามลัทธิดาร์วินทางสังคม (Social Darwinism) ส่วนหนึ่งก่อให้เกิดการคลั่งชาติ (Chauvinism) และการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) ภายหลัง

จุดเด่นและจุดด้อย (Advantage/Disadvantage) ของแนวคิดทฤษฎีสัจนิยม ประกอบด้วย จุดเด่นของแนวคิดทฤษฎีสัจนิยม คือ การอธิบายเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ ปรากฏการณ์ ที่เป็นจริงทางการเมือง สอดคล้องกับความเป็นจริง จุดด้อยของแนวคิดทฤษฎีสัจนิยม ประการที่หนึ่ง การขาดความสอดคล้องกับความเป็นจริงทางการเมืองภายหลังที่มีหลากหลายมิติ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การรวมกลุ่มของภูมิภาค อาทิ สหภาพยุโรป (European Union) เป็นต้น ประการที่สอง การขาดระเบียบวิธีการศึกษาที่ชัดเจน ประการที่สาม การทำลายจากแนวคิดทฤษฎีอื่น ที่สำคัญ คือ แนวคิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

พัฒนาการของแนวคิดทฤษฎีสัจนิยมที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องทำให้เป็นแนวคิดที่เป็นที่ยอมรับและกลายเป็นรากฐานที่แตกแขนงออกเป็นแนวคิดทฤษฎีที่หลากหลายภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่สำคัญ คือ

2.1.1.2 แนวคิดทฤษฎีสัจนิยมใหม่ (Neo-Realism)

เคนเนท เอ็น วอลท์ (Kenneth N. Waltz) นับเป็นบุคคลที่ใหกำเนิดแนวคิดทฤษฎีสัจนิยมใหม่หรือแนวคิดทฤษฎีสัจนิยมตามโครงสร้าง (Structural Realism) ผ่านหนังสือทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศ (Theory of International Politics) ใน ค.ศ. 1979 จากการผสมผสานระหว่างแนวคิดทฤษฎีสัจนิยมกับแนวคิดทฤษฎีระบบ โดยมีสมมติฐานที่ว่าโครงสร้างของระบบระหว่างประเทศหรือระบบโลกอธิบายพฤติกรรมของรัฐและกำหนดผลของพฤติกรรม ความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตัวแสดงระหว่างประเทศอธิบายจากระบบรัฐเป็นภาพรวม แนวคิดทฤษฎีสัจนิยมใหม่มีระดับการวิเคราะห์การเมืองระดับมหภาคซึ่งเน้นระบบการเมืองระหว่างประเทศแสดงถึงการปรับเปลี่ยนแนวคิดทฤษฎีสัจนิยมเป็นสัจนิยมใหม่ที่เน้นโครงสร้างระบบระหว่างประเทศ แนวคิดทฤษฎีสัจนิยมใหม่ให้คุณค่ากับการจัดสรรอำนาจ (Distribution of Power) สัมพันธ์กับความสัมพันธ์ข้ามชาติ (Transnational Relations) และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างสลับซับซ้อน (Complex Interdependence) ที่รัฐยังคงมีบทบาทสำคัญ และบทบาทและอิทธิพลของปัจจัยทางเศรษฐกิจต่อพฤติกรรมของรัฐในระบบระหว่างประเทศ

สาระสำคัญของแนวคิดทฤษฎีสัจนิยมใหม่เน้นรัฐเป็นตัวแสดงที่สำคัญและมีบทบาทมากที่สุดในการเมืองระหว่างประเทศและมีการตอบโต้กันไปมา เชื่อมโยง รวมกลุ่มและแตกตัว ในโครงสร้างระหว่างประเทศ (International Structure) เป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ทำให้พฤติกรรมของรัฐปรับเปลี่ยนจากการดำเนินการหรืองดเว้นการดำเนินการ โครงสร้างระหว่างประเทศจึงนับเป็นส่วนสำคัญสำหรับการวางกรอบกำหนดส่วนประกอบ (Component Units) ในบริบทที่เป็นอนาธิปไตย จากความเป็นอิสระของหน่วยแต่ละหน่วย (Unit) แนวคิดทฤษฎีสัจนิยมมีจุดเด่น คือ การเน้นโครงสร้างระหว่างประเทศที่มีผลเพิ่มขึ้นแต่เข้มงวดลดลง และมีผลต่อ

ความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการจัดสรรแบ่งปันอำนาจที่แต่ละหน่วยเป็นอิสระหรือพฤติกรรมและผลลัพธ์ (Outcome) ของรัฐที่เป็นตัวแสดงที่สำคัญ จุดด้อยของแนวคิดทฤษฎีสัจนิยมใหม่มาจากการละเลยองค์ประกอบย่อยบางส่วน ลักษณะอำนาจ สถานะ และการเปรียบเทียบระดับการวิเคราะห์ ทำให้ขาดความสมบูรณ์

2.1.1.3 อำนาจ (See Dougherty and Pfaltzraff, Jr., 1981 : 86-92)

อำนาจเป็นคำที่มีความหมายที่แตกต่างและหลากหลายจากพัฒนาการที่มีมาแต่อดีต ที่สำคัญ) อำนาจ คือ กรอบความคิดที่เป็นวิธีการและจุดมุ่งหมาย (Morganthau, 1967 : 25-26) อำนาจ คือ การใช้กำลังอย่างมีประสิทธิภาพ (Kindleberger, 1970 : 56, 65) อำนาจ คือ ความสามารถในการทำให้มนุษย์ดำเนินการในสิ่งที่ปรารถนา ด้วยการชักจูง การซื้อขายแลกเปลี่ยน และการใช้กำลังบังคับ (Spykman, 1942 : 11) ดังนั้น อำนาจจากแง่มุมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คือ ความสามารถที่ประชาคมทางการเมืองแต่ละแห่งปฏิบัติตามเจตนารมณ์หรือเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของประเทศของตน โดยไม่คำนึงว่าจะขัดกับเจตนารมณ์หรือเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของประชาคมทางการเมืองอื่นหรือไม่ การมีไว้ซึ่งอำนาจเป็นไปเพื่อการรักษาประเทศ อำนาจอธิปไตย การแสวงหาอำนาจจึงเป็นเป้าหมาย (ends) ของรัฐผ่านวิธีการ (means) จากการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ (Lerche, Jr. and Said, 1963 : 10-12)

อำนาจจึงมีความสำคัญเพราะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีสภาพอนาธิปไตย การขาดสถาบันทางการเมืองที่ใช้อำนาจแก้ไขข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้ง หากเปรียบเทียบกับการเมืองภายใน ดังตัวอย่างจากข้อเสนอของ เฟรเดอริก ชูแมน (Frederick L. Schuman) ที่ว่า รัฐแสวงหาความปลอดภัยโดยอาศัยอำนาจที่มีอยู่และตรวจสอบอำนาจของประเทศเพื่อนบ้าน (Schuman, 1969 : 271) หรือฮานส์ เจ มอร์แกนธอ ที่ว่า การเมือง คือ การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ อำนาจจึงมีฐานะเป็นจุดมุ่งหมายและวิธีการในบริบททางการเมืองและเศรษฐกิจ อำนาจเป็นการใช้ความคิดและการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อำนาจจึงสัมพันธ์กับอิทธิพลและการพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน ความเปลี่ยนแปลงของอำนาจย่อมนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเมืองระหว่างประเทศ

มิติของอำนาจ ประกอบด้วย การดำเนินการของตัวแสดงหนึ่งที่มีต่อตัวแสดงอื่น การใช้ศักยภาพของอำนาจที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายที่พึงปรารถนา และการดำเนินการตอบโต้การใช้อำนาจของอีกฝ่ายหนึ่ง (Holsti, 1967 : 193) แนวคิดทฤษฎีสัจนิยมจึงเน้นอำนาจที่สัมพันธ์กับรัฐเพื่อรักษาและขยายอำนาจทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนผลประโยชน์แห่งชาติ สนองตอบต่อความปรารถนาของประชาชนชาติ เพื่อบรรลุถึงจุดมุ่งหมายการใช้อำนาจ ทำให้แปลงจากอำนาจที่มีอยู่ให้เป็นอำนาจหน้าที่ (Authority) เพื่อสร้างความชอบธรรมจากแนวคิดของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ที่จัดแบ่งอำนาจเป็น (ปรับปรุงจาก พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2541 : 470) อำนาจประเพณีปฏิบัติ (Traditional Authority) อำนาจบารมี (Charisma Authority) อำนาจตามกฎหมายหรืออำนาจที่สมเหตุสมผล (Legal-rational Authority) แนวคิดเรื่องอำนาจมีจุดเด่นที่สำคัญคือความสามารถในการอธิบายการเมือง แต่จุดอ่อนที่สำคัญคือการวัดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และสัมฤทธิ์ผลของอำนาจ

2.1.1.4 รัฐ (State)

รัฐ (State) คือ ประชาคมทางการเมืองที่ประกอบด้วย ดินแดน ประชากร อำนาจอธิปไตย และรัฐบาล ส่วนชาติ (Nation) คือ ประชาคมทางการเมืองที่มีความผูกพันจากประวัติศาสตร์ ความเป็นมา เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม หรืออื่นใด ดังนั้น รัฐชาติ (Nation-State) คือ ประชาคมทางการเมืองที่ประกอบด้วย ดินแดน ประชากร อำนาจอธิปไตย และรัฐบาล ที่ประชากรมีความผูกพันทางสายโลหิต เผ่าพันธุ์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม มีความจงรักภักดีต่อประชาคม พัฒนาการที่ต่อเนื่องมาจากอดีตทำให้รัฐในปัจจุบันเป็น รัฐชาติเกือบทั้งหมดแตกต่างจากอดีตที่มีหลากหลายรูปแบบ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ นครรัฐ เมือง แวนแคว้น อาณาจักร และจักรวรรดิ

เจเรมี แบนแธม (Jeremy Bentham) นักปรัชญาการเมืองชาวอังกฤษ นับเป็นบุคคลแรกที่ใช้คำว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศใน ค.ศ. 1780 แสดงถึง ความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนของประชาคมทางการเมือง รัฐชาติซึ่งเป็นหน่วยทางการเมืองของประชาคมทางการเมืองสมัยใหม่ มีอำนาจอธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดน รัฐชาติ (Nation-state) แบ่งเป็นสองส่วน คือ รัฐกับชาติ รัฐ คือ ประชาคมทางการเมือง ที่มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ อาณาเขตที่เป็นพื้นที่ทางกายภาพหรือทางภูมิศาสตร์ที่ประกอบเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ ประชากรที่เป็นประชาชนหรือพลเมืองของประเทศนั้นที่ชัดเจนแน่นอนผ่านการกำหนดสัญชาติ รัฐบาลที่เป็นองค์อธิปัตย์ที่ทำหน้าที่บริหารประเทศผ่านการกำหนดนโยบายสาธารณะ และอำนาจอธิปไตยที่เป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ

ชาติ (Nation) หมายถึง ประชาคมทางการเมืองที่ประชากรผูกพันทางสายโลหิต ชาติพันธุ์ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความเป็นมา ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ก่อให้เกิดความภักดีต่อประชาคมทางการเมือง และความเป็นเอกภาพหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาคมทางการเมือง

ดังนั้น รัฐชาติ คือ ประชาคมทางการเมือง ที่มีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ ดินแดนหรืออาณาเขต ประชากร รัฐบาล อำนาจอธิปไตย ที่ประชากรมีความผูกพันทางสายโลหิต ชาติพันธุ์ หรือเผ่าพันธุ์ ความเป็นมา ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ก่อให้เกิดความภักดีต่อประชาคมทางการเมืองหรือรัฐนั้น

รัฐชาติถือกำเนิดจากสงครามสามสิบปี ระหว่างรัฐและประชาชนที่นับถือศาสนาคริสต์แบบเดิมที่ภายหลังกลายเป็นศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก กับรัฐและประชาชนที่มีการตีความศาสนาคริสต์แบบอื่นที่ภายหลังกลายเป็นศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ระหว่าง ค.ศ. 1618 ถึง 1648 เป็นที่มาของสงครามสามสิบปี (Thirty Year's War) ภายหลังมีการทำสัญญาเวสต์ฟาเลีย (Treaty of Westphalia) ทำให้สงครามยุติลง นับเป็นที่มาของการถือกำเนิดของรัฐชาติที่เป็นรัฐสมัยใหม่ (Modern State) ที่เป็นรัฐอธิปไตยที่สมบูรณ์ ส่วนใหญ่มีปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พัฒนาการทางความคิดทำให้มีการแพร่ขยายแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย สังคมนิยม สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ และอนาธิปไตย ทำให้รัฐชาติแต่ละแห่งมีระบอบการปกครองที่แตกต่างกัน พัฒนาการของรัฐที่มาอย่างต่อเนื่องทำให้การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแนวทาง

ดั้งเดิม (Traditional Approach) เน้นรัฐเป็นตัวแสดงหลัก นับตั้งแต่ภายหลังสงครามโปเลียนที่มีการจัดประชุมคองเกรสแห่งเวียนนา (Congress of Vienna) ใน ค.ศ. 1815 ทำให้รัฐชาติต่างเป็นอิสระซึ่งสะท้อนจากพฤติกรรมระหว่างประเทศจากการจัดสรรอำนาจ การขยายอำนาจ การรักษาอำนาจ การเป็นพันธมิตร การรักษาดุลแห่งอำนาจ การแสวงหาอาณานิคม การสะสมอาวุธ และการทูต

รัฐนับเป็นตัวแสดงในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่สำคัญ บทบาทของรัฐสัมพันธ์กับอำนาจ อิทธิพล และสมรรถนะ (จุลชีพ ชินวรโรณ, 2539 : 21) อำนาจ (Power) คือ ความสามารถในการทำให้ตัวแสดงอื่นดำเนินการตามเจตนารมณ์ของตัวแสดงที่ต้องการทางตรง ส่วนอิทธิพล (Influence) คือ ความสามารถในการทำให้ตัวแสดงอื่นดำเนินการตามเจตนารมณ์ของตัวแสดงที่ต้องการทางอ้อม และสมรรถนะ (Capacity) คือ ความสามารถในการทำให้ตัวแสดงอื่นบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนด ความแตกต่างด้านอำนาจและอิทธิพลของรัฐแต่ละรัฐที่ไม่เท่ากันมาจากปัจจัยแห่งอำนาจที่แตกต่างกัน แบ่งเป็นปัจจัยรูปธรรมกับปัจจัยนามธรรม (See Coulombis and Wolfe, 1982 : 72-73 อ้างใน จุลชีพ ชินวรโรณ, 2539 : 21-23) ปัจจัยรูปธรรม เป็นปัจจัยที่จับต้องหรือวัดได้ (tangible elements) ประกอบด้วย ประชากร (Population) ดินแดนหรืออาณาเขต (Territory) ทรัพยากรธรรมชาติ (National Resource) สมรรถนะด้านอุตสาหกรรม (Industrial Capacity) สมรรถนะด้านเกษตรกรรม (Agricultural Capacity) ความเข้มแข็งทางการทหารและการระดมพล (Military Strength and Mobility) และปัจจัยนามธรรมหรือปัจจัยที่จับต้องหรือปัจจัยที่วัดไม่ได้ (Intangible elements) ประกอบด้วย ลักษณะ บุคลิกภาพ และคุณสมบัติของผู้นำ (Leadership and Personality) ประสิทธิภาพของระบบราชการ (Bureaucratic Efficiency) รูปแบบของรัฐบาล (Type of Government) ความเป็นเอกภาพหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคม (Societal Cohesiveness) ชื่อเสียงและเกียรติภูมิ (Reputation credibility) ของประเทศ และการสนับสนุนจากประเทศอื่น (Foreign Support)

เป้าหมายของรัฐเป็นไปเพื่อการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) นับเป็นสิ่งที่รัฐพึงปรารถนา เป็นหลักการ เป้าหมาย พื้นฐานของรัฐ อันเป็นแนวทางการกำหนดและดำเนินนโยบายของผู้นำประเทศ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ที่สำคัญ สี่ประการ (See (1) Morgenthau, 1967 (2) Nerchterlein, 1979 : 73-92 ทั้งหมดอ้างใน จุลชีพ ชินวรโรณ 2539 : 23) คือ ความอยู่รอดปลอดภัยแห่งชาติ (Self-preservation) ความมั่นคงแห่งชาติ (Security) ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Development Prosperity) และเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของประเทศ

2.1.1.5 แนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) (โปรดอ่านรายละเอียดใน (1) ไพรัช เจียรนันท์, 2531 : 4-9 (2) วินิตา ศุกรเสพย์, 2534 : 785-786 (3) วิไล สรรค์ประสิทธิ์, 2536)

ผลประโยชน์แห่งชาติเป็นคำที่มีความหมายจากแนวคิดที่แตกต่างหลากหลาย ที่สำคัญ คือ ผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสิ่งที่ดีสำหรับประเทศชาติเพื่อดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศ (Rosenau, 1968) เป็นสิ่งที่ผู้มีอำนาจตัดสินใจของรัฐกำหนดว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงอยู่ของรัฐ (Reizel, 1962 : 472) เป็นเป้าหมายระยะ

ยาวและต่อเนื่องที่รัฐพยายามสงวนรักษาซึ่งมาจากการสังเคราะห์คุณค่าและค่านิยมของประเทศให้เข้ากับปัจจัยแวดล้อม (Lerche, Jr. and Said, 1963 : 6)

ผลประโยชน์แห่งชาติ คือ สิ่งผู้นำหรือผู้กำหนดนโยบายเห็นว่าเป็นเกียรติและศักดิ์ศรีของประเทศ (Reynolds, 1970 : 35-49) เป็นความมุ่งหวังของรัฐเพื่อปกป้องอำนาจอธิปไตยและการดำรงอยู่ของประเทศไว้ทุกวิถีทาง การเสริมสร้างเกียรติภูมิแห่งชาติ ความมั่นคง ความอยู่รอด ที่ปราศจากศัตรูภายนอก ทำให้ผู้นำรัฐต้องคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติและนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐ (Frankel, 1979 : 86) เป็นการดำเนินการของรัฐเพื่อปกป้องอำนาจอธิปไตย ระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ให้รอดพ้นจากการรุกรานจากภายนอก ทำให้รัฐอื่นต่างแสวงหาความร่วมมือต่อกันท่ามกลางการแข่งขันกัน ถ่วงดุลกัน เป็นพันธมิตร ช่วยเหลือระหว่างกัน เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐวางอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์แห่งชาติ (สุชาติ จุฑาสมิตร, 2522 : 43) ดังนั้น ผลประโยชน์แห่งชาติ คือ สรรพสิ่งที่รัฐให้ความสำคัญและส่วนหนึ่งสะท้อนจากพฤติกรรมของรัฐ ที่สำคัญ คือ นโยบายต่างประเทศ ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ผลประโยชน์ชาตินับเป็นหลักการและเป้าหมายพื้นฐานของรัฐที่เป็นแนวทางจากการกำหนดของผู้ปกครอง

ลักษณะของแนวคิดของผลประโยชน์แห่งชาติแบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ (Rosenau, 1968) กลุ่มนักผลประโยชน์แห่งชาติแบบอัตวิสัย และกลุ่มนักผลประโยชน์แห่งชาติแบบวัตถุวิสัย

กลุ่มนักผลประโยชน์แห่งชาติแบบอัตวิสัย (Subjectivist) มีสมมติฐานว่าผลประโยชน์แห่งชาติไม่เป็นไปตามความเป็นจริง (Reality) เพราะกำหนดเพียงลำพังหรือโดดโดดเพียงสิ่งเดียว หากแต่สมาชิกของประเทศกำหนดผลประโยชน์แห่งชาติที่เป็นชุด (set) ตามความพอใจของผู้กำหนดย่อมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความต้องการและความปรารถนาของสมาชิกในรัฐ ผลประโยชน์แห่งชาติ คือ สรรพสิ่งที่ผู้ตัดสินใจของชาติแสวงหาเพื่อรักษาและเชิดชูสิ่งนั้น ตัวอย่างของนักคิดคนสำคัญ คือ ริชาร์ด สไนเดอร์ ที่มีแนวคิดว่าผลประโยชน์แห่งชาติ คือ สิ่งที่ประเทศต้องการและผู้ตัดสินใจจะเป็นตัดสินว่าสิ่งนั้นคืออะไรจากสมมติฐานที่ว่า เป็นสิ่งที่ประชาชนต้องการและปรารถนาสะท้อนกลับ (feedback) จากการดำเนินการของผู้ตัดสินใจในนโยบายสาธารณะ

กลุ่มนักผลประโยชน์แห่งชาติแบบวัตถุวิสัย (Objectivist) มองผลประโยชน์แห่งชาติว่าสามารถกำหนดผลประโยชน์ที่ดีที่สุดเพื่อเป้าหมายที่แท้จริงจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ตัวอย่างของนักคิดที่สำคัญ คือ ฮันส์ เจ มอร์แกนธอ นักสังคมนิยมที่เน้นผลประโยชน์แห่งชาติซึ่งเป็นเครื่องตัดสินในพฤติกรรมทางการเมืองว่าควรเป็นอย่างไร ดังนั้น เป้าหมายของนโยบายต่างประเทศจึงถูกนิยามในนามของผลประโยชน์แห่งชาติ อำนาจจึงเป็นแก่นแกนของผลประโยชน์แห่งชาติตามทัศนะของมอร์แกนธอตามแนวคิดทฤษฎีสังคมนิยม

ความสำคัญของผลประโยชน์แห่งชาติมีมานับตั้งแต่อดีตสะท้อนจากความคิดของนักปรัชญาการเมืองหรือนักวิชาการ ที่สำคัญ คือ

ทูซิดิดีส (Thucydides) นักปรัชญาการเมืองในกรีกโบราณ เสนอแนวคิดที่ว่าอัตลักษณ์ของผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสิ่งผูกพันที่แน่นหนามากที่สุดไม่ว่าระหว่างรัฐหรือปัจเจกบุคคลก็ตาม (Morgenthau, 1967 : 8-9)

ลอร์ดซาลิเบอรีเน้นความสำคัญของผลประโยชน์แห่งชาติว่าสิ่งที่ผูกพันหนานานที่สุดประการเดียวของชาติคือการปราศจากผลประโยชน์ที่ขัดกัน (Morgenthau, 1967 : 8-9)

แม็ก เวเบอร์ (Max Weber) เน้นความสำคัญของผลประโยชน์แห่งชาติเพราะเป็นการครอบงำโดยตรงต่อพฤติกรรมของมนุษย์และพลวัตของผลประโยชน์เป็นดัชนีวัดของความเปลี่ยนแปลงหรือความเป็นไปของโลก (Morgenthau, 1967 : 8-9)

โจเซฟ แฟรงเคิล (Joseph Frankel) เสนอแนวคิดที่ว่านโยบายต่างประเทศเป็นผลลัพธ์จากการตัดสินใจของกลุ่มผู้ปกครองที่มีอำนาจรัฐที่ปรารถนาจัดกลไกและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็นไปตามเป้าหมายเพื่อกำหนดผลลัพธ์ และผลประโยชน์แห่งชาตินับเป็นเป้าหมายที่กล่าวถึงซึ่งโดยทั่วไปแล้วเกี่ยวกับข้อเศรษฐกิจหรือยุทธศาสตร์ ทำให้ผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศต่างต้องให้ความสำคัญผลประโยชน์แห่งชาติเพราะเป็นเป้าหมายในการจัดทำนโยบายต่างประเทศ (Frankel, 1970 : 18, 27)

ชาร์ล โอ เลิร์ช จูเนียร์ กับอับดุล เอ ซาอิด (Charles O. Lerche, Jr. and Abdul A. Said) เสนอแนวคิดที่ว่าภาระหน้าที่ของผู้กำหนดนโยบายที่ต้องพิจารณาว่าจะทำอย่างไรเพื่อให้นโยบายต่างประเทศเป็นประโยชน์กับประเทศชาติมากที่สุด และสามารถตัดสินใจบนพื้นฐานของค่านิยม (Value Judgement) และใช้วิธีการทางการเมืองที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงโดยอาศัยผลประโยชน์แห่งชาติเป็นแนวความคิดซึ่งนำการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบายต่างประเทศแต่ละครั้ง (Lerche, Jr. and Said, 1963 : 5-6)

องค์ประกอบสำคัญของผลประโยชน์แห่งชาติจำแนกออกตามแนวคิดของนักวิชาการที่สำคัญ ประกอบด้วย องค์ประกอบของผลประโยชน์แห่งชาติตามแนวคิดของวินิตา ศุกรเสพย์ (2534 : 786) จำแนกเป็นสามด้าน ประกอบด้วย ด้านที่หนึ่ง ผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของรัฐ ได้แก่ การคุ้มครองความปลอดภัยของดินแดนจากการเป็นประเทศเอกราชและทรัพย์สินของประชาชน และการป้องกันภัยจากการคุกคามจากภายนอก ด้านที่สอง ผลประโยชน์ด้านการส่งเสริมอาชีพ การกินดีอยู่ดีของประชาชน เป็นผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การส่งเสริมการค้าและการลงทุนต่างประเทศ การคุ้มครองผลประโยชน์ของเอกชนในต่างประเทศ ด้านที่สาม ผลประโยชน์ด้านการส่งเสริมสันติภาพของโลก ที่สำคัญ ได้แก่ ความร่วมมือเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศให้เกิดสันติภาพด้วยการแก้ปัญหาที่ทำให้ไม่เกิดสงคราม และลดความขัดแย้งระหว่างกัน

องค์ประกอบของผลประโยชน์แห่งชาติ แบ่งเป็นสี่ด้าน ประกอบด้วย ความอยู่รอดปลอดภัย (Self-preservation) ความมั่นคง (Security) ของประเทศ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Development prosperity) และเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของประเทศ

องค์ประกอบสำคัญของผลประโยชน์แห่งชาติตามแนวคิดของชาร์ล โอ เลิร์ช จูเนียร์ กับอับดุล เอ ซาอิด แบ่งเป็นหกประการ ประกอบด้วย (Lerche, Jr. and Said, 1963 : 6) ประการที่หนึ่ง การสงวนรักษาและการเพิ่มพูนโอกาสของความอยู่รอดให้มากที่สุด (Self - preservation) นับเป็นผลประโยชน์เพื่อการดำรงอยู่ของความ เป็นประเทศและความเป็นชาติซึ่งประกอบเป็นองค์ประกอบของรัฐ ประการที่สอง การแสวงหาความมั่นคง

ปลอดภัยให้มากที่สุด (Security) กล่าวอีกนัยหนึ่ง การลดภัยคุกคามความมั่นคงให้น้อยที่สุดเท่ากับการจัดลำดับความสัมพันธ์กับรัฐอื่น เพื่อให้ได้มาซึ่งโอกาสที่ดีในการอำนวยให้รัฐดำรงอยู่ต่อไป ประการที่สาม การแสวงหาความกินดีอยู่ดีให้กับประชาชน (well-being) เป็นการเน้นความอยู่ดีกินดีของประชาชนจากดัชนีชี้วัดจากสภาพเศรษฐกิจและสังคม ประการที่สี่ การสร้างศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของประเทศ (prestige) เพื่อสร้างการยอมรับจากประเทศอื่น นับเป็นการแสดงพฤติกรรมของรัฐหนึ่งเพื่อให้รัฐอื่นยอมรับและสนองตอบด้วยการเคารพนบนอบ (Deference) การยอมรับและยินยอมปฏิบัติตาม (Status Concessions) เพื่อศักดิ์ศรีของประเทศที่มีดัชนีชี้วัดที่คลุมเครือ เพราะรัฐปรารถนาศักดิ์ศรีจากความรู้สึกนึกคิด (Ego-Image) แต่กลับยอมรับศักดิ์ศรีส่วนอื่นที่ไม่ตรงกับความรู้สึกนึกคิดแทน ประการที่ห้า การส่งเสริมเผยแพร่อุดมการณ์ของประเทศที่ยึดถือ (ideology) คือ การเน้นการปกป้องและเผยแพร่อุดมการณ์เพื่อเป็นวัตถุประสงค์หลักของนโยบายต่างประเทศ ประการที่หก การแสวงหาและเพิ่มพูนอำนาจ (power) คือ การดำเนินการของรัฐเพื่อรักษาความสามารถกระทำตามเจตนารมณ์ของประเทศอย่างต่อเนื่อง

ระดับของผลประโยชน์แห่งชาติแบ่งเป็นสองลักษณะ ประกอบด้วย ผลประโยชน์ของรัฐเดี่ยว กับ ผลประโยชน์ของรัฐรวม ((1) กรรมล ทอจธรรมชาติ, 2524 : 102 (2) มณีนัย รัตนมณี, 2519 : 52-53)

ผลประโยชน์ของรัฐเดี่ยว แบ่งตามระดับความถาวรและระดับหลักการทั่วไป ประกอบด้วย ประการที่หนึ่ง ผลประโยชน์ขั้นพื้นฐาน (Primary Interests) คือ การพิทักษ์รักษาการดำรงอยู่ของรัฐด้านการเมือง วัฒนธรรม ค่านิยม ซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่ประเทศทุกประเทศพิทักษ์รักษาโดยไม่มีการยินยอมต่อรองแต่ประการใด ประการที่สอง ผลประโยชน์ขั้นรองลงมา (Secondary Interests) คือ ผลประโยชน์ที่เป็นส่วนสำคัญต่อการคงอยู่ของผลประโยชน์ขั้นพื้นฐาน ตัวอย่างที่สำคัญ การคุ้มครองพลเมืองของตนที่อยู่ในต่างประเทศ การรักษาไว้ซึ่งการคุ้มครองสิทธิทางการเมืองของนักการทูตของประเทศ ประการที่สาม ผลประโยชน์ถาวร (Permanent Interests) คือ ผลประโยชน์ที่มีอยู่ตลอดเวลาแต่เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ตัวอย่างที่สำคัญ คือ อังกฤษเคยมีผลประโยชน์ด้านการเดินเรือในทะเลหรือน่านน้ำชายฝั่งเป็นเวลาหลายศตวรรษ ประการที่สี่ ผลประโยชน์ที่เปลี่ยนแปลงได้ (Variable Interests) เป็นผลประโยชน์ที่ประเทศขณะนั้นเลือกซึ่งถือว่าเป็นผลประโยชน์ของประเทศ ดังนั้น ผลประโยชน์ขั้นพื้นฐานหรือผลประโยชน์ถาวรเป็นผลประโยชน์ที่เปลี่ยนแปลงได้ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ใน ค.ศ. 1938 อังกฤษถือว่ากรณีที่ยอรมนีผนวกแคว้นซูเดเตนของเชโกสโลวาเกียไม่กระทบกระเทือนถึงผลประโยชน์ของประเทศมากนัก ประการที่ห้า ผลประโยชน์ทั่วไป (General Interest) คือ ผลประโยชน์ที่ประเทศอาจนำมาใช้ในการด้านการเมือง เศรษฐกิจ และ สังคม ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ผลประโยชน์ของอังกฤษในการรักษาดุลแห่งอำนาจในยุโรป ประการที่หก ผลประโยชน์ที่เฉพาะเจาะจง (Specific Interests) คือ ผลประโยชน์ที่มีผลสืบเนื่องมาจากผลประโยชน์ทั่วไป ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ความรู้สึกของอังกฤษเพื่อรักษาเอกราชของเบลเยียมและเนเธอร์แลนด์นับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการรักษาดุลแห่งอำนาจในยุโรป

ผลประโยชน์ของรัฐรวมหรือรัฐหลายรัฐนับเป็นผลประโยชน์ระหว่างรัฐสองรัฐหรือรัฐหลายรัฐ แบ่งเป็น สามประเภท ประกอบด้วย ประการที่หนึ่ง ผลประโยชน์ร่วม (Identical Interests) คือ ผลประโยชน์ที่ประเทศ ทั้งหลายมีร่วมกัน อาจเป็นผลประโยชน์เพียงประการเดียวหรือหลายประการ หรือนอกเหนือจากผลประโยชน์ทั้ง หกประการข้างต้น ตัวอย่างที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกาและอังกฤษได้รับผลประโยชน์เพื่อทำให้ยุโรปไม่ตกอยู่ภายใต้ การครอบงำของประเทศมหาอำนาจหนึ่งเพียงประเทศเดียว ประการที่สอง ผลประโยชน์ที่เสริมระหว่างกัน (Complementary Interests) เป็นผลประโยชน์ของประเทศต่างตอบแทนระหว่างกัน ประเทศที่เกี่ยวข้องเห็น พ้องต้องกันกรณีใดกรณีหนึ่ง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ อังกฤษเคยมีผลประโยชน์ที่ทำให้โปรตุเกสเป็นอิสระจากสเปน โดยอังกฤษได้รับผลประโยชน์จากการใช้โปรตุเกสเป็นเครื่องมือควบคุมภูมิภาคแอฟริกาตะวันตกและคาบสมุทรไอบีเรีย ขณะเดียวกัน โปรตุเกสได้รับผลประโยชน์จากลัทธิการแผ่ขยายอิทธิพลทางทะเลที่อังกฤษใช้เป็นเครื่องมือป้องกัน ภัยจากสเปน ประการที่สาม ผลประโยชน์ที่ขัดกัน (Conflicting Interests) คือ ผลประโยชน์ที่นอกเหนือจาก ผลประโยชน์ร่วมกันและผลประโยชน์ที่เสริมระหว่างกัน เพราะเป็นผลประโยชน์ที่ขัดกันระหว่างประเทศและอาจ เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ ที่สำคัญ คือ อิทธิพลของเวลา และวิถีทางทางการทูต ที่ทำให้เป็นผลประโยชน์ ร่วมกัน หรือเป็นผลประโยชน์เสริมกันและกันก็ได้ ในทำนองเดียวกันผลประโยชน์ร่วมหรือผลประโยชน์เสริมกัน และกันอาจเปลี่ยนแปลงมาสู่ผลประโยชน์ที่ขัดกันก็ได้

การจัดลำดับความสำคัญของผลประโยชน์แห่งชาติแบ่งเป็นสี่ระดับ ประกอบด้วย (Nuechterlein, 1973 : 10-11) ประการที่หนึ่ง ผลประโยชน์แห่งชาติที่เน้นความอยู่รอดของประเทศ (Survival Interest) นับ ผลประโยชน์ ที่เน้นการดำรงอยู่ของประเทศ เพื่อปกป้องประเทศ สถาบันทางการเมือง ประชาชน จากการโจมตีจากภายนอกใน ลักษณะฉุกเฉินและเฉพาะหน้า ประการที่สอง ผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่ง (Vital Interest) เป็นผลประโยชน์มาจาก เหตุการณ์ที่กระทบต่อความมั่นคงของและความปลอดภัยของประเทศ การครองชีพของประชาชนและสันติภาพ ของโลก และประเทศไม่ตกลงใจในการใช้มาตรการเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเพื่อรับใช้กำลังเพื่อรับสถานการณ์ ความ แตกต่างระหว่างผลประโยชน์เพื่อความอยู่รอดกับผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่งอยู่ที่ความเร่งด่วนของปัญหาที่ ผลประโยชน์ทั้งสองมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของประเทศด้วยกันทั้งสิ้น ประการที่สาม ผลประโยชน์หลัก (Major Interest) เป็นผลประโยชน์ที่มีแนวโน้มกระทบกระเทือนหากมีแนวโน้มมีผลร้ายต่อประเทศและประชาชน ทำให้ประเทศต้องดำเนินนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ปัญหา ประการที่สี่ ผลประโยชน์รอง (Peripheral Interest) เป็นผลประโยชน์ที่ไม่เร่งด่วนทำให้รัฐกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อติดตามสถานการณ์นำมาสู่การเลือก กำหนดนโยบายเพื่อการแก้ปัญหาในอนาคต

ปัญหาสำคัญของแนวคิดของผลประโยชน์แห่งชาติมาจากความคลุมเครือตั้งแต่ความหมายที่ขาดความ ชัดเจน (Reynolds, 1970) ทำให้มีปัญหาจากคำจำกัดความและการวัดผลประโยชน์แห่งชาติ

2.1.1.4 แนวคิดภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) (See Dougherty and Pfaltzraff, Jr., 1981 : 54-83 และ โปรตุเกสอ่านรายละเอียดใน สมบัติ จันทรวงศ์ และอวยชัย ชะบา, 2541 : 631-644)

แนวคิดภูมิรัฐศาสตร์เป็นการศึกษาปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีผลต่อการเมืองหรือการศึกษาสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่มีผลต่อการเมืองภายนอกและการเมืองภายในของรัฐ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์จากสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อรัฐ ที่สำคัญ ประกอบด้วย ขนาดของรัฐ ที่ตั้งของรัฐ ทรัพยากรธรรมชาติ รูปร่างของรัฐ และลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ พัฒนาการของการศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีต่อรัฐถือกำเนิดตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ ที่สำคัญ คือ อริสโตเติลมีแนวคิดที่ว่าสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์ไม่สามารถแยกออกจากกันได้และต่างมีอิทธิพลต่อกัน สภาพที่ตั้งของเมืองที่ตั้งอยู่ใกล้ทะเลย่อมมีภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยต่อการกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ การค้า มากกว่านครรัฐ อุดมภูมินับเป็นส่วนสำคัญต่อการสนับสนุนการพัฒนาของลักษณะประจำชาติพลังงานและภูมิปัญญา

พัฒนาการทางความคิดของมนุษยชาติภายหลังการฟื้นฟูศาสนา การปฏิวัติการค้า การฟื้นฟูศิลปวิทยาการ และการปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้นำแนวคิดทฤษฎีอื่นเพื่ออธิบายปัจจัยความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ที่สำคัญ คือ ลัทธิดาร์วิน (Darwinism) ของชาร์ล ดาร์วิน ที่เน้นสภาพแวดล้อมเป็นหลัก เป็นลัทธิดาร์วินทางสังคม (Social Darwinism) นำแนวคิดความอยู่รอดของผู้ที่แข็งแรงที่สุดเป็นหลักในการอธิบายความอยู่รอดของรัฐ แทนสิ่งมีชีวิต แนวคิดประชากรของมัลทัสเน้นความเปลี่ยนแปลงของประชากรทำให้ประเทศต้องการอาหารและปัจจัยในการดำรงชีวิตเพิ่มมากขึ้น ฌอง โบแตง เน้นสภาพภูมิอากาศตอนเหนือของโลกเอื้ออำนวยต่อการสร้างระบบการเมืองบนพื้นฐานของกฎหมายและความเป็นธรรม ภูมิอากาศตอนเหนือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มีกฎระเบียบทางด้านการเมืองการปกครองมากกว่าภูมิภาคตอนใต้ที่ล้มเหลวในการริเริ่มสิ่งใหม่ มองเตสกีเอร์เน้นปัจจัยทางภูมิอากาศที่หลากหลายซึ่งมีผลต่อการจัดระบบทางการเมืองของยุโรปตะวันตก ทำให้อาณาบริเวณที่ราบใหญ่ของเอเชียและยุโรปตะวันออกเป็นอิสระทางการเมือง ประเทศที่เป็นเกาะสามารถรักษาความเป็นอิสระได้ง่ายกว่าประเทศที่อยู่บนภาคพื้นทวีปการแยกตัวออกจากแผ่นดินใหญ่ทำให้ลดอำนาจและอิทธิพลจากต่างประเทศ อังกฤษ นับเป็นตัวอย่างที่สำคัญ พัฒนาการทางความคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและปัจจัยทางภูมิศาสตร์มีมาอย่างต่อเนื่องนับเป็นที่มาของการศึกษาภูมิรัฐศาสตร์ร่วมสมัย

แนวคิดของปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ให้ความสำคัญของพื้นที่ แบ่งเป็นสามด้าน คือ ภาคพื้นทวีป แนวคิดของแมคคินเดอร์เรื่องหัวใจของโลกเน้นบทบาทของเทคโนโลยี อำนาจ และการครอบครองพื้นที่ทางภูมิศาสตร์บางแห่งจะเป็นส่วนสำคัญสำหรับการครอบครองโลก พื้นที่ที่สำคัญ ประกอบด้วย ไซบีเรียและยุโรปตะวันออก ภาคพื้นสมุทร ที่สำคัญ มาจากแนวคิดของพลเรือจัตวา อัลเฟรด ที มาฮัน ที่ให้ความสำคัญกับรัฐควบคุมพื้นน้ำ การควบคุมช่องแคบเสริมสร้างการเป็นประเทศมหาอำนาจ นับเป็นที่มาของการกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างกองทัพเรือของสหรัฐอเมริกาให้มีความยิ่งใหญ่ และภาคพื้นอากาศ ที่สำคัญ มาจากแนวคิดของจอร์จ ที เรนเนอร์ ที่อำนาจทางการเมืองระหว่างประเทศมาจากการควบคุมทางอากาศ จุดเด่นของแนวคิดทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์ คือ การให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อรัฐ แต่จุดอ่อนสำคัญ คือ การขาดข้อมูลและการวิจัยเชิงประจักษ์ เป็นผลให้ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง

2.1.1.5 แนวคิดดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power) (See Dougherty and Pfaltzraff, Jr., 1981 : 23-28 และโปรดอ่านรายละเอียดใน ทิพย์วรรณ เปี่ยมปัญญาศิลป์, 2534 : 9-15)

ดุลแห่งอำนาจ คือ การกำหนดและการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ ที่สำคัญ คือ ด้านการต่างประเทศ ที่กระจายอำนาจ (Distribution of Power) ระหว่างรัฐทั้งหลายอย่างเท่าเทียมกัน จากแนวคิดดุลยภาพ (Equilibrium) ของระบบการเมืองหนึ่งที่ไม่มีความกดดัน และสภาวะสมดุล (equilibrium) ที่มีระบบความมั่นคงร่วมแสดงถึงอิทธิพลของแนวคิดวิทยาศาสตร์แบบนิวตัน แนวคิดดุลแห่งอำนาจมาจากการศึกษาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ และอินเดียที่มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อสร้างสันติภาพ เน้นคุณค่าเรื่องการถ่วงดุลจากการสร้างดุลยภาพเพื่อแสวงหาพันธมิตร การสะสมอาวุธ หรือการสร้างระบบความมั่นคงร่วม (Morganthau, 1967 : 168-169)

พัฒนาการของแนวความคิดดุลแห่งอำนาจถือกำเนิดนับตั้งแต่อดีตต่อเนื่องจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 ทำให้เป็นคำสมัยใหม่ที่มีหลักการมาจากสามัญสำนึกและการใช้เหตุผลทั่วไป เน้นการแข่งขัน นำมาสู่ความร่วมมือและความขัดแย้ง การใช้เครื่องมือทางการเมือง การสร้างระบบความมั่นคงร่วม นับเป็นแนวคิดที่มีการถกเถียงมากที่สุด สัมพันธ์กับอำนาจที่มาจากแนวคิดทฤษฎีสัจนิยมที่รัฐรักษาผลประโยชน์แห่งชาติทำให้ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งดุลแห่งอำนาจ ประเทศหรือรัฐแต่ละรัฐต่างแสวงหาทางเลือกเพื่อหลีกเลี่ยงการครอบครองจากรัฐอื่น การป้องกันจากประเทศที่มีกำลังที่เหนือกว่าหากมีการคุกคามจากประเทศหนึ่ง ประเทศอื่นจะแสวงหาหนทางเพื่อรักษาดุลแห่งอำนาจกับประเทศที่คุกคาม การคงอยู่ของดุลยภาพก่อให้เกิดสันติภาพ มีการรับรองประเทศที่มีขนาดเล็ก ดุลแห่งอำนาจทำให้การเมืองเรื่องอำนาจ (Power Politics) เพื่อหยุดยั้งความก้าวร้าว รัฐต่างพยายามแสวงหาปัจจัยที่เสริมสร้างอำนาจ ที่สำคัญ คือ การตั้งฐานทัพ การเพิ่มศักยภาพทางทหาร การกำหนดตำแหน่งทางยุทธศาสตร์

หน้าที่ของดุลแห่งอำนาจ ที่สำคัญ ประการที่หนึ่ง การป้องกันมิให้มีการสร้างอำนาจครอบงำ ประการที่สอง การป้องกันองค์ประกอบพื้นฐานของระบบและตัวระบบเอง ประการที่สาม การสร้างความมั่นใจในเสถียรภาพและระบบความมั่นคงร่วมในระบบระหว่างประเทศ ประการที่สี่ การสร้างความแข็งแกร่งและยืดหยุ่นสันติภาพเพื่อเป็นการป้องปรามไม่ให้เกิดสงครามเพื่อชดเชยกับการฟื้นฟูดุลแห่งอำนาจจากนโยบายแบ่งแยกและปกครอง การชดเชยดินแดนหลังสงคราม การสร้างรัฐกันชน การสร้างกลุ่มพันธมิตร การสร้างเขตอิทธิพล การเข้าแทรกแซง การต่อรองทางการเมือง การระงับข้อพิพาทโดยกฎหมายและสันติวิธี การลดกำลังอาวุธ การสะสมอาวุธเพื่อการแข่งขัน และการทำสงคราม

รูปแบบของดุลแห่งอำนาจถือกำเนิดในสถานการณ์ เหตุการณ์ สภาพการณ์ และปรากฏการณ์สองรูปแบบ ประกอบด้วย รูปแบบการต่อต้านโดยตรง (The Pattern of Direct Opposition) ที่ประเทศหนึ่งหรือกลุ่มประเทศหนึ่งทำการต่อต้านประเทศหนึ่งหรือกลุ่มประเทศหนึ่ง รูปแบบการแข่งขัน (The Pattern of Competition) ที่ประเทศหนึ่งหรือกลุ่มประเทศหนึ่งแข่งขันกับอีกประเทศหนึ่งหรือกลุ่มประเทศหนึ่ง เพื่อการครอบครองหรือมีอำนาจเหนือประเทศที่สาม (Morganthau, 1967 : 168-169)

สาระสำคัญของแนวคิดดุลแห่งอำนาจแบ่งเป็นสองส่วน ประกอบด้วย (โคริน เฟื่องเกษม, 2536 : 170-179) ประการที่หนึ่ง ตัวแบบดุลแห่งอำนาจแบบดั้งเดิม (Balance of Power : Classical Model) เป็นตัวแบบเก่าแก่และดั้งเดิมเพื่อแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ของรัฐบางรัฐก่อให้เกิดความขัดแย้งทำให้เสียดุลหลังการเผชิญหน้า ผู้ถือดุล นำไปสู่การถือกำเนิดของผู้ถ่วงดุล (balancer) เพื่อนำดุลยภาพกลับคืนมา ประการที่สอง ตัวแบบดุลแห่งอำนาจร่วมสมัย : ตัวแบบร่วมสมัย (Balance of Power : Contemporary Model) เน้นมหาอำนาจแต่ละฝ่ายถ่วงดุลระหว่างกัน มีความสลับซับซ้อนมากกว่า แต่ละฝ่ายมีอำนาจและพลังที่ใกล้เคียงกัน บนพื้นฐานที่มีเป็นอิสระต่อกัน

ฐานะของดุลแห่งอำนาจ แบ่งเป็นสามรูปแบบ ประกอบด้วย (Claude Jr., 1969 : 13-35) รูปแบบที่หนึ่ง ดุลแห่งอำนาจในฐานะที่เป็นสถานการณ์ (Balance of Power as an Situation) เป็นเหตุการณ์ สถานการณ์ สภาพการณ์ และปรากฏการณ์ ที่เป็นการสัมพันธ์ระหว่างรัฐแต่ละรัฐที่มีดุลยภาพ เป็นสถานการณ์ที่รัฐหนึ่งพึงพอใจจากอำนาจเหนือกว่ารัฐหนึ่งหรือรัฐอื่น ส่วนหนึ่งก่อให้เกิดความไม่สมดุล (disequilibrium) รูปแบบที่สอง ดุลแห่งอำนาจในฐานะที่เป็นนโยบาย (Balance of Power as a policy) คือ ดุลแห่งอำนาจที่เป็นนโยบายของรัฐหรือนโยบายสาธารณะ หรือหลักการที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายรัฐหรือนโยบายสาธารณะ จำแนกเป็นสามส่วน ส่วนแรก นโยบายที่เสริมสร้างอำนาจหรือรักษาดุลยภาพมาจากกระบวนหลายรัฐ รัฐแต่ละรัฐต้องการเสถียรภาพ ความอยู่รอด การพิทักษ์รักษาสิทธิและผลประโยชน์ของรัฐ การปกป้องรัฐจากการครอบครองและการทำลายจากรัฐอื่น รัฐต้องใช้นโยบายในการต้านทานอำนาจที่ทัดเทียม ส่วนที่สอง นโยบายที่เสริมสร้างเพื่อบรรลุถึงเหตุการณ์ สถานการณ์ สภาพการณ์ และปรากฏการณ์ ที่อำนาจของรัฐไม่มีดุลยภาพ นับเป็นความพยายามที่ทำให้รัฐเข้มแข็ง หรือทำให้มีดุลที่ได้เปรียบ ส่วนที่สาม การดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ เป็นดุลแห่งอำนาจที่มาจากความพยายามของประเทศหนึ่งต่อต้านอำนาจของประเทศอีกประเทศหนึ่ง เป็นการเพิ่มพลังจนกว่าจะมีอำนาจอย่างน้อยทัดเทียมกับประเทศที่แข่งขัน รูปแบบที่สาม ดุลแห่งอำนาจที่เป็นระบบ (Balance of Power as a System) คือ วิธีการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีกลไก เครื่องมือ กฎเกณฑ์ และการทำงานของดุลแห่งอำนาจ

จุดเด่นของทฤษฎีดุลแห่งอำนาจ ประกอบด้วย ประการที่หนึ่ง แนวคิดดุลแห่งอำนาจสัมพันธ์กับแนวความคิดของนิวตันที่ว่าความสมดุลของจักรวาล ทฤษฎีดุลแห่งอำนาจ มาจากหลักดุลยภาพ ที่เป็นพื้นฐานในสาขาวิชาที่หลากหลาย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา เศรษฐศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ในแง่มุมของการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์แต่ละกลุ่ม สถาบันทางการเมืองจากการตรวจสอบและถ่วงดุล นับเป็นแนวคิดหลักเพื่อการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐชาติทั้งหลาย ประการที่สอง รัฐมุ่งเสริมสร้างอำนาจจากสภาพทั่วไปที่เน้นเทคนิคและการสร้างดุลแห่งอำนาจหากระบบสิ้นสุดลง การสูญเสียอำนาจทำให้รัฐหรือประเทศที่ถือดุล (holder of balance) พยายามฟื้นฟูระบบดุลแห่งอำนาจเพื่อเข้าสู่สภาพเดิม ตัวอย่างที่สำคัญ คือ อังกฤษ ที่กำหนดให้ดุลแห่งอำนาจเป็นนโยบายต่างประเทศ ทำให้ทั้งน้ำหนักรถที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งตรงข้ามกับประเทศที่มีอำนาจสูงสุดในเวลานั้น

จุดด้อย ที่สำคัญ ปัญหาจากการนิยามดุลแห่งอำนาจ นักวิชาการบางคนให้ความหมายดุลแห่งอำนาจ หลากหลายความหมาย ประกอบด้วย การกระจายอำนาจแบบใดแบบหนึ่ง จุดดุลยภาพหรือการสร้างสมดุลแห่งอำนาจ อำนาจครอบงำหรือการแสวงหาอำนาจ ความมั่นคงและสันติภาพจากความร่วมมือด้านอำนาจ ความไร้เสถียรภาพ การเมืองว่าด้วยอำนาจในลักษณะทั่วไป กฎสากลของประวัติศาสตร์ ระบบและแนวทางสำหรับผู้กำหนดนโยบาย ขณะที่นักวิชาการบางท่าน ที่สำคัญ คือ ไอนิส คล็อค (Inis Claude Jr.) เน้นว่าปัญหาของดุลแห่งอำนาจมีมาจากการที่มีค่านิยมมากเกินไป การเน้นดุลแห่งอำนาจจากสถานการณ์ เงื่อนไข ความโน้มเอียง และกฎว่าด้วยพฤติกรรมของรัฐ นับเป็นแนวทางของผู้นำ เป็นรูปแบบของการรักษาระบบระหว่างประเทศรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง แนวคิดดุลแห่งอำนาจจะไม่ขัดกัน หากมองดุลแห่งอำนาจในแง่ความไม่เหนือกว่า จากสถานการณ์หรือเงื่อนไขที่ดุลแห่งอำนาจ หมายถึง ความพอใจของทุกฝ่าย แนวโน้มหรือกฎทั่วไปอธิบายถึงความเป็นไปได้ที่หากผู้ปรารถนาทำลายดุลแห่งอำนาจคุกคามสมาชิกของระบบ ทำให้สมาชิกของระบบรวมตัวกันต่อต้าน แนวการดำเนินนโยบายของผู้นำที่เป็นไปอย่างมีเหตุผลเตรียมพร้อมสำหรับการรวมตัว เพื่อต่อต้านประเทศที่ทำลายระบบ ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ตัวแสดงสำคัญจะมีบทบาทรักษาอัตลักษณ์และเอกภาพผ่านกระบวนการถ่วงดุลแห่งอำนาจ

ประการที่สอง ทฤษฎีกับการปฏิบัติมักขัดแย้งกันตามความเป็นจริง เพราะปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในทางปฏิบัติหลีกเลี่ยงไม่ได้นับแต่อดีต ความมีและไร้เสถียรภาพและภาวะการขาดความสมดุล (unstable equilibrium) ในระบบรัฐชาติ ทฤษฎีดุลแห่งอำนาจจะสนับสนุนการรักษาสันติภาพ ดุลแห่งอำนาจย่อมนำมาสู่สงครามแต่ในทางปฏิบัติ มีการตัดแบ่งดินแดนของตัวแสดงที่ไม่สำคัญ การรักษาสันติภาพและเอกราชของรัฐหรือประเทศเล็กไม่สำคัญเท่ากับการรักษาระบบระหว่างรัฐ ตามตัวอย่างของแนวคิดที่สำคัญ เฟรเดอริก แกลนซ์ กล่าวว่ายุโรปจะสงบสุข หากไม่มีใครมีอำนาจมากเกินไป แนวคิดดุลแห่งอำนาจจึงอธิบายปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพียงบางแง่มุม รัฐที่มีอำนาจทางการเมืองมากจะให้ความสำคัญเฉพาะดุลที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเองย่อมนำมาสู่การขาดความมั่นคงที่แท้จริง ดังนั้น ทฤษฎีดุลแห่งอำนาจจึงมีข้อบกพร่อง ขาดหลักประกันในการรักษาเอกราชของรัฐหรือประเทศมาจากข้อบกพร่องของดุลแห่งอำนาจ ประการที่หนึ่ง ความไม่แน่นอนจากการขาดเครื่องมือที่เชื่อถือได้สำหรับการประเมินและเปรียบเทียบอำนาจ ประการที่สอง ความไม่เป็นจริงมาจากการที่ผู้นำต่างแสวงหาการขดเขยที่ไม่สิ้นสุด ประการที่สาม การไม่เพียงพอสำหรับการอธิบายความอดกลั้นของประเทศตัวอย่างที่สำคัญ คือ สถานการณ์และความขัดแย้งระหว่าง ค.ศ. 1648 ถึง 1914 นับเป็นปัญหาด้านจริยธรรมพื้นฐานที่มีอยู่มากในยุโรป

ประการที่สาม การรักษาดุลแห่งอำนาจสะท้อนจากนโยบายต่างประเทศของผู้นำที่ยืดหยุ่น บทบาทของผู้นำนับเป็นส่วนสำคัญสำหรับการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ไม่มีความสนใจในอุดมการณ์ ความเชื่อ ผลประโยชน์ด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายใน นับเป็นส่วนสำคัญในนโยบายต่างประเทศ นำมาสู่ปัญหาสำคัญ คือ ความคล่องตัวของผู้นำกำหนดนโยบายต่างประเทศ และดุลแห่งอำนาจยังนำมาสู่ปัญหาความ

รักดีของประชาชนในประเทศ มีความเหนียวแน่นมากกว่าลัทธิอุดมการณ์ มีความเป็นสากล ความขัดแย้งระหว่างประเทศที่เพิ่มขึ้น ทำให้การถ่วงดุลแห่งอำนาจสลับซับซ้อนมากกว่าเดิม

2.1.1.6 แนวคิดการครองความเป็นเจ้า (Hegemony)

การครองความเป็นเจ้า คือ ความเป็นตัวแสดงที่มีอำนาจสูงสุดหรือมากที่สุด (Primacy) หรือความเป็นผู้นำ (Leadership) การครองความเป็นเจ้านับเป็นแนวคิดที่เน้นรัฐใดรัฐหนึ่งมีอำนาจครอบงำรัฐอื่นหรือรัฐที่มีสถานะเพียงพอในการครองความเป็นเจ้า (Hegemon) ผลจากการครองความเป็นเจ้า คือ การสร้างการยอมรับหรือการปฏิเสธรัฐอื่นจากการครองความเป็นเจ้าของรัฐนั้น รัฐที่ครองความเป็นเจ้าต้องมีปัจจัยแห่งอำนาจที่มากพอในเวลาเดียวกัน และจะต้องเป็นรัฐที่มีอำนาจมากพอสำหรับการยอมรับ (Hegemonic Consent) จึงจะสถาปนากการครองความเป็นเจ้าได้ แนวคิดการครองความเป็นเจ้าสัมพันธ์กับอำนาจและสมรรถนะ (Capability) ของรัฐ นำมาสู่การรวมกลุ่มเป็นพันธมิตร ชั่วอำนาจ หรืออื่นใด ภายหลัง

2.1.1.7 ทฤษฎีเกม (Games Theory)

ทฤษฎีเกมนับเป็นแนวคิดทฤษฎีที่มีสมมติฐาน คือ นโยบายต่างประเทศเป็นผลมาจากการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่มีเหตุผลในสถานการณ์ที่มีตัวแสดงที่แข่งขันตั้งแต่สองตัวแสดง สมมติฐานจึงให้ความสำคัญกับการแข่งขันและมองว่าผู้แข่งขันกำลังเล่นเกมโดยมองว่าตัวแสดงที่แข่งขันมีเหตุผล การตัดสินใจเลือกทางใดทางหนึ่งเป็นการตัดสินใจที่มีเหตุผล คุณค่าของทฤษฎีเกมที่ทำให้คือการตัดสินใจที่ตัวแสดงแต่ละฝ่ายต้องตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ผลของการตัดสินใจขึ้นอยู่กับทางเลือกของตัวแสดงแต่ละฝ่าย การนำทฤษฎีมาใช้ในนโยบายสาธารณะจึงสัมพันธ์กับการนำนโยบายมาปฏิบัติ ในกรณีที่ไม่มีทางเลือกที่ดีที่สุดที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเลือกได้ และในกรณีที่ผลของการตัดสินใจที่ดีที่สุดของฝ่ายหนึ่งขึ้นอยู่กับทางเลือกของอีกฝ่ายหนึ่ง (จุมพล หนีมพานิช, 2540 : 603)

สาระสำคัญของทฤษฎีเกม (ปรัชญา เวสารัชช, 2541 : 306-307) มาจากองค์ประกอบของเกม ประการที่หนึ่ง เกมจะมีผู้เล่นอย่างน้อยสองคนหรือสองกลุ่มหรือมากกว่า เป็นผู้เล่นที่มีเหตุผล ประการที่สอง ผู้เล่นแต่ละคนหรือแต่ละฝ่ายจะต้องมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน การแข่งขันเป็นไปเพื่อให้ตนเองได้รับประโยชน์มากที่สุดหรือเสียให้น้อยที่สุด ประการที่สาม ตัวอย่างที่สำคัญของทรัพยากรของทฤษฎีเกม ประกอบด้วย ความสามารถ และทรัพยากรที่ย่อมเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้เล่นได้รับชัยชนะ ประการที่สี่ ยุทธวิธี หมายถึง การตัดสินใจที่มีเหตุผลที่ทำการตัดสินใจเมื่อได้รับผลตอบแทนสูงสุดหรือสูญเสียประโยชน์น้อยที่สุด โดยใช้หลักการ Maximin และ Minimax (Maximize the minimum gain Minimize the Maximum loss) ประการที่ห้า ผลตอบแทน (Pay off) หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่าที่ผู้เล่นหรือผู้ที่ทำการตัดสินใจแต่ละฝ่ายจะได้รับภายหลังจากที่ทำการตัดสินใจแล้ว ประการสุดท้าย การมีกฎหรือกติกาที่กำหนดขอบเขตของการแข่งขัน ดังนั้น แนวคิดหลักเกี่ยวกับทฤษฎีเกมคือยุทธศาสตร์ที่เป็นการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่มีเหตุผลเพื่อผลประโยชน์สูงสุดหรือสูญเสียประโยชน์น้อยที่สุด

จุดเด่นของทฤษฎีเกม คือ การเริ่มต้นของทฤษฎีจากการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบายต่างประเทศ เช่น สงครามและสันติภาพ การแข่งขันทางอาวุธ การเจรจาต่อรอง เป็นต้น แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบาย

สาธารณะภายในประเทศในกรณีที่มีการแข่งขัน ดังนั้น ทฤษฎีเกมนับเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัฐ จุดด้อย ประการที่หนึ่ง ความไม่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการนำนโยบายต่างประเทศไปปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะมีตัวแปรและปัจจัยที่เกี่ยวข้องจำนวนมากในทางปฏิบัติ จนทำให้ผู้เล่นกลายเป็นผู้ที่ไม่มีเหตุผล หากแต่กลายเป็นนักการเมืองที่มีหน้าที่ประสานผลประโยชน์มากกว่า ประการที่สอง การขาดข้อมูลสำหรับการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ตัวอย่างที่สำคัญ ข้อมูลฝ่ายตรงข้าม ทำให้การพยากรณ์ในผลตอบแทนที่ได้รับอาจเปลี่ยนแปลงได้ และประการสุดท้าย ความไม่เป็นจริงเสมอไปในสมมติฐานที่ว่ามนุษย์มีเหตุผลในการตัดสินใจ เป็นผลให้นโยบายต่างประเทศจึงไม่มีหรือเป็นเหตุผลเสมอไป

2.1.2 นโยบายต่างประเทศ (Foreign Policy)

นโยบายต่างประเทศ คือ วิธีทางการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายที่เป็นการปะทะสังสรรค์และปฏิสัมพันธ์ข้ามพรมแดนของประชาคมทางการเมือง มาจากคำสำคัญสองคำ คือ นโยบาย หมาย คือ เนื้อหา สิ่งที่มีอยู่ ความตั้งใจ และอุปาย คือ วิธีทางการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย นโยบายสำคัญของนโยบายต่างประเทศมีจำนวนสี่ประการ ประกอบด้วย (Callahan, 1982 : 293-306 อ้างใน โครีน เฟื่องเกษม, 2536 : 3) ความต้องการหรือความปรารถนาของรัฐ (Official aspirations) การดำเนินการหรือการกระทำ (Action) แนวทางการดำเนินการ (Course of action) และมาตรฐานการตัดสินใจ (Standard for decision-making)

ลักษณะสำคัญของนโยบายต่างประเทศ ประกอบด้วย ประการที่หนึ่ง เป้าหมาย ผลประโยชน์ และคุณค่าทั่วไปที่ผู้กำหนดนโยบายต้องการสำหรับรัฐ ประการที่สอง แผนการหรือแนวทางแสวงหาผลประโยชน์ ประการที่สาม การนำแผนไปปฏิบัติเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ นโยบายต่างประเทศมีความหมายที่ครอบคลุมสี่ส่วน คือ (Callahan, 1982 : 293-306 อ้างใน โครีน เฟื่องเกษม, 2536 : 3) ประการที่หนึ่ง มีผลต่อสาธารณะ ที่สำคัญ คือ ประชาชน รัฐบาลของต่างประเทศ องค์การระหว่างประเทศ สัมพันธ์กับการดำเนินการ การกระทำ ประการที่สอง เป็นแนวทางปฏิบัติที่เจาะจงหลังจากพิจารณาทางเลือกที่หลากหลาย ประการที่สาม เป็นกฎเกณฑ์สำหรับการกระทำ การตอบโต้ การตีความปัญหา และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น กำลังดำเนินอยู่ หรือคาดการณ์ที่จะมีในอนาคต ประการที่สี่ เป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของรัฐบาลในการติดต่อและสัมพันธ์กับประเทศอื่น

การกำหนดนโยบายต่างประเทศมีโครงสร้างและกระบวนการ ที่สำคัญ คือ (จุลชีพ ชินวรรณ, 2539 : 21) ประการที่หนึ่ง การนำผลประโยชน์แห่งชาติมาปรับเป็นเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางการต่างประเทศ มีความชัดเจนและเฉพาะเจาะจง ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ประการที่สอง การพิจารณาปัจจัยสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายที่กำหนด ประการที่สาม การวิเคราะห์ศักยภาพของรัฐที่ดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนด ประการที่สี่ การกำหนดแผนดำเนินการ ยุทธศาสตร์ และทางเลือกเพื่อบรรลุเป้าหมาย ประการที่ห้า การดำเนินการตามแผนและยุทธศาสตร์ที่เลือก ประการที่หก การติดตาม การตรวจสอบ การประเมินผลสำเร็จ ความล้มเหลว และผลกระทบแต่ละด้าน เพื่อปรับปรุงนโยบาย แผน แผนงาน และยุทธศาสตร์

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ แบ่งเป็นสองส่วน คือ ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน (Callahan, 1982 : 293-306 อ้างใน โครีน เฟื่องเกษม, 2536 : 3)

ปัจจัยภายใน (endogenous variable) คือ เหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ ปรากฏการณ์ ภายในประเทศ ประกอบด้วย ด้านการเมือง ที่สำคัญ คือ ผู้นำ จากอุดมการณ์ ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ การมองปัญหา และโครงสร้างและกระบวนการทางการเมือง ด้านเศรษฐกิจ คือ สภาพความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและกระบวนการทางเศรษฐกิจ การพัฒนา การค้า การลงทุน ความช่วยเหลือ ด้านสังคม คือ สภาพความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและกระบวนการทางสังคม ที่สำคัญ คือ การศึกษา การสาธารณสุข การสวัสดิการสังคม วัฒนธรรม

ปัจจัยภายนอก (exogenous variable) คือ เหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ ปรากฏการณ์ ความเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอก แบ่งเป็นสองส่วน คือ สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศระดับโลก และสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศระดับภูมิภาค เป็นพฤติกรรมระหว่างประเทศ ความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างประเทศ การได้เปรียบและความเสียเปรียบทางยุทธศาสตร์ วิกฤตการณ์ระหว่างประเทศ ภูมิรัฐศาสตร์ การคุกคามต่อความมั่นคง การเป็นพันธมิตร ดุลแห่งอำนาจ และการสะสมอาวุธ

เพื่อบรรลุผลหรือวัตถุประสงค์ผลประโยชน์แห่งชาติ จากการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ ทำให้แบ่งเครื่องมือเป็นส่วน คือ การเมือง การทหาร เศรษฐกิจ และสังคมจิตวิทยา

เครื่องมือทางการเมือง (Political Instrument)

เครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญ คือ การทูต การทูต (Diplomacy) เป็นคำที่มีความหมายที่หลากหลาย ตามมุมมองของนักวิชาการหลายคน ที่สำคัญ คือ การทูต คือ การนำเอาความเฉลียวฉลาดและไหวพริบสำหรับการดำเนินความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาลของประเทศเอกราช (Nicholson, 1972 : 425) การทูต คือ กระบวนการติดต่อระหว่างผู้แปลกหน้าที่ต้องติดต่อกัน (Der Derian, 1993 : 244) การทูต คือ กระบวนการในการเป็นตัวแทนและการเจรจาต่อรองที่รัฐใช้เป็นประเพณีสำหรับติดต่อกันยามสันติ (Padelford and Lincoln, 1966 : 340) การทูต คือ ศิลปะสำหรับการเจรจาต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งจุดมุ่งหมายที่กลุ่มต้องการมากที่สุดและเสียสิ่งแลกเปลี่ยนน้อยที่สุดภายในระบบการเมืองเพราะสงครามเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ (Wright, 1955 : 158) การทูต คือ แนวทางที่ใช้ในการเจรจาของนักการทูต เพื่อบรรลุเป้าหมายด้านการต่างประเทศ (จุลชีพ ชินวรณ์, 2539 : 29) ดังนั้น การทูต คือ การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้วยการเจรจา (See Nicholson, 1964 : 4-5 อ้างใน จุลชีพ ชินวรณ์, 2539 : 29) การทูตจึงเป็นเครื่องมือในการบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายต่างประเทศ การบรรลุวัตถุประสงค์ทางการทูตต้องใช้นักการทูต นักการทูตตามความหมายกว้าง หมายถึง บุคคลในกระทรวงการต่างประเทศที่รับผิดชอบการเจรจาและการดำเนินความสัมพันธ์จากรัฐมนตรีต่างประเทศลงมา ที่มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างกว้างขวาง นักการทูตจากความหมายแคบที่หมายถึงเจ้าหน้าที่ประจำสถานทูตของประเทศตั้งแต่ระดับเอกอัครราชทูตลงมา (Amadeo, 1970 : 186-190 อ้างใน สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, 2529 : 444-445)

การทูตจึงเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญสำหรับการสถาปนาความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างรัฐต่อรัฐทั้งในปัจจุบันและอนาคต การทูตจึงเป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีประสิทธิภาพจากการประหยัด ต้นทุนต่ำ และมีประสิทธิผลจากเป็นเครื่องมือที่ดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด

เครื่องมือทางการทหาร (Military Instrument)

เครื่องมือทางการทหาร หมายถึง การใช้กำลังและความรุนแรงเพื่อกำหนดและดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศระหว่างรัฐหนึ่งกับอีกรัฐหนึ่ง เครื่องมือทางการทหารจึงสัมพันธ์กับทหารและกองทัพอย่างชัดเจน ความคิดที่ใช้เครื่องมือทางการทหารมาจากแนวคิดเรื่องสันติภาพ (peace) นับเป็นความปรารถนาสูงส่งของมนุษย์ที่มาจากการสถาปนาความร่วมมือผ่านเครื่องมือทางการเมืองและการทูต เพื่อแก้ปัญหาข้อพิพาทหรือความขัดแย้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม แต่การแก้ปัญหาความขัดแย้งหรือข้อพิพาทไม่บรรลุผลย่อมทำให้ความขัดแย้งขยายตัว เครื่องมือทางการทหารจะมีบทบาทที่สำคัญในการแก้ไขข้อพิพาท

การใช้เครื่องมือทางการทหารมีวัตถุประสงค์สำคัญ ประกอบด้วย (จุลชีพ ชินวรรโณ, 2539 : 36-37) ประการที่หนึ่ง การป้องปรามหรือการสกัดกั้นคั่งครอง (Deterrence) เป็นการใช้อำนาจของรัฐ เพื่อสกัดกั้นไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามรุกรานหรือทำสงคราม ประการที่สอง การป้องกัน (Defense) เป็นการใช้อำนาจเพื่อการป้องกันประเทศซึ่งเป็นผลจากการคุกคามภายนอก ประการที่สาม การย่ำเจตจำนง (Assentation) เป็นการใช้อำนาจอย่างมีขอบเขตอย่างจำกัดเพื่อย้ำเจตจำนงเฉพาะเจาะจง ประการที่สี่ การสาธิตอำนาจ (Demonstration) เป็นการใช้อำนาจของรัฐเพื่อแสดงอำนาจให้อีกฝ่ายหนึ่งเกรงกลัวมุ่งหวังผลประโยชน์ทางการเมือง

ลักษณะสำคัญของเครื่องมือทางการทหาร ประการที่หนึ่ง รัฐแต่ละรัฐมีขีดความสามารถในการใช้เครื่องมือทางการทหารที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยแห่งอำนาจของรัฐที่เป็นรัฐมหาอำนาจ รัฐขนาดกลาง หรือรัฐขนาดเล็ก ทำให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ทั้งทหารหรือกำลังรบ อาวุธยุทโธปกรณ์ การฝึกซ้อมรบ การให้ความสำคัญและนโยบายในการพัฒนากองทัพ และงบประมาณ ประการที่สอง เป็นการใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพต่ำที่สุดแต่ต้นทุนสูงมาก จากการต้องระดมพลเข้าทำสงคราม ส่งผลกระทบต่อการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จนอาจเป็นปัญหาการเมืองภายในและภายนอก ที่สำคัญ คือ การยอมรับจากนานาประเทศ

ความสำเร็จของการใช้เครื่องมือทางการทหารขึ้นอยู่กับอาวุธยุทโธปกรณ์ กำลังพลหรือกำลังทหาร กำลังรบ ประกอบด้วย ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ กำลังสำรอง และอาสาสมัคร ด้วยยุทธปัจจัยและวิธีการรบที่หลากหลาย อาวุธยุทโธปกรณ์นับเป็นปัจจัยที่สำคัญของเครื่องมือทางการทหาร แบ่งเป็นสองประเภท ประกอบด้วย (จุลชีพ ชินวรรโณ, 2539 : 36) ประเภทแรก อาวุธปกติ (Conventional Weapons) คือ อาวุธที่ใช้เพื่อการรบปกติ เป็นการรบทั่วไป ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ปืนกล ปืนใหญ่ รถถัง เรือรบ เรือพิฆาต เรือบรรทุกเครื่องบิน เครื่องบินรบ เครื่องบินทิ้งระเบิด อาวุธยุทโธปกรณ์บางส่วนมีรุ่น ตัวอย่างที่สำคัญ คือ รถถัง M-1 M-48 M-60 เครื่องบิน F-5 F-16 ประเภทที่สอง อาวุธยุทธศาสตร์ (Strategic Weapons) คือ อาวุธที่มีอำนาจทำลาย

ล้างสูง มีเป้าหมายในขอบเขตกว้างขวาง มีประสิทธิผลสูง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ อาวุธนิวเคลียร์ ส่วนหนึ่งเป็นอาวุธนิวเคลียร์พิสัยกลาง ขีปนาวุธ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ขีปนาวุธข้ามทวีป ขีปนาวุธหลายหัวรบ ขีปนาวุธพิสัยกลาง เป็นอาวุธที่มีอำนาจทำลายสูงมาก

การใช้เครื่องมือทางการทหารส่วนหนึ่งทำให้ความขัดแย้งที่มีอยู่ขยายตัวเป็นสงคราม นักวิชาการให้ความหมายของสงครามที่หลากหลาย (ธารทอง ทองสวัสดิ์, 2533 : 417) กล่าวคือ สงคราม คือ สภาวะซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าถูกต้องสำหรับกลุ่มที่มีความขัดแย้งตั้งแต่สองกลุ่ม เป็นการใช้อำกำลังตัดสินความขัดแย้ง (Wright, 1942 : 3 อ้างใน ธารทอง ทองสวัสดิ์, 2533 : 417) สงคราม คือ การปะทะกันด้วยอาวุธระหว่างหน่วยทางการเมืองที่เป็นอิสระสองหน่วย เป็นการใช้อำกำลังทหารที่มีการจัดระเบียบ เพื่อผลจากการดำเนินนโยบายบางประการ (See Aron, 1960 : 192 อ้างใน ธารทอง ทองสวัสดิ์, 2533 : 417) สงคราม คือ การใช้อำกำลังและอาวุธเพื่อการแก้ไขข้อพิพาทหรือความขัดแย้ง แบ่งเป็นสองประเภท คือ (จุลชีพ ชินวรรณ, 2539 : 36) สงครามจำกัดขอบเขต (Limited War) คือ สงครามที่มีการใช้อำกำลังและอาวุธในพื้นที่จำกัด ตัวอย่างที่สำคัญ คือ สงครามเกาหลี และสงครามเวียดนาม และสงครามเบ็ดเสร็จ (Total War) คือ สงครามที่มีการใช้อำกำลังและอาวุธในขอบเขตกว้างขวาง ครอบคลุมทั้งโลก เป็นสงครามขนาดใหญ่ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ สงครามโลกครั้งที่ 1 และสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่างการใช้เครื่องมือทางการทหารในการทำสงครามหรือเมื่อความขัดแย้งที่เป็นสงครามสิ้นสุดลงในโลกสมัยใหม่ ส่งผลให้เครื่องมือทางการทหารยุติลงด้วย ทำให้เครื่องมือทางการเมืองและการทูตยังคงมีบทบาทที่สำคัญสำหรับการเจรจา ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การประชุมกองเกรสแห่งเวียนนา สงครามโลกครั้งที่ 1 และสงครามโลกครั้งที่ 2

เครื่องมือทางเศรษฐกิจ (Economic Instrument)

เครื่องมือทางเศรษฐกิจ คือ เครื่องมือที่รัฐใดรัฐหนึ่งสร้างความร่วมมือหรือความขัดแย้งทางด้านเศรษฐกิจจากการผลิต การบริโภค และการกระจายสินค้าและบริการ ผ่านการพัฒนา การค้า การเงิน การลงทุน และความช่วยเหลือ กับรัฐใดรัฐหนึ่ง เครื่องมือทางด้านเศรษฐกิจนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

วัตถุประสงค์ของการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ ด้านการเมือง เป็นการขยายอำนาจและอิทธิพล การแทรกแซงทางการเมือง เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง ด้านความอยู่รอดปลอดภัยแห่งชาติและความมั่นคงแห่งชาติของรัฐหนึ่งที่มีต่ออีกรัฐหนึ่ง ส่วนใหญ่ เป็นรัฐที่มีอำนาจทางการเมืองมากกว่ากับรัฐที่มีอำนาจทางการเมืองน้อยกว่า ตัวอย่างที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกากับกลุ่มประเทศละตินอเมริกา ด้านเศรษฐกิจ เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางด้านความมั่งคั่ง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจสูงสุด ด้านสังคม ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศ อาทิ อังกฤษกับประเทศเครือจักรภพ เป็นต้น หรือเป็นการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อผลประโยชน์หลายอย่างพร้อมกัน

ลักษณะสำคัญของเครื่องมือทางเศรษฐกิจ ประการที่หนึ่ง สัมพันธ์กับอำนาจทางเศรษฐกิจ หมายถึง ความสามารถที่รัฐหนึ่งดำเนินการทางเศรษฐกิจเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์กับอีกรัฐหนึ่ง (See Knorr, 1973 : 7-76

อ้างใน สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, 2529 : 581-582) ทำให้รัฐที่มีปัจจัยแห่งอำนาจมากสามารถในการเลือกใช้เครื่องมือที่มากกว่า มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากกว่า มีความได้เปรียบรัฐที่มีปัจจัยแห่งอำนาจน้อย ประการที่สอง การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่ำกว่าเครื่องมือทางการทูต แต่สูงกว่าเครื่องมือทางการทหาร แต่ให้ผลความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศคู่กรณีระยะยาว และ มีผลต่อความสัมพันธ์ด้านอื่น

เครื่องมือทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญ แบ่งเป็นสองส่วน คือ เครื่องมือยามสันติ กับเครื่องมือยามสงคราม

เครื่องมือยามสันติหรือยามสงบ ที่สำคัญ คือ (ปรับปรุงจาก (1) จุลชีพ ชินวรรณ, 2539 : 34 (2) ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์, 2546 : 178-180 (3) ธารทอง ทองสวัสดิ์, 2533 : 415-416 (4) ธารทอง ทองสวัสดิ์, 2529 : 586-591)

ประการที่หนึ่ง การตั้งกำแพงภาษี (tariff barrier) คือ ภาษีที่มีการเรียกเก็บจากการส่งออกหรือนำเข้า มีการเก็บจากรัฐโดยทั่วไป เพื่อเป็นรายได้ที่สำคัญของรัฐ (Revenue tariff) การปกป้องสินค้าจากอุตสาหกรรมภายใน (protective tariff) การลดการแข่งขันจากสินค้าภายนอก การลดระดับการบริโภคจากสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ ที่สำคัญ คือ สินค้าฟุ่มเฟือย เพื่อการรักษาดุลการค้าระหว่างประเทศ ดุลการชำระเงิน การส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศที่เป็นพันธมิตร หรือการต่อต้านประเทศที่เป็นศัตรู หรือเหตุผลอื่นใดเพื่อรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจภายในประเทศ กลไกสำคัญ คือ การเพิ่มหรือลดภาษีที่เป็นการตอบแทน การให้รางวัลหรือการลงโทษกับประเทศใดประเทศหนึ่ง การตั้งกำแพงภาษี เป็นที่มาของการให้สิทธิพิเศษทางการค้า (General System Preferentiation : GSP) ที่ประเทศมหาอำนาจให้กับประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นพันธมิตร การตั้งกำแพงภาษียังสะท้อนถึงความรู้สึกเป็นชาตินิยมส่วนหนึ่งด้วย

ประการที่สอง การกำหนดโควตาหรือการควบคุมปริมาณการนำเข้า (Quota) คือ การควบคุม การจำกัดจำนวนหรือปริมาณ สินค้านำเข้าของรัฐบาล แทนการตั้งกำแพงภาษี เป็นผลจากการที่ประเทศหนึ่งมีการนำเข้าสินค้าของอีกประเทศหนึ่งในปริมาณที่จำกัด ทำให้ประเทศคู่ค้าต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับตลาดสินค้าที่มีขนาดลดลง อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศภายหลัง หากมีการจำกัดการนำเข้าแบบทันที ที่สำคัญ คือ สินค้า การเกษตรกรรมนับเป็นประโยชน์กับประเทศที่จำกัดโควตา ด้วยการรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ ลดการแข่งขัน การรักษาดุลการค้า ดุลการชำระเงิน การกำหนดโควตานับเป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในยามที่มีความขัดแย้งหรือสงครามได้เช่นกัน

ประการที่สาม การคว่ำบาตรหรือการกีดกันทางการค้า (boycott) คือ การห้ามนำสินค้าบางชนิดหรือทั้งหมดของรัฐบาลประเทศหนึ่งนำเข้าสู่อีกประเทศหนึ่งหรือหลายประเทศ นับเป็นมาตรการที่รัฐต้องการปฏิเสธการนำเข้าสินค้าจากประเทศอื่นหากเป็นการค้าขายของภาคเอกชน รัฐบาลจะใช้อำนาจบังคับให้เอกชนยกเลิกการค้า การนำเข้าต้องขออนุญาตจากรัฐ รัฐจะปฏิเสธ หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ การกีดกันทางการค้านับเป็นมาตรการทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อดำเนินการกับประเทศอีกประเทศหนึ่ง

ประการที่สี่ การระงับหรืองดการส่งออกสินค้า (embargo) คือ การปฏิเสธการส่งออกสินค้าออกบางชนิดหรือทั้งหมดของรัฐบาลประเทศหนึ่งที่มีต่อประเทศหนึ่งหรือหลายประเทศ นับเป็นมาตรการที่รัฐดำเนินการเพื่อห้ามการส่งออกสินค้า เป็นมาตรการที่ปฏิบัติควบคู่กับการคว่ำบาตร การดำเนินการตามมาตรการคว่ำบาตรและการระงับการส่งออกสินค้าเป็นมาตรการการลงโทษ (Sanction)

ประการที่ห้า การทุ่มตลาด (Dumping) คือ การส่งออกสินค้าออกไปจำหน่ายต่างประเทศในราคาที่ถูกหรือต่ำกว่าราคาหรือต้นทุนที่เป็นจริงเพื่อระบายสินค้าออก การสร้างชื่อเสียงในตลาดที่เปลี่ยนแปลงในทางลบ การแนะนำสินค้าใหม่ให้เป็นที่รู้จัก การแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมืองจากการขายสินค้า ที่สำคัญ คือ สินค้าการเกษตรที่ไม่ได้ราคา ความต้องการเงินตราจากต่างประเทศ การทุ่มตลาดนับเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ก่อผลประโยชน์ในระยะยาวทำให้คู่แข่งไม่สามารถแข่งขันกับประเทศที่ทุ่มตลาด ทำให้ต้องมีการถอนตัวออกจากตลาดภายหลัง การทุ่มตลาดนับเป็นการกระตุ้นยอดขายทำให้ส่งสินค้าส่งออกอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชากรภายในประเทศมีงานทำ มีการจ้างงานสูง ลดอัตราการว่างงาน เพื่อความมั่นคงเศรษฐกิจในที่สุด

ประการที่หก การรวมกลุ่มทางธุรกิจระหว่างประเทศ (cartel) คือ การสร้างความร่วมมือของธุรกิจระหว่างประเทศที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันรวมเข้าด้วยกันเป็นสถาบันระหว่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศจากการตกลงหน่วยของธุรกิจที่เป็นอิสระต่อกันเพื่อการจัดระบบตลาดให้มีอิทธิพลเพียงลำพัง เพื่อควบคุมธุรกิจ นำมาสู่การผูกขาดตัดตอน การลดการแข่งขัน เพื่อเป็นประโยชน์จากการกำหนดราคาสินค้าและบริการ การกำหนดจำนวนและปริมาณการผลิต และการแบ่งเขตการค้าขาย เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม สนองตอบต่อความต้องการหรือความปรารถนา ตามผลประโยชน์แห่งชาติของรัฐ นำมาสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศของรัฐอื่นหรือรัฐคู่กรณี และ บางส่วนมีผลกระทบในวงกว้าง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การจัดตั้งกลุ่มประเทศผู้ส่งออกน้ำมันเป็นสินค้าออกหรือโอเปก ที่ใช้น้ำมันเป็นเครื่องมือต่อรองทางการเมือง เพื่อให้ประเทศตะวันตกปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของประเทศตะวันตกที่มีต่ออิสราเอล ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศภายหลัง

ประการที่เจ็ด ความตกลงของสินค้านาระหว่างรัฐบาล (Intergovernmental Commodity Agreements) เป็นการตกลงระหว่างรัฐบาลเพื่อสร้างหลักประกันกับรัฐให้มีส่วนแบ่งในตลาดโลก ลดการแข่งขันระหว่างกัน

ประการที่แปด การควบคุมการแลกเปลี่ยนสินค้า (Barter Agreement) เป็นการตกลงแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาลด้วยเหตุผลด้านการเมือง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การมีระบอบการปกครองเดียวกัน ด้านเศรษฐกิจ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การขาดแคลนเงินตราจากต่างประเทศ ที่สำคัญ คือ เงินสกุลหลัก ที่เป็นประเทศที่ขาดความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจ และด้านสังคม

ประการที่เก้า การควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตรา (Exchange Control) เป็นการควบคุมอัตราการแลกเปลี่ยนเงินตราของรัฐบาลอย่างเคร่งครัดและเด็ดขาดเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ด้านการค้า การลงทุน นับเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญ เพื่อป้องกันไม่ให้เงินทุนไหลออกนอกประเทศ การสร้างความเข้มแข็งของระบบ

เงินตรานับเป็นที่มาของความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจทำให้รัฐบาลควบคุมการส่งออก รัฐบาลควบคุมเงินตราที่เป็นการรับเงินตราจากต่างประเทศแล้วนำมาแลกกับพอนด์ที่ต้องการส่งสินค้าออกในราคาที่สูงกว่า และนำเงินจ่ายให้กับพอนด์ภายหลังทำให้รัฐบาลมีกำไรจากการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตรา ทำให้ลดการนำเข้าและเพิ่มการส่งออก

ประการที่สิบ การอุดหนุนสินค้า (Subsidies) เป็นการจ่ายเงินของรัฐบาลให้กับผู้ผลิตสินค้าและบริการ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการในการขายสินค้าภายในประเทศ และเพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขันกับต่างประเทศในราคาที่ต่ำกว่าสินค้าจากประเทศอื่นด้วยต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่า การสนับสนุนของรัฐเป็นผลให้ทางการเมืองมีเสถียรภาพทางการเมืองจากสินค้าที่ได้รับการอุดหนุน ตัวอย่างที่สำคัญ สินค้าเกษตรกรรม ทำให้เกษตรกรเป็นฐานคะแนนสำคัญของรัฐบาล ด้านเศรษฐกิจ ทำให้มีเสถียรภาพ มีความมั่นคง แต่คู่แข่งจะขาดเสถียรภาพทางการเมืองและ และมีปัญหาทางเศรษฐกิจ การอุดหนุนสินค้าเป็นการดำเนินการที่ผิดข้อตกลงองค์การการค้าโลกทำให้มีการฟ้องร้องการดำเนินการในประเทศหลายประเทศ

ประการที่สิบเอ็ด การกำหนดราคาสินค้าโดยรัฐบาล (Valorization) เป็นการกำหนดราคาสินค้าให้สูงกว่าราคาต่ำ แต่ไม่สูงกว่าความเป็นจริงหากมีการเปิดตลาดการค้าเสรี เพื่อให้มีเสถียรภาพด้านราคา

ประการที่สิบสอง การให้ความช่วยเหลือ ของประเทศที่พัฒนาแล้วหรือระดับการพัฒนาสูงมีต่อประเทศกำลังพัฒนาหรือระดับการพัฒนาที่ต่ำกว่า เพื่อวัตถุประสงค์ด้านการเมือง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การป้องกันการแทรกแซงจากต่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจ คือ การให้ประเทศที่ได้รับความช่วยเหลือเพิ่มขีดความสามารถด้านเศรษฐกิจ มีการซื้อขายสินค้ากับประเทศที่ให้ความช่วยเหลือ การป้องกันวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่มีผลทั้งประเทศที่ได้รับความช่วยเหลือและให้ความช่วยเหลือ และด้านสังคม คือ การเพิ่มพูนเกียรติภูมิชื่อเสียงของประเทศ

เครื่องมือในยามสงคราม ที่สำคัญ คือ (ปรับปรุงจาก (1) จุลชีพ ชินวรรณ, 2539 : 34 (2) ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์, 2546 : 178-180 (3) ธารทอง ทองสวัสดิ์, 2533 : 415-416 (4) ธารทอง ทองสวัสดิ์, 2529 : 591-595)

ประการที่หนึ่ง การปิดล้อมชายฝั่ง (Coastal blockade หรือ Blockade) เป็นการดำเนินการที่รัฐหนึ่งควบคุมทรัพยากรที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ เพื่อทำให้ฝ่ายอีกฝ่ายหนึ่งหรือประเทศหนึ่งอ่อนแอลง ทำให้ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ เพื่อให้ขาดแคลนวัตถุดิบในการทำสงคราม การปิดล้อมจะยกเว้นการกระทำกับประเทศที่มีนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลาง ประเทศที่ไม่มีการขนย้ายอาวุธ ลักษณะสำคัญของการปิดล้อมนับเป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจที่ไร้ใช้ควบคู่กับเครื่องมือทางการทหารที่มีผลต่อสงคราม รัฐที่ถูกปิดล้อมย่อมมีโอกาสพ่ายแพ้ในสงคราม

ประการที่สอง การจัดทำบัญชีต้องห้าม (Blacklist) เป็นการจัดทำบัญชีรายชื่อภาคเอกชน บริษัท หรืออื่นใดของประเทศที่สามที่ค้าขายกับประเทศศัตรู ทำให้มีประเทศที่จัดทำบัญชีรายชื่อถือว่าเอกชนเป็นศัตรู มีการยึดทรัพย์ หากมีทรัพย์สินในประเทศที่จัดทำบัญชีรายชื่อ การห้ามบุคคลในประเทศทำการค้าขายกับบริษัท เอกชน หรืออื่นใดที่มีรายชื่อต้องห้าม

ประการที่สาม การกว้านซื้อสินค้า (pre-emptive buying) คือ การซื้อสินค้าล่วงหน้ามาเก็บไว้เพื่อให้สินค้ามีราคาที่สูงขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าในตลาดโลก สินค้าที่สำคัญที่กว้านซื้อ ตัวอย่างที่สำคัญคือ ยุทโธปกรณ์ การกว้านซื้อสินค้าจึงเป็นเครื่องมือที่ตรงกันข้ามกับการทุ่มตลาดแต่ให้ผลทำนองเดียวกัน เพราะสร้างความผันผวนให้กับราคาสินค้าจากการเปลี่ยนแปลงของราคา ก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือความตึงเครียดระหว่างประเทศและนำมาสู่สงครามภายหลัง

ประการที่สี่ การควบคุมหรือการยึดทรัพย์สินของศัตรู (Control of Enemy Assets) เป็นการยึดทรัพย์สินของเอกชนที่ถือสัญชาติของศัตรู เพื่อป้องกันมิให้มีการนำทรัพย์สินของศัตรูไปใช้ประโยชน์ในการทำสงคราม การปกป้องผลประโยชน์ของประเทศที่ถูกศัตรูยึดครอง

ประการที่ห้า การกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจ (Economic Policy) เป็นบทบาทของรัฐที่มีต่อเศรษฐกิจโดยตรง เป็นความตกลงทั้งสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายเพื่อรักษาสถียรภาพระหว่างกัน ใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงเศรษฐกิจเพราะมีบทบาทแทนภาคเอกชน ประเทศที่ไม่เป็นคู่สัญญาจึงถูกกีดกัน นำมาสู่การตอบโต้ทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การจัดตั้งกลุ่มการค้า (Trade Group) เขตการค้า (Trade Bloc) จากความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกันนำมาสู่ความร่วมมือทางการเมืองซึ่งแพร่ขยายอย่างกว้างขวางภายหลังสงครามเย็น นำมาสู่การจัดตั้งกลุ่มการค้าเพื่อตอบโต้กลุ่มการค้าเดิม ประเทศที่ทำสัญญาหรือเป็นภาคีจะนำปัจจัยทั้งหลายเพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาพันธมิตรหรือกำจัดและทำลายศัตรู

เครื่องมือทางสังคมจิตวิทยา (Psycho-social Instrument)

เครื่องมือทางสังคม นับเป็นเครื่องมือที่รัฐใช้อำนาจทางสังคมและวัฒนธรรมในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เครื่องมือทางสังคม ที่สำคัญ ได้แก่ การโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) ที่มีนักวิชาการหลายคนให้ความหมายและคำจำกัดความ ที่สำคัญ ดังนี้ (ปรับปรุงจาก (1) จูลซีฟ ชินวรโรน, 2539 : 37 (2) ธารทอง ทองสวัสดิ์, 2533 : 409) การโฆษณาชวนเชื่อ คือ ความเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบด้านจิตใจ อารมณ์ และพฤติกรรมของคนกลุ่มหนึ่ง เพื่อจุดมุ่งหมายที่เปิดเผย (Frankel, 1969 : 102) เป็นความจงใจใช้สัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้มีผลทางความคิด ทำที่ และพฤติกรรม ของคนทางใดทางหนึ่ง (Lippman, 1961 : 26) เป็นความตั้งใจของตัวแสดงที่สร้าง ควบคุม หรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนกลุ่มอื่น โดยการใช้เครื่องมือด้านการสื่อสาร เพื่อหวังปฏิกิริยาโต้ตอบของคนกลุ่มนั้นให้เป็นไปตามความประสงค์ (Qualter, 1962 : 27) เป็นการใช้สัญลักษณ์ที่วางแผนอย่างสุขุมรอบคอบ มีระเบียบ ที่สำคัญ คือ เทคนิคทางจิตวิทยา เพื่อวัตถุประสงค์เปลี่ยนแปลง ควบคุมความคิด ค่านิยม ที่มุ่งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างเปิดเผยตามแนวทางที่กำหนด (Holsti, 1967 : 195) ดังนั้น การโฆษณาชวนเชื่อ คือ การดำเนินการทางจิตวิทยาอย่างเป็นระบบ เพื่อทำให้ความคิด ทำที่ พฤติกรรมของเป้าหมายเป็นไปตามแนวทางที่กำหนด

วัตถุประสงค์สำคัญของการโฆษณาชวนเชื่อเป็นไปเพื่อการควบคุม บังคับ เปลี่ยนแปลง ชักจูง กระตุ้น เปลี่ยนใจ ในความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ ทำที่ พฤติกรรม ของบุคคล กลุ่มบุคคล ที่เป็นเป้าหมาย หรือกลุ่มเป้าหมาย

ในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด พัฒนาการของการโฆษณาชวนเชื่อมาจากอดีตที่เป็นการดำเนินการของนักการทูตในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแต่เป็นวงแคบหรือมีขอบเขตจำกัด จากข้อจำกัดด้านการศึกษาของประชาชน แต่พัฒนาการด้านการคมนาคม การสื่อสาร วิทยาการสมัยใหม่และเทคโนโลยี พัฒนาการที่เพิ่มขึ้น ทำให้การโฆษณาชวนเชื่อเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ เยอรมนีที่ใช้โฆษณาชวนเชื่อช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผ่านยุคสงครามเย็น ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ที่ขยายตัวทำให้การโฆษณาชวนเชื่อเพิ่มพูนความสำคัญอย่างต่อเนื่อง จนถึงยุคหลังสงครามเย็นจากความขัดแย้งด้านอุดมการณ์สิ้นสุดลงแต่การโฆษณาชวนเชื่อยังปรากฏอยู่ทั้งภายในประเทศ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ กรณีสบมา และการสะสมอาวุธร้ายแรงของอิรักซึ่งเป็นที่มาของสงครามระหว่างสหรัฐอเมริกากับอิรักใน ค.ศ. 2003

กระบวนการขั้นตอนการโฆษณาชวนเชื่อ ประกอบด้วยสี่ขั้นตอน คือ การนำเสนอความคิด เป็นการนำเสนอส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อวัตถุประสงค์ ละเว้นข้อความที่สร้างความแตกแยก หรือการโต้เถียง การเรียกร้องความสนใจ เป็นการกระตุ้นเพื่อสร้างความสนใจจากประชาชน ทำให้ประชาชนให้ความสำคัญ การกระตุ้นให้มีปฏิกิริยา เป็นการสะท้อนถึงการยอมรับนำมาสู่ท่าทีและพฤติกรรม และการสร้างการยอมรับ เป็นการสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่โฆษณาชวนเชื่อ (Palmer and Perkins, 1957 : 127-133 อ้างใน ธารทอง ทองสวัสดิ์, 2533 : 410-411)

ลักษณะสำคัญของการโฆษณาชวนเชื่อ ประการที่หนึ่ง การโฆษณาชวนเชื่อเป็นเครื่องมือเสริม (supplementary) ในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศควบคู่กับเครื่องมืออื่น ประการที่สอง การโฆษณาชวนเชื่อให้ความสำคัญกับองค์ประกอบในการบรรลุเป้าหมาย ที่สำคัญ คือ ผู้นำ คำขวัญ ปราศจากการหาเหตุผลหรือตรรกะ (logic) ในการอธิบาย ประการที่สาม การโฆษณาชวนเชื่อต้องใช้สื่อดำเนินการ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ใบปลิว หนังสือพิมพ์ วารสาร หนังสือ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ วิทยุโทรทัศน์ ประการที่สี่ การโฆษณาชวนเชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากหรือมวลชน (mass) ทำให้สัมพันธ์กับพัฒนาการทางการเมืองที่เป็นการเมืองมวลชน (Mass politics) นับเป็นส่วนสำคัญต่อการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ สงครามเวียดนามของสหรัฐอเมริกา ดังนั้นประเทศที่เป็นประชาธิปไตยหากมีการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นการใช้ความรุนแรง การโฆษณาชวนเชื่อจะเป็นสิ่งแรกที่สร้างความชอบธรรมทางการเมือง

องค์ประกอบสำคัญของความสำเร็จของการโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาลมาจากการจัดตั้งองค์การหรือสถาบันทางการเมืองที่รับผิดชอบการดำเนินการ เพื่อวางระบบการโฆษณาชวนเชื่อที่มีทั้งองค์การหรือสถาบันการสื่อสาร ตัวอย่างที่สำคัญ คือ เครือข่ายวิทยุคลื่นสั้นของรัฐบาลอังกฤษ (The British Broadcasting Cooperation : BBC) เสียงจากอเมริกา (Voice of America : VOA) มีทั้งภาษาอังกฤษและภาษาท้องถิ่นของประเทศแต่ละประเทศ และวิธีการอื่น ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การจัดตั้งศูนย์การศึกษาและวัฒนธรรมระหว่างประเทศ

การโฆษณาชวนเชื่อมีผลต่อปัจจัยทางจิตวิทยา (Psychological Factor) นับเป็นปัจจัยที่สำคัญของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทำให้มีภาพทางลบของประชาชนและผู้นำกับฝ่ายตรงข้าม เป็นกระจกสะท้อน (Mirror Image) ที่สำคัญในการกำหนดและดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยรวมหากประเทศมหาอำนาจต่างใช้การโฆษณาชวนเชื่อแสวงหาความชอบธรรมทางการเมืองในสังคมโลก

ดังนั้น เครื่องมือทางการเมืองและการทูต การทหาร เศรษฐกิจ และสังคม ต่างเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ ต้นทุนและความเสี่ยงของเครื่องมือและรายละเอียดของเครื่องมือมีความแตกต่างกันจากปัจจัยที่สำคัญหลายประการ การตัดสินใจของรัฐใดรัฐหนึ่งเพื่อเลือกใช้เครื่องมือต้องคำนึงถึงความคุ้มค่า ผล ที่ได้รับ สนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติที่เป็นเป้าหมายสูงสุด

2.2 จากแนวคิดทฤษฎีสู่การพัฒนารอบการวิจัย

ความเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือความเปลี่ยนแปลงด้านระหว่างประเทศที่สำคัญถือกำเนิดจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือจีนนับตั้งแต่ทศวรรษ 2010 จากการที่สหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจที่ต่อเนื่องจากช่วงสงครามเย็นนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง จนถึงกลางทศวรรษ 1940 ถูกท้าทายจากสาธารณรัฐประชาชนจีนที่กลายเป็นมหาอำนาจอันดับสองของโลก แทนที่ญี่ปุ่น นับตั้งแต่ทศวรรษ 2010 ที่ก่อให้เกิดการเผชิญหน้าเป็นสงครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีน นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั่วไป กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2010 นับเป็นความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ต่อเนื่อง ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของการเมืองระหว่างประเทศจากเหตุการณ์ สถานการณ์ สถานการณ์ และปรากฏการณ์ จากการขยายอำนาจของจีนที่ทวีความสำคัญเป็นลำดับจนกลายเป็นมหาอำนาจอันดับ 2 ของโลก แทนที่ญี่ปุ่นนับตั้งแต่ ค.ศ. 2010 นับเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่สหรัฐอเมริกามีความถดถอยทางเศรษฐกิจภายหลังวิกฤตการณ์สินทรัพย์ด้อยคุณภาพซับไพร์ม (Subprime) หรือวิกฤตการณ์แฮมเบอร์เกอร์ (Hamburger Crisis) ใน ค.ศ. 2007 ทำให้ช่องว่างระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนลดน้อยลง การทะยานขึ้นของจีน (The Rise of China) และการถดถอยของสหรัฐอเมริกา (The Decline of The United States) สอดคล้องกับแนวคิดกับดักทูซิดีดิส (Thucydides' Trap) ที่มหาอำนาจหนึ่งทะยานขึ้น ขณะที่มหาอำนาจหนึ่งกลับถดถอยลง ความสับสนวุ่นวาย (chaos) ที่เกิดความสับสนอลหม่านจากสุญญากาศแห่งอำนาจจึงถือกำเนิดและขยายตัวอย่างต่อเนื่อง นับเป็นความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างมีนัยสำคัญ

ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนร่วมสมัยก่อตัวนับตั้งแต่การเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกของจีนนับตั้งแต่ ค.ศ. 2001 ส่งผลให้จีนเพิ่มความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจนกลายเป็นมหาอำนาจอันดับ 2 ของโลก นับตั้งแต่ ค.ศ. 2010 แทนที่ญี่ปุ่น ความแตกต่างระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ด้านการเมืองระหว่างประชาธิปไตยกับเผด็จการ ด้านเศรษฐกิจระหว่างทุนนิยมกับสังคมนิยม และด้านสังคมระหว่างสังคมแบบตะวันตกกับสังคมแบบ

ตะวันออก ก่อให้เกิดความหวาดระแวงกัน นำมาสู่การกำหนดนโยบายต่างประเทศที่มีนัยของการปิดล้อม (Containment Policy) การขยายตัวของจีน ซึ่งเป็นนโยบายที่มีความโดดเด่นจากการปฏิบัติภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงสงครามเย็น จากการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ นับตั้งแต่ช่วง ค.ศ. 1950 ถึง 1989

ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนร่วมสมัยที่ก่อตัวส่งผลต่อประเทศไทยในการกำหนดและดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่สำคัญ เป็นการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อสหรัฐอเมริกาและจีน แต่การที่ประเทศไทยจะกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศต้องพิจารณาปัจจัยและองค์ประกอบของอำนาจของประเทศไทยว่าเป็นอย่างไร เพราะรัฐแต่ละรัฐต่างมีอำนาจและอิทธิพลที่แตกต่างกัน เนื่องจากปัจจัยแห่งอำนาจที่แตกต่างกัน ดังเช่นประเทศไทยถูกจัดให้เป็นรัฐที่มีอำนาจขนาดกลาง (Middle Power Countries) ตามแนวคิดปัจจัยแห่งอำนาจของคอลลัมบิสและวอล์ฟ ปัจจัยแห่งอำนาจแบ่งเป็นสองส่วน คือ ปัจจัยที่เป็นนามธรรม กับปัจจัยที่เป็นรูปธรรม (See Coulombis and Wolfe, 1982 : 72-73 อ้างใน จุลชีพ ชินวรรณ, 2539 : 21-23)

ปัจจัยที่เป็นรูปธรรม เป็นปัจจัยที่จับต้อง หรือวัดได้ (tangible elements) ประกอบด้วย ประชากร (Population) ดินแดนหรืออาณาเขต (Territory) ทรัพยากรธรรมชาติ (National Resource) สมรรถนะด้านอุตสาหกรรม (Industrial Capacity) สมรรถนะด้านเกษตรกรรม (Agricultural Capacity) และความเข้มแข็งทางการทหารและการระดมพล (Military Strength and Mobility)

ประการที่หนึ่ง ประชากร (Population) ประชากร คือ ประชาชนหรือพลเมืองที่พำนักในรัฐหรือประเทศ ประชากรมีความสำคัญจากปัจจัยแห่งอำนาจจากด้านสองด้าน คือ ปริมาณ และคุณภาพ ด้านปริมาณ สมมติฐานของประชากรช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ ประเทศที่มีประชากรมากย่อมมีปัจจัยแห่งอำนาจสูง จากความสามารถระดมพลเพื่อการทหารและสงคราม ทำให้เพิ่มความเข้มแข็งและขีดความสามารถของกองทัพ เพิ่มโอกาสจากชัยชนะหากมีความขัดแย้งหรือสงคราม ประเทศที่มีประชากรจำนวนมากย่อมมีขีดความสามารถสำหรับการพัฒนาประเทศแต่ละด้านสูง ทำให้จำนวนประชากรสัมพันธ์กับการเป็นประเทศมหาอำนาจ นักวิชาการบางคนเสนอว่า ประเทศมหาอำนาจคือประเทศที่มีประชากรตั้งแต่สามสิบล้านคน ประเทศที่มีประชากรมากทำให้มีอำนาจ ศักยภาพ ขีดความสามารถ กำหนดและดำเนินการระหว่างประเทศอย่างมีนัยสำคัญ ประเทศที่มีประชากรมากซึ่งนับเป็นปัจจัยแห่งอำนาจด้านปริมาณ ที่สำคัญ คือ สาธารณรัฐประชาชนจีน อินเดีย สหรัฐอเมริกา สหพันธรัฐรัสเซีย อินโดนีเซีย บราซิล ปากีสถาน และบังกลาเทศ

ด้านคุณภาพ สมมติฐานร่วมสมัยนับตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ ประเทศที่มีประชากรที่มีคุณภาพจะเป็นที่มาของปัจจัยแห่งอำนาจ นัยของปัจจัยแห่งอำนาจด้านประชากรขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชากร มากกว่าปริมาณหรือจำนวนของประชากร วัดได้จากการศึกษา ที่สำคัญ คือ จำนวนปีของการศึกษาภาคบังคับ จำนวนนักศึกษาที่รับของแต่ละระดับการศึกษา อัตราการอ่านออกเขียนได้ การศึกษาทางสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์หรือสังคมศาสตร์ หลักสูตรการศึกษาที่เน้นวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ คณิตศาสตร์

(Science Technology Engineering Mathematics : STEM) คุณภาพของประชากรที่วัดได้นับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประเทศเข้มแข็ง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ อิสราเอล นับเป็นประเทศมีประชากรมีคุณภาพที่สูงมาก ทำให้กำลังรบเข้มแข็ง มีสมรรถนะและขีดความสามารถสูง ทำให้มีชัยชนะจากการทำสงครามกับประเทศอื่น ญี่ปุ่นนับเป็นประเทศที่พ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่กลับพลิกฟื้นจนเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 จากประชากรที่มีคุณภาพ มีวินัย และมีความรักชาติ

ประการที่สอง. ดินแดนหรืออาณาเขต (Territory) ที่ตั้ง ขนาด รูปร่าง หรือ ใกล้เคียงที่เกี่ยวข้อง มีสมมติฐานที่ว่า ประเทศที่มีที่ตั้งที่ตอนในทวีปและไม่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเลย่อมมีความเจริญช้ากว่าประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเลหรือมหาสมุทร ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ลาว อัฟกานิสถาน และเนปาล ประเทศไทยตั้งอยู่ตอนในของคาบสมุทรอินโดจีนนับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ปรับตัวจนรอดพ้นจากการยึดครองของประเทศมหาอำนาจตะวันตก ภายหลังอาณาจักรหรือประเทศเพื่อนบ้านตกเป็นอาณานิคมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และส่งผลต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระ เพราะมีพรมแดนหรืออาณาเขตที่ไม่ติดต่อกับประเทศมหาอำนาจ ที่สำคัญคือ สาธารณรัฐประชาชนจีน การเป็นประเทศที่มีขนาดใหญ่ทำให้มีความสามารถพัฒนาประเทศสูงและมากกว่าประเทศที่มีขนาดเล็ก ตัวอย่างที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีน รูปร่างของประเทศนับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประเทศเข้มแข็งหรืออ่อนแอ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ฝรั่งเศส หรือสเปน ที่มีขนาดกระทัดรัด ชิลี และเวียดนาม มีรูปร่างเรียวยาว ทำให้มีผลต่อการรักษาความมั่นคง ประเทศที่เป็นหมู่เกาะ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ย่อมรักษาความมั่นคงปลอดภัยยากลำบากกว่าประเทศที่มีที่ตั้งอยู่บนภาคพื้นทวีป

ประการที่สาม ทรัพยากรธรรมชาติ (National Resource) ทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญเพื่อการสรรค์สร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจจากการพัฒนาด้านการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม ทำให้รัฐที่มีทรัพยากรธรรมชาติมากมีพฤติกรรมระหว่างประเทศแตกต่างจากรัฐที่มีทรัพยากรธรรมชาติน้อย ประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติมาก ตัวอย่างที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย มีอำนาจอิทธิพล และความได้เปรียบ มากกว่าประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติน้อย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ อัฟกานิสถาน ชูดาน น้ำมันเป็นทรัพยากรที่เพิ่มมีความสำคัญภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นำมาสู่ความมั่นคงด้านพลังงานประเทศที่มีพลังงานธรรมชาติ ที่สำคัญ คือ น้ำมัน และก๊าซธรรมชาติ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ซาอุดีอาระเบีย ที่ภายหลังรวมกับประเทศที่มีน้ำมันเป็นกลุ่มประเทศผู้ส่งน้ำมันเป็นสินค้าออกหรือโอเปก (Organization of Petroleum Exporting Countries : OPEC) จึงมีความได้เปรียบมากกว่าประเทศที่ไม่มีน้ำมัน ตัวอย่างที่สำคัญคือ ญี่ปุ่น ทำให้ต้องพึ่งพิงแหล่งพลังงานอื่นจากต่างประเทศ

ขณะเดียวกันความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญจากประเทศเขตร้อนซึ่งทั้งหมดเป็นประเทศกำลังพัฒนามีทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นที่ต้องการของต่างประเทศ ที่สำคัญ คือ ประเทศพัฒนาแล้ว และบริษัทข้ามชาติ เพื่อใช้ในการวิจัยและพัฒนาเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพลเมืองของประเทศ ทำให้ผลักดัน

ให้เป็นสมบัติของโลก ก่อให้เกิดความขัดแย้งของชุมชนท้องถิ่นที่มีพื้นฐานจากทุนทางสังคม (Social Capital) กับบริษัทข้ามชาติจากการวิจัยขั้นสูง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ข้าวหอมมะลิในประเทศไทย

ประการที่สี่ สมรรถนะด้านอุตสาหกรรมหรือขีดความสามารถด้านอุตสาหกรรม (Industrial Capacity) จากความสำคัญของอุตสาหกรรมที่ทำให้ประเทศมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและความมั่นคงแห่งชาติ จากการพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก ที่สำคัญ คือ อุตสาหกรรมพลังงาน การคมนาคม การสื่อสาร เคมีภัณฑ์ เครื่องมือและปัจจัยทางการเกษตรกรรม นำมาสู่การพัฒนาอารยยุทโธปกรณ์ ยานพาหนะในการรบ เช่น เครื่องบินรบ เรือบรรทุกเครื่องบิน อุตสาหกรรมจึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับกองทัพที่มีบทบาทในการรักษาเอกราชแห่งชาติและบูรณภาพแห่งดินแดน ความมั่นคงแห่งชาติ เป็นต้น อุตสาหกรรมขนาดกลาง และอุตสาหกรรมเบาเพื่อการอุปโภคบริโภค นับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ ขีดความสามารถด้านอุตสาหกรรมสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ ตัวอย่างของประเทศที่มีขีดความสามารถด้านอุตสาหกรรมสูง คือ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน ญี่ปุ่น อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมนี

ประการที่ห้า สมรรถนะด้านเกษตรกรรมหรือขีดความสามารถด้านเกษตรกรรม (Agricultural Capacity) การเกษตรกรรมทำให้ประเทศพึ่งพาตนเองได้ ทำให้ประเทศทุกประเทศต่างส่งเสริมสนับสนุนการเกษตรกรรม ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ประเทศที่พัฒนาแล้ว ส่วนหนึ่งมาจากบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ที่มีต่อการเมืองก่อให้เกิดนโยบายสาธารณะที่หลากหลายเพื่อปกป้องสินค้าเกษตร แม้ว่าจะมีต้นทุนสูง สร้างความมั่นคงด้านอาหาร (food security) ของประเทศ ให้มั่นคงปลอดภัยภายหลังหากมีปริมาณและคุณภาพที่เพียงพอ ทำให้ประเทศหลายประเทศส่งออกสินค้าการเกษตรรายใหญ่ เป็นสินค้าพื้นฐาน (primary goods) เป็นสินค้าการเกษตรที่ไม่มีการแปรรูปหรือเป็นการแปรรูปที่ใช้เทคโนโลยีขั้นต่ำ มักเป็นของประเทศกำลังพัฒนา และสินค้าอุตสาหกรรมการเกษตร (agro-industry) เป็นลักษณะของสินค้าการเกษตรที่มีการแปรรูป เป็นสินค้าของประเทศพัฒนาแล้ว ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เป็นประเทศอุตสาหกรรมการเกษตร (agro-industry countries) ทำให้ประเทศที่ผลิตสินค้าการเกษตรกรรมขั้นสูงมีความได้เปรียบประเทศที่ผลิตสินค้าการเกษตรขั้นกลางหรือขั้นต่ำ

ประการที่หก ความเข้มแข็งทางการทหารและการระดมพล (Military Strength and Mobility) ขีดความสามารถทางการทหารเป็นส่วนสำคัญเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยแห่งชาติ เอกราชแห่งชาติ บูรณภาพแห่งดินแดน ความมั่นคงแห่งชาติ กองทัพจึงมีบทบาทสำคัญเพื่อป้องกันประเทศ เน้นความสำคัญกับทั้งปริมาณ ที่มีจำนวนที่เพียงพอเพื่อป้องกันประเทศ และคุณภาพของทหารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีความสามารถเคลื่อนย้ายอย่างรวดเร็ว เน้นความสำคัญด้านอารยยุทโธปกรณ์ การงบประมาณ การข่าว การวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R and D) เพื่อทำหน้าที่และบทบาทของทหาร ตัวอย่างของประเทศที่มีกองทัพหรือทหารที่เข้มแข็ง คือ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน เวียดนาม อิสราเอลซึ่งจากการสนับสนุนทางทหารของสหรัฐอเมริกาทำให้มีการจัดสรรงบประมาณจำนวนมาก

ปัจจัยนามธรรมหรือปัจจัยที่จับต้องหรือวัดไม่ได้ (Intangible elements) ประกอบด้วย ประกอบด้วย ลักษณะ บุคลิกภาพ และคุณสมบัติของผู้นำ (Leadership and Personality) ประสิทธิภาพของระบบราชการ (Bureaucratic Efficiency) รูปแบบของรัฐบาล (Type of Government) ความเป็นเอกภาพหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคม (Societal Cohesiveness) ชื่อเสียงและเกียรติภูมิ (Reputation credibility) ของประเทศ และการสนับสนุนจากประเทศอื่น (Foreign Support)

ประการที่หนึ่ง ลักษณะ บุคลิกภาพ และคุณสมบัติ ของผู้นำ (Leadership and Personality) ลักษณะของผู้นำประกอบด้วย ความเชื่อ (belief) ทศนคติ (Attitude) ค่านิยม (Value) อุดมการณ์ (Ideology) การรับรู้ หรือ การมองปัญหา (perception) การศึกษา บุคลิกภาพ หรืออื่นใดของผู้นำ ส่วนหนึ่งมาจากปัจจัยทางจิตวิทยาของผู้นำจากสมมติฐานที่ว่า ผู้นำที่มีการศึกษาสูง มีบุคลิกภาพและอุดมการณ์แบบประชาธิปไตย การดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นไปตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย มีการตรวจสอบและถ่วงดุลจากสถาบันทางการเมือง ที่สำคัญคือ รัฐสภา และองค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ และประชาชนตามมติมหาชน ทำให้การกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศประนีประนอม ยืดหยุ่น และใช้เครื่องมือทางการเมืองและการทูต ตรงกันข้าม ผู้นำที่มีการศึกษต่ำ มีบุคลิกภาพและอุดมการณ์แบบเผด็จการหรืออำนาจนิยม การดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นไปตามวิถีทางของระบอบเผด็จการ มีการใช้อำนาจควบคุมสถาบันทางการเมืองและองค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ การควบคุมประชาชน การกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นแบบแข็งกร้าว มีความยืดหยุ่นต่ำ ใช้เครื่องมือทางการเมืองและความรุนแรงทางการเมือง หากผู้นำประเทศเข้มแข็งย่อมส่งผลให้ประเทศมีบทบาทสำคัญในการเมืองระหว่างประเทศ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ลี กวน ยู นายกรัฐมนตรีของสิงคโปร์ นพ. มหาธีร์ โมฮัมหมัด นายกรัฐมนตรีของมาเลเซีย โรนัลด์ รีแกน ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา มากาเร็ต แทตเชอร์ นายกรัฐมนตรีอังกฤษ มากกว่าประเทศที่มีผู้นำที่อ่อนแอ

ประการที่สอง ประสิทธิภาพของระบบราชการ (Bureaucratic Efficiency) ความมีประสิทธิภาพของระบบราชการคือการสนองตอบต่อความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมของระบบราชการจากการทำงานของข้าราชการประจำ ประสิทธิภาพของระบบราชการที่ดีมาจากการไม่มีการคอร์รัปชัน ยึดถือวิธีการมากกว่าวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย ทำให้ขาดประสิทธิผล (red tape) ประเทศที่มีระบบราชการที่มีประสิทธิภาพสูง ที่สำคัญ คือ กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ สวีเดน นอร์เวย์ ฟินแลนด์ และประเทศอื่น ที่สำคัญ คือ สวิตเซอร์แลนด์ และสิงคโปร์ ส่วนประเทศที่มีระบบราชการที่มีประสิทธิภาพต่ำ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ อินโดนีเซีย และพม่า

ประการที่สาม รูปแบบของรัฐบาล (Type of Government) รูปแบบของรัฐบาลส่วนหนึ่งมาจากระบบการปกครองของประเทศ หากประเทศปกครองแบบประชาธิปไตยทำให้กระบวนการทางการเมืองมาจากประชาชนที่คัดเลือกสมาชิกรัฐสภาหรือผู้นำหรือคณะรัฐมนตรี ทำให้รัฐบาลมีความชอบธรรมทางการเมือง มีเสถียรภาพทางการเมือง ทำให้รัฐบาลสามารถกำหนดและดำเนินนโยบายสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ นับเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะเพื่อการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ การกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นไปเพื่อ

รักษาผลประโยชน์แห่งชาติด้วยการใช้เครื่องมือทางการเมืองและการทูต ตรงกันข้ามหากประเทศปกครองแบบเผด็จการ กระบวนการทางการเมืองเป็นไปเพื่อรักษาและแสวงหาอำนาจเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง ละเลยประชาชน ย่อมทำให้รัฐบาลขาดความชอบธรรม ขาดเสถียรภาพ การดำเนินกิจกรรมทางการเมือง การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปเพื่อรักษาอำนาจทางการเมือง รัฐจึงต้องใช้อำนาจเพื่อสถาปนาความชอบธรรมทางการเมือง ทำให้การกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศแข็งกร้าว แสดงถึงการเบี่ยงเบนจากการขาดความมั่นคงภายใน เพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวในสังคมทำให้เห็นว่ามิศตวรรษและลดการแทรกแซงจากต่างประเทศ นำมาสู่การใช้เครื่องมือทางการเมืองและการทหารเพิ่มมากขึ้น

ประการที่สี่ ความเป็นเอกภาพหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคม (Societal Cohesiveness) ความเป็นเอกภาพหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคมทำให้สังคมมีความสงบสุข เรียบร้อย มีความสมัคสมานสามัคคี ไม่มีความขัดแย้งภายใน ที่สำคัญ จากด้านการเมือง เชื้อชาติ และศาสนา ทำให้สังคมมีพลังสำหรับการสร้างความเข้มแข็งให้ประเทศด้านอื่น ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ญี่ปุ่น และประเทศไทย ตรงกันข้าม หากสังคมใดไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคม ขาดความเป็นเอกภาพ ทำให้สังคมไม่มีความสงบสุข ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ขาดความสมัคสมานสามัคคี มีความขัดแย้งภายใน ส่งผลให้สังคมหรือประเทศขาดพลังเพื่อแก้ปัญหาที่ประเทศเผชิญ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ อินเดีย และพม่า ทำให้การกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศต้องระมัดระวัง ที่สำคัญคือ ประเทศที่มีพรมแดนติดต่อ

ประการที่ห้า ชื่อเสียงและเกียรติภูมิ (Reputation credibility) เป็นการรักษาเกียรติภูมิชื่อเสียงของประเทศในสังคมโลก ตัวอย่างที่สำคัญ คือ สวิตเซอร์แลนด์ที่มีนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลางแบบเคร่งครัด มีการค้าประกันประเทศในยุโรปเพราะเป็นที่ยอมรับ นำไปสู่การเป็นที่ตั้งของสถาบันระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศหลายแห่งต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน หรือประเทศไทยที่สูญเสียชื่อเสียงและเกียรติภูมิหรือความน่าเชื่อถือภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพราะรัฐบาลช่วงแรกเข้าข้างฝ่ายญี่ปุ่นเมื่อรุกรานประเทศไทย ทำให้มีการประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส ทั้งที่ญี่ปุ่นมิได้บังคับ ต่อมาประเทศไทยประกาศผู้ที่ไม่แพ้สงครามคือศัตรูของเราเมื่อไม่มีฝ่ายใดได้เปรียบเสียเปรียบ และเข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตรเมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรได้เปรียบและญี่ปุ่นพ่ายแพ้จากการยอมรับบทบาทของเสรีไทย ทำให้ประเทศไทยมีสถานะคลุมเครือทั้งเป็นประเทศที่แพ้สงครามจากมุมมองอังกฤษและฝรั่งเศส ประเทศที่ได้รับการปลดปล่อยจากมุมมองของสหรัฐอเมริกาที่ไม่มีการประกาศสงครามกับประเทศไทย การประกาศสงครามของประเทศไทยขัดต่อความต้องการของประชาชน และไม่ผ่านการลงนามของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ครบทุกคนทำให้กฎหมายการประกาศสงครามเป็นโมฆะตั้งแต่ต้น ทำให้ประเทศไทยสูญเสียชื่อเสียงและเกียรติภูมิของประเทศเป็นอันมากก่อให้เกิดคำกล่าวที่ว่า การทูตแบบคนสยาม (Siamese Talk)

ประการที่หก ประเทศอื่นให้การสนับสนุน (Foreign Support) แสดงถึงมีมิตรประเทศหรือพันธมิตรจำนวนมากสนับสนุนเท่ากับเพิ่มพูนอำนาจรัฐ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ สาธารณรัฐประชาชนจีนให้ความช่วยเหลือและ

สนับสนุนสร้างทางรถไฟให้แชนเปียนเพื่อนำแร่ทองแดงออกและผ่านแทนซาเนียในทศวรรษที่ 1960 สะท้อนถึงความจริงใจในการให้ความช่วยเหลือทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนได้รับการยอมรับจากที่ประชุมสมัชชาแห่งสหประชาชาติที่มีสมาชิกส่วนหนึ่งมาจากแอฟริกาในการให้การสนับสนุนเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ แทนที่สาธารณรัฐจีนหรือไต้หวันใน ค.ศ. 1971 หรือการแก้ปัญหาแกมพูชาทางการเมืองและการทูตนับเป็นวิธีการแก้ปัญหาโดยสันติวิธีนำมาสู่การหาเสียงสนับสนุนเพื่อให้ได้ที่นั่งในสหประชาชาติของประเทศสมาชิกอาเซียนในการสนับสนุนเขมรสามฝ่ายให้เป็นตัวแทนของแกมพูชาในทศวรรษที่ 1980 จนสำเร็จลุล่วง เพราะประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศมีพันธมิตรเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญ คือ ประเทศไทย ขอเสียงสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน ญี่ปุ่น และประเทศโลกเสรี อินโดนีเซีย ขอเสียงสนับสนุนจากประเทศโลกมุสลิม และกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

ปัจจัยแห่งอำนาจนับเป็นที่มาของอำนาจของรัฐและอำนาจของรัฐเพื่อการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) เป็นสิ่งที่ปรารถนาของรัฐ ความสำคัญที่มีต่อประเทศ เป็นหลักการ เป้าหมาย พื้นฐานของรัฐ เป็นแนวทางการกำหนดและดำเนินนโยบายของผู้นำประเทศ มีสี่ประการ ประกอบด้วย ความอยู่รอดปลอดภัยแห่งชาติ (Self-preservation) ความมั่นคงแห่งชาติ (Security) ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Development Prosperity) และเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของประเทศ (See (1) Morgenthau, 1967 (2) Nerchterlein, 1979 : 73-92 อ้างใน จุลชีพ ชินวรรณ, 2539 : 23)

2.3 กรอบการวิจัย

กรอบการวิจัย หรือกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) เป็นการนำโจทย์วิจัย วัตถุประสงค์ การวิจัย แนวคิดทฤษฎี หรืออื่นใด มาสรุปรวบยอดความคิดเพื่ออธิบายและวิเคราะห์เนื้อหาการวิจัย แบ่งเป็นความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 สาเหตุสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยทั้งหลาย นำไปสู่การกำหนดกรอบการวิจัยตามวัตถุประสงค์วิจัย ประกอบด้วย

2.3.1 ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020

ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 เป็นการกล่าวถึงประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงสงครามเย็น ที่สำคัญ คือ การสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนใน ค.ศ. 1949 ความขัดแย้งกับสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ต่อเนื่องตามมาจากการแพร่ขยายของอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ สัมพันธ์กับการกำหนดนโยบายต่างประเทศและการวาง

ยุทธศาสตร์ของประเทศไทยท่ามกลางความขัดแย้งช่วงสงครามเย็น จนระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ล่มสลายของประเทศไทยในยุโรปตะวันออกใน ค.ศ. 1989 และการล่มสลายของสหภาพโซเวียต และช่วงหลังสงครามเย็น ที่สำคัญคือ การเข้าสู่การเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกของสาธารณรัฐประชาชนจีนใน ค.ศ. 2001 ความเปลี่ยนแปลงของกลุ่มและชนชั้นผู้ปกครองของสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 2017 และสาธารณรัฐประชาชนจีนใน ค.ศ. 2012 ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านการต่างประเทศและการวางยุทธศาสตร์ของประเทศไทย

2.3.2 ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนและระหว่างทศวรรษที่ 2020

ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนและระหว่างทศวรรษที่ 2020 เป็นการกล่าวถึงความสำคัญของประเทศไทยท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนและระหว่างทศวรรษที่ 2020 หรือระหว่างทศวรรษที่ 2010 ถึง 2020 จนถึง ค.ศ. 2023 เป็นความสำคัญด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ด้านการเมือง จากการเมืองการปกครอง ที่สำคัญ คือ ผู้นำ ภาวะผู้นำ ลักษณะผู้นำ คุณสมบัติของผู้นำ ประสิทธิภาพของระบบราชการ ที่สำคัญ คือ กระทรวงการต่างประเทศ และรูปแบบของรัฐบาล ความมั่นคง จากแนวคิดความมั่นคงแบบจารีต (Traditional Security) ที่เน้นการสะสมกำลังพล อาวุธยุทโธปกรณ์ ยุทธปัจจัย และปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง และภูมิรัฐศาสตร์ จากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีส่วนสำคัญต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ ด้านเศรษฐกิจ จากการพัฒนามหาอำนาจประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การเงินระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศ และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ และด้านสังคม จากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การศึกษา การท่องเที่ยว การแพทย์และการสาธารณสุข

2.2.3 สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เป็นการศึกษาการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศไทยท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ที่สำคัญ การใช้นโยบายสมดุลหรือไผ่ลู่ลม (Blending with the wind) จากแนวคิดทฤษฎีการกำหนดนโยบายต่างประเทศที่มีความหลากหลาย และการวางยุทธศาสตร์ของประเทศไทยท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 จากแนวคิดการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Planning) ที่นำไปสู่การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Policy Implementation)

2.2.4 ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ส่วนหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest)

แบ่งเป็น (ก) ด้านการเมือง ประกอบด้วย การกำหนดนโยบายแบบสนธิสัญญาหรือคู่ตามลม ความเป็นอิสระด้านการต่างประเทศของไทย การกำหนดทางเลือกด้านการต่างประเทศและการวางยุทธศาสตร์ของประเทศไทย การสนับสนุนและเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีน (ข) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การแสวงหาประโยชน์ของประเทศไทยบนพื้นฐานความร่วมมือทางด้านการพัฒนาระหว่างประเทศ จากความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน การค้าระหว่างประเทศ จากการเพิ่มพูนความร่วมมือด้านการค้ากับสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน การเงินระหว่างประเทศ จากการเพิ่มพูนความสำคัญของเงินหยวนจากสาธารณรัฐประชาชนจีนควบคู่กับดอลลาร์สหรัฐของสหรัฐอเมริกา การลงทุนระหว่างประเทศ จากการย้ายฐานการผลิตและการลงทุนจากต่างประเทศสู่ประเทศไทย และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ จากการรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน ด้านสังคม จากความเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ที่สำคัญ คือ การเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย จากการเข้ามาของประชากรในจากสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชน ที่สำคัญ คือ การท่องเที่ยว การเข้ามาของอาชญากรรมข้ามชาติ

2.4 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากที่กำหนดเป็นจำนวนมาก ทำให้กำหนดเป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการต่างประเทศของประเทศไทย ที่สำคัญ ประกอบด้วย

หน่วยที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา จากเอกสารการสอนชุดวิชา 82429 การระหว่างประเทศไทย ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 (2562) ของธโรธร ตูทองคำ มีสาระสำคัญ กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกามีการดำเนินตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่สอง ภายหลังไทยทำสนธิสัญญานานองเดียวกับสนธิสัญญาเบาริงค์ของอังกฤษกับสหรัฐอเมริกา การปฏิเสธการแทรกแซงภายนอกของสหรัฐอเมริกา และบทบาทของชาวอเมริกันที่ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาการแผ่นดินที่ภายหลังเป็นที่ปรึกษาราชการ กระทรวงการต่างประเทศ ทำให้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างกันนับตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลให้สหรัฐอเมริกามีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งต่อเอกราชแห่งชาติ บูรณภาพแห่งดินแดน และเกียรติภูมิของประเทศ ที่เป็นผลประโยชน์แห่งชาติของไทย ช่วงสามปีแรกภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ปัจจัยภายในที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา คือ ปัจจัยด้านการเมือง ระดับมหภาค คือ ระบอบและโครงสร้างทางการเมือง ระดับจุลภาค คือ นายกรัฐมนตรี รัฐบาลระบบราชการ และประชาชน นับเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญ ด้านเศรษฐกิจ คือ การเกษตรกรรมและพาณิชย์กรรม และด้านสังคม คือ ความล้าหลังและปัญหาทางสังคม ปัจจัยระหว่างประเทศ ที่สำคัญ คือ การเมืองระหว่างประเทศ และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ส่วนการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกามาจากปัจจัยพื้นฐานของประเทศ ประธานาธิบดี ทรัมมندرว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ที่ปรึกษาฝ่ายความมั่นคง สภาคองเกรส และพรรคการเมือง มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ

ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาที่มีความร่วมมือและความขัดแย้ง แบ่งเป็นสี่ด้าน ด้านการเมือง ความร่วมมือด้านการเมืองช่วงสงครามเย็นมาจากการต่อต้านการแพร่ขยายคอมมิวนิสต์ ต่อเนื่องถึงการต่อต้านการก่อการร้ายช่วงหลังสงครามเย็น ด้านการทหาร ความร่วมมือด้านการทหารช่วงสงครามเย็นมาจากการคุกคามของคอมมิวนิสต์และสงครามเวียดนาม และสงครามต่อต้านการก่อการร้ายช่วงหลังสงครามเย็น ด้านเศรษฐกิจ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจช่วงสงครามเย็นและหลังสงครามเย็นก่อให้เกิดการพัฒนา การค้า การเงิน การลงทุน และความช่วยเหลือของไทยจากสหรัฐอเมริกา และด้านสังคม ที่ก่อให้เกิดความร่วมมือทางด้านการศึกษา การแพทย์และการสาธารณสุข และด้านอื่น ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาด้านการเมือง ที่สำคัญ มาจากบทบาทของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อการสนับสนุนหรือปฏิเสธการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและการจัดตั้งรัฐบาลหรือรัฐบาลของไทย และการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่เป็นอิสระ ด้านการทหาร ที่สำคัญ คือ การทำความตกลงถนัด-รัสต์ ที่นำไปสู่การส่งทหารอเมริกันประจำการในไทยเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์มาลายาเกซ และสหรัฐอเมริกามีนโยบายความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับไทยภายหลังสงครามเย็นที่ก่อให้เกิดความร่วมมือและความขัดแย้ง ด้านเศรษฐกิจ ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกามีทั้งด้านการพัฒนา การค้า การเงิน การลงทุน และความช่วยเหลือ และด้านสังคมการแพร่ขยายทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และการครอบงำทางการศึกษา และการแพทย์และการสาธารณสุข ทำให้แนวโน้มความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกามีทั้งความร่วมมือและความขัดแย้งในอนาคต

การทูตไทยสมัยรัตนโกสินทร์ (2528) ของแถมสุข นุ่มนนท์ เป็นหนังสือที่รวบรวมบทความที่เคยตีพิมพ์แล้ว และจัดเป็นหมวดหมู่จำนวน 7 บทความ ประกอบด้วย บทที่ 1 การต่างประเทศของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นการกล่าวถึงการต่างประเทศไทยนับตั้งแต่การจัดทำสนธิสัญญาบาวริงจนถึงการต่างประเทศไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และสัมพันธ์ภาพกับประเทศเพื่อนบ้าน บทที่ 2 สัมพันธภาพ ไทย-อังกฤษ เรื่องกลันตัน ตรังกานู พ.ศ. 2443 – พ.ศ. 2445 เป็นการกล่าวถึงการต่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอังกฤษเรื่องกลันตันและตรังกานู ระหว่าง พ.ศ. 2443 ถึง 2445 ผ่านการเจรจาทางการทูตและปัญหาที่เป็นประเด็นที่สำคัญ บทที่ 3 ไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 : เมืองมิตรหรือเมืองขึ้น เป็นการกล่าวถึงอิทธิพลทางการเมืองการทหาร เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ที่ญี่ปุ่นมีต่อประเทศไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 บทที่ 4 เมื่ออเมริกันศึกษาประวัติศาสตร์เมืองไทย เป็นการกล่าวถึงบทบาทของสหรัฐอเมริกาในการให้การสนับสนุนประเทศไทยหลายด้าน ที่สำคัญ คือ การวิจัย บทที่ 5 แอลงการณ์ร่วมถนัด-รัสต์ พ.ศ. 2505 เป็นการกล่าวถึงปัจจัย บริบท สภาพแวดล้อม เงื่อนไข สำคัญ และเบื้องหลัง ของแอลงการณ์ร่วมถนัด-รัสต์ บทที่ 6 ไทย-อเมริกัน พันธะสงครามเวียดนาม เป็นการกล่าวถึงความเกี่ยวพันของประเทศไทยและสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม และบทที่ 7 สัมพันธภาพไทย-อเมริกา ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นการกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาดั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จนถึงสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

การทูตทักซิณ : บทวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของไทยยุคทักซิณ ชินวัตร (2559 : (5) – (7)) ของปวิณ ชำวลพงศ์พันธ์ เป็นการวิเคราะห์การต่างประเทศของประเทศไทยสมัย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2549 ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านการต่างประเทศไทยหลายประการ จากความคิดริเริ่มด้านการทูตจำนวนมาก นำไปสู่การตั้งสมมติฐานที่ว่าประเทศไทยมีความทะเยอทะยานที่ก้าวสู่ความเป็นผู้นำระดับภูมิภาคหรือตัวแสดงนำระดับโลก นับเป็นช่วงเวลาที่ยาวนานสำหรับประเทศไทยที่ห่างหายกว่าทศวรรษ จากการแสดงให้เห็นนาประเทศเล็งเห็นถึงศักยภาพของประเทศด้านการต่างประเทศ ต่อจากพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีระหว่าง พ.ศ. 2531 ถึง 2534 ที่มีนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า (From War Zone to Trade Zone) แต่ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี พัฒนาต่อยอดไปมากกว่ามาก เพราะตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ภายในประเทศผ่านการเมืองภายในประเทศ เพราะต้องการสร้างความเป็นเจ้า (hegemonisation) ระดับภูมิภาคเหนือประเทศเพื่อนบ้านอื่นที่มีศักยภาพด้อยกว่า บทบาทนำของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ก่อให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากมายและกว้างขวาง ที่สำคัญ คือ ความทะเยอทะยานที่เกินตัวด้านการต่างประเทศผ่านนโยบายต่างประเทศ ความขัดแย้งระหว่าง พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี กับข้าราชการและบุคลากรของกระทรวงการต่างประเทศ และที่รุนแรง คือ ข้อกล่าวหาจากการคอร์รัปชันเมื่อนโยบายต่างประเทศถูกนำมาใช้เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้ว่า นับเป็นจุดยืนสำคัญของหนังสือเล่มนี้ที่มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา

หนังสือเรื่องปาฏิหาริย์นั้นมีจริง : ความบังเอิญของไทยในการเอาตัวรอดจากอังกฤษภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (2566 : (3) - (4)) ของพีระ เจริญวัฒนกุล มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบคำถามสองประการ ประการที่หนึ่ง ความบังเอิญนั้นสามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ใดในกรณีศึกษาของการศึกษาในสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นได้หรือไม่ ประการที่สอง ความสามารถในการพิสูจน์ถึงความสำคัญของความบังเอิญได้อย่างไร จากวัตถุประสงค์ที่สำคัญสองประการดังกล่าว หนังสือเรื่องปาฏิหาริย์นั้นมีจริง : ความบังเอิญของไทยในการเอาตัวรอดจากอังกฤษภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงตั้งคำถามต่อมาว่ากรณีศึกษาที่จะนำมาสู่การตอบคำถามทั้งหมดนี้ผ่านกรณีศึกษาจากการรอดพ้นของประเทศไทยจากการถูกลงโทษของอังกฤษภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่างเดือนสิงหาคมถึงธันวาคม พ.ศ. 2488 และความบังเอิญมีบทบาทอย่างไรในการทำให้ประเทศไทยรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และเพื่อพิสูจน์และตอบคำถามในสมมติฐานของคำถามที่กำหนด ผ่านแนวทางการศึกษาวิธีคิดที่สวนทางจากข้อเท็จจริงที่จำกัด (restrained counterfactualism) จากการตัดสินใจหลากหลายรูปแบบของผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศ จากตัวแสดงผ่านการศึกษาเอกสารชั้นต้นทั้งจดหมายเหตุและเอกสารปฐมภูมิของประเทศไทย

ผลการศึกษา ทำให้ทราบว่าอังกฤษมีแผนการสำหรับการลงโทษประเทศไทยในฐานะประเทศที่แพ้สงคราม แม้สหรัฐอเมริกาปรารถนาช่วยเหลือประเทศไทยแต่ไม่ต้องการแตกหักกับอังกฤษในช่วงแรกของการเจรจาสามฝ่าย ประเทศไทยที่มีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นแกนนำ พยายามรวบรัดลงนามสนธิสัญญายุติสถานะสงครามกับอังกฤษ

ขณะที่รัฐบาลอังกฤษปฏิบัติกับประเทศไทยเสมือนหนึ่งเป็นประเทศที่พ่ายแพ้สงครามตั้งแต่แรก จนเมื่อ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ดำเนินกลยุทธ์ที่เป็นการถ่วงเวลาการลงนามกับอังกฤษจนกระทั่ง สหรัฐอเมริกาเข้าแทรกแซงช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2488 ทุกอย่างจึงเสร็จสิ้นตามความต้องการของรัฐบาลของ ประเทศไทยในที่สุด

หนังสือเรื่องนโยบายต่างประเทศไทย (2562 : สารบาญ) ของประภัสสร เทพชาตรี แบ่งออกเป็นจำนวน 6 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 วิวัฒนาการของนโยบายต่างประเทศไทย ประกอบด้วย บทที่ 1 นโยบายต่างประเทศไทยในอดีต บทที่ 2 ยุคทักษิณ บทที่ 3 ยุคอภิสิทธิ์ บทที่ 4 ยุคปัจจุบัน ตอนที่ 2 นโยบายต่างประเทศของไทยใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วย บทที่ 1 ไทย-อาเซียน บทที่ 2 ไทย-ประเทศเพื่อนบ้าน ตอนที่ 3 ไทย- สหรัฐฯ ประกอบด้วย บทที่ 1 ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ บทที่ 2 ปัญหาการค้าไทย-สหรัฐฯ บทที่ 3 ปัญหา สิทธิบัตรยา ไทย-สหรัฐฯ บทที่ 4 FTA ไทย-สหรัฐฯ บทที่ 5 ข้อเสนอยุทธศาสตร์การเจรจา FTA บทที่ 6 TPP บท ที่ 7 ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ในยุค Donald Trump บทที่ 8 ข้อเสนอยุทธศาสตร์ไทยต่อสหรัฐฯ บทที่ 4 ไทย- จีน ประกอบด้วย บทที่ 1 One Belt One Road (OBOR) : Grand Strategy ของจีน บทที่ 2 ความสัมพันธ์ อาเซียน-จีน ตอนที่ 5 ไทย-ญี่ปุ่น ประกอบด้วย บทที่ 1 FTA ไทย-ญี่ปุ่น : ไทยได้อะไร เสียอะไร? บทที่ 2 ญี่ปุ่น- อาเซียน-ไทย บทที่ 3 130 ปี ความสัมพันธ์ ไทย-ญี่ปุ่น ตอนที่ 6 ข้อเสนอนโยบายต่างประเทศไทยในอนาคต ประกอบด้วย บทที่ 1 ระเบียบโลกในปี 2020 : ผลกระทบและการปรับตัวของไทย บทที่ 2 สภาวะแวดล้อม ระหว่างประเทศในอนาคต : ผลกระทบต่อไทย บทที่ 3 ข้อเสนอวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศไทย บทที่ 4 ข้อเสนอยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศของไทยในอนาคต บทที่ 5 ข้อเสนอการปฏิรูปการต่างประเทศ ของไทย และบทที่ 6 ข้อเสนอยุทธศาสตร์ความมั่นคง 20 ปี

หนังสือเรื่องร้อยเรื่องเล่า กระทรวงการต่างประเทศ เป็นหนังสือที่รวบรวมผลงานที่สำคัญของกระทรวงการ ต่างประเทศ (2562 : คำนำ, 6) ระหว่าง พ.ศ. 2559 ถึง 2561 จากการร้อยเรียงเรื่องเล่าแต่ละเรื่องให้สอดคล้อง กับประเด็นยุทธศาสตร์ 5 ด้าน ตามแผนแม่บทตามยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นด้านการต่างประเทศ เป็นระยะเวลา 20 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2561 ถึง 2580 จากเป้าหมายที่กำหนดเพื่อสนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติ และทำให้ ประเทศไทยและประชาชนชาวไทยได้รับประโยชน์จากการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ ประกอบด้วย ประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ จำนวน 5 ประการ ประกอบด้วย ความมั่นคง (Security) ความมั่งคั่ง ยั่งยืน (Sustainability) มาตรฐานสากล (Standard) สถานะและเกียรติภูมิ (Status) และพลัง (Synergy) ครอบคลุมมิติ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม อย่างกว้างขวาง

หนังสือเรื่อง ZOYFIC ผ่านภูมิศาสตร์เอเชีย จาก “โซเมีย” ถึง “อัสไต้ อัสลู” และ “อินโด-แปซิฟิก” (2566 : คำ นำ และสารบาญ) ของดุลยภาค ปรีชารัชช พัฒนามาจากงานวิจัยชื่อ จาก “โซเมีย” ถึง “อัสไต้ อัสลู” และ “อินโด- แปซิฟิก” การปรับปรุงภูมิศาสตร์ใหม่ในเอเชีย แบ่งเนื้อหาออกเป็นจำนวน 5 บท ประกอบด้วย บทที่ 1 เค้าโครง ภูมิศาสตร์เอเชีย ประกอบด้วย สังเขปภูมิศาสตร์เอเชีย ภูมิศาสตร์เอเชียและภูมิศาสตร์ภูมิภาค และองค์ความรู้

ภูมิศาสตร์เอเชียแบบคลาสสิก บทที่ 2 โซเมีย ภูมิศาสตร์วัฒนธรรมที่สูงเอเชีย ประกอบด้วย การก่อรูปและขยายตัวของแนวคิด มุมมองเชิงขอบเขตภูมิศาสตร์ และผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชีย บทที่ 3 อี้ไต้อี้ลู่ พลังจีนกับภูมิศาสตร์โลจิสติกส์เอเชีย ประกอบด้วย การก่อรูปและขยายตัวของแนวคิด มุมมองเชิงขอบเขตภูมิศาสตร์ และผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชีย บทที่ 4 อินโด-แปซิฟิก ภูมิยุทธศาสตร์บนผืนทะเลเอเชีย ประกอบด้วย การก่อรูปและขยายตัวของแนวคิด มุมมองเชิงขอบเขตภูมิศาสตร์ และผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชีย บทที่ 5 ความส่งท้าย ประกอบด้วย สรุปความรู้และวิเคราะห์เปรียบเทียบ และไทยกับภูมิศาสตร์เอเชียโฉมใหม่

หนังสือเรื่อง Soft Power ของจิ้น ญี่ปุ่น เกาหลี ในอาเซียนและนัยต่อไทย (2566 : (9) – (11)) ของกิตติ ประเสริฐสุข พัฒนามาจากงานวิจัยเรื่องนโยบาย Soft Power ต่ออาเซียนของญี่ปุ่น จีน และเกาหลีใต้ : นัยและบทเรียนสำหรับประเทศไทย เป็นการศึกษาการดำเนินนโยบาย soft power ในอาเซียนของญี่ปุ่น จีน และเกาหลีใต้ จากการวิเคราะห์ทรัพยากรจำนวน 3 ด้าน ประกอบด้วย นโยบายต่างประเทศ ค่านิยม และวัฒนธรรม แบ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิม และวัฒนธรรมร่วมสมัย นับเป็นการวิเคราะห์ที่เป็นประโยชน์สำหรับประเทศไทยในสองประการ คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อรับมือกับนโยบาย soft power ของประเทศทั้งสามอย่างเหมาะสม และเป็นบทเรียนสำหรับประเทศไทยเพื่อเสริมสร้าง soft power จากการพัฒนาทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอทรัพยากรทั้งหลายสู่นานาชาติเพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างภาพลักษณ์และชื่อเสียงของประเทศไทยไปในระดับโลก

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 (2) ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนและระหว่างทศวรรษที่ 2020 (3) สาเหตุสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 (4) ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 (บทที่ 3 ปรับปรุงส่วนใหญ่มาจาก ธโสธร ตูทองคำ, 2559 : 58-75) ส่วนหนึ่งเป็นการศึกษาความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนช่วงสงครามเย็นต่อเนื่องถึงหลังสงครามเย็น สัมพันธ์กับภูมิรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ที่ตั้ง อาณาเขต พรมแดน รูปร่าง (Gyorgy, 1944 : 165) เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จากบทบาทของตัวแสดงภายในของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีน (Jessop, 1990 : 9-10 ; Hay, 2002 : 127-131) ที่ล้วนแล้วแต่ส่วนหนึ่งเป็นผู้ปกครอง ชนชั้นนำ นักการเมือง ทั้งหมดเป็นไปเพื่อสนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติที่เป็นความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคงแห่งชาติ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และเกียรติภูมิแห่งชาติ ผ่านการกำหนดนโยบายต่างประเทศ และการนำนโยบายต่างประเทศไปปฏิบัติ (สมบัติ จันทรวงศ์ และอวยชัย ชะบา, 2541 : 633) นำไปสู่ความขัดแย้งและสงครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีน ผ่านการกำหนดนโยบายต่างประเทศ และการนำนโยบายต่างประเทศไปปฏิบัติ (Hornby, 1966 : 414) ทำให้ประเทศไทยต้องกำหนดนโยบายต่างประเทศและวางยุทธศาสตร์เพื่อสนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติทุกด้าน ท่ามกลางความขัดแย้งที่กลายเป็นสงครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมาจากกระบวนทัศน์ทางเลือก (Alternative Paradigm) ที่มีวิธีการศึกษาแบบอุปนัย (Inductive) (ชาย โพธิสิตา, 2547 : 31-33) เพื่อพัฒนาสาระสำคัญของข้อค้นพบ เป็นการพรรณนา อธิบายและวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์ (Interview) นำไปสู่การพรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ จากการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาของผลการวิจัย มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) (Cohen, Mansion and Morrison 2007 : 142 ; Cooper and Schindler, 2011 : 182 ; Flick, 2007 : 91-107 ; Patton 1990 : 464) มีรายละเอียด ประกอบด้วย แบบการวิจัย ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือการวิจัย การตรวจสอบเครื่องมือ การตรวจสอบข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 แบบการวิจัย

การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 200 เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มาจากกระบวนทัศน์ทางเลือก (Alternative Paradigm) มุ่งเน้นการอธิบายแบบเหตุผล (casual analysis) ตามแนวทางปทัสถาน (normative) เท่ากับปฏิเสธการแยกค่านิยมออกจากข้อเท็จจริง ก่อให้เกิดนำแนวคิด ทักษะ ทักษะคิด ค่านิยม ความเชื่อ สมมติฐาน โลกทัศน์ มุมมอง หรืออื่นใดของนักวิจัย ผสมผสานกับข้อมูล ข้อเท็จจริง ที่ค้นพบ จากเอกสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ภาควิชา การศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษาเฉพาะบุคคล ตำรา หนังสือ บทความ หรืออื่นใด การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 200 มีจุดเริ่มต้นมาจากหลักการเบื้องต้นที่สำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพที่ให้คุณค่ากับปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) ด้วยวิธีวิทยา (Methodology) ที่เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) (โยธิน แสงวงดี, 2554 : 1-3) เพื่อทำความเข้าใจรายละเอียดและการหาคำอธิบาย (Explanatory) จากปรากฏการณ์ (Yin 2012, ชาย โพธิ์ธิตา 2547 : 165-166) ทำให้ข้อมูลของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 200 มาจากเทคนิคการวิจัย (Research Technique) ที่สำคัญจำนวนสองเทคนิค คือ การวิจัยเอกสาร จากการเลือกเอกสารการวิจัย และการสัมภาษณ์ นับเป็นการค้นหาความรู้ที่เป็นความจริงจากผู้รู้ (Key informants) ในคำถามที่ต้องการคำตอบ ด้วยการเลือกบุคคลที่เป็นนักวิชาการเพื่อการสัมภาษณ์ที่นักวิจัยสัมภาษณ์จากการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ทำให้การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 200 มีลักษณะเป็นอัตวิสัย (Subjective) เป็นการวิจัยแบบอุปนัย (Inductive) จากเหตุการณ์เฉพาะเจาะจง สู่การสร้างแนวคิดทฤษฎีหรือกฎสากลหรือกฎทั่วไปหรือข้อสรุปทั่วไป เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติสำหรับการพัฒนาภายหลัง

3.1.1 การวิจัยเอกสาร เป็นเนื้อหาที่เรียบเรียงเป็นร้อยแก้วจากความเรียง ที่เป็นต้นฉบับที่เขียนที่เป็นสัญลักษณ์ หรือตัวแทนถ้อยคำ (Scott, 1990 : 12-13) ที่ประกอบด้วยเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง

3.1.1.1 เอกสารชั้นต้น (primary document) นับเป็นเอกสารที่ถือเป็นต้นฉบับ เป็นประติรูปกรรมของมนุษย์ เป็นสัญลักษณ์ หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่เป็นเหตุการณ์ สถานการณ์ สภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ที่มาจากการบันทึกโดยตรง ณ ขณะนั้น เวลานั้น ช่วงเวลานั้น ทันทิทันใด หรือเป็นช่วงเวลาที่ไม่ใกล้เคียง เทียบเคียง ตัวอย่างเอกสารที่สำคัญ คือ เอกสารชั้นต้น บันทึก ประกาศ ทั้งหมดนับเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ (historical document) ที่สำคัญผ่านการบอกเล่าร้อยเรียงเป็นตัวอักษรร้อยแก้วของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 200 คือ ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 200 ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกา กับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 200 สารสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 200 และผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 200

3.1.1.2 เอกสารชั้นรอง (secondary document) นับเป็นเอกสารอื่นนอกเหนือจากเอกสารชั้นต้นซึ่งเป็นต้นฉบับ เป็นเอกสารที่ไม่ได้เป็นต้นฉบับ เป็นเอกสารที่มีการบันทึกนอกเหนือจากเวลา ช่วงเวลา ของเหตุการณ์ ปรากฏการณ์ สภาพการณ์ และสถานการณ์ขณะนั้น ส่วนหนึ่งเป็นการบันทึกภายหลังหรือทางอ้อม ผ่านการพรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ บรรยาย ตีความ จากเอกสารที่หลากหลาย จากงานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ภาคนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษาเฉพาะบุคคล ตำรา หนังสือ บทความ หรืออื่นใด จากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผ่านหลักการ แนวคิดทฤษฎี (Concept and Theory) แนวทางการศึกษา (Approach) ตัวแบบ (Model) การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ใช้เอกสารชั้นรองเป็นส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดมาจากประเภทของเอกสารที่หลากหลาย

การเลือกเอกสาร ผู้วิจัยเลือกเอกสารตามโจทย์การวิจัย หัวข้อการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย ขอบเขตการวิจัย และการทบทวนวรรณกรรม และกรอบคิด เพื่อนำมาสู่การสร้างกรอบการวิจัย (Conceptual Framework) จากการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ที่กำหนดหัวข้อตามวัตถุประสงค์วิจัยเป็นความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 ความสำคัญ of ประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 และผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงหลากหลายมิติ ด้วย (ก) การค้นหา แสวงหา ข้อมูลเอกสารจำนวนมาก เป็นเอกสารข้อมูลที่สัมพันธ์ เกี่ยวข้อง เกี่ยวพัน เกี่ยวเนื่อง จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย (ข) การคัดเลือกเพื่อจัดจำแนกข้อมูลมุ่งเน้นตามกรอบการวิจัยจากการกำหนดตามวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย ความเป็นมา ความสำคัญ สาระสำคัญ และผลกระทบ ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

การเลือกเอกสาร ผู้วิจัยเลือกเอกสารตามกรอบการวิจัย (Conceptual Framework) ส่วนสำคัญมาจากการตั้งโจทย์วิจัยหรือคำถามวิจัย หัวข้อวิจัย วัตถุประสงค์วิจัย ขอบเขตวิจัย การทบทวนวรรณกรรม ซึ่งนำไปสู่การสร้างกรอบการวิจัย มีการกำหนดหัวข้อวิจัยตามวัตถุประสงค์วิจัย ประกอบด้วย ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 ความสำคัญ of ประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 และผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ต่อเนื่องจากอดีตนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและคาดการณ์ในอนาคต ด้วย (ก) การเก็บข้อมูลอย่างถี่ถ้วน การเสาะหา การค้นหา ข้อมูลที่เป็นเอกสารจำนวนมาก จากแหล่งข้อมูลหลายแหล่ง (ข) การจัดกระทำข้อมูล จำแนกแยกแยะข้อมูล เพื่อนำไปสู่การคัดเลือกข้อมูล บริหารจัดการข้อมูลตามกรอบการวิจัยที่

กำหนด เน้นตามด้านความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 ความสำคัญ of ประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 สารสำคัญของ การกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 และผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ทำให้เอกสารที่ใช้มีจำนวนไม่น้อยกว่า 20 ชิ้น ตัวอย่างที่สำคัญ คือ (ก) หน่วยที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา จากเอกสารการสอน ชุดวิชา 82429 การระหว่างประเทศของไทย ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 ของธโรธร ตูทองคำ (ข) นโยบายต่างประเทศ ไทย ของประภัสร์ เทพชาตรี

ประเภทของแหล่งข้อมูลจำแนกออกตามประเภทของสื่อ ประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์จากแหล่งข้อมูลของสื่อสิ่งพิมพ์มาจากห้องสมุด ตัวอย่างที่สำคัญ คือ หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุด มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หอสมุดแห่งชาติ (2) แหล่งข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มาจากเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

3.1.2 การสัมภาษณ์ การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนหนึ่งเป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ที่มีลักษณะเป็นเรื่องเฉพาะเจาะจง ทำให้ผู้วิจัยต้องทำความเข้าใจกับสาระสำคัญและเนื้อหาอย่างเพียงพอ เป็นไปในแนวทางเดียวกับคำถามวิจัย โจทย์วิจัย หัวข้อวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย ขอบเขตการวิจัย กรอบการวิจัย และข้อจำกัดการวิจัย แบบสัมภาษณ์เป็นรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสัมภาษณ์แบบลึก (In-depth Interview) เพื่อทำความเข้าใจเหตุการณ์ สถานการณ์ สภาพการณ์ ปรากฏการณ์ เพื่อนำไปสู่การพรรณนา บรรยาย อธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความ อย่างถี่ถ้วน ครบถ้วน รอบด้าน และครอบคลุม เพราะเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความยืดหยุ่น ปราศจากหรือไม่มีการกำหนดโครงสร้างและรายละเอียดของคำถามที่เด่นชัด ทำให้ปรับเปลี่ยนคำถามได้เฉพาะหน้า ส่งผลให้นักวิจัยต้องมีทักษะสูง แก้ไขปัญหาทันทั่วทั้งที่ ใช้ความสามารถส่วนตัวและความสัมพันธ์รูปแบบพิเศษเพื่อสร้างความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล ผู้เชี่ยวชาญ ผู้รู้ (Key informant) แหล่งข้อมูล ด้วยวิธีการที่หลากหลาย จากแบบสัมภาษณ์ซึ่งแบ่งเป็นสองส่วน คือ ข้อมูลทั่วไป กับ ข้อมูลเฉพาะเจาะจง เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับสาระสำคัญหรือเนื้อหา ตามคำถามวิจัย โจทย์วิจัย หัวข้อวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย ขอบเขตการวิจัย และกรอบการวิจัย เพื่อเป็นรายละเอียดของเรื่อง หัวข้อ เรื่องราว ประเด็น ตามที่ต้องการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 สะท้อนถึงกลุ่มตัวอย่างที่เฉพาะเจาะจง เป็นลักษณะเฉพาะ เป็นนักวิชาการ เป็นกลุ่มบุคคลขนาดเล็ก เพราะการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เก็บข้อมูลจากกลุ่มนักวิชาการกลุ่มเดียว

เพื่อความครบถ้วนของการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนั้น ผู้วิจัยกำหนดเรื่อง หัวข้อ ประเด็น จากแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามที่มีรายละเอียดครบถ้วนเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย และเปิดโอกาสให้กับผู้ถูกสัมภาษณ์ที่ตอบรับการสัมภาษณ์แสดงความรู้ความสามารถ ความคิด และความคิดเห็น อย่างครบถ้วน ลุ่มลึก และรอบด้าน ตามความปรารถนา เพื่อเป็นประโยชน์กับงานวิจัยผ่านมุมมอง ทักษะ ทักษะคติ ค่านิยม ความเชื่อ โลกทัศน์ ความรู้ ความคิด และแนวคิดของผู้ถูกสัมภาษณ์ผ่านการสัมภาษณ์ตามการแนะนำ (Guided Interview) ด้วยการนำคำสำคัญ (Keywords) เป็นแกนหลักสำหรับการกำหนดสาระสำคัญของงานวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่เป็นประโยชน์กับการกำหนดคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ (Lichtman, 2014 : 248) เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งด้านกว้างและเชิงลึกกับงานวิจัย นับเป็นข้อมูล ข้อเท็จจริง เรื่องราว ที่เป็นประโยชน์สำหรับการวิจัย ผู้วิจัยหรือนักวิจัยมีการกิจหลักในการทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ร่วมมือกับผู้วิจัยเพื่อให้ข้อมูลที่เป็นคำตอบของคำถามจากการสัมภาษณ์ คำถามที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ต้องแสดงถึง (Survey Research Center, 1976 : 11-13) ประการที่หนึ่ง ผู้ถูกสัมภาษณ์การตอบคำถามอย่างเป็นธรรมชาติ รู้สึกผ่อนคลาย พึงพอใจกับการถูกสัมภาษณ์ เพราะผู้สัมภาษณ์ทำความคุ้นเคยกับคำถาม ทำให้มีความสบายใจ เปิดเผย เป็นกันเอง เข้าใจ จริงใจ และเข้าถึงง่าย ประการที่สอง ผู้ถูกสัมภาษณ์ยอมรับถึงความสำคัญของงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อนักวิจัยหรือผู้สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ไขข่าว ประการที่สาม ผู้วิจัยและผู้สัมภาษณ์ไม่มีอคติที่มาจากฐานคิดและกรอบคิดของนักวิจัยหรือผู้สัมภาษณ์ต่อผู้ถูกสัมภาษณ์

ปัญหาสำคัญของการกำหนดคำถามปลายเปิดในแบบสัมภาษณ์บางกรณี มาจากคำถามที่ไม่ชัดเจน ขาดความสมบูรณ์ ทำให้ตีความได้หลายแบบ ทำให้เป็นปัญหากับผู้ถูกสัมภาษณ์ ส่งผลให้ผู้สัมภาษณ์ต้องอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความชัดเจนและได้ข้อมูลที่เป็นคำตอบที่ตรงประเด็นจากการซักถาม (probing) นับเป็นเทคนิคเพื่อกระตุ้นให้ได้ข้อมูลเพื่อเป็นคำตอบที่ถูกต้อง การซักถามรายละเอียดทั้งหลาย มีเป้าประสงค์เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ศึกษาคำถามเพื่อตอบคำถามจากรายละเอียด มุมมอง สาระสำคัญเพิ่มเติม เพิ่มความชัดเจน และเพื่ออธิบายเหตุผลประกอบของคำตอบเพื่อตอบคำถาม การกำหนดคำถามที่นำไปสู่การสัมภาษณ์แบบหลวม ทำให้เน้นการเพิ่มเทคนิคการซักถามที่มีต่อการวิจัย ด้วยวิธีการเสริมแรง (reinforce) ด้วยข้อความของผู้สัมภาษณ์ตอบรับผู้ถูกสัมภาษณ์ เป็นการกำหนดคำถามจากรายละเอียดที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบ เน้นความสำคัญของคำถาม และการขอข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติมจากผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบ

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มาจากการเก็บข้อมูลวิจัยจากการวิจัยภาคสนาม เป็นการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจช่วงเวลาของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ที่มีหลากหลายมิติ จากนักวิชาการที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่สำคัญ คือ ช่วงความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีน และปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ทำให้การกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักมีความสำคัญ ไม่สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกคน เพราะเน้นประหยัด ลดความสิ้นเปลือง และเพิ่ม

ความเป็นตัวแทน (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2541 : 299) ทำให้เป็นตัวแทนที่ดีของประชากรวิจัย มีข้อมูลคาดเคลื่อนน้อยที่สุด เป็นข้อมูลที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลหรือเป็นข้อมูลเป็นประโยชน์เพื่อตอบโจทย์วิจัย หัวเรื่องงานวิจัย และวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีการกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักที่เหมาะสม เชื่อถือได้ มีความคล่องตัวสูง (เทียนฉาย ก็ระนันท์, 2541 : 282-283) การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักมีความสำคัญต่อการวิจัย เพราะมาจากการกำหนดการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (non-probability sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงหรือการสุ่มที่มีเป้าหมาย (Purposive Sampling) จากแนวคิดของผู้วิจัยที่เลือกบุคคลใดมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง พิจารณาจากเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัยเป็นสำคัญ (อารง สุทธาศาสน์, 2527 : 116-126 ; McGraw and Watson, 1976 : 355-362 ; พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2541 : 300)

ยุทธศาสตร์การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักของผู้วิจัย เป็นไปตามแนวคิดของแพทตอน (Patton, 1990 : 182-183) ที่วัตถุประสงค์และรูปแบบที่การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposeful Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักอย่างเฉพาะเจาะจงเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งเป็นหัวเรื่อง จำนวน 16 หัวข้อย่อย ซึ่งให้รายละเอียดที่ทั้งสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่สอดคล้องกับหัวเรื่อง ประกอบด้วย หัวข้อเรื่องที่ (1) การเป็นกลุ่มตัวอย่างที่โดดเด่นเพราะมีความสนใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น (Extreme or deviant case sampling) (2) การเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความเข้มข้นจากการเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์มาก ทำให้มีข้อมูลเป็นจำนวนมาก (Intensive Sampling) (4) การเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะเหมือนกัน (Homogeneous sampling) กล่าวคือ เป็นนักวิชาการที่เหมือนกัน (5) การแสดงลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นต้นแบบ (Typical case sampling) (9) การเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน (Criteria case sampling) (11) การยืนยันสนับสนุนหรือโต้แย้งไม่สนับสนุนข้อค้นพบจากกรณีศึกษา (Confirming or disconfirming case) (13) การกำหนดการสุ่มตัวอย่างตามเป้าหมาย (Purposeful sampling) (14) กรณีศึกษาเพิ่มสำคัญของความเป็นการเมืองของการสุ่มตัวอย่าง (Sampling political important case) และ (16) การสุ่มตัวอย่างเป็นการผสมผสานตามเป้าหมาย (Combining of Mixed purposeful sampling)

งานวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับหัวข้อย่อยที่สำคัญ ประกอบด้วย หัวข้อที่ (3) การสุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายครอบคลุมความเปลี่ยนแปลงให้มากที่สุด (Maximum Variation Sampling) (6) การสุ่มตัวอย่างจากการสุ่มตัวอย่างแบบช่วงชั้นภูมิ (Stratified purposeful sampling) (7) การสุ่มตัวอย่างจากงานวิจัยที่เป็นสากลหรือทั่วไป (Generalization) สู่กรณีศึกษาที่สำคัญอื่น (Critical Case Sampling) (8) การสุ่มตัวอย่างแบบบอลหิมะ (Snowball or chain sampling) (10) การสุ่มตัวอย่างเพื่อประกอบสร้างปฏิบัติการหรือวางบรรณานของทฤษฎี (Theory-base or operational construct sampling) (12) การสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มตัวอย่างที่ตรงกันข้าม (Opportunistic sampling) และ (15) การสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience sampling) เพื่อประหยัดเงินเวลา และพลังกำลัง

หลักเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลหลักของผู้วิจัย มาจากการพิจารณาคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลหลักผ่านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกที่มีสาระสำคัญ จำนวนสี่ประการ ประกอบด้วย (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2545 : 603) ประการที่หนึ่ง ผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นบุคคลมีความรู้ความคิดและประสบการณ์ สัมพันธ์กับเรื่องที่สัมภาษณ์ ส่วนหนึ่งจากการศึกษา การทำการวิจัย และให้ความสนใจ ประการที่สอง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักศึกษาเรื่องที่ให้สัมภาษณ์จากแบบสัมภาษณ์ก่อน ประการที่สาม การกำหนดโจทย์วิจัย หัวข้อวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย ประเด็นของการสัมภาษณ์ สัมพันธ์กับกรอบการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย และประการที่สี่ ผู้ถูกสัมภาษณ์มีประสบการณ์ในสถานการณ์ เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ สถานการณ์ สภาพการณ์ ในช่วงเวลาของการวิจัย หรือช่วงเวลาที่เกี่ยวข้อง จากโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ที่ไม่เคร่งครัด มีแบบแผนที่ยืดหยุ่น มีรูปแบบ ลักษณะ และวิธีการ ที่ไม่สลับซับซ้อน เป็นการสุ่มตัวอย่างตามเป้าประสงค์ของการวิจัย (ชาย โพธิ์สิตา, 2547 : 125 ; Patton, 1990 : 169-181) ผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นตัวแทนของประชากรวิจัยที่มีความน่าเชื่อถือ และมีคุณสมบัติพิเศษที่ให้ข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์กับงานวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ทั้งด้านกว้างและด้านลึกอย่างครอบคลุม (Information-Rich Cases) (Patton, 1990 : 181)

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลหลักมาจากการเป็นนักวิชาการที่มีประสบการณ์ซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลงานที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 หรือความเกี่ยวข้องอื่นใด เพื่อนำไปสู่การบรรยาย พรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ความเป็นมา ความสำคัญ สาระสำคัญ และผลกระทบ จากการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับงานวิจัย จากบทสัมภาษณ์เพื่อนำมาสู่การตอบคำถามการวิจัย ผสมผสานกับสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่มาจากบทความ หนังสือ ตำรา งานวิจัย การศึกษาค้นคว้าอิสระ ภาคนิพนธ์ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ หรืออื่นใด จำนวนหนึ่ง เป็นการพิจารณาความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 และผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

จากเหตุผลข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเลือกบุคคลที่เป็นนักวิชาการซึ่งมีประสบการณ์และมีผลงานทางวิชาการที่สัมพันธ์ เกี่ยวข้อง เกี่ยวเนื่อง พิจารณาผลงานจากบทความ หนังสือ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ภาคนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ หรืออื่นใด ของนักวิชาการหรือที่เกี่ยวข้องกับนักวิชาการ เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 นับเป็นเกณฑ์การคัดเลือกที่สำคัญ

การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย บุคคลที่เป็นนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง จากสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย หรือสถาบันทาง

วิชาการที่สำคัญของประเทศไทย ซึ่งมีที่ตั้งทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่ล้วนแล้วแต่เป็นสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย หรือสถาบันวิชาการที่สำคัญทั่วประเทศ นับเป็นสถาบันการศึกษาที่กระจายไปทั่วประเทศ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลหลักของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มาจากการสัมภาษณ์ แบ่งเป็นสองส่วน คือ

ประชากร คือ บุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจในการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกา กับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

กลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) คือ นักวิชาการหรือนักวิจัยที่มีผลงานเกี่ยวข้องกับ สัมพันธ์ กับการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 จำนวน 18 คน

3.3 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ของการสัมภาษณ์ คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) พัฒนามาจากการรอบการวิจัย ซึ่งมาจากวัตถุประสงค์การวิจัย หัวข้อการวิจัย และโจทย์การวิจัย เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ถือเสมือนเป็นรูปแบบการสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้าง (Semi-Structure Interview) เพราะมีการกำหนดประเด็นคำถามล่วงหน้าตามสาระสำคัญข้างต้น เพื่อ ความครอบคลุมและครบถ้วน คำถามซึ่งเป็นสาระสำคัญที่พัฒนามาจากวัตถุประสงค์ที่เป็นกรอบการวิจัยภายหลัง ประกอบด้วย ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วง ทศวรรษที่ 2020 และผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความ ขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เป็นคำถามที่เป็นปลายเปิด เปิดกว้าง ยืดหยุ่น เพื่อเปิด โอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและครอบคลุม เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีโครงสร้างคำตอบ ตามความรู้ความคิดประสบการณ์ แสดงทัศนะอย่างอิสระ เพราะเป็นคำถามหรือประเด็นปัญหาที่ต้องการคำตอบที่ เปิดกว้างและครอบคลุม หลากหลายมิติ หลากหลายแง่มุม เพื่อเป็นการแสวงหาความรู้ใหม่ เพื่อให้ผู้วิจัยเรียนรู้จาก คำตอบของคำถามปลายเปิด เพื่อนำไปสู่การตอบโจทย์วิจัยหรือคำถามวิจัยภายหลัง

จากประเด็นคำถามที่มีสาระสำคัญและรายละเอียดจากที่แสดงออกในแบบสัมภาษณ์เพื่อนำไปใช้กับผู้ถูก สัมภาษณ์แต่ละบุคคล ทำให้ผู้วิจัยเน้นคุณสมบัติของคำถามซึ่งเป็นสาระสำคัญจากที่กำหนดในแบบสัมภาษณ์ที่ เหมือนกันกับกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นกลุ่มเดียวกัน มีการกำหนดคำถามที่มีคุณสมบัติที่สำคัญ ประกอบด้วย (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2545 : 591-593) (ก) รัดกุม มีความเข้าใจแง่มุมเดียว ไม่สามารถตีความได้ หลากหลาย (ข) ไม่ซ้ำซ้อนหรือเป็นคู่แฝด (ค) ไม่มีหรือปราศจากทัศนะ ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ อารมณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็น ความเชื่อ และอคติ (ง) ไม่นำไปสู่คำตอบที่เป็นปัญหา หรือมีอคติ (จ) เป็นคำถามที่เข้าใจ

ง่าย สื่อสารตรงอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่มีข้อมูลทางเทคนิค (ฉ) ไม่มีหรือปราศจากคำถามเชิงลบ นิเสธ หรือปฏิเสธ (ข) ไม่มีหรือปราศจากคำถามที่มีอคติทางเพศ เชื้อชาติ สีผิว ศาสนา และการเมือง เป็นการนำคำสำคัญ (Keywords) ของการวิจัยมาตั้งเป็นคำถามเพื่อการสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ แบ่งคำถามเป็นสองส่วน คือ ข้อมูลทั่วไป (General Data) กับข้อมูลเชิงเทคนิค (Technical Data) หรือข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ (Analysis Data) หรือข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์

ข้อมูลทั่วไป คือ เรื่องราว ข้อเท็จจริง ข้อเท็จจริง หรืออื่นใด ซึ่งเป็นรายละเอียดที่เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ถูกสัมภาษณ์ ประกอบด้วย เพศ อาชีพ อายุ และการศึกษา

ข้อมูลเชิงเทคนิค หรือข้อมูลวิเคราะห์ คือ เรื่องราว ข้อเท็จจริง ข้อเท็จจริง หรืออื่นใด ของผู้ถูกสัมภาษณ์ที่ตอบคำถามตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดตามกรอบการวิจัย ที่สัมพันธ์กับโจทย์วิจัย หัวข้อวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย ขอบเขตการวิจัย แบ่งเป็นสี่ส่วน ประกอบด้วย

(ก) ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 พิจารณาจากประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงสงครามเย็น ที่สำคัญ คือ การสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนใน ค.ศ. 1949 ความขัดแย้งกับสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ต่อเนื่องตามมาจากการแพร่ขยายของอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ สัมพันธ์กับการกำหนดนโยบายต่างประเทศและการวางยุทธศาสตร์ของประเทศไทยท่ามกลางความขัดแย้งช่วงสงครามเย็น จนระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ล่มสลายของประเทศในยุโรปตะวันออกใน ค.ศ. 1989 และการล่มสลายของสหภาพโซเวียตใน ค.ศ. 1991 และช่วงหลังสงครามเย็น ที่สำคัญ คือ การเข้าสู่การเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกของสาธารณรัฐประชาชนจีนใน ค.ศ. 2001 ความเปลี่ยนแปลงของผู้ปกครองของสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 2017 และสาธารณรัฐประชาชนจีนใน ค.ศ. 2012 ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านการต่างประเทศและการวางยุทธศาสตร์ของประเทศไทย

(ข) ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนและระหว่างทศวรรษที่ 2020 เป็นการกล่าวถึงความสำคัญของประเทศไทยท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนและระหว่างทศวรรษที่ 2020 หรือระหว่างทศวรรษที่ 2010 ถึง 2020 จนถึง ค.ศ. 2023 เป็นความสำคัญด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ด้านการเมือง จากการเมืองการปกครอง ที่สำคัญ คือ ผู้นำ ภาวะผู้นำ ลักษณะผู้นำ คุณสมบัติของผู้นำ ประสิทธิภาพของระบบราชการ ที่สำคัญ คือ กระบวนการต่างประเทศ และรูปแบบของรัฐบาล ความมั่นคง จากแนวคิดความมั่นคงแนวจารีต ที่เน้นการสะสมกำลังพล อาวุธยุทโธปกรณ์ ยุทธปัจจัย และปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง และภูมิรัฐศาสตร์ จากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีส่วนสำคัญต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ ด้านเศรษฐกิจ จากการพัฒนาระหว่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การเงินระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศ และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ และด้านสังคม จากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การศึกษา การท่องเที่ยว การแพทย์และการสาธารณสุข

(ค) สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เป็นการศึกษาการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศไทยท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ที่สำคัญ การใช้นโยบายสนลู่ลมหรือไฝ่ลู่ลม (Blending with the wind) จากแนวคิดทฤษฎีการกำหนดนโยบายต่างประเทศที่มีความหลากหลาย และการวางยุทธศาสตร์ของประเทศไทยท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 จากแนวคิดการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Planning) ที่นำไปสู่การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Policy Implementation)

(ง) ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ส่วนหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) แบ่งเป็น (ก) ด้านการเมือง ประกอบด้วย การกำหนดนโยบายแบบสนลู่ลมหรือลู่ตามลม ความเป็นอิสระด้านการต่างประเทศของไทย การกำหนดทางเลือกว่าด้านการต่างประเทศและการวางยุทธศาสตร์ของประเทศไทย การสนับสนุนและเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีน (ข) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การแสวงหาประโยชน์ของประเทศไทยบนพื้นฐานความร่วมมือทางด้านการพัฒนาระหว่างประเทศ จากความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน การค้าระหว่างประเทศ จากการเพิ่มพูนความร่วมมือด้านการค้ากับสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน การเงินระหว่างประเทศ จากการเพิ่มพูนความสำคัญของเงินหยวนจากสาธารณรัฐประชาชนจีนควบคู่กับดอลลาร์สหรัฐของสหรัฐอเมริกา การลงทุนระหว่างประเทศ จากการย้ายฐานการผลิตและการลงทุนจากต่างประเทศสู่ประเทศไทย และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ จากการรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน ด้านสังคม จากความเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ที่สำคัญ คือ การเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย จากการเข้ามาของประชากรในจากสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชน ที่สำคัญ คือ การท่องเที่ยว การเข้ามาของอาชญากรรมข้ามชาติ

คำถามจากแบบสัมภาษณ์ทั้งหมดผ่านการตรวจสอบและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ตรวจเครื่องมือการวิจัยที่ล้นแล้วแต่นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ หรือบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ผ่านการคัดเลือกจากผลงานวิจัยและประสบการณ์วิจัยที่ต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การตอบโจทย์วิจัย หัวข้อวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย และกรอบการวิจัย

3.4 การตรวจสอบเครื่องมือ

การตรวจสอบเครื่องมือของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เป็นการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นเครื่องมือของการวิจัยที่สำคัญ เพื่อนำไปสู่การสร้างเชื่อมั่นหรือความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness) ของคุณภาพในการออกแบบการวิจัย แบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ความเที่ยงตรง กับความน่าเชื่อถือ (Reliability) ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

3.4.1 ความเที่ยงตรง

ความเที่ยงตรง (Validity) หรือความตรง หรือความเที่ยง คือ ความสอดคล้องหรือความถูกต้องหรือความเหมาะสมหรือคุณภาพของเครื่องมือที่วัดหรือเครื่องมือที่ใช้วัดว่า มีลักษณะของเครื่องมือวัดที่เหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการวัดมากน้อยเพียงใด (Neuman 2003 : 182) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความเที่ยงตรงของเครื่องมือวัดมาจากความแม่นยำซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวัด (จุมพล หนิมพานิช, 2548 : 207) เพื่อเป็นที่ยอมรับผ่านพรรณา อธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ สารสำคัญของงานวิจัยที่เป็นตัวเลข ตัวอักษร ข้อความ หรือเครื่องหมายอื่นใด ผสมผสานระหว่างกัน (Silverman, 2013 : 206) มีความถูกต้อง แม่นยำ และแม่นยำ (Accuracy) เพื่อวัดประเมินข้อค้นพบ (Cresswell, 2007 : 206) มีความหมายที่เป็นการเฉพาะหรือเฉพาะเจาะจงหรือเป้าหมายเดียวหรือเป้าประสงค์เดียว (Neuman 2003 : 182) จากการวัดต่อสรรพสิ่งหรือสิ่งที่ต้องการวัด ทำให้ความเที่ยงตรงเน้นที่สิ่งที่ต้องการวัดกับเครื่องมือวัดที่ต้องการวัด ทำให้ความเที่ยงตรงมีบทบาทอย่างมีนัยสำคัญต่อการกำหนดวิธีการตรวจสอบที่หลากหลาย (Cohen, Louis, Manion and Morrison, 2007 : 133) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ของผู้วิจัย แบ่งเป็น (Campbell and Stanley, 1963 ; Cohen, Manion and Morrison, 2007 : 133-164 ; Eisenhart and Howe 1992 : 647 ; Lincoln and Guba 1985 ; Neuman 2003 : 183-185 ; Yin, 1994 : 35 ; Yin 2014 : 45-49) ความเที่ยงตรงภายใน ความเที่ยงตรงภายนอก ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างหรือทางโครงสร้าง ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาหรือทางเนื้อหา ความเที่ยงตรงเฉพาะหน้าหรือเผชิญหน้า และความเที่ยงตรงตามเกณฑ์

ความเที่ยงตรงภายใน (Internal Validity) คือ คุณสมบัติของเครื่องมือที่วัด ความเหมาะสม ความจริง ความสอดคล้อง ความแม่นยำ ความถูกต้อง (Neuman 2003 : 182) นำไปสู่ข้อสรุปของงานวิจัยที่เฉพาะเจาะจงหรือเฉพาะกรณี จากกลุ่มของข้อมูลที่นำมาศึกษา (Cohen, Manion and Morrison, 2007 : 135) ที่ถูกอธิบาย (Explanatory) เป็นการศึกษแบบเป็นเหตุเป็นผล (Casual Study) จากข้อค้นพบซึ่งเป็นบทสรุปของการวิจัยมากกว่าการพรรณนา (Descriptive) การศึกษาเพื่อทดลอง (Exploratory Study) จากการกำหนดรูปแบบการจัดกระทำข้อมูล หรือการจำแนกแยกแยะ (Pattern-Matching) ตามกรอบแนวคิดทฤษฎี การสร้างการอธิบาย (Explanation-building) การวิเคราะห์ลำดับชุดข้อมูล (Times-Series Analysis) และตัวแบบเชิงตรรกะ (Logic-Model) (Yin, 1994 : 35 ; Yin 2014 : 47-48)

ความเที่ยงตรงภายนอก (External Validity) คือ คุณสมบัติของเครื่องมือที่ต้องการวัดว่ามีความถูกต้องเหมาะสม แม่นยำ สอดคล้องต้องกัน (Neuman 2003 : 182) ตามเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ ปรากฏการณ์ ที่เป็นจริงจากข้อสรุปของงานหนึ่งไปสู่ข้อสรุปของงานอื่น ข้อสรุปทั่วไป (Generalization) อาจนำไปสู่ข้อเสนอของงานอื่นภายหลัง นับเป็นความสามารถแลกเปลี่ยนและเปรียบเทียบ (Comparability and Transferability) (Cohen, Louis, Manion and Morrison, 2007 : 137 ; Eisenhart and Howe 1992 : 647 ; Lincoln and Guba 1985) นำไปสู่การการวิเคราะห์ข้อสรุปทั่วไป (Analytical Generalization) จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีสัจนิยม และแนวคิดทฤษฎีอื่นที่สัมพันธ์ระหว่างกัน

ความเที่ยงตรงด้านโครงสร้าง หรือความเที่ยงตรงทางโครงสร้าง หรือความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง หรือความเที่ยงตรงประกอบสร้าง หรือความเที่ยงตรงเชิงโมโนทัศน์ (Construct Validity) คือ คุณสมบัติของเครื่องมือที่วัดซึ่งมีความถูกต้อง ความเป็นจริง ความเหมาะสม ความแม่นยำ (Neuman 2003 : 182) กับโครงสร้างที่ต้องการวัดซึ่งเป็นนามธรรม หรือมาตรการสำหรับการวัดเชิงปฏิบัติการ (Operational Measures) ที่ถูกต้องสำหรับแนวคิด (Yin, 2014 : 46) ครอบคลุมถึง กระบวนการ ลักษณะ รูปแบบ ขั้นตอน แนวคิด ทฤษฎี ทั้งหมดเป็นไปเพื่อตรวจสอบหลักฐานจากแหล่งที่มาของเหตุการณ์ สถานการณ์ สภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ที่แสดงออกหลายชั้น (Multiple sources of evidence) จากการสร้างกรอบแนวคิดทฤษฎี การทบทวนวรรณกรรม การทบทวนแนวคิด ทฤษฎี บทความ หนังสือ ตำรา การศึกษาค้นคว้าอิสระ ภาคนิพนธ์ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยทั้งหลาย หรืออื่นใด เพื่อทำความเข้าใจและลำดับเหตุการณ์ สถานการณ์ สภาพการณ์ ปรากฏการณ์ จากการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 แบบเจาะจง หรือเป็นการเฉพาะเจาะจง แล้วลำดับเหตุการณ์ สถานการณ์ สภาพการณ์ ปรากฏการณ์ จากหลักฐาน (Establish chain of evidence) และคัดเลือกเจาะจง (Yin, 2014 : 47)

ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาหรือทางเนื้อหา (Content Analysis) คือ คุณลักษณะของเครื่องมือที่วัดว่ามีความถูกต้องมากน้อยเพียงใด (Neuman 2003 : 182) มีความแม่นยำหรือเที่ยงตรง ตรงตามที่กำหนดที่เป็นสาระสำคัญ เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ เป็นบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ เป็นบุคคลที่เป็นนักวิชาการทำหน้าที่ทางวิชาการจากการบรรยาย การสอนหนังสือ เขียนหนังสือตำราหรือบทความ การทำวิจัยทำให้สามารถทำหน้าที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เป็นจำนวนสามท่าน ทำหน้าที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาเป็นภาพรวมจากการเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ

ความเที่ยงตรงด้านหน้า (Face Validity) คือ คุณลักษณะของเครื่องมือที่วัดมีความเหมาะสม ถูกต้อง ตามความเป็นจริง (Neuman 2003 : 182) มีความแม่นยำจากการตัดสินใจด้วยการใช้ดุลพินิจ (judgment) ของนักวิจัยหรือผู้วิจัยที่เชี่ยวชาญหรือชำนาญซึ่งส่วนหนึ่งอาจมีการแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยน ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองสัมภาษณ์ตามโครงการนำร่อง (pilot interview) กับกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เพื่อนำมาปรับหรือปรับปรุงสาระสำคัญของคำถามให้เหมาะสมก่อนการสัมภาษณ์ที่เป็นการปฏิบัติงานจริง

ความเที่ยงตรงตามเกณฑ์ (Criteria Validity) คือ คุณลักษณะของเครื่องมือที่วัด (Neuman 2003 : 182) จากการใช้เครื่องมือกับมาตรฐานหรือเกณฑ์กับตัวแปรภายนอกเน้นเกณฑ์หรือกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานที่ใช้ กำหนดเป็นสองประเภท คือ ความเที่ยงตรงร่วมกัน (Concurrent Validity) และความเที่ยงตรงตามการพยากรณ์ (Predictive Validity)

(ก) ความเที่ยงตรงร่วมกัน คือ คุณลักษณะของเครื่องมือที่วัดว่ามีความถูกต้อง (Neuman 2003 : 182) แม่นยำตรงตามสิ่งที่วัด เครื่องมือวัดของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เน้นความเป็นมา ความสำคัญ สารสำคัญ และผลกระทบ ที่เน้นเหตุการณ์ สถานการณ์ สภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ณ เวลา ช่วงเวลา ขณะนั้น ที่ครอบคลุมและกว้างขวาง

(ข) ความเที่ยงตรงตามการทำนาย คือ คุณลักษณะของเครื่องมือที่วัดว่ามีความเหมาะสม (Neuman 2003 : 182) จากการแสดงผลของข้อมูล เป็นไปตามการคาดการณ์มากน้อยเพียงใด เครื่องมือวัดของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีคำถามที่แสดงถึงความเป็นมา ความสำคัญ สารสำคัญ ที่สำคัญ คือ ผลกระทบที่ถือกำเนิดภายหลัง ครอบคลุมถึงการคาดคะเน การคาดการณ์ ทำนาย หรือพยากรณ์ เหตุการณ์ สถานการณ์ สภาพการณ์ ปรากฏการณ์ภายหลัง

3.4.2 ความน่าเชื่อถือ

ความน่าเชื่อถือ (Reliability) คือ ความเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันของของผลหรือผลลัพธ์ช่วงก่อน ระหว่าง หรือหลัง ของการวัด (Silverman, 2013 : 302) มาจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแตกต่างกันแต่นักวิจัยเหมือนกัน หรือเป็นกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เหมือนกันแต่นักวิจัยแตกต่างกัน ความน่าเชื่อถือของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มาจาก (กิ่งพร ทองใบ, 2535 : 262) ความสอดคล้องต้องกันของเครื่องมือวัดซึ่งมาจากแบบสัมภาษณ์ ความสอดคล้องต้องกันของมาตรวัดเดียวกันจากผู้วิจัยหรือนักวิจัยที่มีจำนวนหนึ่งคนเพื่อทำหน้าที่เก็บข้อมูลวิจัย และความสอดคล้องต้องกันของช่วงเวลาแตกต่างกันจากการสัมภาษณ์ช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ปัจจัยที่ทำให้ของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีความน่าเชื่อถือ มาจาก (กิ่งพร ทองใบ, 2535 : 262) ลักษณะของผู้ตอบที่แตกต่างกันแม้เป็นนักวิชาการเหมือนกัน ความเชี่ยวชาญของนักวิชาการแต่ละคน สภาพความพร้อมของนักวิชาการแต่ละคน สารสำคัญของเนื้อหาของการสัมภาษณ์ การเป็นคำถามที่อิสระต่อกัน สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน และความเหมาะสมและสอดคล้องกับการสัมภาษณ์

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มาจากวิธีการที่หลากหลาย ที่สำคัญ คือ (Silverman, 2013 : 298-301) (ก) การค้นหาหรือแสวงหาความแตกต่างของประเภทของข้อมูลที่เข้าถึงจากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเข้มข้น เพื่อนำมาสู่การกำหนดเทคนิคการวิจัยที่มาจาก การวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ (ข) การจัดบันทึกรายละเอียดจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (ค) การใช้เครื่องมือสำหรับการบันทึกที่มีคุณภาพ (ง) การบันทึกข้อมูลทุกถ้อยคำทุกคำสัมภาษณ์ ไม่มีการต่อเติมเสริมแต่งที่นอกเหนือจากคำสัมภาษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดเห็นของผู้วิจัย (Low-inference description) (จ) การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยบันทึกเสียง (Cresswell, 2007 : 209-210) ภายหลังการสัมภาษณ์ นักวิจัยทำหน้าที่ทบทวนสารสำคัญและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ สอบทาน เพื่อสะท้อนถึงความถูกต้องของการสัมภาษณ์จากการตรวจสอบแบบสามเส้า (Data Triangulation)

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มาจากการตั้งคำถามของผู้วิจัยที่มีต่อในเรื่องหรือหัวข้อที่สำคัญ ดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2535 : 108) (1) ประวัติความเป็นมาของเรื่องที่ทำวิจัย (2) ความสำคัญของปัญหาการวิจัย (3) ความครบถ้วนสมบูรณ์ของเรื่องที่ทำวิจัย (4) บุคคล หรือกลุ่ม หรือองค์การ หรือสถาบัน ที่รับผิดชอบในการจัดทำวิจัย (5) วัตถุประสงค์การจัดทำวิจัย (6) กลุ่มเป้าหมายของบุคคล หรือกลุ่ม หรือองค์การ หรือสถาบัน ที่รับผิดชอบจัดทำเอกสาร (7) แหล่งข้อมูลเอกสารของงานวิจัย (8) การแก้ไขเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย (9) การตีพิมพ์ใหม่ของงานที่เกี่ยวข้อง (10) ความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และความลำเอียง ของบุคคลหรือองค์การที่รับผิดชอบจัดทำเอกสาร (11) การบรรยาย อธิบาย ตีความ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ของบุคคล หรือองค์การที่รับผิดชอบจัดทำเอกสาร ทำให้นักวิจัยตรวจสอบเอกสารที่ใช้เป็นเบื้องต้นจำนวนมาก

การตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มาจาก (Goetz and LeCompte, 1984 ; Guba and Lincoln, 1989 ; Kirk and Miller 1986 ; McMillan and James 1992 ; วรพิทย์ มีมาก, 2548 : 164-165) (1) การตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ จากการเป็นนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญส่วนใดส่วนหนึ่งหรือมิติใดมิติหนึ่งหรือทั้งหมดของงานวิจัย (2) การตรวจสอบจากผู้ร่วมวิชาชีพจากนักวิชาการอื่นที่ไม่สัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับงานวิจัย (3) การตรวจสอบจากภายนอกจากบุคคลอื่นที่ไม่สัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 (4) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญเพื่อก่อให้เกิดความคิดที่มีความหลากหลาย (5) ช่วงเวลาที่ใช้เป็นช่วงเวลาที่ใช้เพียงพอกับการศึกษาจากงานวิจัย (6) ความสัมพันธ์ด้านโครงสร้างจากความสัมพันธ์ทางตรรกะของชุดข้อมูลของการสัมภาษณ์ที่สอดคล้องต้องกันหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (7) การตรวจสอบแบบสามเหลี่ยมหรือสามเส้า (Triangulation) เป็นการกำหนดความแตกต่างเพื่อนำไปสู่การอธิบาย พรรณนา วิเคราะห์ สังเคราะห์ จากสิ่งที่ถือกำเนิดขึ้น ด้วยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 คือ (7.1) ความแตกต่างด้านเทคนิคการวิจัย เสมือนหนึ่งเป็นการเทียบเคียงข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ (7.2) ความแตกต่างด้านข้อมูล จากข้อมูลจากการวิจัยเอกสารทั้งขั้นต้นและขั้นรอง และการสัมภาษณ์ (7.3) ความแตกต่างด้านแนวคิดทฤษฎี จากแนวคิดทฤษฎีที่หลากหลาย เน้นแนวคิดทฤษฎีสัจนิยม และแนวคิดอื่น ของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 และมีวิธีการที่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 คือ (7.4) ความแตกต่างด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพราะการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีกลุ่มตัวอย่างเพียงกลุ่มเดียว คือ นักวิชาการ ทำให้ไม่มีความแตกต่างจากการเปรียบเทียบ

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การนำเรื่องราว ข้อมูล ข้อเท็จจริง ที่ยังไม่ได้ผ่านการประมวลผล เข้าสู่การจำแนก แยกแยะหาความสัมพันธ์ระหว่างกัน (จุมพล หนิมพานิช, 2548 : 228) นับเป็นการนำมุมมองของผู้ให้ข้อมูล เปิดเผยหรือสะท้อนออกมา เป็นขั้นเป็นตอนให้กับผู้วิจัย มีการกำหนดเกณฑ์การประเมินข้อมูลแบ่งเป็นด้านลึกและ ด้านกว้าง (Richness and Thickness) หรือมีทั้งสองด้าน ในเอกสารการวิเคราะห์ที่เป็นไปอย่างละเอียด เป็นการ พรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ บรรยาย ตีความ ที่เป็นเหตุเป็นผล (Merriam, 1998 : 56)

ข้อมูลที่รวบรวมเพื่อการวิเคราะห์แบ่งเป็นสองส่วน คือ (1) ข้อมูลที่มาจากเอกสาร จากการทบทวนวรรณกรรม จากแนวคิด ทฤษฎี ตัวแบบ แนวทางการศึกษา เอกสาร บทความ หนังสือ ตำรา ภาคนิพนธ์ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยอื่น หรืออื่นใด จากสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำมาสู่การจำแนกแยกแยะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 (2) ข้อมูลที่มาจากการสัมภาษณ์ รวบรวมการสัมภาษณ์ที่เป็นกำหนดตามวัตถุประสงค์ กรอบการวิจัย หัวข้อวิจัย และโจทย์การวิจัย นำมาสู่การจำแนกแยกแยะรูปแบบจากคำพูดและเรื่องราวที่มาจากการสัมภาษณ์

ลักษณะสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกา กับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ประกอบด้วย (Devine 1995 : 137-141 ; Punch, 1998 : 198-200 ; Ragin, Berg-Schlosser, de Meur, 1996 ; Tesha-Khori and Teddie 1998 : 112-113 ; ชยันต์ วรรธนะภูติ, 2536 : 464 ; จุมพล หนิมพานิช, 2548 : 248-230) (1) การจำแนกข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างต่อเนื่องเพื่อทำความเข้าใจในความหมาย ความสัมพันธ์ ความเกี่ยวพัน ความหลากหลาย การจำแนกแยกแยะข้อมูลในบริบททางสังคม (Social Context) ที่เน้นเป็นองค์รวม (holistic) ลุ่มลึก ครอบคลุม และรอบด้าน ก่อให้เกิดความเข้าใจบริบททางการเมือง (political context) ในบริบทสังคมการเมือง (political society context) ทำให้พรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ บรรยาย และตีความ ความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัยแวดล้อมภายนอกและภายใน ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของเนื้อหาสาระนับตั้งแต่อดีตต่อเนื่องถึงสิ้นสุดของช่วงเวลาที่ศึกษา และจากผลกระทบที่ถือกำเนิดภายหลัง (2) การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการแยกแยะและสอดประสานระหว่างการเก็บรวบรวมเอกสารกับการสัมภาษณ์ เพื่อการตรวจสอบยืนยันสำหรับการตรวจสอบข้อมูล ความเพียงพอของข้อมูล เพื่อตอบโจทย์วิจัย หัวข้อวิจัย วัตถุประสงค์วิจัย กรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย (3) ข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นข้อความจากการบรรยาย พรรณนา อธิบาย ตีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ จากเอกสารที่วิจัย และจากกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ถูกสัมภาษณ์ ตามแบบแผนความรู้ความจริง ความเข้าใจ มุมมอง ทักษะ ทักษะคิด ความเชื่อ อารมณ์ ความรู้สึก และค่านิยม จากพื้นฐานหรือเบื้องหลังที่มาจากสภาพแวดล้อม บริบท ปัจจัย เหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ และปรากฏการณ์ (4) การกำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎีอย่างหลวมเพื่อความเปลี่ยนแปลง การปรับเปลี่ยน การปรับปรุง การปรับ ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลตามความเป็นจริงที่ถือกำเนิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (5) ข้อมูลของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วง

ทศวรรษที่ 2020 มีความสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่ถือกำเนิดอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม หรือทุกด้าน (6) ข้อมูลของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เป็นข้อมูลเชิงพรรณนา มีโครงสร้างและกระบวนการความเปลี่ยนแปลง ที่เป็นพลวัต พัฒนาการกำหนดเป็นความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ จากสภาพเหตุการณ์ สถานการณ์ สภาพการณ์ และปรากฏการณ์ ที่ต่อเนื่อง (7) การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เป็นการกระทำซ้ำ กลับไปกลับมา (interactive) จากการมีความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ จากโครงสร้างและกระบวนการที่เป็นสาระสำคัญของงานวิจัย (8) การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เป็นการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ทำให้มีต่อเนื่องก่อให้เกิดปรับเปลี่ยนกรอบการวิจัย ตามสภาพแวดล้อม บริบท ปัจจัย ความเป็นมา ความสำคัญ สาระสำคัญ และผลกระทบที่สัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและพลวัตจนลุล่วง

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 แบ่งเป็นสองส่วน คือ การจัดการข้อมูลเพื่อสร้างความพร้อมเพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์ข้อมูล กับ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์

3.6.1 การจัดการข้อมูลเพื่อสร้างความพร้อมเพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดการข้อมูลเพื่อสร้างความพร้อมเพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์ข้อมูล จากการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 แบ่งขั้นตอนเป็นห้าขั้นตอน ประกอบด้วย (จุมพล หนิมพานิช, 2548 : 231-232) การจัดการกระบวนการที่เกี่ยวกับข้อมูล (data processing) การตรวจสอบข้อมูลให้เพียงพอ การจัดข้อมูลเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการวิเคราะห์ การกำหนดกรอบการวิจัยสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล และการจัดเตรียมการสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1.1 การจัดการกระบวนการที่เกี่ยวกับข้อมูล หรือการจัดการกระบวนการข้อมูล หรือการจัดกระทำเกี่ยวกับข้อมูล หรือกรรมวิธีการจัดการเกี่ยวกับข้อมูล หรือการจัดระเบียบและวางระบบของข้อมูล คือ การนำความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ทักษะคิด ความคิดเห็น ความคิด ความเห็น ความเชื่อ มุมมอง ค่านิยม ประสบการณ์เกี่ยวกับข้อมูล ข่าวสาร เรื่องราว มาจัดเก็บ รวบรวม ประมวล จัดระเบียบ สำหรับการวิเคราะห์ (กรณีการ สุขเกษม, 2546 : 411) จากการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ที่มาจากการวิจัยเอกสาร จากการเก็บ รวบรวมข้อมูล และการบันทึกซึ่งมาจากการสัมภาษณ์ เพื่อการจัดเตรียมสำหรับการตอบโจทยวิจัย หัวข้อการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย และกรอบการวิจัย

3.6.1.2 การตรวจสอบข้อมูลให้เพียงพอ เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งของข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์ จากเอกสาร บทความ หนังสือ ตำรา การศึกษาค้นคว้าอิสระ ภาคนิพนธ์ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยประเภทอื่นหรืออื่นใด และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่มีความน่าเชื่อถือและได้เท่าที่ต้องการ เพื่อการตอบโจทยวิจัย หัวข้อการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย และกรอบการวิจัย

3.6.1.3 การจัดข้อมูลเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการวิเคราะห์ เป็นการจัดระเบียบข้อมูล หรือการจัดระบบระเบียบข้อมูล เพื่อการจำแนกแยกแยะอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แบ่งออกเป็นสี่ขั้นตอน (Creswell, 1998 : 190-195 ; Creswell, 2007 : 147-174) ประกอบด้วย (1) การจัดการข้อมูล (Data Managing) การจัดข้อมูลหรือการจัดโครงสร้างของข้อมูล (organize) การเตรียมข้อมูลเพื่อการสัมภาษณ์ (2) การอ่านข้อมูลที่ถูกบันทึก (Reading Memo) เป็นการอ่านข้อมูลที่ถูกบันทึกจากการสัมภาษณ์ เป็นการกำหนดประโยคหรือวลีที่ตรงกับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทักษะคติ มุมมอง ค่านิยม ความเชื่อ ประสบการณ์ ความคิด ความเห็น ความคิดเห็น ของผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ถูกสัมภาษณ์ กำหนดฟอร์มของรหัสเริ่มต้น (Form initial codes) สำหรับการบันทึกข้อมูล (3) การพรรณนา เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่มาจากการถอดรหัส (Decoding) นำไปสู่การนิยามความหมาย การกำหนดนัยสำคัญ การกำหนดลักษณะ การจำแนกแยกแยะ การจัดคัดแยกกลุ่มตามกรอบการวิจัย และสาระสำคัญที่น่าเสนอ (4) การจำแนกแยกแยะและการจัดประเภท (Classifying) ข้อมูล เป็นการถอดสาระสำคัญจากการพรรณนา (description) ของประเด็นสำคัญของการวิจัย การจัดจำแนกแยกประเภท (Categorized) ที่ประกอบด้วยรายละเอียดของข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย คน พื้นที่ สภาพการณ์ ของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 หรือแก่นแกนหรือแก่น (theme) เพื่อนำมาสู่การจำแนกแยกแยะข้อค้นพบสำคัญของการวิจัยซึ่งมาจากเอกสารรวมถึงการสัมภาษณ์บุคคลที่หลากหลาย

การปฏิบัติสำหรับการจัดเตรียมข้อมูลที่น่าไปสู่การวิเคราะห์แสดงถึงความครบถ้วนของการเตรียมข้อมูลที่มาจากเอกสารซึ่งมีความครบถ้วนสมบูรณ์จากผู้แต่ง วัตถุประสงค์ แหล่งที่มา การจัดพิมพ์ ปีที่พิมพ์ ชื่อเอกสาร (กัญญา ลินทรต้นกุล และวรรณภา โพธิ์น้อย, 2544 : 136-137) และจากการสัมภาษณ์ ที่ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ที่กำหนดแบบคำต่อคำและหลักใหญ่ใจความซึ่งเป็นสาระสำคัญ

3.6.1.4 การกำหนดกรอบการวิจัยสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล งานวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีการกำหนดกรอบการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสามส่วน คือ (Miles and Huberman, 1994 : 12) (ก) การลดทอนข้อมูลทั้งหลาย (data reduction) เป็นการปรับเพิ่ม ลด คงที่ เพื่อค้นหาข้อมูลใหม่ เพื่อสรุปข้อค้นพบหรือให้ได้ข้อสรุป (ข) การนำเสนอหรือแสดงผลของข้อมูล (data display) เป็นการร้อยเรียง ลำดับเรื่องก่อนหลัง กล่าวอ้างข้อมูลตามลำดับช่วงเวลา (ค) การสรุปข้อค้นพบจากบทสรุปและยืนยันความถูกต้อง (drawing and verifying conclusion) เป็นการสรุปข้อมูลข้อค้นพบจากการเก็บรวบรวมข้อมูลระยะแรก และสรุปข้อมูลเป็นระยะอย่างต่อเนื่องภายหลัง เพื่อยืนยันข้อสรุปที่โดดเด่นซึ่งกลายเป็นข้อค้นพบภายหลัง

3.6.1.5 การจัดเตรียมการสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดเตรียมการสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งมาจากเทคนิคการวิจัย ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์ของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

แบ่งเป็นสองระยะ คือ (กัญจนา ลินทรัตนกุล และวรรณภา โพธิ์น้อย, 2544 : 136-138) การวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างเก็บข้อมูล กับการวิเคราะห์ข้อมูลภายหลังการเก็บข้อมูล

3.6.1.5.1 การวิเคราะห์ระหว่างเก็บข้อมูล (Bogdan and Biklen, 1998 ; Merriam, 1988 : 124-125) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่นักวิจัยตัดสินใจกำหนดตามกรอบแนวคิดทฤษฎี กรอบการวิจัยหรือกรอบคิด ขอบเขตการวิจัย ที่กำหนดให้สั้น กระชับ แคบ และชัดเจน เพื่อให้แก่นักวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการเฉพาะ เพื่อลดปัญหาจากการขาดประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และการไม่ประหยัด ส่วนหนึ่งมาจากข้อมูลที่มีเป็นจำนวนมาก ลดการสูญเสียเวลา นำไปสู่การตัดสินใจเรื่องที่น่าสนใจหรือให้ความสำคัญ ผ่านการพรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความ และบรรยาย ในรายละเอียดของข้อเท็จจริงที่เป็นข้อมูล จากเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ ปรากฏการณ์ ที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การตั้งคำถามที่เป็นการเฉพาะสอดคล้องกับการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวางแผนเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลหลังจากที่ผู้วิจัยหรือนักวิจัยปรึกษากับบุคคลที่เป็นผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้มีประสบการณ์ หรือบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ นอกเหนือจากประชากรและกลุ่มตัวอย่าง หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อกำหนดกรอบการวิจัยให้แคบลง จากการมุ่งเน้นการวิจัย (1) ความเป็นมาของประเทศไทย ในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 (2) ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนและระหว่างทศวรรษที่ 2020 (3) สาเหตุสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 (4) ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เพื่อกำหนดขอบเขตการวิจัยและกรอบการวิจัยให้ชัดเจน

3.6.1.5.2 การวิเคราะห์ภายหลังการเก็บข้อมูล เป็นการจัดประเภทของข้อมูล (Typology) แบ่งเป็นสองประเภท (ชยันต์ วรรณะภุติ, 2536 : 152-153) (ก) สภาพของเหตุการณ์ที่เป็นการศึกษาตามรูปแบบหรือรูปแบบวิทยา (Typology) ซึ่งเป็นการค้นหานัยสำคัญ ความหมาย ผ่านการตีความ การเน้นความสำคัญ ผ่านการพรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความ และบรรยาย จากสภาพของเหตุการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม บนความหลากหลายของปัจจัยแวดล้อมและบริบทซึ่งนำมาสู่ปัญหาการวิจัย (ข) การวางระบบข้อมูลที่เกี่ยวพันกัน เป็นอนุกรมวิธาน (Taxonomy) เป็นการจัดวางระบบความรู้ความเข้าใจ ความเชื่อ ค่านิยม มุมมอง ทักษะ ทักษะคติ มุมมอง ความคิด ความเห็น ความคิดเห็น เพื่อนำไปสู่ความเกี่ยวเนื่องที่หลากหลาย ส่วนหนึ่งเป็นเบื้องหลังของเหตุการณ์ สถานการณ์ ปรากฏการณ์ สภาพการณ์ เป็นความสัมพันธ์แบบเหตุผล ให้มุมมองเป็นภาพรวม (holistic view) เป็นองค์ประกอบสำคัญเพื่อให้ภาพและนำเสนองานวิจัยที่โดดเด่น มีความสอดคล้องต้องกัน

3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งนำไปสู่เทคนิคการวิจัย (Technique Research) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร กับการสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง หรือผู้ถูกสัมภาษณ์ หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ตาม

หลักการสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพที่เชื่อตามความจริง (reality) ที่นักวิจัยพบเห็นจากการนำเสนอและการแสดงออก มีลักษณะเป็นอัตวิสัย ที่นำไปสู่การอธิบายซึ่งเป็นการให้ความรู้ (Knowledge) จากการวิเคราะห์ของนักวิจัย เป็นความรู้จากทฤษฎีหลักซึ่งเป็นฐานคิดก่อให้เกิดการตีความที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นการพรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความ และบรรยาย จากการวิเคราะห์เนื้อหาซึ่งสัมพันธ์กับทฤษฎี (Thesis) จากสิ่งที่มีอยู่ ผ่านการพิสูจน์ข้อมูลข้อเท็จจริง แล้วเป็นการบูรณาการร่วมกัน (Synthesis) ผ่านการคิดพรรณนา อธิบาย ตีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ นำไปสู่การต่อต้านสิ่งที่มีอยู่ (Antithesis) เพื่อสรุปข้อค้นพบว่าสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับทฤษฎี

หลักการสำคัญการอธิบายการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ประกอบด้วยแนวคิดสองแนวคิดหลัก คือ (โยธิน แสงดี, 2554 : 1-3) (ก) แนวคิดประกอบสร้างนิยม (Constructionism) เป็นแนวคิดที่เน้นความคิดรวบยอดซึ่งสรุปสาระสำคัญที่สุดจากเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ และปรากฏการณ์ มีการจำแนกแยกแยะประเด็นและสาระสำคัญเป็นรายชื่อ และ (ข) แนวคิดการตีความนิยม (Interpretivism) ตามความเป็นจริงซึ่งมีนัยยะตามแนวคิดทฤษฎีและกรอบการวิจัย หลักการสำคัญของการวิเคราะห์สาระสำคัญเป็นไปตามปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) จากเนื้อหาสาระหรือสาระสำคัญที่มุ่งเน้นความหมายซึ่งเป็นสัญญาณของปรากฏการณ์ที่มีการตีความกับสิ่งที่เกิดขึ้นนั้น จากการกำหนดแผนผัง (Diagram) ผ่านการตีความที่มีการวิเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล หลักการสำคัญของการตีความจะต้องมาจากการนำองค์ความรู้ว่าด้วยการตีความจากแนวคิดทฤษฎี งานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง มาร่วมกันพิจารณา ผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์มากกว่าการบรรยายหรือการเล่าเรื่อง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 (2) ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 (3) สาเหตุสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 (4) ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 กำหนดกรอบการวิจัยที่แบ่งตามวัตถุประสงค์ แบ่งเนื้อหาเป็นส่วน ประกอบด้วย (4.1) ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 (4.2) ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 (4.3) สาเหตุสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 (4.4) ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

4.1 ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020

ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 แบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา และความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือจีน กับ

4.1.1 ความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา (เนื้อหา 4.1.2 ส่วนใหญ่) ปรับปรุงมาจาก ธโสธร ตูทองคำ, 2562 : 6-6 – 6-8, 6-13 – 6-17, 6-41-6-49 และปรับปรุง เนื้อหาส่วนความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาช่วงก่อนสงครามเย็น จาก (1) ธโสธร ตูทองคำ, 2548 : 6-6 – 6-7. (2) สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน, 2561 อ้างใน ธโสธร ตูทองคำ, 2562 : 6-6 – 6-8) มีจุดเริ่มต้นจากความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาสืบย้อนกลับเข้าสู่ยุคใหม่ ถือกำเนิดอย่างเป็นทางการจากทำสนธิสัญญาไมตรีและการพาณิชย์ (Treaty of Amity and Commerce) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่สาม แห่งราชวงศ์จักรีของไทย กับนายแอนดรู แจคสัน (Andrew Jackson) ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ. 1833 สหรัฐอเมริกาส่งนายเอ็ดมันด์ โรเบิร์ต เดินทางมาติดต่อเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีและจัดทำสนธิสัญญาทางเศรษฐกิจที่กรุงเทพฯ และได้นำดาบฝักทองคำที่ด้ามสลักนกอินทรีที่เป็นสัญลักษณ์ของสหรัฐอเมริกาและช้างซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของไทยมาถวาย แต่พระมหากษัตริย์ของไทย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานช้าง ดิบุก เนื้อไม้ และกำยาน

และสิ่งของพื้นเมืองอื่น แต่ประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ให้สหรัฐอเมริกาถ่วงดุลกับอังกฤษที่มีอำนาจและอิทธิพลต่อไทยเพิ่มมากขึ้น นายเอ็ดมันด์ โรเบิร์ต มีภารกิจที่สำคัญ คือ การจัดทำสนธิสัญญาและข้อตกลงทางการค้า จนสำเร็จลงในช่วงใน ค.ศ. 1826

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่สี่ แห่งราชวงศ์จักรีของไทย ทรงมีพระราชสาส์นถึงนายแฟรงคลิน เพียซ ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ. 1856 ทรงได้รับพระราชสาส์นตอบรับและสิ่งของทูลเกล้าฯ ถวาย จากนั้นนายเจมส์ บุคานัน ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ. 1861 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์พระราชทานช้างให้กับสหรัฐอเมริกาเพื่อเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์ ทรงอธิบายด้วยพระองค์เอง ทรงพระราชทานดาบเหล็กกล้าแบบญี่ปุ่นฝักลงรักปิดทอง และพระบรมฉายาลักษณ์ แต่นายเจมส์ บุคานัน ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ทรงมีพระราชประสงค์พระราชทานช้างให้กับสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 1862 เพื่อใช้ในสงครามกลางเมืองหรือสงครามเล็กทาสระหว่างฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ระหว่าง ค.ศ. 1861 ถึง 1865 ทำให้ นายอับราฮัม ลินคอล์น ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ปฏิเสธเพราะความไม่เหมาะสมของสภาพอากาศของสหรัฐอเมริกาในการเลี้ยงช้าง และสหรัฐอเมริกามีการพัฒนาเครื่องจักรไอน้ำที่มีประสิทธิภาพสำหรับการคมนาคมขนส่งและการทำสงคราม นายยูลิสซิส แกรนท์ อดีตประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา เคยดำรงตำแหน่งพลเอกและเคยเป็นผู้บัญชาการทหารเป็นแม่ทัพฝ่ายเหนือในสมรภูมิต่างๆในสงครามกลางเมืองในสหรัฐอเมริกา ภายหลังการพ้นตำแหน่งประธานาธิบดีใน ค.ศ. 1877 เคยเดินทางเยือนไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ห้า ใน ค.ศ. 1879 ระหว่างเดินทางทั่วโลก นับเป็นประธานาธิบดีคนแรกที่เดินทางเยือนประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ห้า ทรงให้การต้อนรับอย่างสมเกียรติ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่หก ขณะดำรงพระอิสริยยศเป็นเจ้าฟ้ามหาชิราวุธสยามมกุฎราชกุมาร เคยเสด็จพระราชดำเนินเยือนใน ค.ศ. 1902 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่เจ็ด ขณะที่ทรงดำรงตำแหน่งพระอิสริยยศเป็นเจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา เสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกา เพื่อรักษาพระเนตร ใน ค.ศ. 1924 ภายหลังทรงเป็นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่เจ็ด นับเป็นพระมหากษัตริย์ไทยขณะดำรงพระอิสริยยศเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่เสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ใน ค.ศ. 1931 ทรงพระราชทานพระราชวโรกาสให้นายเฮอร์เบิร์ต ฮูเวอร์ ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา เข้าเฝ้า ทรงเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาในเมืองหลายเมือง มลรัฐหลายมลรัฐ และทรงพระราชทานการสัมภาษณ์ในวาระสำคัญหลายโอกาส

การคุกคามของมหาอำนาจตะวันตก ที่สำคัญ คือ อังกฤษและฝรั่งเศส ทำให้ไทยต้องการให้สหรัฐอเมริกาถ่วงดุลตามนโยบายสนลุ่ม แต่การกำหนดนโยบายต่างประเทศโดดเดี่ยวตนเองของสหรัฐอเมริกาตามสภาพแวดล้อม ปัจจัย และบริบททั้งภายในประเทศและต่างประเทศ สุนทรพจน์การอำนวยการตำแหน่งประธานาธิบดียอร์ช วอชิงตัน และลัทธิมอนโร ทำให้สหรัฐอเมริกาปฏิเสธบทบาทการถ่วงดุลอำนาจ ที่สำคัญ คือ การใกล้ชิดข้อพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสภายหลังวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ใน ค.ศ. 1893

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกายังเป็นไปอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ค.ศ. 1932 ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในไทย ความขัดแย้งทางการเมืองภายหลังส่งผลให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติใน ค.ศ. 1934 ทำให้พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่แปด ทรงสืบราชสมบัติลำดับถัดมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่แปด นับเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งที่ทรงเคยใช้ชีวิตประทับที่สหรัฐอเมริกาขณะที่ทรงพระเยาว์ ระหว่าง ค.ศ. 1926 ถึง 1928 เพราะสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก พระราชบิดาพำนักที่สหรัฐอเมริกา เพื่อทรงศึกษาด้านการแพทย์ ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระราชมารดาพำนักด้วยกัน ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและบริบทภายในประเทศและต่างประเทศภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ค.ศ. 1932 จากการถือกำเนิดของสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้รัฐบาลไทยพยายามกำหนดและดำเนินนโยบายเป็นกลางต่อความขัดแย้งระดับภูมิภาคและระดับโลกและมุ่งเน้นผลประโยชน์แห่งชาติ

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาส่วนหนึ่งมีความเปลี่ยนแปลงเพราะสภาพแวดล้อม บริบท และปัจจัยระหว่างประเทศภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 จากการก้าวสู่ความเป็นมหาอำนาจของญี่ปุ่นซึ่งรับแนวคิดการล่าอาณานิคมของตะวันตกกปรารถนาจัดตั้งวงศ์ไพบูลย์แห่งเอเชีย ทำให้แทรกแซงความขัดแย้งระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในระหว่าง ค.ศ. 1940 ถึง 1941 เพื่อเรียกร้องดินแดนของไทยกลับคืนมา ทำให้สหรัฐอเมริกาไม่เห็นด้วยกับท่าทีของไทย เพราะหากประเทศไทยต้องการดินแดนคืนให้เจรจากับภายหลังสงครามสิ้นสุดลง แม้ช่วงระหว่างการถือกำเนิดของสงครามโลกครั้งที่ 2 ในยุโรประยะแรก ไทยจะกำหนดนโยบายเป็นกลางแบบไม่ผูกพันฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (non-alignment) แต่ด้วยท่าทีที่คุกคามของญี่ปุ่นทำให้ไทยต้องขอความช่วยเหลือ ที่สำคัญ คือ ยุทธปัจจัย จากสหรัฐอเมริกา แต่ได้รับการปฏิเสธเพราะนโยบายต่างประเทศของไทยโน้มเอียงไปทางญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกาก็กลับมีบทบาทต่อไทยช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงสามปีแรกที่สำคัญอย่างยิ่ง ประกอบด้วย การสนับสนุนขบวนการเสรีไทยเพื่อต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 การสนับสนุนการจัดตั้งรัฐบาลพลเรือน การสนับสนุนรัฐบาลไทยในการประกาศสงครามเป็นโมฆะ การมีบทบาททางอ้อมต่อการเจรจาระหว่างไทยกับอังกฤษ การมีบทบาททางอ้อมต่อการเจรจาระหว่างไทยกับฝรั่งเศส และการสนับสนุนให้ไทยเป็นสมาชิกสหประชาชาติ (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2545 : 575-576, 607-612)

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกายังคงดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ช่วงสงครามเย็นต่อเนื่องถึงหลังสงครามเย็น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่เก้า ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ของไทยที่มีพระราชสมภพที่สหรัฐอเมริกา จึงทรงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อการส่งเสริมมิตรภาพและความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา ทรงเยือนอย่างเป็นทางการในฐานะประมุขของรัฐครั้งแรกใน ค.ศ. 1960 สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทรงมีพระราชดำรัสต่อที่ประชุมรัฐสภาอเมริกัน มีการมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ The Legion of Honor ซึ่งเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์สูงสุดที่มอบให้กับชาวต่างประเทศแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และครั้งที่สองใน ค.ศ. 1967 สมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร (รสลิน อ่างวิทย์, 2534 : 411) ขณะที่ประธานาธิบดี

สหรัฐอเมริกาที่เข้ามาเยือนไทย ที่สำคัญ คือ ลินดอน บี จอห์นสัน ใน ค.ศ. 1966 ริชาร์ด นิกสัน ใน ค.ศ. 1969 บิล คลินตัน ใน ค.ศ. 1996 เพื่อเฉลิมฉลองพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์สมบัติครบห้าสิบปี และจอร์จ ดับเบิลยู บุช ใน ค.ศ. 2003

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาช่วงสงครามเย็น ถือกำเนิดจากความเปลี่ยนแปลงระหว่างประเทศ คือ การเปลี่ยนแปลงการต่างประเทศเป็นนโยบายปิดล้อมของสหรัฐอเมริกา การเกิดสงครามอินโดจีนซึ่งเป็นการปลดแอกออกจากฝรั่งเศสของขบวนการเวียดนามใต้ที่เป็นคอมมิวนิสต์ในเวียดนามมีบทบาทนำ ทำให้สหรัฐอเมริกาปรารถนาร่วมงานกับรัฐบาลอนุรักษ์นิยมหรืออำนาจนิยมหรือฝ่ายขวามีประสิทธิภาพมากกว่าเพื่อต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาให้การยอมรับรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ภายหลัง การขาดฐานอำนาจทางการเมืองและการทหารของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม การปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมสามฐาน (authoritarian triumvirate rule) (Darling, 1965 : 113) ที่มีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีอำนาจทางทหารเพิ่มพูนขึ้น จนภายหลังเป็นผู้บัญชาการทหารบก และมีการเผชิญหน้ากับพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ บุตรเขย จอมพลผิน ชุณหะวัณ ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม กำหนดนโยบายการพึ่งพิงกับประเทศตะวันตก (Depending on the west) (จุลชีพ ชินวรรณ, 2532) ผ่านองค์การสนธิสัญญาป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ ส.ป.อ. เพื่อการเสริมสร้างฐานอำนาจ เพราะความหวาดกลัวคอมมิวนิสต์จากการลี้ภัยการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์ ที่สาธารณรัฐประชาชนจีน แสดงถึงการเพิ่มความสัมพันธ์ของไทยที่มีต่อสหรัฐอเมริกานับตั้งแต่สงครามเกาหลี สงครามอินโดจีน และการจัดตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ ส.ป.อ. ใน ค.ศ. 1954

การกำหนดนโยบายการพึ่งพิงกับประเทศตะวันตกผ่านการเป็นสมาชิกองค์การสนธิสัญญาป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้สหรัฐอเมริกาเพิ่มความช่วยเหลือไทย ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมาจากการเปลี่ยนแปลงเป็นนโยบายอยู่ร่วมกันอย่างสันติของสหภาพโซเวียตใน ค.ศ. 1956 ส่งผลให้ประเทศในยุโรปตะวันตกมีท่าทีตอบรับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ที่สำคัญ คือ การพบปะเจรจากัน ระหว่างกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย กับโจวเอินไหล นายกรัฐมนตรีของสาธารณรัฐประชาชนจีน ในการประชุมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่บันดุง อินโดนีเซีย ใน ค.ศ. 1955 ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ สาธารณรัฐประชาชนจีนปฏิเสธรุกรานไทย ทำให้ไทยเปิดความสัมพันธ์ในทางลับกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เท่ากับลดอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในไทย และเสริมสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้เข้มแข็ง นำไปสู่การสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยนับเป็นทางเลือกที่เหมาะสม มีนัยต่อการบั่นทอนอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์

การเลือกตั้งทั่วไปของไทยใน ค.ศ. 1957 นับเป็นการเลือกตั้งสกปรกที่มีการทุจริตมากที่สุดครั้งหนึ่ง นำไปสู่การรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่สหรัฐอเมริกาสนับสนุน มีการเลือกนายพจน์ สารสิน อดีตเลขาธิการองค์การสนธิสัญญาป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นนายกรัฐมนตรี และตามมาด้วยจอมพลถนอม กิตติ

ขจร การพักรักษาตัวที่สหรัฐอเมริกาทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้าพบนายดไวท์ ดี ไอเซนฮาวร์ ประธานาธิบดี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีทหารเรือ ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงกลาโหม และรองรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝ่ายเศรษฐกิจ เพื่อกำหนดและเสนอแนวทางการปราบปรามคอมมิวนิสต์ซึ่งสร้างความพึงพอใจให้กับสหรัฐอเมริกาอย่างมาก และสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี ภายหลังการกลับสู่ไทยและทำการรัฐประหารใน ค.ศ. 1958

การถือกำเนิดและการปฏิบัติการของขบวนการคอมมิวนิสต์หรือขบวนการเวียดกงที่เพิ่มความรุนแรงใน สงครามเวียดนามเพื่อต่อต้านรัฐบาลเวียดนามใต้ และความขัดแย้งที่กลายเป็นสงครามกลางเมืองในลาว ระหว่าง ค.ศ. 1960 ถึง 1962 แบ่งเป็นสามฝ่าย คือ ลาวฝ่ายขวาที่มีนายพลภูมิ หน่อสวรรค์ และเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ เป็นผู้นำ ลาวฝ่ายซ้ายที่มีเจ้าสุภานุวงศ์ และนายไกรสร พรหมวิหาร เป็นผู้นำ และลาวฝ่ายเป็นกลางที่มีเจ้าสุวรรณ ภูมา เป็นผู้นำ และมีแนวโน้มที่ลาวฝ่ายซ้ายชนะ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นญาติกับนายพลภูมิ หน่อสวรรค์ ปราศรัยในห้วงการสนธิสัญญาป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สนับสนุนลาวฝ่ายขวาด้วยการแทรกแซงทาง การเมืองและการทหาร สมาชิกเกือบทั้งหมดคัดค้านเพราะเป็นการแทรกแซงกิจการภายใน ที่สำคัญ คือ ไม่ สอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศสมาชิก แสดงถึงการขาดประสิทธิภาพขององค์การที่นับเป็นสาเหตุ สำคัญที่ทำให้ไทยที่มีพันธมิตร คอมนันท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับสหรัฐอเมริกา นายติน รัสก์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ทำความตกลงถนัด-รัสก์ (Thanat-Rusk Agreement หรือ Thanat-Rusk Communique) ใน ค.ศ. 1962 มีสาระสำคัญ คือ สหรัฐอเมริกาจะสนับสนุน และช่วยเหลือกับไทยทุกด้าน หากมีการคุกคามหรือรุกรานจากคอมมิวนิสต์ เท่ากับเป็นการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ต่างประเทศของไทยเป็นนโยบายที่เป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาผ่านความตกลงถนัด-รัสก์ (จุลชีพ ชินวรโณ, 2532) เพื่อป้องกันและการต่อต้านการคุกคามจากคอมมิวนิสต์ ทำให้ไทยที่เป็นการปกครองของรัฐบาลทหารเป็น พันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา ประเทศอภิมหาอำนาจที่ใหญ่ที่สุด เป็นการสร้างระบบพันธมิตรเพื่อต่อต้านการรุกราน จากสหภาพโซเวียต ส่งผลให้ไทยเป็นตัวแทนสหรัฐอเมริกาขับเคลื่อนและเกี่ยวพันกับสงครามเวียดนาม ต่อเนื่องถึง รัฐบาล จอมพลถนอม กิตติขจร ที่มีการส่งทหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ งบประมาณ และความช่วยเหลืออื่นเป็นจำนวน มากภายหลัง

การประกาศลัทธิจีน (Nixon Doctrine) ของนายริชาร์ด เอ็ม นิกสัน ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ใน วันที่ 25 กรกฎาคม ค.ศ. 1969 ทำให้สหรัฐอเมริกาถอนทหารออกจากสงครามเวียดนามและเริ่มมีความสัมพันธ์กับ สาธารณรัฐประชาชนจีน ทำให้รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ต้องปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศ เริ่มจากการ หูตปึงป้องกันเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนใน ค.ศ. 1971 ต่อเนื่องถึงความเปลี่ยนแปลงในอินโด จีนที่กัมพูชา เวียดนามใต้ และลาว เป็นคอมมิวนิสต์ทั้งหมดใน ค.ศ. 1975 และเหตุการณ์ 14 ตุลาคม ค.ศ. 1973 ที่ทำให้เปลี่ยนแปลงเป็นรัฐบาลพลเรือนของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ระหว่าง พ.ศ. 1973 ถึง 1976 การเปิดกว้างทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยนำไปสู่

การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ทำให้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศเป็นการปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อกำหนดระยะห่างที่เท่ากัน (Equidistance) ของไทยที่มีต่อประเทศมหาอำนาจระหว่าง ค.ศ. 1969 ถึง 1979 (จุลชีพ ชินวรรณ, 2532)

วิกฤตการณ์มายาเกซ (Mayagez Incident) ใน ค.ศ. 1975 นับเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาถอนทหารออกจากไทยทั้งหมดใน ค.ศ. 1979 ขณะที่ไทยเปิดความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1975 ความขัดแย้งทางความคิด ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ ความขัดแย้งภายในของพรรครัฐบาล การแพร่ขยายของคอมมิวนิสต์ นับเป็นสาเหตุสำคัญในการรัฐประหารของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม ค.ศ. 1976 ทำให้มีการจัดตั้งรัฐบาลเผด็จการพลเรือนที่มีนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ที่มีนโยบายอนุรักษ์นิยมสุดขั้ว เป็นนายกรัฐมนตรี ขณะที่นายจิมมี คาร์เตอร์ จากพรรคเดโมแครต ที่มีนโยบายต่างประเทศแบบอุดมคตินิยม เน้นสิทธิมนุษยชน และแสวงหาสันติภาพ เป็นประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้ความสัมพันธ์ห่างเหินกันเพราะไทยมีรัฐบาลที่มาจากพรรคการเมือง และองค์การสนธิสัญญาป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สลายตัวใน ค.ศ. 1979 แต่สนธิสัญญามะนิลาซึ่งเป็นกลไกก่อตั้งยังคงอยู่ การเดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรีคนต่อมา ทำให้ฟื้นความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน

การรุกรานกัมพูชาของเวียดนามใน ค.ศ. 1978 และยึดกรุงพนมเปญได้ใน ค.ศ. 1979 ทำให้ไทยซึ่งต่อต้านและคัดค้านการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชาในระบอบเฮงสัมรินที่มีเวียดนามสนับสนุนเพราะเป็นประเทศหน้าด่าน (Front-line state) แสวงหาความร่วมมือจากประเทศเพื่อนบ้านและมหาอำนาจ ที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน และอาเซียน เพื่อการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี นำมาสู่การกำหนดนโยบายรอบทิศทาง (Omnidirection Policy) ของไทยสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มีพลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา (จุลชีพ ชินวรรณ, 2532) มีการสนับสนุนการจัดตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยหรือเขมรสามฝ่ายใน ค.ศ. 1982 เพื่อให้เป็นตัวแทนของชาวกัมพูชาในที่ประชุมสมัชชาแห่งสหประชาชาติตามข้อเสนอของไทยและอาเซียน

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาช่วงหลังสงครามเย็น มาจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของสหภาพโซเวียต การถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชาในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1988 การเปลี่ยนแปลงนายกรัฐมนตรีของไทยเป็นพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่เน้นผลประโยชน์แห่งชาติด้านเศรษฐกิจ ทำให้มีนโยบายต่างประเทศเป็นนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า (From War Zone to Trade Zone) นับเป็นนโยบายต่างประเทศด้านเศรษฐกิจ (Economic Foreign Policy) สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาที่เป็นนายจอร์จ บุช ซึ่งเน้นผลประโยชน์แห่งชาติทางด้านความมั่นคงควบคู่กับเศรษฐกิจตามนโยบายการจัดระเบียบโลกใหม่ ความร่วมมือระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ที่สำคัญ คือ การแก้ปัญหาที่ความร่วมมือหลายฝ่าย

การรัฐประหารในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1991 นับเป็นการท้าทายกระแสโลกในการจัดระเบียบโลกใหม่ของสหรัฐอเมริกา ทำให้สหรัฐอเมริกาปฏิเสธไทยในทางพฤตินัย ส่งผลให้คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) เสนอชื่อนายอานันท์ ปันยารชุน อดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา เอกอัครราชทูตไทยประจำสหประชาชาติ และปลัดกระทรวงการต่างประเทศ และมีความคุ้นเคยเป็นอย่างดีกับนายจอร์จ บุช ขณะดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำสหประชาชาติ เป็นนายกรัฐมนตรี และความสัมพันธ์มีแนวโน้มเป็นปัญหาจากการกำหนดนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ (Constructive Engagement) ของไทยที่มีต่อพม่า เพราะเน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและละเลยสิทธิมนุษยชน จนภายหลังการเลือกตั้งในวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1992 สหรัฐอเมริกาแทรกแซงไทยด้วยการปฏิเสธนายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรม เป็นนายกรัฐมนตรี เพราะมีข้อกล่าวหาเกี่ยวกับยาเสพติด ทำให้พลเอกสุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารบก รองประธานสภา รสช. เป็นนายกรัฐมนตรีและเป็นที่มาของเหตุการณ์วันที่ 17 ถึง 20 พฤษภาคม ค.ศ. 1992 ภายหลังการประท้วงของชนชั้นกลาง นิสิต นักศึกษา ประชาชนจำนวนมาก ทำให้นายอานันท์ ปันยารชุน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้มีการยุบสภาและจัดการเลือกตั้งใหม่

ชัยชนะของพรรคประชาธิปัตย์ภายหลังการเลือกตั้งทำให้นายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การกำหนดและดำเนินนโยบายของรัฐบาลไทยตามนโยบายการจัดระเบียบโลกใหม่ เช่น การเน้นสิทธิมนุษยชน เป็นต้น ของสหรัฐอเมริกาทำให้แนวโน้มมีความสัมพันธ์ที่ดี แต่กลับทำให้ไทยมีปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านเช่นพม่า เพราะมีการนำบุคคลที่ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพมาไทยเพื่อเรียกร้องให้ปล่อยตัวนางอองซาน ซูจี และเรียกร้องให้ยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชน การสิ้นสุดของสงครามเย็น การถือกำเนิดสัญญาภาคแห่งอำนาจจากการถอนทหารของสหรัฐอเมริกาและการแทนที่สหรัฐอเมริกาของสาธารณรัฐประชาชนจีนและความขัดแย้งในหมู่เกาะสแปร์ตลีย์ นับเป็นปัญหาทางการเมืองและความมั่นคง นำไปสู่การจัดตั้งการประชุมอาเซียนว่าด้วยการเมืองและความมั่นคง (ASEAN Regional Forum : ARF) ใน ค.ศ. 1994 ที่ไทยและสหรัฐอเมริกาต่างเป็นสมาชิกและเป็นความร่วมมือระหว่างกันในระดับพหุภาคี แม้มีความสัมพันธ์ที่ดีแต่การที่ไทยให้ความสำคัญกับสาธารณรัฐประชาชนจีนทำให้เป็นปัญหาในความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาเพราะสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นภัยคุกคามในมุมมองของอนุรักษนิยมในสหรัฐอเมริกา

การจัดตั้งรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา ภายหลังการยุบสภาผู้แทนราษฎรใน ค.ศ. 1995 ต่อด้วยการจัดตั้งรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ภายหลังการยุบสภาผู้แทนราษฎรใน ค.ศ. 1996 นับเป็นปัญหาการขาดเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาล สหรัฐอเมริกาแทรกแซงการจัดตั้งรัฐบาลไทยด้วยการปฏิเสธนายวัฒนา อัศวเหม เข้าประเทศเพราะพัวพันกับปัญหายาเสพติด และรัฐบาลไทยตัดสินใจส่งนายทง ศิริปรีชาพงษ์ นักการเมืองที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดไปดำเนินคดีที่สหรัฐอเมริกา ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ดีขึ้นจากความร่วมมือระหว่างกันเมื่อเวียดนามรุกรานกัมพูชาในทศวรรษที่ 1980 ก่อให้เกิด

ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ กับเสนาธิการทหารของสาธารณรัฐประชาชนจีนหลายคน สร้างความไม่พอใจให้กับสหรัฐอเมริกาเพิ่มมากขึ้น

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน ค.ศ. 1997 นับเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่สอง ใน ค.ศ. 1997 ทำให้ไทยดำเนินนโยบายนิยมสหรัฐอเมริกาใหม่ (Neo Pro-American Policy) ภายหลังจากที่ไทยมีนโยบายจีนเดียว (One China Policy Influence) มาตั้งแต่ ค.ศ. 1975 (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2542 : 109) ภายหลังจากการถอนตัวของสหรัฐอเมริกาจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เหตุการณ์วันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 ทำให้รัฐบาลไทยประณามการก่อการร้าย และแสดงความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรในการปราบปรามการก่อการร้ายในกรอบของสหประชาชาติ รัฐบาลไทยในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สนับสนุนการต่อต้านการก่อการร้ายอย่างเคร่งครัดภายหลังการประชุมสุดยอดผู้นำเอเปกและลงนามในปฏิญญาเพื่อความร่วมมือต่อต้านการก่อการร้ายสากล (Joint Declaration against International Terrorism) ในวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 2002 ในนามกลุ่มประเทศอาเซียน 10 ประเทศ ที่มีพลเอกคอลลิน เพาเวลล์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาผลักดันในการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของอาเซียน (ASEAN Ministerial Meeting : AMM) ครั้งที่ 35 ที่กรุงบันดาร์ เสรี เบกาวัน บรูไน และมีนัยต่อการผลักดันปัญหาส่วนตัวของสหรัฐอเมริกาที่เป็นวาระซ่อนเร้น (hidden agenda) ให้กับประเทศพันธมิตรเช่นไทยสะท้อนถึงการเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ใหม่ในนโยบายมหาอำนาจเดียว (unilateral) และนโยบายที่แข็งขันของไทยที่ทำให้มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาและทำให้สหรัฐอเมริกาให้สถานการณ์เป็นพันธมิตรหลักนอกกลุ่มนาโต้ภายหลังการผลักดันของประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช

การรัฐประหารใน ค.ศ. 2006 ของทหารที่มีต่อรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาแสดงท่าทีไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหาร ทำให้ความร่วมมือทางทหารและเศรษฐกิจยุติลงเกือบทั้งหมด (ประภัสสร เทพชาตรี, 2561) แม้ภายหลังการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นำไปสู่การแต่งตั้งนายนิธิต พิบูลสงคราม ซึ่งเคยเป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทยในการเจรจาการเปิดการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา (Thailand-U.S. Free Trade Area) สมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็ตาม และการลงนามแผนปฏิบัติการร่วม (Joint Action Plan) ไทย-จีน ใน ค.ศ. 2007 (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง, 2561) ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาไม่ใกล้ชิดกัน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกามีความใกล้ชิดภายหลังการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและการจัดตั้งรัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช นายจอร์จ ดับเบิลยู บุช ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา เดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 2008 และมีแถลงการณ์ร่วมระหว่างรัฐบาลทั้งสองที่เน้นความร่วมมือด้านความมั่นคง การบังคับใช้กฎหมาย การศึกษา การสาธารณสุข และวิทยาศาสตร์ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาใช้ไทยประกาศสุนทรพจน์นโยบายหลัก (Major Policy Speech) เกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกล่าวถึงไทยที่เป็นพันธมิตรที่เก่าแก่ของสหรัฐอเมริกา และสนับสนุนการเร่งฟื้นฟู

ประชาธิปไตย (มติชนบันทึกประเทศไทย 2551, 2561 : 218) ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนายกรัฐมนตรี จากนายสมัคร สุนทรเวช เป็นนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ และนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ใน ค.ศ. 2008 ทำให้สหรัฐอเมริกาเฝ้ามองอย่างใกล้ชิด

การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ใน ค.ศ. 2008 นับเป็นช่วงเวลาที่ไทยเผชิญปัญหาภายในจากความขัดแย้งทางการเมืองที่รุนแรง และสหรัฐอเมริกาที่มีการเปลี่ยนแปลงประธานาธิบดีกำหนดนโยบายสร้างสมดุลใหม่ (rebalancing) และปักหมุดเอเชีย (pivot to Asia) (ประภัสสร เทพชาตรี, 2561) นับตั้งแต่ ค.ศ. 2009 การฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาถือกำเนิดภายหลังการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จากการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและจัดตั้งรัฐบาลใน ค.ศ. 2011 และภายหลังการเดินทางเยือนไทยของนายบารัค โอบามา ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 2012 สหรัฐอเมริกาชื่นชมการฟื้นฟูประชาธิปไตยของไทย และสนับสนุนให้ไทยเป็นสมาชิกข้อตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจในเอเชีย-แปซิฟิก (Trans Pacific Partnership : TPP) (MGROnline, 2561)

การรัฐประหารของไทยใน ค.ศ. 2014 ทำให้สหรัฐอเมริกาแสดงท่าทีคัดค้านกับการรัฐประหารและการละเมิดสิทธิมนุษยชน และสนับสนุนให้ไทยเร่งฟื้นฟูประชาธิปไตยให้เร็วที่สุด ความร่วมมือระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกายุติลงทุกด้าน (ประภัสสร เทพชาตรี, 2561) การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา และจัดตั้งรัฐบาลซึ่งในช่วงแรกเป็นเวลาสองปีครึ่ง ระหว่าง ค.ศ. 2014 ถึง 2017 มีความสัมพันธ์ที่ไม่ใกล้ชิด เป็นทางการ ขณะที่ไทยเน้นความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และประเทศสมาชิกอาเซียนประเทศอื่น (ประภัสสร เทพชาตรี, 2561) การเปลี่ยนแปลงประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา เป็นนายโดนัลด์ ทรัมป์ ใน ค.ศ. 2017 ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเริ่มใกล้ชิด จากนโยบายของสหรัฐอเมริกาที่ว่าสหรัฐอเมริกาต้องมาก่อน (America First) ทำให้เน้นผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจก่อให้เกิดความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคง นำไปสู่การเดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ตามคำเชิญของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ. 2017 ส่งผลต่อการอธิบายแผนงานถึงขั้นตอนไปสู่เป้าหมาย (Roadmap) เพื่อนำไปสู่การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยในช่วง ค.ศ. 2018 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นับเป็นนายกรัฐมนตรีของไทยในรอบ 12 ปี ที่เดินทางเยือนสหรัฐอเมริกา บีบีซีไทย (BBC New/ไทย) (2017) และเป็นผู้นำคนที่สามของอาเซียน ต่อจากเวียดนามและมาเลเซีย ที่เดินทางเยือนสหรัฐอเมริกา การเชิญนายกรัฐมนตรีของไทยที่มาจากการรัฐประหารนับเป็นความเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญของสหรัฐอเมริกาที่ไม่เคยแสดงความใกล้ชิดกับรัฐบาลที่ไม่เป็นประชาธิปไตย มาจากการรัฐประหาร และละเมิดสิทธิมนุษยชน บีบีซีไทย (BBC New/ไทย) (2017) นับเป็นมิติใหม่ของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาที่เป็นแนวโน้มที่สำคัญในอนาคต

4.1.2 ความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีน

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยสมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ช่วงก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ห้า กับจีนสมัยราชวงศ์หยวน ราชวงศ์หมิง และราชวงศ์ชิง เป็นความสัมพันธ์ของรัฐจารีต (Traditional State) เป็นความสัมพันธ์ระบบบรรณาการ (tribute) หรือเจียงกิงในภาษาจีน หรือจี้มก้องในภาษาไทย (จุลชีพ ชินวรรณ, 2553 : 20) บนพื้นฐานความคิดที่รับอิทธิพลมาจากขงจื๊อที่ว่าจีนเป็นราชอาณาจักรที่เป็นศูนย์กลาง (Middle Kingdom) ของโลกด้านอำนาจจากการเป็นบ่อเกิดด้านอารยธรรมของโลก จากการสั่งสมบ่มเพาะความเจริญที่มีมาไม่น้อยกว่า 4000 ปี จากรากฐานทางความคิดของจีนที่มองอาณาจักรเป็นศูนย์กลาง ทำให้เมือง นครรัฐ แว่นแคว้น อาณาจักรทั้งหลาย ที่จีนมองว่าด้อยกว่า ต่างต้องสวามิภักดิ์หรือยอมรับอำนาจของจีนผ่านการส่งเครื่องบรรณาการจากเมือง นครรัฐ แว่นแคว้น อาณาจักรทั้งหลาย ให้กับจีน ทำให้จีนซึ่งเป็นอาณาจักรที่เจริญกว่า ใหญ่กว่า และมีอำนาจและอิทธิพลมากกว่า ให้ผลประโยชน์ทางการเมือง จากการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองด้านการเมืองและความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ จากการอำนวยความสะดวกด้านการค้าจากการถูกอนุญาตให้ค้าขายอย่างเสรี และการส่งสินค้าพื้นเมืองจำนวนมากกลับคืน ให้กับเมือง นครรัฐ แว่นแคว้น อาณาจักรทั้งหลาย ที่ส่งบรรณาการให้จีน (Fairbank, 1964 : 23-26)

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับจีนผ่านระบบบรรณาการในมุมมองของไทยจากเอกสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แสดงถึงผู้ปกครองและชนชั้นนำจำนวนมากไม่ได้มีความหวาดกลัวจีนจากการคุกคาม เนื่องจากที่ตั้งของประเทศไทยที่ห่างไกล และปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการรุกรานของจีนที่มีต่อไทย แสดงออกจากการที่จีนไม่เคยมีการรุกรานหรือคุกคามความมั่นคงของไทย แตกต่างจากพม่าและเวียดนาม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับจีนผ่านระบบบรรณาการในมุมมองของไทยจึงเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจมากกว่าด้านการเมืองและความมั่นคง ซึ่งมีความแตกต่างจากจีน ที่มุ่งเน้นการสวามิภักดิ์และยอมรับอำนาจหรือยอมรับอำนาจนำหรืออำนาจที่เหนือกว่า ที่สำคัญ คือ พระราชสาส์น ของก้านัล หรือเครื่องราชบรรณาการ ของพระมหากษัตริย์ของไทย เป็นการแสดงไมตรีจิตและเป็นไปตามประเพณีปฏิบัติตามระบบการค้าของจีน แต่วัตถุประสงค์หลักหรือจุดมุ่งหมายหลักเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (จุลชีพ ชินวรรณ, 2549 : 8-7 ; ณรงค์ พ่วงพิศ, 2549 : 2-35 – 2-36)

การปฏิรูปศาสนา การปฏิวัติการค้า การฟื้นฟูศิลปวิทยาการ และการปฏิวัติอุตสาหกรรม ที่ก่อตัวนับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 15 ทำให้ประเทศตะวันตกก้าวสู่ความเจริญก้าวหน้าทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม บนพื้นฐานความทันสมัย ขณะที่ประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่สี่ ทำการค้ากับประเทศตะวันตกเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ตรงกันข้ามกับจีนที่ลดอำนาจและอิทธิพลในสังคมโลกลงตามลำดับ และส่งผลต่อระบบการค้าแบบบรรณาการระหว่างไทยกับจีนลดความสำคัญลงตามลำดับ การคุกคามจีนของมหาอำนาจตะวันตกที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องเท่ากับคุกคามอำนาจอธิปไตยของจีนก่อให้เกิดความระส่ำระสายในแผ่นดินที่ไม่สามารถควบคุมพื้นที่ได้จนก้าวสู่ยุคนาทุนซุนซึก เรือบรรณาการที่ประเทศไทยส่งไปมักถูกจี้ชิงปล้น

ระหว่างการเดินทาง ทำให้มีความไม่ปลอดภัยระหว่างการเดินทาง และด้วยสาเหตุของการที่ประเทศไทยส่งคณะทูตและการค้าในระบบบรรณาการให้จีนทำให้จีนมองเสมือนหนึ่งเป็นประเทศราชจากการยอมรับอำนาจของจีนของไทย จนอาจเป็นเหตุให้จีนอาจตัดสินใจยกประเทศไทยหรือดินแดนของไทยให้กับมหาอำนาจตะวันตกที่กำลังคุกคามจีนอย่างหนัก ปัจจัยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลทำให้ประเทศไทยตัดสินใจส่งคณะทูตไปจีนครั้งสุดท้ายในการค้าระบบบรรณาการใน พ.ศ. 2396 และภายหลังจึงยุติการส่งคณะทูตและการค้าระบบบรรณาการไปจีนภายหลัง นับเป็นหมุดหมายการสิ้นสุดความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนในยุคโบราณหรือยุคจารีตผ่านการค้าในระบบบรรณาการ (จุลชีพ ชินวรรณ, 2549 : 8 – 8.) ขณะเดียวกันนับเป็นช่วงเวลาประเทศไทยยอมรับอำนาจและอิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตกผ่านการทำสนธิสัญญาเบาริงค์กับอังกฤษใน พ.ศ. 2398 และสนธิสัญญาทำนองเดียวกันกับประเทศมหาอำนาจตะวันตกอีกจำนวน 14 ประเทศ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนที่เป็นทางการสิ้นสุดลง

ความเปลี่ยนแปลงที่ถือกำเนิดในจีนก่อให้เกิดการอพยพของคนจีนเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ต่อเนื่องจากอดีตนับตั้งแต่ช่วงการก่อตัวและการสถาปนาประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่สี่ คนจีนเข้ามาพำนักประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดแนวคิดชาตินิยม (Nationalism) ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่หก เพื่อต่อต้านคนจีนที่ก่อให้เกิดปัญหากับประเทศไทยอย่างกว้างขวาง ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีแนวคิดชาตินิยม นำไปสู่การปลุกเร้าให้คนไทยมีแนวคิดชาตินิยมด้านเศรษฐกิจ (Economic Nationalism) ผ่านการประกาศรณนิยมฉบับที่ห้า เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2482 ที่ให้คนไทยบริโภคอาหารและแต่งกายที่มีอัตลักษณ์และทำในประเทศไทย สนับสนุนอาชีพด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และพาณิชยกรรม ของคนไทยด้วยกัน รวมถึงสาธยายปณิธานที่รัฐหรือคนไทยทำขึ้น และคนไทยต้องพยายามรักษามาตรฐานเหล่านี้เอาไว้และพยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น ภายหลังรัฐบาลมีการกำหนดอาชีพสงวนสำหรับคนไทย ขณะเดียวกัน รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องการจำกัดอำนาจทางเศรษฐกิจของคนจีนจึงจำกัดอาชีพ การตั้งถิ่นฐาน และการย้ายถิ่น ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ห้ามคนจีนตั้งถิ่นฐานที่ปราจีนบุรีและสทิงหมี่ หากตั้งถิ่นฐานแล้วต้องย้ายออกภายใน 90 วัน การประกาศให้เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน แพร่ และอุตรดิตถ์ เป็นเขตหวงห้าม ไม่ให้คนจีนตั้งถิ่นฐาน (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2547 : 163) จากลัทธิชาตินิยมหรือแนวคิดชาตินิยมทำให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวคิดทุนนิยมโดยรัฐ (State Corporatism) ส่งผลให้รัฐควบคุมสมาคมการค้าและหอการค้าอย่างใกล้ชิด (มนตรี เจนวิทย์การ, 2516) ความพยายามสร้างฐานอำนาจและรักษาอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ ทำให้รัฐแทรกแซงโครงสร้างและกระบวนการทางเศรษฐกิจ การสนับสนุนความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับนายทุนเชื้อสายจีนตามแนวทางเศรษฐกิจชาตินิยม และกลายเป็นที่มาของชนชั้นกลางเชื้อสายจีน (Hewison, 1989 : 33-34) ภายหลัง

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองของจีนถือกำเนิดจากการแพร่ขยายอำนาจของอังกฤษภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมมีจีนตรงกับราชวงศ์ชิงเป็นเป้าหมายสำคัญ มีวัตถุประสงค์เพื่อผลประโยชน์ด้านค้าขายที่เป็นทางการผ่านบริษัทอินเดียตะวันออกหรือบริษัท อีสต์ อินเดีย (East India Company) ใน ค.ศ. 1838 แต่จีนปฏิเสธ ทำให้การค้าที่ไม่เป็นทางการเติบโตอย่างรวดเร็ว ผิวนับเป็นสินค้าที่ทำให้อังกฤษมีกำไรและได้ดุลการค้ากับจีนมากที่สุด ทำให้รัฐบาลจีนเรียกร้องให้ยุติแต่อังกฤษปฏิเสธ นับเป็นเวลาเดียวกับที่มีความขัดแย้งระหว่างกะลาสีชาวอังกฤษกับกรรมกรชาวจีนที่เมืองเกาลูน ทำให้จีนเรียกร้องให้ส่งตัวแต่อังกฤษปฏิเสธ ทำให้จีนต่อต้านการค้าฝิ่นและเป็นที่มาของสงครามฝิ่น (The Opium War) ในวันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ. 1839 การพ่ายแพ้ของจีนนำมาสู่การจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามและการเปิดเมืองท่าเพื่อเป็นท่าค้าขายของกงสุลและพ่อค้าชาวอังกฤษตามสนธิสัญญานานกิง (Treaty of Nanking) การพ่ายแพ้ของจีน ทำให้มหาอำนาจมาปกครองส่งผลให้ปัญญาชนและชาวนาก่อกบฏไต้ผิง (Tai Ping Rebellion) มีสงครามต่อเนื่องหลายครั้ง ที่สำคัญ คือ สงครามธนู (The Arrow War) ซึ่งเป็นการรบพุ่งระหว่างคนจีนกับชาวต่างประเทศ ทำให้อังกฤษและฝรั่งเศสมีบทบาทปราบปรามนำมาสู่การทำสนธิสัญญาเทียนสิน (Treaty of Tientsin) ใน ค.ศ. 1858 มีสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นเพื่อครอบครองเกาหลีอย่างเด็ดขาดและทำให้จีนพ่ายแพ้และสหรัฐอเมริกาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ทำให้จีนต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงคราม การเปิดเมืองท่า การยกเกาะไต้หวันและเกาะอื่นบางเกาะให้ญี่ปุ่น การเปิดโรงงานอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นในจีน ตามสนธิสัญญาชิโมโนะเซกิ (Treaty of Shimonoseki) ในวันที่ 11 เมษายน ค.ศ. 1895 การจัดตั้งขบวนการลับฮี้ โห ฉวน ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1900 เพื่อต่อต้านต่างชาติด้วยการสนับสนุนของรัฐบาลจีน นำมาสู่สงครามในวันที่ 11 สิงหาคม ค.ศ. 1900 กับกองทัพนานาชาติที่ประกอบด้วย อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี รัสเซีย สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น เข้าปราบปรามที่ปักกิ่ง กลายเป็นกบฏนักมวย (The Boxer Rebellion) ทำให้จีนซึ่งพ่ายแพ้เสมือนหนึ่งเป็นรัฐกึ่งอาณานิคม เพราะดินแดนของจีนถูกแบ่งพื้นที่ที่ครอบครองของประเทศมหาอำนาจที่เข้าร่วมสงคราม ดังนั้นแม้จีนจะไม่ใช่อาณานิคมแต่กลับมีสภาพกึ่งอาณานิคมมากกว่า ทำให้พรรคก๊กมินตั๋ง ที่มี ดร. ซุนยัต เซ็น เป็นผู้นำ โค่นล้มราชวงศ์ชิง ใน ค.ศ. 1911 (อภิญา รัตนมงคลมาศ, 2535 : 28-30 อ้างใน ธโสธร ตูทองคำ, 2552 : 1-10 -1-11)

การปฏิวัติเพื่อโค่นล้มราชวงศ์ชิงของพรรคก๊กมินตั๋งของดร. ซุน ยัต เซ็น ใน ค.ศ. 1911 และสำเร็จใน ค.ศ. 1912 นำไปสู่การปกครองระบอบสาธารณรัฐเป็นสาธารณรัฐจีน เพื่อสถาปนารัฐสมัยใหม่และปลดปล่อยพ้นจากการจากประเทศมหาอำนาจ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ใน ค.ศ. 1918 ญี่ปุ่นคุกคามจีนด้วยการยื่นข้อเสนอจำนวน 21 ข้อ ทำให้ปัญญาชนชาวจีนต่างประท้วงในวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919 เพื่อเรียกร้องการปฏิบัติอย่างเสมอภาคของประเทศมหาอำนาจตะวันตก ความพยายามสถาปนาระบอบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย การสร้างสังคมใหม่และทำลายสังคมเดิม การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม การรณรงค์สนับสนุนการจัดระบบความคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้คนจีนมีทางเลือกสองทาง แนวทางหนึ่ง คือ การเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปหรือการปฏิรูป (Reformation) เป็นแนวทางของพรรคก๊กมินตั๋ง และแนวทางที่สอง คือ การเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและถอนรากถอนโคนหรือ

การปฏิวัติ (Revolution) แนวทางที่สองนับเป็นแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์ที่มีเหมาเจ๋อตุง และโจวเอินไหล เป็นแกนนำ พรรคคอมมิวนิสต์จีนสถาปนาใน ค.ศ. 1921 ภายหลังเหตุการณ์วันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919 บน พื้นฐานอุดมการณ์มาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ จากพรรคบอลเชวิคภายหลังการปฏิวัติรัสเซียและสถาปนาสหภาพโซเวียต ใน ค.ศ. 1917 จากความช่วยเหลือขององค์การคอมมิวนิสต์สากล (Comintern) ภายหลัง (อภิญา รัตนมงคลมาศ , 2535 : 30-31 อ้างใน ธโสธร ตูทองคำ, 2552 : 1-17)

ความปรารถนาเพื่อให้ประเทศเป็นปึกแผ่นทำให้ ดร. ชุน ยัต เซ็น สร้างความร่วมมือระหว่างพรรคก๊กมินตั๋ง กับพรรคคอมมิวนิสต์ท่ามกลางความหวาดระแวงระหว่างกัน การถึงแก่อสัญกรรมของ ดร. ชุน ยัต เซ็น ใน ค.ศ. 1925 ทำให้พรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์แตกแยกอย่างรุนแรง เจียงไคเช็คผู้นำพรรคก๊กมินตั๋งกวาดล้าง พรรคคอมมิวนิสต์บริเวณแม่น้ำแยงซีเกียงตอนล่างใน ค.ศ. 1925 และปราบปรามศึกษาต่อนือเพื่อรวมประเทศ ระหว่าง ค.ศ. 1926 ถึง 1927 การเลียนแบบรัสเซียทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนพยายามปฏิวัติใน ค.ศ. 1927 แต่ ล้มเหลว ทำให้เหมาเจ๋อตุงสรุปบทเรียนที่เน้นชนบท ทำให้มีการจัดตั้งกองทัพแดงจากชาวนาและทหารหนีทัพด้วยความร่วมมือของนายพลจูเต๋อในมณฑลหูหนานและเจียงซี บริเวณเทือกเขาจิงกังบ้านเกิดเหมาเจ๋อตุง ทำให้ สถาปนาสาธารณรัฐโซเวียตจีนใน ค.ศ. 1931 ที่มณฑลเจียงซี และเหมาเจ๋อตุงเป็นประธานาธิบดี แต่การปิดล้อม ของเจียงไคเช็ค ทำให้ต้องละทิ้งที่ตั้งในวันที่ 15 ตุลาคม ค.ศ. 1934 เพื่อเดินทางไปเมืองยenan มณฑลเซินสี ในวันที่ 20 ตุลาคม ค.ศ. 1935 การปราบปรามอย่างรุนแรงและการทารุณกรรมอย่างแสนสาหัสของทหารพรรคก๊ก มินตั๋งทำให้สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ที่รอดชีวิตต่างเกิดสำนึกเพราะต้องมีผู้เสียชีวิตเพื่อให้สมาชิกที่เหลือรอด ทำให้ สมาชิกที่รอดลตดิฐิและต้องการต่อสู้อย่างถึงที่สุดเพื่อสถาปนาสังคมที่ปรารถนา เป็นที่มาของจิตวิญญาณเยียนอัน (The Yennan Spirit) (อภิญา รัตนมงคลมาศ, 2535 : 46-50 อ้างใน ธโสธร ตูทองคำ, 2552 : 1-17 -1-18)

ด้วยปัจจัยทางการเมือง จากพฤติกรรมการบริหารของรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งที่ล้มเหลว การปกครองแบบ เผด็จการ การเล่นพรรคเล่นพวก การมุ่งทำลายพรรคคอมมิวนิสต์ ด้านเศรษฐกิจ จากความเดือดร้อนของประชาชน ที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรจากการขาดแคลนที่ดินเพราะการครอบครองของข้าราชการ นายธนาคาร นายทุน ความ ตกต่ำของราคาผลผลิตและการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ทำให้เกษตรกรมีชีวิตที่ลำบาก และด้านสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำสูงระหว่างข้าราชการ ทหาร นายทุน และสมาชิกพรรคก๊กมินตั๋ง ที่เป็นกลุ่มอภิสิทธิ์ชน กับ ประชาชน ทำให้จีนเผชิญปัญหาจากความเหลื่อมล้ำ นับเป็นเวลาเดียวกับที่เหมาเจ๋อตุงเสนอแนวคิดให้ชาวนาร่วม ปฏิวัติจากนโยบายการปฏิรูปที่ดิน การเน้นความรู้สึกชาตินิยม การสร้างกองทัพแดงที่มีประสิทธิภาพ การทำ สงครามแบบจรรยา (guerilla warfare) ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ปฏิบัติการสำเร็จหลายพื้นที่ เป็นสงครามกลาง เมืองจนเมื่อญี่ปุ่นรุกรานจีนใน ค.ศ. 1937 ทำให้พรรคก๊กมินตั๋งร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนเพื่อต่อสู้กับญี่ปุ่น เพื่อต่อต้านการยึดครอง (ธโสธร ตูทองคำ, 2552 : 1-18)

การถือกำเนิดขึ้นของสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ญี่ปุ่นรุกรานเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การตัดสินใจของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ของประเทศไทย เข้าร่วมกับญี่ปุ่น ทำให้คนไทยกลุ่มหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยจัดตั้งขบวนการเสรีไทย เพื่อต่อต้านญี่ปุ่น ก่อกำเนิดสายสัมพันธ์กับประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร ที่ประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต อังกฤษ ฝรั่งเศส และจีน ที่กลายเป็นประเทศมหาอำนาจในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nation Security Council : UNSC) ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด การสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อให้พ้นจากสถานะของประเทศที่แพ้สงครามและสร้างการยอมรับจากนานาชาติ อารยประเทศ รัฐบาลไทยภายหลังการลาออกจากตำแหน่งของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต่างปรารถนาเป็นสมาชิกสหประชาชาติ เพื่อแสดงถึงว่าประเทศไทยเป็นประเทศเอกราช มีบูรณภาพแห่งดินแดน มีอำนาจอธิปไตย และปรารถนาสันติภาพ ตามหลักความมั่นคงร่วม (Collective Responsibility) ที่กำหนดให้คณะมนตรีความมั่นคงประเภถาวรของสหประชาชาติจำนวน 5 ประเทศ ประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต อังกฤษ ฝรั่งเศส และจีน จะต้องไม่ใช่สิทธิคัดค้าน (veto) ถึงจะทำให้ประเทศนั้นสามารถเป็นสมาชิกสหประชาชาติได้

เพื่อไม่ให้จีนที่เป็นสาธารณรัฐจีนสมัยการปกครองของพรรคก๊กมินตั๋งคัดค้านการเป็นสมาชิกสหประชาชาติ นำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐจีนเมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2489 สมัยรัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช จากการจัดทำสนธิสัญญาไมตรีระหว่างไทยกับสาธารณรัฐจีนที่ระบุให้มีการแลกเปลี่ยนสถานทูตและกงสุลได้ คนที่มีสัญชาติคู่สัญญาสิทธิได้รับความคุ้มครอง สิทธิการเข้าออกในประเทศ คู่สัญญา สิทธิที่จะตั้งโรงเรียนเพื่อการศึกษาของตน ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการปฏิบัติของคนจีนในประเทศไทยที่ไม่เป็นธรรมในช่วงรัฐบาลบางชุด (ราชกิจจานุเบกษา, 2489 : 162-169 อ้างใน ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2545 : 611) การดำเนินการที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง จนสำเร็จลุล่วง ทำให้ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2489 เป็นสมาชิกลำดับที่ 55 (ดิเรก ชัยนาม, 2509 : 381-386. อ้างใน ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2545 : 612) สมัยรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ จากประเทศที่ก่อตั้งจำนวน 51 ประเทศ

การรุกรานของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้จีนซึ่งเป็นสมรภูมิเสียหายเป็นอย่างมาก ที่สำคัญ คือ นานกิง และเซี่ยงไฮ้ ที่เป็นเมืองขนาดใหญ่ และมีผู้เสียชีวิตหลายล้านคน แม้จีนจะชนะสงครามแต่กลับเป็นปัญหาที่สำคัญภายหลังสงคราม เพราะถึงแม้รัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะร่วมมือกันเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นระหว่าง ค.ศ. 1937 ถึง 1945 ส่วนหนึ่งคาบเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่าง ค.ศ. 1941 ถึง 1945 พรรคคอมมิวนิสต์เน้นปฏิบัติการด้านสงครามจรยุทธ์ ส่วนรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งปฏิบัติการด้านสงครามตามแบบ (conventional war) แต่พรรคก๊กมินตั๋งลอบทำลายพรรคคอมมิวนิสต์จีนระหว่างปฏิบัติการ เท่ากับว่า พรรคคอมมิวนิสต์ต้องทำสงครามสองด้าน พรรคคอมมิวนิสต์จึงมีสภาพบอบช้ำมากที่สุดภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง การพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 ของญี่ปุ่นทำให้สหภาพโซเวียตที่เข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นมอบอาวุธให้กับพรรคคอมมิวนิสต์ ขณะที่พรรคก๊กมินตั๋งยังมีกองกำลังที่เข้มแข็งเพราะสหรัฐอเมริกาสนับสนุนเพราะเป็นรัฐบาล การสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาที่เปิดเผยจึงมีความแตกต่างจากสหภาพโซเวียตที่เป็นทางลับเพื่อรักษา

สถานภาพเดิมบนสมมติฐานที่ว่าพรรคคอมมิวนิสต์ไม่มีความสามารถที่จะชนะเหนือรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋ง ขณะที่สหรัฐอเมริกาไม่ปรารถนาให้ปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์เบ็ดเสร็จเด็ดขาด ความขัดแย้งที่ปรากฏทำให้ใกล้เคียงจนจัดตั้งรัฐบาลผสมระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์ สหรัฐอเมริกาส่งทูตให้เจียงไคเช็คเพื่อให้เจรจา ขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์ยินยอม เจ้าหน้าที่ของสหรัฐอเมริกาเป็นคนกลางที่ใช้การทูต แต่กลับกลายเป็นการยืดเวลาเพราะแต่สงครามกลางเมืองถือกำเนิดอย่างต่อเนื่องแสดงถึงต่างฝ่ายต่างมีอำนาจมีอำนาจมากที่สุด ทำให้สหรัฐอเมริกาดัดสินใจถอนทหารออก ใน ค.ศ. 1947 (ธโรธร ตูทองคำ, 2552 : 1-24 – 1-25) รัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งมีชัยชนะช่วงแรกแต่ภายหลังพรรคคอมมิวนิสต์จีนมีการตอบโต้จนมีชัยชนะจนสามารถยึดกรุงปักกิ่งในช่วงเดือนมกราคม ค.ศ. 1949 และยึดครองทั้งประเทศเกือบทั้งหมดในช่วงปลาย ค.ศ. 1949 ทำให้เหมาเจ๋อตงสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949 ส่งผลให้รัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งของเจียงไคเช็คอพยพไปอยู่ไต้หวันจนถึงปัจจุบัน

การขยายอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ที่นำไปสู่การปกครองจีนแผ่นดินใหญ่ทำให้จอมพลเจียงไคเช็ค ทหารและสมาชิกพรรคก๊กมินตั๋ง จำนวนกว่าสองล้านคน อพยพไปไต้หวัน และพรรคคอมมิวนิสต์สถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือจีนใน ค.ศ. 1949 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกของประเทศอย่างกว้างขวาง จากผู้นำรุ่นที่หนึ่ง คือ เหมาเจ๋อตง โจวเินไหล จอมพลจูเต๋อ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญแบ่งเป็น ด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง มีการนำระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จนิยมปกครองประเทศช่วงแรกภายหลังการยึดครอง พรรคคอมมิวนิสต์เผชิญปัญหาการประสานร่วมกันเพื่อจัดตั้งที่ประชุมปรึกษาประชาชนชาวจีน เพื่อร่วมมือระหว่างสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์กับประชาชนจนภายหลังมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญใน ค.ศ. 1954 ทำให้จัดตั้งองค์การบริหารส่วนกลางและท้องถิ่น มีการนำระบอบสังคมนิยมมาใช้เพื่อวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ แต่การเผชิญปัญหาที่ถือกำเนิดขึ้นจากความขัดแย้งระหว่างผู้นำจนนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงผู้นำใน ค.ศ. 1958 แต่ความขัดแย้งยังมีต่อเนื่องจากการกล่าวหาลัทธิแก๊งสี่เี่ยวผิงจากเหมาเจ๋อตง เป็นความขัดแย้งในการพัฒนาประเทศนำไปสู่การปฏิวัติวัฒนธรรมนับตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1960 ต่อเนื่องจนเมื่อโจวเินไหลและเหมาเจ๋อตงถึงแก่อสัญกรรมใน ค.ศ. 1976 แก๊งสี่เี่ยวผิงมีบทบาทสำคัญ จนนำไปสู่การจับกุมและหมดอำนาจ ทำให้เติ้งเสี่ยวผิง กลับมามีอำนาจ และมีบทบาทผลักดันผู้นำทางการเมือง ที่สำคัญ คือ จ้าวจื่อหยาง หูเย่าปิง หยางชางคุน และหลี่เฉิง นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 ถึง 1990 มีการกำหนดนโยบายสี่ทันสมัย (The Fourth Modernization) นับเป็นการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างกว้างขวาง (ธโรธร ตูทองคำ, 2565 : 4-5)

ด้านเศรษฐกิจ มีการนำระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์มาใช้เพื่อขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่การสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนนำไปสู่การปฏิรูปที่ดินในชนบท การเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ของปัจจัยการผลิตในเมือง มีการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกใน ค.ศ. 1953 ซึ่งแสดงถึงอิทธิพลของสหภาพโซเวียต การรวมศูนย์การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ เน้นการพัฒนา

อุตสาหกรรมเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม ส่งผลให้อุตสาหกรรมเติบโตอย่างกว้างขวาง มีการจัดตั้งสหกรณ์การผลิตเพื่อการเกษตรขั้นพื้นฐาน และสหกรณ์การผลิตขั้นก้าวหน้าภายหลัง เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมควบคุมเกษตรกรรม การก้าวกระโดดเพื่อเพิ่มผลผลิตทุกด้าน และการสถาปนาคอมมูนประชาชนให้เป็นหน่วยการผลิต แต่ภายหลังกลับเกิดปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ การขาดแคลนอาหาร ท่ามกลางความขัดแย้งของผู้นำทางการเมือง ทำให้มีการแก้ปัญหาภายหลังการกลับมาของเติ้งเสี่ยวผิงด้วยการกำหนดนโยบายสี่ทันสมัย ที่เน้นการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การทหาร และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นับตั้งแต่ ค.ศ. 1978 (ธโรธร ตูทองคำ, 2565 : 5)

ความเปลี่ยนแปลงการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศของไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน นับเป็นตัวแปรสำคัญที่ก่อให้เกิดการสถาปนาทางการทูตระหว่างกัน ด้านการเมือง มีจุดเริ่มต้นสำคัญมาจากสมาชิกสหประชาชาติจากการลงมติของที่ประชุมใหญ่สมัชชาแห่งสหประชาชาติให้การรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือจีนคอมมิวนิสต์ที่ปกครองแผ่นดินใหญ่แทนที่สาธารณรัฐจีนที่ปกครองไต้หวัน ใน ค.ศ. 1971 ให้เป็นตัวแทนของจีนทั้งหมด ภายหลังจากที่สหประชาชาติให้การรับรองสาธารณรัฐจีนหรือไต้หวันเป็นตัวแทนของจีนทั้งหมดนับตั้งแต่ช่วงภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ใน ค.ศ. 1945 ความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีนที่ทวีความขัดแย้งและความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น จากปัญหาสำคัญ คือ การพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ปรมาณู ความอาวุธของประธานพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่มากกว่าเลขานุการพรรคคอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียต ความเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาจากการถอนทหารออกจากสงครามเวียดนาม และเริ่มเจรจากับสาธารณรัฐประชาชนจีนจนมีการพบปะผู้นำใน ค.ศ. 1972 ด้านเศรษฐกิจ จากปัญหาและวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 1 ใน ค.ศ. 1973 สำหรับความเปลี่ยนแปลงภายในประเทศของไทย ด้านการเมือง การเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้มีความเปลี่ยนแปลงจากรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นรัฐบาลพลเรือน ทำให้มุ่งแสวงหาความร่วมมือและเสริมสร้างพันธมิตรเพิ่มขึ้น และด้านเศรษฐกิจ จากปัญหาและวิกฤตการณ์น้ำมันที่ทำให้ประเทศไทยต้องแสวงหาแหล่งน้ำมันราคาถูก จีนนับเป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญทางเลือกหนึ่ง และการเจรจาที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง นำมาสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือจีน เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1975 สมัยรัฐบาลของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ของประเทศไทย และนำมาสู่การยุติความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐจีนหรือไต้หวันในที่สุด

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีความเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง ที่สำคัญ คือ การเกิดการรัฐประหารภายในของประเทศไทยภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ทำให้นายธานินทร์ กรัยวิเชียร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การกำหนดนโยบายवादจัดของรัฐบาล ทำให้เป็นปัญหาในความสัมพันธ์กับประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ เช่นเดียวกับจีนที่การถึงแก่อสัญกรรมของเหมาเจ๋อตุงใน ค.ศ. 1976 ทำให้แก๊งสี่สหายที่มีนางเจียงชิง ภรรยาของเหมาเจ๋อตุง เป็นแกนนำ มีอำนาจทางการเมืองสูงมากระหว่าง ค.ศ. 1976 ถึง 1977 มีการกวาดล้างนักการเมืองที่มีความคิดเห็นที่แตกต่าง แต่ภายหลังถูกจับกุมทั้งหมด และนำมาสู่การครองอำนาจทาง

การเมืองของเติ้งเสี่ยวผิงที่นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงของประเทศอย่างกว้างขวาง การฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนภายหลังความเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างฉับนิมิตร นำไปสู่ความร่วมมือทางการเมืองและการทหารเมื่อเวียดนามรุกรานกัมพูชาในวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ. 1978 และกรุงพนมเปญแตกเมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 1979 ทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญหน้ากับเวียดนามที่ปกครองกัมพูชา จีนได้สนับสนุนประเทศไทยอย่างแข็งขันท่ามกลางสถานการณ์ที่รุนแรง จนเหตุการณ์ยุติลงเมื่อเวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชาใน ค.ศ. 1989 ขณะเดียวกันเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่จัตุรัสเทียนอันเหมินของจีนใน ค.ศ. 1989 ประเทศไทยก็ไม่ได้แทรกแซงจีนด้วยการประณามแต่ประการใด เช่นเดียวกับประเทศไทยที่เกิดการรัฐประหารใน ค.ศ. 1991 จีนก็ไม่ได้แทรกแซงประเทศใดแต่ประการใด นับเป็นความสัมพันธ์ที่ดีและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และทั้งประเทศไทยและจีนต่างเคารพซึ่งกันและกันแม้มีความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของประเทศทั้งสองภายหลังก็ตาม ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

การถึงแก่อสัญกรรมของเติ้งเสี่ยวผิงใน ค.ศ. 1997 นับเป็นการสิ้นสุดผู้นำรุ่นที่สอง ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ด้านการเมือง คือ การเปิดโอกาสให้เจียงเจ๋อหมิน เพิ่มบทบาทอย่างสำคัญ มีการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจูหรงจี และประธานสภาประชาชนของหลี่เผิง ที่สานต่อนโยบายสี่ทันสมัยของเติ้งเสี่ยวผิงที่เสนอแนวคิดสามตัวแทน ประกอบด้วย พรรคคอมมิวนิสต์ที่เปิดโอกาสให้นักธุรกิจภาคเอกชน ผู้ประกอบการ และพนักงานระดับสูง เป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ นับเป็นความเปลี่ยนแปลงสำคัญของผู้นำรุ่นสาม และด้านเศรษฐกิจ คือ การทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกใน ค.ศ. 2001 ทำให้เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมส่งสินค้าไปจำหน่ายทั่วโลกโดยไม่มีการกีดกันสินค้าด้วยมาตรการด้านภาษี และการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศอย่างกว้างขวาง ทำให้ประเทศกลายเป็นโรงงานของโลกภายหลัง (ธโรธร ตูทองคำ, 2565 : 5-6)

การเกษียณของผู้นำรุ่นสามเพราะมีอายุเกิน 70 ปี ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง จากการดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ของหูจิ่นเทา นับเป็นผู้นำรุ่นที่สี่ที่มีบทบาทสำคัญจากการผูกขาดอำนาจทั้งพรรค รัฐบาล และกองทัพ เป็นการสืบทอดอำนาจอย่างเป็นระบบและเป็นไปอย่างราบรื่น ด้านเศรษฐกิจ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ ขณะที่ด้านตะวันออกเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ตรงข้ามกับด้านตะวันตกที่เป็นมณฑลภายในที่ยากจน ขาดแคลนนับตั้งแต่โครงสร้างพื้นฐาน ที่สำคัญ คือ ถนนและทางรถไฟ แม้มีทรัพยากรจำนวนมาก ก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งถนน ทางรถไฟ ที่เน้นการเชื่อมระหว่างมณฑล เชื้อน ที่สำคัญ คือ เชื้อนสามผา จัดเป็นเชื้อนที่ใหญ่ที่สุดในโลก เพื่อการผลิตไฟฟ้า และการคมนาคม การขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนทะยานขึ้นอย่างมาก จนกลายเป็นมหาอำนาจอันดับสองของโลก กลายเป็นยักษ์ที่ตื่นจากหลับ มีการเพิ่มความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือภูมิภาคที่ห่างไกล ที่สำคัญ คือ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือตะวันออกกลาง และแอฟริกา (ธโรธร ตูทองคำ, 2565 : 6)

การขึ้นสู่อำนาจของสีจิ้นผิงนับตั้งแต่ ค.ศ. 2012 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของจีน จากการสิ้นสุดอำนาจของผู้นำรุ่นสี่ ก้าวสู่ผู้นำรุ่นที่ห้า ทั้งภายในประเทศ ที่สำคัญ คือ การจัดการรวมอำนาจภายในพรรค

คอมมิวนิสต์อย่างเบ็ดเสร็จ และต่างประเทศ ที่สำคัญ คือ การกำหนดนโยบายเชิงรุกกับต่างประเทศที่มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์อย่างกว้างขวางทั้งเอเชียตะวันออก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ เอเชียกลาง เอเชียตะวันตกเฉียงใต้หรือตะวันออกกลาง แอฟริกา เป็นผลกระทบทั่วโลก ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาจากบารัค โอบามา เป็นนายโดนัลด์ ทรัมป์ ที่มีนโยบายอนุรักษ์นิยมและขวาจัดภายหลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีใน ค.ศ. 2016 และชัยชนะของนายชินโซะ อาเบะ จากพรรคเสรีประชาธิปไตย เท่ากับญี่ปุ่นกำลังฟื้นตัวกลับมาเข้มแข็ง (ธโรธร ตูทองคำ, 2565 : 6)

การกำหนดนโยบายต่างประเทศจากการใช้อำนาจที่เข้มแข็งหรืออำนาจแข็ง (Hard Power) ของสัจฉินผิง นำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์เชิงรุกของสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นไปเพื่อสนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การจัดตั้งกลุ่มประเทศบริคส์ (BRICs) ที่ประกอบด้วย บราซิล รัสเซีย อินเดีย และสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ตรงกับสมัยหู่จินเทา และภายหลังมีแอฟริกาใต้เป็นสมาชิก ซึ่งมีความต่อเนื่องมานับตั้งแต่ ค.ศ. 2001 และขยายตัวเป็นกลุ่มประเทศบริคส์พลัส (BRICs Plus) ซึ่งประกอบด้วย บราซิล รัสเซีย อินเดีย สาธารณรัฐประชาชนจีน แอฟริกาใต้ และประเทศที่มีศักยภาพและปัจจัยแห่งอำนาจจำนวนหนึ่งเข้าร่วมประชุม และด้านเศรษฐกิจ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การกำหนดนโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง การจัดตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (ธโรธร ตูทองคำ, 2565 : 6)

การกำหนดนโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (One Belt One Road) หรือนโยบายเส้นทางสายไหมใหม่ หรือความคิดริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative : BRI) ถือกำเนิดระหว่างการเดินทางเยือนเอเชียกลางและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของสัจฉินผิง ระหว่างเดือนกันยายนถึงตุลาคม ค.ศ. 2013 นับเป็นการเสนอโครงการจัดตั้งเส้นทางสายไหมใหม่ทางบกหรือแถบเศรษฐกิจสายไหม และเส้นทางสายไหมทางทะเลในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ทำให้เป็นที่สนใจของประชาชาติภายในประเทศและนานาชาติจำนวนมาก การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ของสาธารณรัฐประชาชนจีนครั้งที่ 18 ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2013 นำไปสู่การตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบายเพื่อปฏิรูปประเทศ ที่สำคัญ คือ ด้านเศรษฐกิจ ที่เป็นไปอย่างรอบด้าน มีการนำเสนอการผลักดันแถบเศรษฐกิจสายไหม และเส้นทางสายไหมทางทะเลในคริสต์ศตวรรษที่ 21 เพื่อให้เป็นการปลดปล่อยการหลุดพ้นจากการปิดกั้นและเปิดพรมแดนออกเพื่อแสวงหาผลประโยชน์แห่งชาติอย่างรอบด้าน นำไปสู่การรายงานของนายหลี่เค่อเฉียง นายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่มีต่อการประชุมสภาประชาชนแห่งชาติชุดที่ 12 ครั้งที่ 2 ใน ค.ศ. 2014 ก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการพัฒนาและปฏิรูปแห่งชาติ กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงพาณิชย์ ร่วมกันส่งเสริมวิสัยทัศน์และการปฏิบัติต่อการสร้างแถบเศรษฐกิจสายไหม และเส้นทางสายไหมทางทะเลในคริสต์ศตวรรษที่ 21 (ศิริเพ็ชร ทฤษฎาวดี, 2561 : 8-52)

ประเทศสมาชิกอาเซียนนับเป็นศูนย์กลางสำคัญของการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน เพราะเป็นการกำหนดนโยบายแถบเศรษฐกิจเส้นทางสายไหมตามลำดับ จากสาธารณรัฐประชาชนจีน เอเชียตะวันออก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ ถึงมหาสมุทรอินเดีย และเอเชียกลาง ส่วนเส้นทางสายไหมทางทะเลในคริสต์ศตวรรษที่ 21 จาก

ทะเลของสาธารณรัฐประชาชนจีน สู่ทะเลด้านใต้ ไปมหาสมุทรอินเดีย และจากทะเลของสาธารณรัฐประชาชนจีน ผ่านทะเลตอนใต้ ไปมหาสมุทรแปซิฟิก ทำให้มีนัยต่อการจัดตั้งหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลายเป็นศูนย์กลางและคลื่นการพัฒนาแห่งใหม่ นำมาสู่โอกาสและการท้าทายรูปแบบใหม่ เป็นความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนกับสาธารณรัฐประชาชนจีน (ศิริเพ็ชร ทฤษฎาวดี, 2561 : 8-53)

การจัดตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank : AIIB) มาจากแนวคิดของสีจิ้นผิงของสาธารณรัฐประชาชนจีน จนกลายเป็นความตกลงว่าด้วยธนาคารเพื่อการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานของเอเชียใน ค.ศ. 2014 และเป็นที่มาของการจัดตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานของเอเชียใน ค.ศ. 2015 มีสำนักงานใหญ่ที่กรุงปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน ที่เปิดทำการใน ค.ศ. 2016 และมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือเพื่อการปฏิรูปภายในและการลดการพึ่งพากระบวนมาตรฐานเงินดอลลาร์สหรัฐ ทำให้ธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชียเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบการเงินระหว่างประเทศ ให้รอบด้านและครบถ้วน การกระตุ้นการพัฒนาแบบบูรณาการ การรวมกันทางเศรษฐกิจของประเทศในเอเชีย การผลักดันการปรับสมดุลทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และการสร้างระเบียบในการปฏิรูปการเงินระหว่างประเทศ ทำให้มีประเทศเป็นสมาชิกและให้สัตยาบันมากกว่า 30 ประเทศ ใน ค.ศ. 2019 นับเป็นโครงการที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง แม้สหรัฐอเมริกา แคนาดา และญี่ปุ่นต่อต้าน แต่ประเทศพัฒนาแล้วหลายประเทศจำนวนมากซึ่งเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา ที่สำคัญ คือ อังกฤษ เยอรมนี อิตาลี ออสเตรเลีย เกาหลีใต้ และประเทศกำลังพัฒนา อาทิ ฟิลิปปินส์ เป็นต้น ต่างเข้าร่วมเป็นสมาชิก (ศิริเพ็ชร ทฤษฎาวดี, 2561 : 8-53 – 8-54) เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นตัวอย่างของยุทธศาสตร์และนโยบายของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง ด้านเศรษฐกิจ ทั้งการพัฒนา การค้า การเงิน การลงทุน และความช่วยเหลืออย่างกว้างขวาง

การดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์และประธานาธิบดีของสีจิ้นผิง นับเป็นช่วงที่สาธารณรัฐประชาชนจีนมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง จากผลิตภัณฑ์มวลรวมภายใน (Gross Domestic Product : GDP) ที่ขยายตัวอย่างก้าวกระโดดหลายช่วงเวลา แต่การเผชิญกับความผันผวนและความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระดับระหว่างประเทศจากวิกฤตการณ์หนี้ด้อยคุณภาพ (Subprime Crisis) หรือวิกฤตการณ์แฮมเบอร์เกอร์ (Hamburger Crisis) ของสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 2008 และวิกฤตการณ์ยูโรโซน (Eurozone Crisis) ของสหภาพยุโรปใน ค.ศ. 2009 ที่แพร่ขยายไปทั่วโลก และเศรษฐกิจภายในจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องนับตั้งแต่ที่มีการเปิดประเทศเพื่อรองรับการลงทุนระหว่างประเทศจากภายนอกหรือต่างประเทศ ส่งผลให้เศรษฐกิจภายในของประเทศยกระดับที่สูงขึ้น ทำให้แม้ตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในจะมีความเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่อัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกลับมีแนวโน้มเติบโตในอัตราที่ลดลง การขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ลดลงนับเป็นสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สีจิ้นผิง ขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์ทางการเมืองและเศรษฐกิจเพื่อความมั่นคงและมั่งคั่งสำหรับประเทศในปัจจุบันและอนาคต (ธโรธร ตูทองคำ, 2565 : 8)

ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของอัญชลี เอกภักดีวัฒนกุล (สัมภาษณ์, 11 ธันวาคม 2566) ที่ว่า นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2000 นับตั้งแต่ช่วงรัฐบาลจอร์จ ดับเบิลยู บุช ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาที่ดีมากเพราะประเทศไทยสนับสนุนนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐอเมริกา มีการส่งทหารไปปฏิบัติการที่อิรัก ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาสืบนายบารัค โอบามา ประธานาธิบดี มีความสัมพันธ์ที่ดีระดับปานกลาง บารัค โอบามา ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา มีนโยบายปักหมุดเอเชีย (pivot to Asia) จากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเริ่มมีท่าทีชัดเจนเพื่อเข้ามาถ่วงดุลกับจีนบริเวณเอเชีย-แปซิฟิก ช่วงสุดท้ายของรัฐบาลบารัค โอบามา ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา มีความสัมพันธ์ที่ลดลงเพราะประเทศไทยเกิดการรัฐประหาร นอกจากนี้ สมัยบารัค โอบามา ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกามีความสัมพันธ์ไม่ค่อยดี เนื่องจากสหรัฐอเมริกาคัดความช่วยเหลือทางการเงิน และการปฏิเสธการซื้อทองคำทอง (Cobra Gold) เพราะประเทศไทยเกิดการรัฐประหาร สมัยนายโดนัลด์ ทรัมป์ (Donald Trump) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาก็ดีขึ้นไปด้วยดี เพราะสหรัฐอเมริกามีนโยบายสกัดกั้นการขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของจีนทำให้สหรัฐอเมริกาจึงมีนโยบายที่ดีต่อประเทศไทย โดยเชิญตัวแทนของประเทศไทยไปเยือนสหรัฐอเมริกา

กล่าวอีกนัยหนึ่งนับตั้งแต่ทศวรรษ 2010 ที่ว่าสหรัฐอเมริกาสืบนายบารัค โอบามา ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาก็ไม่ราบรื่น เนื่องจากสหรัฐอเมริกาคัดความช่วยเหลือทางการเงิน และการปฏิเสธการซื้อทองคำทองหรือคอบบร้า โกลด์ (Cobra Gold) เพราะประเทศไทยเกิดการรัฐประหาร แตกต่างจากสมัยนายโดนัลด์ ทรัมป์ ที่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาก็พัฒนามากขึ้นตามลำดับ เพราะสหรัฐอเมริกามีนโยบายสกัดกั้นการก้าวสู่การเป็นมหาอำนาจของจีน ทำให้สหรัฐอเมริกาจึงมีนโยบายที่ดีต่อประเทศไทย โดยเชิญตัวแทนฝ่ายบริหารของประเทศไทยไปเยือนสหรัฐอเมริกา สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนนั้นมีความสัมพันธ์ที่ดีทั้งด้านการเมือง จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ ระดับพระบรมวงศานุวงศ์หรือเชื้อพระวงศ์ กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นรัฐมิตราภรณ์จากรัฐบาลจีนเนื่องในวาระครบรอบ 70 ปีของการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือจีน และด้านเศรษฐกิจจากการค้าที่มีมูลค่าการค้าระหว่างไทยและจีนเพิ่มสูงขึ้นมากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนมีความชัดเจนนับตั้งแต่ช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 อาจมีการแข่งขันระหว่างสองประเทศนี้บ้างในก่อนทศวรรษ 2010 เพราะจีนขณะนั้นยังมีเศรษฐกิจที่ไม่แข็งแกร่ง และยังเป็นประเทศผู้นำของกลุ่มประเทศโลกที่ 3 แต่ภายหลังนับตั้งแต่ช่วงหลังทศวรรษ 2010 จีนมีความแข็งแกร่งมาก จนสามารถเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ เพราะมีการจัดตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนและโครงสร้างพื้นฐาน (Asia Infrastructure and Investment Bank : AIIB) ส่วนประเทศไทยกำหนดและดำเนินนโยบายถ่วงดุลอำนาจ ไม่เอนเอียงไปประเทศใดประเทศหนึ่ง

ธีระ นุชเปี่ยม (สัมภาษณ์, วันที่ 3 พฤษภาคม 2567) ให้ความเห็นที่น่าสนใจว่า ก่อนทศวรรษที่ 2020 ภาพรวมของสงครามเย็นนับเป็นเรื่องราวที่ยาวนาน แต่หากนับตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 2010 สหรัฐอเมริกาก็กลับเข้ามามีเริ่มความร่วมมือหลายประการ เพราะจีนเติบโตใหญ่และเข้มแข็ง ทำให้สหรัฐอเมริกาหันเกรงการสูญเสียกับจีน นับตั้งแต่ ค.ศ. 2021 โจ ไบเดน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา เดินทางไปเยือนออสเตรเลีย ไปรัฐสภาออสเตรเลีย และกล่าวว่าสหรัฐอเมริกากำลังจะกลับมา สหรัฐอเมริกาไม่ได้ไปไหน แสดงว่า สหรัฐอเมริกากำลังปรับนโยบายเป็นการสร้างความสมดุล (rebalance) ตั้งแต่จีนผงาดขึ้นสู่อำนาจ ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน หรือความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนนั้น กล่าวได้ว่า สหรัฐอเมริกาช่วงหลังสงครามเวียดนาม หรือช่วงหลัง ค.ศ. 1975 นั้น ให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาดลดลงไป ไม่มีความขัดแย้งกัน แต่หากเปรียบเทียบกับความใกล้ชิดช่วงสงครามเวียดนามกับช่วงนับตั้งแต่ ค.ศ. 1992 สหรัฐอเมริกาถอนทหารออกจากภูมิภาค ซึ่งเท่ากับว่าสหรัฐอเมริกาห่างเหินจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมดในการดำเนินการทางการเมืองและความมั่นคง แต่ในด้านการค้าการลงทุน แนนอน สหรัฐอเมริกายังลงทุนมากที่สุด สหรัฐอเมริกาดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แต่ในในช่วงทศวรรษ 1990 อาเซียนกับจีนนั้นกลับขยายความสัมพันธ์ระหว่างกันมากขึ้น และนับตั้งแต่ ค.ศ. 2010 เขตการค้าเสรีระหว่างจีนกับอาเซียนมีผลบังคับใช้ โดยที่จีนเสนอมานับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2000 ทำให้การค้าระหว่างอาเซียนกับจีนขยายตัวอย่างมาก ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาก็กลับเข้ามาและก่อให้เกิดความขัดแย้งกับจีน ทำให้เมื่อมองความสัมพันธ์ของประเทศไทยต้องมองว่าประเทศไทยในสถานะที่เป็นส่วนหนึ่งของอาเซียน และกับจีนที่มีการขยายตัวอย่างมาก ทำให้เขตการค้ามีขอบเขตที่กว้างขวางใหญ่มากขึ้น ให้ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจหรือการค้าระหว่างจีนกับอาเซียนขยายตัวอย่างมาก แต่มีความขัดแย้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้ามา ประเทศไทยไม่ได้มีการเรียกร้องมากนัก ไม่มีความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ เหมือนประเทศอื่น ที่สำคัญ คือ เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย บรูไน ทำให้ประเทศไทยไม่มีความขัดแย้งกับจีนเหมือนประเทศเหล่านี้ ประเทศไทยไม่ได้เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยตรง สหรัฐอเมริกาก็กลับมองว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเส้นทางเดินเรือ เป็นเส้นทางการค้า ที่สำคัญ ในทางการค้า สหรัฐอเมริกาเป็นเส้นทางเดินเรือที่สำคัญ สหรัฐอเมริกาจึงมีท่าทีและปฏิบัติการเพื่อสนับสนุนเสรีภาพในการเดินเรือในพื้นที่ทั้งหลาย ทำให้ในปัจจุบัน ประเทศไทยไม่เข้าข้างใดเข้าข้างหนึ่ง เป็นการประกันความเสี่ยง เพื่อรักษาผลประโยชน์ที่มีมากมายมหาศาล แตกต่างจากประเทศเวียดนาม ฟิลิปปินส์ ที่มีความไม่ไว้วางใจจีนสูง เพราะฉะนั้น อาเซียนจึงต้องการให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาเป็นหลักประกันด้านความมั่นคง ไทยไม่ได้เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง นโยบายของไทยและอาเซียนทำให้เราไม่สามารถเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้

ขณะทีนรุตม์ เจริญศรี (สัมภาษณ์, วันที่ 8 พฤษภาคม 2567) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา มีความใกล้ชิดกันนับตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนนั้นมีการพัฒนาการตามลำดับ มีความแตกต่างกันระหว่างชุดของตัวแสดงของประเทศทั้งสอง กรณีของสหรัฐอเมริกาเองเป็นเรื่องของรัฐบาลทหารกับธุรกิจ แตกต่างจากกรณีของจีน ทำให้มีการใช้ตัวแสดง เครื่องมือ และกลไก แตกต่าง

ยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์ (สัมภาษณ์, วันที่ 27 มีนาคม 2567) เสนอมุมมองที่น่าสนใจว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนก่อนทศวรรษที่ 2020 สามารถพิจารณาได้จากหลายมิติทั้งด้านการค้า การลงทุน การทหาร และการท่องเที่ยว ทำให้ประเทศไทยและจีนมีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่แน่นแฟ้น จีนเป็นประเทศหนึ่งในพันธมิตรด้านการค้าที่เป็นหลักของประเทศไทย และประเทศไทยนั้นนับเป็นหนึ่งในบรรดาประเทศที่สำคัญสำหรับการขยายอำนาจและอิทธิพลของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative : BRI) ของจีน ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ก่อนทศวรรษที่ 2020 มีความซับซ้อนและถูกพัฒนามาอย่างยาวนาน โดยทั้งสองประเทศมีการเชื่อมโยงทางทหาร เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ระหว่างกันมานานหลายทศวรรษ สหรัฐอเมริกามองประเทศไทยเป็นพันธมิตรหลักในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในด้านการต่อต้านการคุกคามจากคอมมิวนิสต์ช่วงสงครามเย็น และการสนับสนุนนโยบายด้านการก่อการร้ายของสหรัฐในยุคหลังเหตุการณ์ 9/11

เช่นเดียวกับประพีร์ อภิชาติสกุล (สัมภาษณ์, วันที่ 6 พฤษภาคม 2567) ให้ความเห็นว่า จุดเริ่มต้นของความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนมาจากมุมมองของสหรัฐอเมริกาที่มองว่าจีนกำลังเติบโตจนก้าวเข้าสู่การเป็นคู่แข่งของสหรัฐอเมริกา นำไปสู่การกำหนดนโยบายของรัฐบาลอเมริกันจำนวนมากนับตั้งแต่ นายโดนัลด์ ทรัมป์ และนายโจ ไบเดน ที่มีมุมมองไม่แตกต่างกัน หากแต่วิธีปฏิบัติที่มีความแตกต่างกัน เพื่อสกัดกั้นจีน ส่งผลกระทบต่อประเทศทั้งหลายทั่วโลก ขณะที่จีนเองก็พยายามแสวงหาพันธมิตรและจัดตั้งกลุ่มความร่วมมือที่หลากหลาย ก่อให้เกิดความหวาดระแวงของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อจีน ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อประเทศไทย เช่นเดียวกัน จากการที่ช่วงนั้นตรงกับประเทศไทยสมัยรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่นายโจ ไบเดน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาที่ไม่ได้มองว่าประเทศไทยเป็นประชาธิปไตย ทำให้ประเทศไทยแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศอื่น และจีนจะเป็นมหาอำนาจที่ให้ประโยชน์กับประเทศไทยมากกว่า ทำให้นโยบายต่างประเทศของไทยมีความโน้มเอียงใกล้ชิดกับจีนเพิ่มมากขึ้นสมัยรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา แนวคิดของประพีร์ อภิชาติสกุล สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของวิวัฒน์ มุ่งการดี (สัมภาษณ์วันที่ 23 พฤษภาคม 2567) ที่ว่า ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนเป็นสำนวนโวหารที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือเป็นปัญหาหรือไม่

กิตติ ประเสริฐสุข (สัมภาษณ์, 6 พฤษภาคม 2567) ให้มุมมองที่ว่า จุดเปลี่ยนของประเทศไทยในความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกามาจากการรัฐประหารใน ค.ศ. 2006 ที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเสื่อมทรามลง แต่ภายหลังกลับมาดีขึ้นตามลำดับภายหลังจากที่ประเทศไทยมีการเลือกตั้งทั่วไปใน ค.ศ. 2007 จนถึงสมัยรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ซึ่งเป็นช่วงเดียวกันกับนายบารัค โอบามา ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ที่สหรัฐอเมริกาเข้ามามีส่วนในความคิดริเริ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง (Lower Mekong Initiative) ที่นางฮิลลารี คลินตัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเดินทางมาเยือนประเทศไทย นับเป็นการแข่งขันกับอิทธิพลของจีน ทำให้การแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนมีจุดเริ่มต้นหรือนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2010 เพราะช่วงทศวรรษที่ 2010 มีทั้งนโยบายปักหมุดเอเชีย (pivot to Asia) การสร้างความสมดุลใหม่ (rebalancing) สมัยนายบารัค โอบ

บามา และนโยบายยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Strategy) ของนายโดนัลด์ ทรัมป์ นับว่ามีความต่อเนื่องพอสมควร นอกจากนี้ ยังเป็นจุดเริ่มต้นของการที่จีนมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นลำดับที่สองของโลก แชนหน่าญี่ปุ่นเป็นครั้งแรก การจัดมหกรรมกีฬาโอลิมปิกของจีนใน ค.ศ. 2008 ขณะที่สหรัฐอเมริกาเองเผชิญปัญหาวิกฤตการณ์หนี้ด้อยคุณภาพหรือวิกฤตการณ์ซับไพรม์ (Subprime Crisis) ใน ค.ศ. 2008 ส่วนจีนแทบไม่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์หนี้ด้อยคุณภาพ ทำให้จีนมีความมั่นใจว่าจะต้องมีการแข่งขัน จนเมื่อสี่ปีข้างหน้าสู่อำนาจใน ค.ศ. 2012 และกำหนดนโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative) ใน ค.ศ. 2013 นับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ และประเทศไทยมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับจีนเพิ่มมากขึ้นตามลำดับนับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 21 จากด้านการค้าที่กลายเป็นคู่ค้าอันดับหนึ่งของประเทศไทย และจากการท่องเที่ยวที่ประเทศไทยพึ่งพานักท่องเที่ยวจากจีน และการรัฐประหารใน ค.ศ. 2014 ทำให้ประเทศไทยหันเข้าหาจีนเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ เป็นที่น่าสังเกตตามแนวคิดของสัญญาบัตรน์ มีสุวรรณ (สัมภาษณ์, วันที่ 24 พฤษภาคม 2567) ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนในบริบทของการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ขอรุณเฉพาะปัจจัยการเมืองภายในประเทศ ว่า ช่วงเวลาที่เกิดรัฐประหารและการปกครองโดยทหาร ที่สำคัญ คือ การรัฐประหารใน พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2557 ประเทศไทยเอนเอียงไปทางจีนเพิ่มมากขึ้น ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการคว่ำบาตรและทำที่วิพากษ์วิจารณ์ของสหรัฐอเมริกาและประเทศตะวันตกต่อการกระทำที่ไม่เป็นประชาธิปไตยของไทย และเมื่อประเทศไทยกลับคืนสู่การปกครองแบบประชาธิปไตย ความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาก็ดีขึ้น แม้ว่าความสัมพันธ์กับจีนยังคงแข็งแกร่ง ทั้งนี้ กลุ่มอนุรักษ์นิยมของประเทศไทยมีความโน้มเอียงสนับสนุนความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจีน ซึ่งมีอุดมการณ์ในการรักษาอำนาจทางการเมืองที่สอดคล้องกัน อย่างไรก็ตาม คนรุ่นใหม่ที่มีแนวโน้มเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นมีสิทธิออกเสียงและมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความเป็นไปได้ที่จะมีอิทธิพลต่อแนวนโยบายต่างประเทศของไทย เนื่องจากคนรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะวิพากษ์วิจารณ์การปกครองของทหารและชื่นชอบสหรัฐอเมริกามากกว่า การลี้ภัยของนักเคลื่อนไหวเยาวชนไทยในสหรัฐอเมริกาในช่วง พ.ศ. 2563 ถึง 2564 แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกต่อต้านอำนาจนิยมที่เพิ่มขึ้นในหมู่เยาวชน ซึ่งอาจมีผลต่อความสัมพันธ์ในอนาคตกับจีน

4.1.2 ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับมหาอำนาจตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือช่วงสงครามเย็น จะพบถึงความสำคัญของประเทศไทย จากแนวคิดของยูเรศ อัครพัฒนากุล (สัมภาษณ์, วันที่ 27 มกราคม 2567) ที่ว่า ภายหลังสงครามเกาหลีระหว่าง ค.ศ. 1950 ถึง 1953 สหรัฐอเมริกามองว่าการสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรักษาบูรณภาพของเวียดนามใต้เป็นองค์ประกอบสำคัญของนโยบายการสกัดกั้นคอมมิวนิสต์ (containment) ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ให้การสนับสนุนอย่างไม่เป็นทางการหรือในทางลับจากสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือจีน โดยที่ประเทศไทยนับเป็น

ประเทศที่มีภูมิศาสตร์ต่อจากเวียดนามและลาว ซึ่งอาจจะเผชิญกับภัยคอมมิวนิสต์และการแทรกแซงของจีนผ่านอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ได้ จึงต้องสกัดกั้นเพื่อไม่ให้เกิดการล้มครืนเป็นคอมมิวนิสต์ของประเทศทั้งหลายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามทฤษฎีโดมิโน ด้านเศรษฐกิจ ภูมิศาสตร์ของประเทศไทยที่ถัดจากลาวที่ไม่มีทางออกติดทะเลทำให้ประเทศไทยสามารถเป็นแหล่งกระจายสินค้าจากจีน ลาว ไปสู่เอเชียใต้ และภูมิภาคอื่น ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ออสเตรเลีย ได้ รวมทั้งการมีสินค้าอย่างยางพาราที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับจีนเพื่อแข่งขันในสงครามการค้ากับสหรัฐอเมริกาได้

ดังนั้น ประเทศไทยต้องวางตัวเป็นกลาง ไม่เลือกข้าง และต้องสร้างสมดุลระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน เพื่อสนองตอบต่อผลประโยชน์ทุกด้าน จากการรักษาตำแหน่งของประเทศที่เป็นกลางตามกฎเกณฑ์สากลของเวทีระหว่างประเทศ ตามการสัมภาษณ์ของวรัทยา แจ่มกระจ่าง (สัมภาษณ์, วันที่ 6 มกราคม 2567)

เช่นเดียวกับโชติสา ขาวสนธิ (สัมภาษณ์, วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2567) ที่ว่า ในช่วงสงครามเย็น เมื่อจีนแผ่นดินใหญ่เป็นคอมมิวนิสต์ รัฐบาลไทยสมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เกรงว่า พรรคคอมมิวนิสต์จีนจะเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในประเทศไทย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เข้าร่วมฝ่ายประชาธิปไตยที่นำโดยสหรัฐอเมริกา และเข้าร่วมองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization : SEATO) อันเป็นองค์การป้องกันร่วมกันเพื่อสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ ช่วงนั้นสหรัฐอเมริกาใช้ประเทศไทยเป็นฐานในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ส่วนประเทศไทยเองก็ต้องการต่อต้านการขยายอิทธิพลของเวียดนามในประเทศไทยด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อสหรัฐอเมริกาทอนทหารออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังสงครามเวียดนามสิ้นสุดลง ประเทศไทยอยู่ในจุดที่โดดเดี่ยวเพราะลาว กัมพูชา และเวียดนาม กลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปแล้ว ประเทศไทยอยู่ในจุดที่มีความเสี่ยงสูงตามทฤษฎีโดมิโน ประเทศไทยจึงหันไปติดต่อกับจีน มีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นำทีมของประเทศไทยไป และได้รับการต้อนรับอย่างดีจากโจวเินไหล นายกรัฐมนตรีของจีน เนื่องจากพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นบุตรของเพื่อนของโจวเินไหล หลังจากนั้นประเทศไทยและจีนมีการก่อตั้งสถานทูตระหว่างประเทศทั้งสองขึ้น และเปลี่ยนสถานภาพของสถานทูตจีนได้หัวนให้เป็นสำนักงานการค้าระหว่างประเทศไทยกับไต้หวัน ความสัมพันธ์ไทยกับจีนอย่างเป็นทางการจึงถือกำเนิดขึ้นและพัฒนาต่อมาตามลำดับ

โชติสา ขาวสนธิ (สัมภาษณ์, วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2567) เสนอแนวคิดที่ว่า ประเทศไทยเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกามากในช่วงสงครามเย็น สถานการณ์โลกเปลี่ยนไปเมื่อจีนเริ่มเปลี่ยนท่าทีเพื่อตอบโต้การปิดล้อมจีนจากสหรัฐอเมริกา โดยในการประชุมที่เมืองบันดุง นายกรัฐมนตรีจีน โจวเินไหล พบกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของไทย กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ และจีนเน้นการอยู่ร่วมกันโดยสันติ การประชุมครั้งนี้ นับได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญระหว่างไทยกับจีนที่ดีขึ้น อันเป็นการลดความหวาดระแวงต่อกัน และจอมพล ป.พิบูลสงคราม ส่งคณะทูตได้ดินไปสานสัมพันธ์ไมตรีกับจีน โจวเินไหล ได้พาคณะทูตได้ดินให้พบเหมาเจ๋อตงซึ่งแสดงความเต็มใจที่จะมีไมตรีจิตกับไทย หลังจากนั้น การเดินทางติดต่อสัมพันธ์ระหว่างคณะผู้แทนไทยและจีน

เกิดขึ้นตามมา อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม หมดอำนาจ และรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขึ้นมามีอำนาจแล้ว สถานการณ์ระหว่างทั้งสองประเทศเปลี่ยนไปในทิศทางที่ตึงเครียด เนื่องจากนโยบายของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง ประเทศไทยหันไปเป็นมิตรกับสหรัฐอเมริกาอย่างแน่นแฟ้น จีนก็ให้การสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ไทย อีกทั้งคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนามใช้อาวุธและรถถังที่ผลิตจากจีน ชายแดนไทยทางฝั่งตะวันตกมีความเสี่ยงมาก จะหันไปหาสหรัฐอเมริกาก็ไม่ได้ เพราะสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนมาดำเนินนโยบายให้เวียดนามแก้ปัญหาเรื่องของเวียดนามเอง (Vietnamization) นั่นคือสหรัฐอเมริกาไม่ยุ่งเกี่ยวกับแล้ว รัฐบาลของประเทศไทยขณะนั้น ยังไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการกับสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือจีนคอมมิวนิสต์หรือจีนที่ปกครองแผ่นดินใหญ่ขณะนั้น แต่มีความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐจีนหรือไต้หวันผ่านสถานทูตไต้หวัน ในตอนนั้น สมัยรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช กำหนดและดำเนินนโยบายทางการทูตหันมาเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ทำให้ปัญหาการคุกคามประเทศไทยจากพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยคลี่คลายลง ต่อมาเมื่อจีนขัดแย้งกับสหภาพโซเวียต จีนจึงเปลี่ยนท่าทีมาเป็นมิตรกับไทยมากขึ้น

โชติสา ขาวสนิท (สัมภาษณ์, วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2567) ให้แนวคิดต่อว่า สหรัฐอเมริกาจัดตั้งฐานทัพในประเทศไทยในช่วงสงครามเย็น เดิมสหรัฐอเมริกาส่งทหารมาร่วมกับองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization : SEATO) เท่านั้น ยังไม่ได้เข้ามาครอบงำอย่างเต็มตัวมากนัก จนกระทั่งเมื่อฝรั่งเศสแพ้เวียดนามในสงครามอินโดจีนครั้งที่ 1 เวียดนามแบ่งเป็นสองส่วน เวียดนามเหนือต้องการแผ่แนวคิดคอมมิวนิสต์เข้ามาเวียดนามใต้ สหรัฐอเมริกาเกรงว่าคอมมิวนิสต์จะแผ่ขยายมากขึ้นตามทฤษฎีโดมิโน สหรัฐอเมริกาจึงเข้ามาตั้งฐานทัพในไทย สำหรับเตรียมคน เตรียมเสบียง ฐานบัญชาการรบ ฐานปฏิบัติการเครื่องบิน มีแถลงการณ์ร่วมระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาใน พ.ศ. 2505 ที่ระบุว่าสหรัฐอเมริกามาตั้งฐานทัพในไทยได้ โดยในช่วงนั้นเป็นความลับสุดยอด ฐานทัพทั้งหลายถูกสร้างขึ้นจำนวนแปดแห่ง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ อุตะเถา ทั้งนี้ ท่าอากาศยานอุตะเถาสามารถรองรับเครื่องบินทิ้งระเบิดที่เวียดนามด้วยฐานทัพที่นี้เป็นฐานทัพทิ้งระเบิดที่ใหญ่ที่สุดในโลกในขณะนั้น นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังมีการตั้งสถานีวิทย์และเรดาร์ในประเทศไทยอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การตกลงกันตั้งฐานทัพนี้ไม่มีเอกสารลายลักษณ์อักษรให้มีการจัดตั้งแต่เป็นการตกลงด้วยวาจา ต่อมาสื่อมวลชนจากสหรัฐอเมริกาที่ทำงานภาคสนามโจมตีรัฐบาลและเปิดเผยความจริงว่ามีฐานทัพที่อเมริกามาตั้งในประเทศไทย

ชนกพร ทองตากรณ์ (สัมภาษณ์, วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2567) นำเสนอแง่มุมที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกามีความใกล้ชิดกันมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และสงครามเย็น เนื่องด้วยปัจจัยหลายประการ และประเทศไทยยังคงดำเนินนโยบายเป็นมิตรที่แน่นแฟ้นกับสหรัฐอเมริกาในทุกด้าน เนื่องด้วยหลังสงครามเย็น สหรัฐอเมริกาก็กลายเป็นมหาอำนาจหมายเลขหนึ่งของโลก การที่ประเทศไทยมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาย่อมทำให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์หลายประการ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ความปลอดภัยจากการ

คุกคามของประเทศอื่น เศรษฐกิจและการค้าที่ทั้งสองประเทศไทยมีการค้าขายกันมายาวนาน สหรัฐอเมริกาเองก็ได้ประโยชน์จากการเป็นมิตรกับประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญในภูมิภาคอาเซียน จึงสามารถช่วยรักษาสภาพประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่นับตั้งแต่การรัฐประหาร พ.ศ. 2557 ทำให้ความสัมพันธ์ของไทยและสหรัฐอเมริกามีความขัดแย้งและตึงเครียด เนื่องจากสหรัฐอเมริกาไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหารของประเทศไทย

ญาเรศ อัครพัฒนานุกุล (สัมภาษณ์, วันที่ 27 มกราคม 2567) ยังให้ความคิดเห็นต่อว่า ประเทศไทยเป็นฐานทัพให้กับสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็น และเป็นประเทศที่สหรัฐอเมริกาใช้เผยแพร่แนวคิดแบบประชาธิปไตยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยสามารถรับแรงกดดันทางเศรษฐกิจได้ดีเนื่องจากการดำเนินแนวทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม จึงเป็นประเทศคู่ค้ากับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน แต่ไทยได้เปรียบดุลการค้ากับสหรัฐอเมริกา และเสียเปรียบดุลการค้ากับจีนมาโดยตลอด ทำให้ไทยมีสถานะเป็นเพียงประเทศคู่ค้าส่วนหนึ่งของสงครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน นอกจากนี้ ในกรณีความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ (South China Sea) ประเทศไทยไม่ได้เป็นคู่กรณีกับจีนโดยตรง จึงทำให้ประเทศไทยไม่ได้เป็นตัวแสดงที่สำคัญในเวทีของความมั่นคงระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนในความมั่นคงเชิงภูมิภาคนี้เท่าใดนัก รวมทั้งประเทศไทยสนับสนุนนโยบายจีนเดียวมาโดยตลอด ประเด็นเรื่องไต้หวันหรือฮ่องกง ไทยจึงไม่ได้มีผลในเชิงความมั่นคงกับทั้งจีนและสหรัฐอเมริกา

เช่นเดียวกับทิพวรรณ กำศิริมงคล (สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2567) ที่กล่าวว่า ด้านการเมือง ประเทศไทยและสหรัฐอเมริกามีความร่วมมือกันในการส่งเสริมประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก นอกจากนี้ ประเทศไทยยังสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการแก้ไขปัญหาทั้งหลายในภูมิภาค ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ปัญหาการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ ปัญหาการก่อการร้าย และปัญหาความมั่นคงในทะเลจีนใต้ ด้านความมั่นคง ประเทศไทยและสหรัฐอเมริกามีความร่วมมือกันด้านกลาโหมและความมั่นคง เพราะประเทศไทยเป็นสมาชิกของพันธมิตรสนธิสัญญาแอนนาโพลิสซึ่งนำโดยสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเข้าร่วมการฝึกทางทหารร่วมกับสหรัฐอเมริกาในหลายครั้ง ด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยและสหรัฐอเมริกามีความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนที่ใกล้ชิดกัน สหรัฐอเมริกาเป็นคู่ค้าอันดับที่ 3 ของไทย และประเทศไทยเป็นคู่ค้าอันดับที่ 22 ของสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้รับความช่วยเหลือทางการเงินและเทคโนโลยีจากสหรัฐอเมริกา ด้านสังคม ประเทศไทยและสหรัฐอเมริกามีความร่วมมือกันในการด้านการศึกษา วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว โดยไทยมีนักศึกษาไทยไปศึกษาต่อในสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมาก และสหรัฐอเมริกาก็มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาประเทศไทยเป็นจำนวนมาก

ทิพวรรณ กำศิริมงคล (สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2567) เสนอแนวคิดและมุมมองที่น่าสนใจว่า ความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 มาจากการเป็นพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา การเป็นสมาชิกขององค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization : SEATO) และการเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เฉียดได้ ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการประสานความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีความสัมพันธ์อันดีกับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนหรือประเทศมหาอำนาจทั้งสองประเทศมาอย่างยาวนาน จึงเป็นประเทศที่สหรัฐอเมริกาและจีนต่างให้ความสำคัญ ประเทศไทยจึงมีโอกาที่จะใช้ความสัมพันธ์อันดีนี้ในการส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากไทยมีที่ตั้งเป็นศูนย์กลางอาเซียน ทำให้ภูมิรัฐศาสตร์ของไทยส่งผลต่อฐานการขยายอำนาจของสองมหาอำนาจ ความสำคัญด้านความมั่นคงของประเทศไทย กระชับกับทางสหรัฐอเมริกามากกว่าทางจีนเนื่องจากเหตุผลทางประวัติศาสตร์เดิม สหรัฐอเมริกามีบทบาทต่อการเมืองไทยเพราะประเทศไทยเป็นฐานอำนาจของประเทศมหาอำนาจของทั้งจีนและอเมริกา การเมืองในประเทศไทยจึงส่งผลต่อผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา

ทิพวรรณ กำศิริมงคล (สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2567) ให้ความเห็นที่เป็นข้อสรุปว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 มีลักษณะเป็นมิตรและใกล้ชิดกันมาอย่างยาวนาน โดยสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศพันธมิตรที่สำคัญของไทยมาโดยตลอด ประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกามีความร่วมมือกันทุกด้าน ทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม ในช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนยังไม่รุนแรงเท่าปัจจุบัน ประเทศไทยจึงยังคงดำเนินความสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งสองประเทศ โดยพยายามรักษาสันติภาพระหว่างสองมหาอำนาจ ดังนั้นจึงกล่าวสรุป สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของรุ่งภา ยรรยงเกษมสุข (สัมภาษณ์, วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2567) ที่ว่า หากย้อนกลับไปประวัติศาสตร์นับตั้งแต่ช่วงหลังทศวรรษ 2510 โลกเผชิญกับความขัดแย้งช่วงสงครามเย็น ประเทศไทยได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคโดยเฉพาะด้านการทหาร ทั้งการฝึกรบ กำลัง และอาวุธยุทโธปกรณ์ ด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคือรูปธรรมที่ชัดเจนของบทบาทของสหรัฐอเมริกาในด้านเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

เช่นเดียวกับณัฐกร วิทิตานนท์ (สัมภาษณ์, วันที่ 6 มกราคม 2567) ที่กล่าวว่า นับแต่หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยเป็นพันธมิตรที่สำคัญของสหรัฐอเมริกาในยุคสงครามเย็น ประเทศไทยสนองนโยบาย รับใช้สหรัฐอเมริกาในการต่อสู้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคอย่างแข็งขัน ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ส่งทหารเข้าร่วมรบในสงคราม เกาหลีเป็นชาติสมาชิกที่ร่วมก่อตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization : SEATO) ยอมให้สหรัฐอเมริกาตั้งฐานทัพในประเทศไทย

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน โชติสา ชาวสนธิ (สัมภาษณ์, วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2567) เสนอแนวคิดที่ว่า นับตั้งแต่อดีตประชากรของสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือจีนมีความยากจน จุดเปลี่ยนที่สำคัญด้านเศรษฐกิจของจีน คือ เติ้งเสี่ยวผิง ประกาศนโยบายปฏิรูปและเปิดประเทศเมื่อ ค.ศ. 1978 ที่จีนทำการค้าขายกับประเทศทั้งหลายแม้ว่าจะมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน ผู้นำจีนท่านอื่นภายหลังได้เดินตามแนวทางดังกล่าวนี้ โดยเน้นการลงทุนเพื่อพัฒนาความเจริญให้เกิดขึ้นในแถบถิ่นชนบท การสร้างโครงสร้างพื้นฐานทั้งหลาย การตัดถนน เชื่อมต่อเข้าหากัน เป็นต้น เกิดขึ้นมาก การพัฒนาด้านสาธารณสุข การพัฒนาอุตสาหกรรมที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว

จนสามารถผลิตสินค้าได้ในราคาที่ถูกลง ทำให้จีนกลายเป็นโรงงานของโลก และการพัฒนาการเกษตรให้ทันสมัยขึ้น ทั้งนี้รัฐบาลจีนมีการออกมาตรการปกป้องสินค้าทั้งหลายของประเทศตน ส่งผลให้ภาคเศรษฐกิจของจีนแข็งแกร่งขึ้น จนใน ค.ศ. 2001 จีนเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) อย่างเป็นทางการ สินค้าจีนที่ราคาถูกเข้ามาตีตลาดในเมืองไทย และการที่จีนเปิดตัวสู่โลกภายนอกมากขึ้นประกอบกับความสัมพันธ์ที่มีมาอย่างช้านานในแบบพี่น้องของทั้งสองประเทศ ทำให้นักท่องเที่ยวจีนเดินทางมาประเทศไทย คนไทยเชื้อสายจีนก็มีมากในประเทศไทย ประเทศไทยจึงได้รายได้จากนักท่องเที่ยวจีนเป็นจำนวนมาก จนเมื่อเกิดวิกฤติโรคระบาดโควิด 19 ที่จีนมีนโยบายโควิดเป็นศูนย์ (zero covid) ซึ่งกระทบกับประเทศทั้งหลายรวมทั้งประเทศไทยด้วย ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อสินค้าส่งออกของไทยไปยังจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าการเกษตร และผลกระทบต่อประเทศไทยในเรื่องรายได้จากการท่องเที่ยว และการที่ประเทศไทยนำเข้าสินค้าจำนวนมากมาจากจีนซึ่งประเทศไทยเราขาดดุลเงินทางการค้า เมื่อไม่สามารถนำเข้าสินค้าจากจีนได้ ส่งผลให้ธุรกิจการค้าของไทยที่ต้องอาศัยวัตถุดิบ หรือสินค้าจากจีนได้รับผลกระทบไปด้วย และเมื่อจีนยกเลิกนโยบายดังกล่าว และมีนโยบายเชิงรุกและเปิดกว้างทางการค้ามากขึ้น ในแง่หนึ่ง ประเทศไทยได้เปรียบในเชิงภูมิศาสตร์ที่จะเชื่อมต่อไปยังประเทศทั้งหลาย ไม่เพียงแต่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แต่ยังไปถึงเอเชียได้ด้วย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน ประเทศไทยควรจะเปิดตลาดกับจีนให้เพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันประเทศไทยไม่ควรพึ่งพิงจีนมากเกินไป ควรเปิดตลาดอื่น ตัวอย่างที่สำคัญคือ อินเดีย เป็นต้น ที่มีแนวโน้มที่ดี และจากสงครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ที่สำคัญ คือ สมัยนายโดนัลด์ ทรัมป์ ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาช่วงนั้น จะเห็นได้ว่า ต่างฝ่ายต่างก็ตอบโต้กันและกัน ในส่วนของประเทศไทยนั้น ไม่ควรดำเนินนโยบายเลือกข้างใดข้างหนึ่ง เพื่อการเจรจาต่อรองทางการค้าในรูปแบบที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศหรือผลประโยชน์แห่งชาติเป็นที่ตั้ง

เช่นเดียวกับทิววรรณ กำศิริมงคล (สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2567) ให้มุมมองที่น่าสนใจที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนในช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 มีลักษณะเป็นมิตรและใกล้ชิดกันมาอย่างยาวนาน เพราะจีนเป็นคู่ค้าที่สำคัญของประเทศไทย และประเทศไทยก็ได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีจากจีนเป็นจำนวนมาก ด้านการเมือง ประเทศไทยและจีนมีความร่วมมือกันเพื่อส่งเสริมความร่วมมือและสันติภาพในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก นอกจากนี้ ประเทศไทยยังให้การสนับสนุนจีนในการแก้ไขปัญหาทั้งหลาย ในภูมิภาค ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ปัญหาความมั่นคงในทะเลจีนใต้ ด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยและจีนมีความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนที่ใกล้ชิดกัน จากการที่จีนเป็นคู่ค้าอันดับที่ 1 ของประเทศไทย และประเทศไทยเป็นคู่ค้าอันดับที่ 3 ของจีน นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้รับความช่วยเหลือทางการเงินและเทคโนโลยีจากจีนเป็นจำนวนมาก ด้านสังคม ประเทศไทยและจีนมีความร่วมมือกันในด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว จากการที่ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวจีนเดินทางมาประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และจีนก็ลงทุนด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ในช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 ประเทศไทยก็เริ่มเผชิญกับความท้าทายในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา และระหว่างประเทศไทยกับจีน เนื่องจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนหรือประเทศมหาอำนาจสอง

ประเทศเริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้นไทยจึงจำเป็นต้องปรับยุทธศาสตร์การต่างประเทศเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศไทย โดยต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาและจีนอย่างรอบคอบ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของรุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข (สัมภาษณ์, วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2567) ก่อนทศวรรษ 2020 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับจีน เป็นความสัมพันธ์ที่แนบแน่นผ่านบทบาทของหลายภาคส่วนทั้งเศรษฐกิจด้านโครงสร้างพื้นฐาน การทหาร หรือการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยสมัยราชวงศ์จักรี แต่เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนเป็นไปอย่างแนบแน่น การเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกาย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา เนื่องจากบทบาทในฐานะประเทศมหาอำนาจโลกของทั้งจีนและสหรัฐอเมริกาทำให้การกำหนดท่าทีของไทยเป็นไปด้วยความยากลำบาก

เช่นเดียวกับณัฐกร วิทิตานนท์ (สัมภาษณ์, วันที่ 6 มกราคม 2567) ที่กล่าวว่า สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับจีน ประเทศไทยกับจีนมีสัมพันธ์มาแต่ครั้งในอดีต ย้อนกลับไปตั้งแต่ในสมัยสุโขทัย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ เครื่องขามสังคโลกได้รับอิทธิพลมาจากจีน เรื่อยมา โดยเฉพาะตอนต้นรัตนโกสินทร์ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การค้าขายผ่านเรือสำเภา ระบบบรรณาการหรือระบบจิ้มก้อง จุดหักเหที่ทำให้ประเทศตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลเหนือประเทศไทยหรือสยามขณะนั้นเกิดขึ้นนับแต่มีสนธิสัญญาเบาว์ริง จนถึงการที่ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งรัฐบาลไทยขณะนั้นให้การสนับสนุนญี่ปุ่น ประเทศไทยกับจีนมีความสัมพันธ์กันแนบแน่นยิ่งขึ้น ภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ. 2557 ซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ ทำให้ประเทศไทยต้องหันไปหาและพึ่งพาจีนมากขึ้น เช่น การจัดซื้อเรือดำน้ำจากจีน นักท่องเที่ยวจากจีนเข้ามาท่องเที่ยวเมืองไทยมากที่สุดในช่วงก่อนโควิด-19 เป็นต้น

จากความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาและไทยกับจีน จะพบนัยที่สำคัญบางประการ สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของอัญชลี เอกภักดีวัฒนกุล (สัมภาษณ์, 11 ธันวาคม 2566) ที่ว่า สำหรับสิ่งที่สำคัญที่สุดของสหรัฐอเมริกา คือ ความเป็นประชาธิปไตย การเคารพสิทธิมนุษยชน เพื่อการประเมิณประเทศไทย เพราะหากประเทศไทยมีทั้งความเป็นประชาธิปไตยและการเคารพสิทธิมนุษยชน ย่อมทำให้สหรัฐอเมริกาค่อนข้างจะยอมรับประเทศไทยที่ครอบคลุมถึงประเด็นอื่น ที่สำคัญ คือ การดึงประเทศไทยเพื่อมาถ่วงดุลกับจีน แต่สถานการณ์แตกต่างจากปัจจุบันที่สหรัฐอเมริกาค่อนข้างเฉยเมยกับประเทศไทย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ นายโจ ไบเดน ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาซึ่งปฏิเสธการเข้าร่วมประชุมเอเปคแต่กลับส่งนางกมลลา แฮร์ริส รองประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกามาแทน แต่นายโจ ไบเดน ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา กลับเดินทางเยือนเวียดนามใน พ.ศ. 2566 ทำให้วิเคราะห์ได้ว่าสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับประเทศที่เป็นศัตรูกับจีนชัดเจนคือเวียดนามเพราะเชื่อใจได้มากกว่าประเทศไทยที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับจีน และแตกต่างจากนายสีจิ้นผิง ประธานาธิบดีและเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีน มาประชุมเอเปค (Asia Pacific Economic Cooperation : APEC) ด้วยตนเอง

อัญชลี เอกภักดีวัฒนกุล (สัมภาษณ์, 11 ธันวาคม 2566) ยังแสดงความคิดเห็นอย่างต่อเนื่องว่า สำหรับประเทศไทยในเชิงหลักเป็นการเน้นการถ่วงดุลแห่งอำนาจ แต่ในเชิงปฏิบัติค่อนข้างให้ความสำคัญกับจีนมากกว่าสหรัฐ ประเทศไทยควรเน้นถ่วงดุลแห่งอำนาจอย่างแท้จริง และให้ความสำคัญกับมหาอำนาจระดับรองอื่นเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย อินเดีย เกาหลีใต้ เยอรมนี และสหภาพยุโรป และประเทศไทยแทบไม่ได้รับผลกระทบนี้มากนัก ตราบใดที่รัฐบาลมาจากการเลือกตั้ง กล่าวอีกนัยหนึ่ง ประเทศไทยแทบไม่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนทางลบมากนัก แต่หากได้รับน่าจะเป็นผลกระทบในเชิงบวกมากกว่าจากการเพิ่มการลงทุนของนักลงทุนจากสหรัฐอเมริกาและจีนมากขึ้นในประเทศไทย ด้วยการตรวจสอบข้อมูลจากกระทรวงพาณิชย์ว่ามูลค่าด้านการค้าและมูลค่าการลงทุนของสหรัฐอเมริกากับจีนที่มีต่อประเทศไทยเพิ่มขึ้นหรือไม่ มากน้อยเพียงใด สังคม ว่าในภาพรวมของประชาชนในประเทศไทยยอมรับการขึ้นมามีอำนาจของจีน ต้อนรับจีน ทั้งด้านเศรษฐกิจจากการค้าและการลงทุน และด้านสังคมจากด้านการศึกษา ทำให้ปัจจุบัน บทบาทจีนในประเทศไทยมีสูงมากทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

เช่นเดียวกับญาเรศ อัครพัฒนานุกุล (สัมภาษณ์, วันที่ 27 มกราคม 2567) ที่กล่าวว่า จุดเริ่มต้นของความขัดแย้งที่สำคัญเกี่ยวข้องกับช่วงสงครามเย็นที่ประเทศทั้งหลายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มเป็นเอกราช ทำให้มีขบวนการกู้ชาติในลาว กัมพูชา เวียดนาม มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ซึ่งขบวนการกู้ชาติทั้งหลายส่วนหนึ่ง มาพร้อมกับการสนับสนุนด้านอาวุธยุทโธปกรณ์จากจีนผ่านอุดมการณ์แบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์เพื่อต่อต้านรัฐบาลที่จัดตั้งจากการสนับสนุนของเจ้าอาณานิคมเดิม ตัวอย่างที่สำคัญ คือ อังกฤษ และฝรั่งเศส ทำให้สหรัฐอเมริกาเริ่มใช้ประเทศไทยและฟิลิปปินส์เป็นฐานทัพเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์จากการกลัวทฤษฎีโดมิโน หากประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มเป็นคอมมิวนิสต์ ย่อมทำให้ประเทศทั้งหลายในภูมิภาคเป็นคอมมิวนิสต์ตามไปด้วย ทำให้ประเทศไทยไม่ค่อยเปิดรับจีนมากนักจากการที่รัฐบาลกลัวภัยคอมมิวนิสต์ ประเทศไทยมีความสำคัญจากการเป็นประเทศที่ให้สหรัฐอเมริกาใช้เป็นฐานทัพในช่วงสงครามเย็น ซึ่งค่อนข้างชัดเจนจากการที่ไทยร่วมลงนามในกติกามะนิลา (Manila Pact) หรือสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Southeast Asia Collective Defense Treaty) ซึ่งกลายเป็นที่มาขององค์การสนธิสัญญาป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ สปอ. (Southeast Asia Treaty Organization : SEATO) ใน ค.ศ. 1954 เพื่อสกัดกั้นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คำสัมภาษณ์ของญาเรศ อัครพัฒนานุกุล สอดคล้องกับสิทธิพล เครือรัฐติกาล (สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2567) ที่ว่า หลังการรัฐประหารเมื่อ ค.ศ. 2014 ประเทศไทยถูกประณามและระงับความร่วมมือจากสหรัฐอเมริกาทำให้ดูเหมือนว่านโยบายต่างประเทศของไทยจะอิงเข้าข้างจีน ในที่สุดสหรัฐอเมริกาก็พยายามคืนดีกับไทย พิจารณาได้จาก ค.ศ. 2017 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้เยือนทำเนียบขาวในภายหลัง จีนมีความแตกต่างจากสหรัฐอเมริกาเพราะจีนไม่เคยวิพากษ์วิจารณ์การรัฐประหารของประเทศไทย ทำให้รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มองจีนทางบวก อีกทั้งพลังสนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนยังมาจากกลุ่มธุรกิจและ

คนเชื้อสายจีนในไทยที่มองจีนว่ากำลังทะยานขึ้นและเป็นโอกาสทางเศรษฐกิจ สหรัฐอเมริกามองประเทศไทยว่าเป็นพันธมิตรเก่าแก่ในเอเชีย-แปซิฟิก โดยเป็นหนึ่งในแนวเส้น defense perimeter ที่ลากจากญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน ลงมาถึงฟิลิปปินส์และไทย

สิทธิพล เครือรัฐติกาล (สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2567) ได้ให้ความเห็นต่อไปอีกว่า ประเทศไทยมีที่ตั้งติดทั้งมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก รวมทั้งอยู่ใกล้ช่องแคบมะละกา ความโน้มเอียงด้านนโยบายต่างประเทศของไทยไม่ว่าจะเอนไปหามหาอำนาจใด ย่อมทำให้มหาอำนาจอื่นรู้สึกว่าการกระทบต่อผลประโยชน์ของตน แม้สงครามเย็นจะสิ้นสุดไปแล้ว แต่ตามข้อตกลงทางทหารและความมั่นคงที่สหรัฐอเมริกาทำกับไทยยังมีผลบังคับใช้อยู่ ไม่ว่าจะเป็นสนธิสัญญาไม้นิลาม้องค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือ สปอ. หรือซีโต (Southeast Asia Treaty Organization : SEATO) จะยุบไป หรือแถลงการณ์ร่วมฉันทมิตร จีนอาจมองว่าถ้าพูดอย่างเคร่งครัดแล้ว ประเทศไทยคงยังเป็นพันธมิตรทางทหารของสหรัฐอเมริกาไม่เปลี่ยนแปลง ประเทศไทยนับเป็นประเทศที่เป็นแกน (core country) ซึ่งมีบทบาทสำหรับการตัดสินใจเรื่องทั้งหลายของอาเซียน และอาเซียนก็มีเวทีที่เปิดให้ประเทศภายนอกมีส่วนร่วมได้ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การประชุมอาเซียนว่าด้วยการเมืองและความมั่นคง (ASEAN Regional Forum : ARF) และการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit : EAS)

เช่นเดียวกับทิพวรรณ กำศิริมงคล (สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2567) ที่ว่า ความสำคัญด้านสังคมของประเทศไทยในความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 มีทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ เชิงบวก คือ ความเป็นกลาง ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน ความเป็นกลางของไทยช่วยให้ประเทศไทยสามารถรักษาสภาพในฐานะประเทศสำคัญในภูมิภาคอาเซียน และสามารถเป็นสะพานเชื่อมระหว่างทั้งสองประเทศได้ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีผู้คนจากหลากหลายเชื้อชาติและศาสนาอาศัยอยู่ร่วมกัน ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนอาจเป็นโอกาสให้ประเทศไทยแสดงออกถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเป็นมิตรกับทุกประเทศ เชิงลบเกี่ยวข้องกับความต้องการทางการเมือง ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนอาจทำให้เกิดความตึงเครียดทางการเมืองในประเทศไทยได้ เนื่องจากประเทศไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งสองประเทศ รัฐบาลไทยจำเป็นต้องมีนโยบายที่ชัดเจนและรอบคอบ เพื่อไม่ให้เกิดความแตกแยกในสังคม เนื่องจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนอาจทำให้เกิดความแตกแยกทางสังคมในไทยได้ เพราะผู้คนที่มีความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกันอาจมีความเกลียดชังหรืออคติต่อกันมากขึ้น

จากข้อเสนอข้างต้น สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของรุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข (สัมภาษณ์, วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2567) ที่ว่า ก่อนทศวรรษ 2020 จีนและสหรัฐอเมริกามีความขัดแย้งด้านการทหาร ความมั่นคง เศรษฐกิจ ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาพยายามใช้นโยบายสร้างพันธมิตรทางการทหารกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การร่วมซ้อมรบ การสนับสนุนทางเศรษฐกิจที่เน้นการมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์

ระหว่างกัน ขณะที่ประเทศไทยเองก็เป็นพันธมิตรด้านการทหารและเศรษฐกิจกับจีน ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาจึงเป็นเรื่องที่ทำนายและยากลำบากไปพร้อมกัน

ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของรุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข (สัมภาษณ์, วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2567) ด้านภูมิศาสตร์ ประเทศไทยตั้งอยู่ในจุดที่มีความสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีลักษณะภูมิประเทศที่ดี สามารถสร้างการค้า การขยายฐานด้านเศรษฐกิจ และด้านการทหารได้ดี ทำให้ประเทศไทยอยู่ในฐานะที่จะสามารถมีบทบาทด้านการเจรจาต่อรองที่ดีได้ ซึ่งจุดนี้เองที่ทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกาและจีนต่างมองไทยในฐานะที่เป็นประเทศลำดับต้นในการเป็นพันธมิตรในภูมิภาค ประเทศไทยเป็นประเทศที่อยู่ในตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ที่ดี มีทรัพยากรมาก มีการขยายธุรกิจและการลงทุน ด้านการเมืองแม้จะมีรัฐประหาร แต่ก็ไม่เกิดความรุนแรง ฉะนั้น ความมั่นคงของประเทศไทยจึงสามารถมีบทบาทในการลดความขัดแย้งได้ผ่านการกำหนดผลประโยชน์ของทุกฝ่ายร่วมกัน

ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 จึงสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของรุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข (สัมภาษณ์, วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2567) ที่ว่า การเมืองของประเทศไทยก่อนทศวรรษ 2020 แม้จะยังคงอยู่ในวงจรของการเมืองประชาธิปไตยสลับกับการปกครองโดยทหาร แต่ในด้านการบริหารจัดการ การตัดสินใจทางการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ ถือว่ายังสามารถบริหารจัดการได้ดี การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแม้ว่าก่อนทศวรรษ 2020 จะได้รัฐบาลที่เป็นกลุ่มทหารกลับเข้ามาอีกครั้ง แต่ก็ได้ส่งผลต่อนโยบายและทิศทางการเมืองระหว่างประเทศของไทย อย่างไรก็ตาม ไม่ว่ารัฐบาลชุดใด ประเทศไทยยังคงรักษาความเป็นพันธมิตรทางการเมืองและทางเศรษฐกิจกับสหรัฐอเมริกาและจีนไว้อย่างเหนียวแน่น ด้านเศรษฐกิจ ก่อนทศวรรษ 2020 ประเทศไทยเป็นประเทศศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในภูมิภาคเอเชีย มีทรัพยากรธรรมชาติมาก มีความสามารถทางด้านการเกษตร รัฐบาลทุกชุดมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนทั้งจากสหรัฐอเมริกาและจีน ประชากรมีความสามารถในการทำงาน ขณะเดียวกันประเทศไทยมีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานจำนวนมาก การผลิตและการบริการจึงสามารถใช้แรงงานที่มีค่าแรงไม่สูงนักได้ ด้านสังคม ประเทศไทยประกอบไปด้วยผู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลาย แต่ก็ยังสามารถบูรณาการความแตกต่างหลากหลายของสังคมและวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกันได้ พร้อมรับสิ่งใหม่เข้ามาโดยสามารถปรับและประนีประนอมกับสิ่งใหม่ได้ ขณะเดียวกันลักษณะของคนไทยที่มีความเป็นมิตรและพร้อมช่วยเหลือผู้คน ทั้งหมดเหล่านี้จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยพยายามรักษาสถานะของการเป็นประเทศตรงกลาง ไม่พาตัวเองไปอยู่ในความขัดแย้ง

ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนและระหว่างทศวรรษที่ 2020 เป็นการกล่าวถึงความสำคัญของประเทศไทยท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 เป็นความสำคัญด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ด้านการเมือง จากการเมือง ที่สำคัญ คือ ผู้นำ ภาวะผู้นำ ลักษณะผู้นำ คุณสมบัติของผู้นำ ประสิทธิภาพของระบบราชการ ที่สำคัญ คือ กระบวนการต่างประเทศ และรูปแบบของรัฐบาล ความมั่นคง จากแนวคิดความมั่นคงแนวจารีต (Traditional Security) ที่เน้น

การสะสมกำลังพล อาวุธยุทโธปกรณ์ ยุทธปัจจัย และปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง และภูมิรัฐศาสตร์ จากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีส่วนสำคัญต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ ด้านเศรษฐกิจ จากการพัฒนาระหว่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การเงินระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศ และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ และด้านสังคม จากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การศึกษา การท่องเที่ยว การแพทย์และการสาธารณสุข

ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 ตามแนวคิดของชนกพร ทองตากรณ์ (สัมภาษณ์, วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2567) ที่ว่า ในเวทีระหว่างประเทศ ประเทศไทยพยายามวางตัวเป็นกลางมาโดยตลอด พยายามรักษาความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาและจีน ก่อนทศวรรษ 2020 ประเทศไทยยังคงรักษาความสัมพันธ์ในรูปแบบนี้ นับตั้งแต่การรัฐประหารใน พ.ศ. 2557 ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกามีความขัดแย้งและตึงเครียด ทำให้ประเทศไทยหันไปมีความใกล้ชิดกับจีนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากจีนไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของประเทศไทย อาทิ การจัดซื้ออาวุธ การค้าการลงทุน การซ่อมรบรวม เป็นต้น ชนกพร ทองตากรณ์ (สัมภาษณ์, วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2567) ให้ความเห็นต่อว่า ประเทศไทยมีที่ตั้งเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หากมองในมุมของสหรัฐอเมริกาประเทศไทยจึงสามารถเป็นฐานที่มั่นสำหรับสหรัฐอเมริกาที่จะใช้เป็นหลักในการรักษาผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งประเทศไทยมีที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากจีนจึงทำให้สหรัฐอเมริกามีความสะดวกในการติดตามข้อมูลและความเคลื่อนไหวของประเทศไทย สำหรับจีนมองว่าที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของไทยไม่ไกลกับประเทศจีนจึงทำให้สะดวกต่อการขนส่งคมนาคม และการทำการค้าทั้งหลาย รวมทั้งการขยายอิทธิพลของจีนมาสู่ไทยก็สามารถทำได้ง่ายมากขึ้น

ชนกพร ทองตากรณ์ (สัมภาษณ์, วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2567) เสนอมุมมองที่ว่า ปัจจัยแวดล้อมสำคัญช่วงทศวรรษที่ 2020 ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ความเสื่อมถอยของสหรัฐอเมริกาและประเทศในยุโรปโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ การเมืองและความมั่นคง จะนำไปสู่บทบาทและอิทธิพลในเวทีระหว่างประเทศลดลง ประการที่สอง ความเข้มแข็งของจีนและชาติพันธมิตร อาทิ รัสเซีย และประเทศในกลุ่มบริคส์ (BRICS) ที่ผนึกกำลังขึ้น เพื่อเป็นขั้วอำนาจที่ทวีบทบาทในเวทีโลกมากขึ้นทุกขณะ ประการที่สาม ความขัดแย้งในภูมิภาคทั้งหลายทั่วโลก ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ตะวันออกกลาง ยุโรป และเอเชียตะวันออกเฉียง ซึ่งล้วนแต่มีชาติมหาอำนาจทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนอยู่เบื้องหลังและให้การสนับสนุนแต่ละฝ่าย ประการที่สี่ ความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา การขาดความเชื่อมั่นในเงินดอลลาร์สหรัฐ และความพยายามของจีนและรัสเซียในการผลักดันเงินสกุลหยวนและรูเบิลให้เป็นเงินที่ใช้ในการค้าขายและเป็นสกุลเงินหลักของโลกมากขึ้น

ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 ตามแนวคิดของณัฐกร วิทิตานนท์ (สัมภาษณ์, วันที่ 6 มกราคม 2567) กล่าวว่า ประเทศไทยนับเป็นประเทศเดียวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ไม่เคยตกเป็นอาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตก ส่วนหนึ่งด้วยปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ที่อยู่บริเวณกึ่งกลาง ในยุคล่าอาณานิคมก็เป็นรัฐกันชนระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส ในยุคสงครามเย็นก็เป็นโดมิโนตัว

สุดท้ายที่สหรัฐอเมริกาปล่อยให้ล้มครืนไม่ได้ ด้วยสหรัฐอเมริกาห่วงกลัวมากกว่าประเทศอื่นในภูมิภาคนี้จะตกเป็นคอมมิวนิสต์ทั้งหมด หากประเทศไทยเกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้น ความมั่นคงจึงเป็นมิติด้านหลักที่ถุกเน้นย้ำอย่างมากในยุคสงครามเย็น ซึ่งสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนกองทัพไทยอย่างเต็มเปี่ยม ขณะที่จีนแอบช่วยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในการสู้รบกับรัฐบาล

นอกจากนี้ วัชรกร วิทิตานนท์ (สัมภาษณ์, วันที่ 6 มกราคม 2567) อธิบายเพิ่มเติมว่า ในอดีต จีนไม่ใช่คู่ค้าสำคัญของไทย แต่เมื่อบริบทพื้นที่เปลี่ยนแปลง กลุ่มประเทศอินโดจีนตัดสินใจดำเนิน นโยบายเปิดประเทศเกิดกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekhong Subregion : GMS) ขึ้น จากนั้นจีนก็ได้ทวีความสำคัญเพิ่มขึ้นตามลำดับต่อเศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจของประเทศอื่นในแถบนี้ ที่สำคัญ ลาวกับกัมพูชา การเลือกเข้ามาลงทุนในระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) ของกลุ่มทุนจีนเป็นตัวอย่งที่ดีจากกรณีของประเทศไทย ยุทธศาสตร์หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (One Belt One Road) คือรูปธรรมที่แสดงให้เห็นความพยายามของจีนที่จะมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจโลกผ่านการพัฒนาเส้นทางการค้าทั้งทางบกและทางเรือ

เช่นเดียวกับยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์ (สัมภาษณ์, วันที่ 27 มีนาคม 2567) ที่กล่าวว่า ความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 สามารถพิจารณาได้จากหลายมิติ ที่สำคัญ คือ บทบาททางยุทธศาสตร์ การทูต และเศรษฐกิจ ประเทศไทยตั้งอยู่ในตำแหน่งยุทธศาสตร์ที่สำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้มีบทบาทเป็นที่สนใจของทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนในการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ ช่วงสงครามเย็น ประเทศไทยคือเป็นพันธมิตรสำคัญของสหรัฐอเมริกาในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และยุคหลังเหตุการณ์ 9/11 ประเทศไทยยังเป็นหุ้นส่วนสำคัญสำหรับการต่อต้านการก่อการร้ายทำให้ประเทศไทยเป็นฐานทัพและศูนย์กลางการปฏิบัติการทางทหารสำคัญในภูมิภาคสำหรับสหรัฐอเมริกา ด้านการทูตและเศรษฐกิจ ประเทศไทยพยายามรักษาความสมดุลในความสัมพันธ์กับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน ความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับจีนโดยเฉพาะผ่านโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative) และการลงทุนของจีนในไทยเป็นหนึ่งในด้านที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว

สำหรับความสำคัญด้านภูมิศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 มีหลายมิติ ด้านทำเลยุทธศาสตร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยตั้งอยู่ใจกลางภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้มีบทบาทสำคัญในด้านการคมนาคมและการเชื่อมต่อทางทะเลและบกระหว่างประเทศในภูมิภาค การเป็นศูนย์กลางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ การเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาช่วงสงครามเย็น ประเทศไทยเป็นพันธมิตรที่สำคัญของสหรัฐอเมริกาเพื่อต่อต้านการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความร่วมมือทางทหารและการใช้ฐานทัพทางอากาศในไทยนับเป็นตัวอย่งของความสำคัญด้านภูมิศาสตร์ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนเพิ่มมากขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะ

ด้านการค้า การลงทุน และโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ตัวอย่างที่สำคัญ คือ โครงการรถไฟความเร็วสูงที่เชื่อมต่อนับกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านประเทศไทย

สำหรับความสำคัญด้านความมั่นคงของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 มีหลายมิติสะท้อนถึงบทบาทและความสำคัญของไทยในฐานะประเทศกลางที่มีอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่สำคัญ คือ ศูนย์กลางทางยุทธศาสตร์ ด้วยตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยที่ตั้งอยู่ในใจกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยจึงเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญสำหรับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนในการแสดงอิทธิพลในภูมิภาค ก่อให้เกิดความร่วมมือทางทหารกับสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยมีความร่วมมือทางทหารกับสหรัฐอเมริกามาอย่างยาวนาน การเป็นเจ้าภาพจัดการฝึกอบรมร่วมเห่าทองหรือเห่าทอง (Cobra Gold) ซึ่งเป็นการฝึกซ้อมทางทหารที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ส่วนความความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยเพิ่มความร่วมมือกับจีน ที่สำคัญ คือ ด้านการลงทุนและโครงสร้างพื้นฐาน การเติบโตของความสัมพันธ์นี้ส่งผลให้ประเทศไทยต้องคำนึงถึงอิทธิพลของจีนในการกำหนดนโยบายความมั่นคงของประเทศ ความตึงเครียดในภูมิภาค ความขัดแย้งและความตึงเครียดในภูมิภาค ที่สำคัญ คือ ในทะเลจีนใต้มีผลต่อความมั่นคงของไทยโดยตรงและทางอ้อม เนื่องจากไทยต้องรักษาความสมดุลในความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคและมหาอำนาจโลก ด้านการทหาร ประเทศไทยและจีนมีการจัดฝึกอบรมร่วมและซื้อขายอุปกรณ์ทางทหารกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความใกล้ชิดทางทหารระหว่างสองประเทศ การท่องเที่ยวระหว่างไทยกับจีนก็เติบโตอย่างรวดเร็ว โดยนักท่องเที่ยวชาวจีนคิดเป็นสัดส่วนที่สำคัญของนักท่องเที่ยวต่างชาติในไทย อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนยังคงถูกมองผ่านมุมมองเรื่องของความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน โดยที่ประเทศไทยพยายามหลีกเลี่ยงการเข้าข้างใดข้างหนึ่งในความขัดแย้งนี้เพื่อรักษาความสมดุลและผลประโยชน์ของตนเอง ความขัดแย้งระหว่างสองมหาอำนาจส่งผลให้ไทยต้องปรับนโยบายและแนวทางในการทำงานร่วมกับทั้งสองประเทศอย่างระมัดระวัง เพื่อให้สามารถรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนได้

ดังนั้น ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 แบ่งออกเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ด้านการเมือง ประกอบด้วย ภาวะผู้นำและบุคลิกภาพ ประสิทธิภาพของระบบราชการ รูปแบบของรัฐบาล ความมั่นคง และด้านภูมิรัฐศาสตร์ (ปรับปรุงส่วนหนึ่งจาก ธโสธร ตูทองคำ, 2567 : 1-3, 60-63)

ประการที่หนึ่ง **ภาวะผู้นำและบุคลิกภาพ** เป็นลักษณะ บุคลิกภาพ และคุณสมบัติ ของผู้นำ เป็นลักษณะของผู้นำ ประกอบด้วย ความเชื่อ ทศนะ ทศนคติ ค่านิยม อุดมการณ์ การรับรู้หรือการมองปัญหา การศึกษา บุคลิกภาพ หรืออื่นใดของผู้นำ ส่วนหนึ่งมาจากปัจจัยทางจิตวิทยาของผู้นำ สำหรับประเทศไทย ภาวะผู้นำและบุคลิกภาพ ที่สำคัญ มาจากการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นับตั้งแต่ช่วงภายหลังการรัฐประหารใน ค.ศ. 2014 ต่อเนื่องถึงภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปใน ค.ศ. 2019 จนถึง ค.ศ. 2023 ก่อให้เกิดการ

ตั้งคำถาม การตั้งข้อสังเกต การตั้งข้อสงสัย การวิพากษ์วิจารณ์ การแสดงความคิดเห็น อย่างกว้างขวางจากสาธารณชนและต่างประเทศ จนนำไปสู่การปฏิเสศ การไม่ยอมรับ การละเลย การเพิกเฉย การต่อต้าน การประท้วง อย่างต่อเนื่อง และด้วยบุคลิกภาพที่เป็นทหาร การสำเร็จการศึกษาในประเทศ การมีแนวคิดแบบอนุรักษ์นิยม ที่สำคัญ คือ การเป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร ทำให้นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศต่างมีข้อจำกัด ที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ด้านการต่างประเทศที่ไม่เป็นที่ยอมรับ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การเจรจาจัดตั้งเขตการค้าเสรีระดับทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับประเทศตะวันตก ทำให้การต่างประเทศไทยโน้มเอียงไปหาจีนมากกว่าประเทศตะวันตกที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำ การเปลี่ยนแปลงนายกรัฐมนตรีของไทยใน ค.ศ. 2023 เป็นนายเศรษฐา ทวีสิน นักธุรกิจด้านอสังหาริมทรัพย์ที่มาจากตระกูลชนชั้นนำด้านเศรษฐกิจ เป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่ และมีพื้นฐานที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทจากต่างประเทศ ทำให้ประเทศมีความเปลี่ยนแปลง จากนโยบายที่สำคัญหลายประการ ต่อเนื่องถึงนางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ที่เคยทำงานด้านยุทธศาสตร์ซอฟต์แวร์แห่งชาติ ย้อนนำมาสู่การเปลี่ยนผ่านประเทศที่สำคัญภายหลัง

ประการที่สอง **ประสิทธิภาพของระบบราชการ** ความมีประสิทธิภาพของระบบราชการ คือ การสนองตอบต่อความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมของประเทศ สะท้อนจากการทำงานของข้าราชการประจำ ระบบราชการของไทยมีความต่อเนื่องนับจากรัฐแบบจารีต (traditional state) สู่รัฐสมัยใหม่ (modern state) บนหมุดหมายสำคัญซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นนับตั้งแต่ ค.ศ. 1892 จนถึง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ค.ศ. 1932 ที่เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ มีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อสนองตอบต่อการพัฒนาจำนวนมากนับตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี การปฏิรูประบบราชการที่เกิดขึ้นหลายครั้ง และการขยายตัวของระบบราชการ ส่งผลให้ระบบราชการมีขนาดใหญ่เพิ่มมากขึ้น ที่สำคัญ คือ การปฏิรูประบบราชการใน ค.ศ. 2003 สมัยนายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี และการรัฐประหารใน ค.ศ. 2014 ภายหลังการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งทำให้หน่วยงานด้านความมั่นคงขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญ คือ กองอำนวยการความมั่นคงภายใน (กอ. รมน.) ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมถึงการจัดตั้งองค์การ งบประมาณ บุคลากร และเรื่องอื่น แต่ปัญหาการเล่นพรรคเล่นพวก การใช้ระบบอุปถัมภ์ ความรู้ความสามารถและคุณภาพของข้าราชการ การคอร์รัปชัน การขาดประสิทธิภาพ และการขาดประสิทธิผล นับเป็นปัญหาสำคัญต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ประการที่สาม **รูปแบบของรัฐบาล** รูปแบบของรัฐบาล เป็นการพิจารณารูปแบบของรัฐบาลถึงที่มาและความชอบธรรม ประเทศไทยมีรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งช่วงระหว่างภายหลังการรัฐประหารใน ค.ศ. 2014 จนถึง การเลือกตั้งทั่วไปใน ค.ศ. 2019 เป็นรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรี ที่ประกอบด้วย ทหารและข้าราชการพลเรือน ทั้งที่ยังรับราชการและที่เกษียณอายุราชการ และนักธุรกิจ ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปใน ค.ศ. 2019 จนถึง ค.ศ. 2023 เป็นรัฐบาลพลเรือน ที่ประกอบด้วย ทหารและข้าราชการพลเรือนที่เกษียณอายุราชการหรือพ้นจากราชการแล้ว นักการเมือง อดีตข้าราชการ และอดีตนักธุรกิจ ที่ทั้งหมดมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี จวบจนกระทั่งภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปใน ค.ศ. 2023 เป็นรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง แสดงถึงความ

เป็นประชาธิปไตยที่เพิ่มมากขึ้น คณะรัฐมนตรี ประกอบด้วย นักการเมือง และอดีตนักรูทกิจ มีนายเศรษฐา ทวีสิน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นับเป็นส่วนสำคัญต่อการผลักดันนโยบายสาธารณะที่แถลงต่อรัฐสภา ที่สำคัญ นโยบายที่เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ซึ่งแสดงถึงความสำคัญของไทยทางภูมิรัฐศาสตร์

ประการที่สี่ **ความมั่นคง** จากแนวคิดความมั่นคงแนวจารีต (Traditional Security) ที่เน้นการสะสมกำลังพล อาวุธยุทโธปกรณ์ และยุทธปัจจัย ความเข้มแข็งทางการทหารและการระดมพล (Military Strength and Mobility) ความสามารถทางการทหารเป็นส่วนสำคัญในการรักษาความอยู่รอดปลอดภัยแห่งชาติ เอกราชแห่งชาติ บูรณภาพแห่งดินแดน ความมั่นคงแห่งชาติ กองทัพจึงมีบทบาทสำคัญในการป้องกันประเทศ ความสำคัญกองทัพสัมพันธ์กับด้านปริมาณจากการมีจำนวนทหารที่เพียงพอในการป้องกันประเทศ และด้านคุณภาพจากการมีทหารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีความสามารถเคลื่อนย้ายอย่างรวดเร็ว การให้ความสำคัญกับอาวุธยุทโธปกรณ์ การงบประมาณ การข่าว การวิจัยและพัฒนาทางทหารนับเป็นองค์ประกอบและปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญเพื่อทำหน้าที่และมีบทบาทของทหารสำหรับการป้องกันประเทศ ตัวอย่างของประเทศที่มีกองทัพหรือทหารที่เข้มแข็ง ที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา จีน รัสเซีย เวียดนาม รวมถึงอิสราเอลซึ่งเป็นประเทศที่สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทางการทหารสูง ทำให้งบประมาณทางการทหารสูงมาก

สำหรับความเข้มแข็งและการระดมพลด้านการทหาร (military strength and mobility) ประเทศไทย นับเป็นประเทศที่มีความเข้มแข็งด้านการทหารอย่างต่อเนื่อง จากขนาดของกำลังทหารและการระดมพล การพัฒนาอาวุธยุทโธปกรณ์ ยุทธปัจจัย ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการรบ จากปัญหาภัยคุกคามด้านความมั่นคงตามชายแดนเพราะภูมิศาสตร์ของไทยมีพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวหลายแห่ง ทั้งการเป็นพรมแดนซึ่งเป็นที่ราบที่ต่อเนื่องกัน ภูเขาลำเนาไพร การเป็นป่ารอยต่อที่ต่อเนื่องกัน พื้นที่ที่ยังไม่มีการปักปันเขตแดน ก่อให้เกิดปัญหา ที่สำคัญ คือ การลักลอบนำแรงงานที่ผิดกฎหมายเข้าประเทศ การค้าของเถื่อนและสินค้าที่ผิดกฎหมาย การแพร่ระบาดของยาเสพติด และการรุกรานตามแนวชายแดน

ประการที่ห้า **ด้านภูมิรัฐศาสตร์** ประเทศไทยนับเป็นประเทศที่มีภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง จากการเป็นประเทศที่มีทำเลที่ตั้งในคาบสมุทรของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่เป็นด้านล่างสุดของยูเรเชีย (Eurasia) ที่เป็นซีกทวีปที่ผนวกกรรมกันระหว่างเอเชียกับยุโรป เป็นคาบสมุทรที่มีที่ตั้งระหว่างจีนด้านเหนือ กับเกาะสุมาตรา เกาะชวา เกาะบอร์เนียว และอ่าวไทยด้านใต้ และระหว่างอนุทวีปด้านตะวันตก เป็นที่ตั้งกลุ่มประเทศเอเชียใต้ในปัจจุบัน และทะเลจีนใต้ และมหาสมุทรแปซิฟิกด้านตะวันออก คาบสมุทรของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วย อนุภูมิภาคจำนวน 2 ส่วน คือ ภาคพื้นทวีปและภาคพื้นสมุทร ภาคพื้นทวีป ประกอบด้วย พื้นที่ของประเทศพม่า กลุ่มประเทศอินโดจีน ประกอบด้วย ลาว กัมพูชา และเวียดนาม และประเทศไทยในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคตะวันตกบางส่วน และภาคพื้นสมุทร ประกอบด้วย ภาคตะวันตกบางส่วน และภาคใต้ ทำเลที่ตั้งของประเทศไทยจึงนับเป็นพื้นที่ที่เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงท่ามกลางความผันแปรและแปรเปลี่ยนของกระแสโลกมานับตั้งแต่อดีต

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญช่วงยุคจารีตส่วนใหญ่เป็นความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จากการที่ประเทศไทยมีทำเลที่ตั้งที่ไม่ไกลจากจีนทำให้ประเทศไทยสมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ต่างยอมรับอำนาจของจีน ประเทศมหาอำนาจที่ใหญ่ที่สุดในโลกขณะนั้น ผ่านระบบบรรณาการหรือจิ้มก้อง เพราะความหวาดกลัวอำนาจของจีนที่แผ่ขยายมาสู่เอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันประเทศไทยสมัยอยุธยาเป็นต้นมาต่างสร้างความสัมพันธ์กับประเทศอื่นที่ทำการค้า จากประเทศในเอเชีย ที่สำคัญคือ ญี่ปุ่นด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ชาวตันใต้ อินเดียนและเปอร์เซียด้านตะวันตก และมหาอำนาจตะวันตกที่ทำการค้ากับประเทศไทยสมัยอยุธยา ที่สำคัญ คือ โปรตุเกส ฮอลันดา สเปน อังกฤษ และฝรั่งเศส จนทำให้อยุธยากลายเป็นเมืองที่ร่ำรวยและมั่งคั่งมากที่สุดเมืองหนึ่งในเอเชีย เทียบเคียงได้กับโตเกียวของญี่ปุ่น และปัตตาเวียที่ชวา ความเจริญรุ่งเรืองและมั่งคั่งถูกส่งต่อไปช่วงเปลี่ยนผ่านของธนบุรีสู่รัตนโกสินทร์นับตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ถึงพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 กระแสความเปลี่ยนแปลงของตะวันตกภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่แพร่ขยายทั่วยุโรปต่างมาถึงพร้อมกับลัทธิล่าอาณานิคม จากปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ประเทศไทยมีที่ตั้งอยู่ตรงกลางคาบสมุทรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงทราบถึงความเปลี่ยนแปลงที่ถือกำเนิดขึ้นนับเป็นช่วงเวลาที่มีการก่อตัวเป็นรัฐสมัยใหม่อย่างเด่นชัด

การก่อตัวของรัฐสมัยใหม่ของประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 นับเป็นช่วงเวลาที่ดีลัทธิล่าอาณานิคมแผ่ขยายไปทั่วโลกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียดินแดนเดิมระหว่างการปรับเปลี่ยนจากรัฐแบบจารีตสู่รัฐสมัยใหม่ที่เป็นรัฐชาติ และเผชิญหน้ากับมหาอำนาจตะวันตก จากการรุกรานทางทะเล ที่สำคัญ คือ วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ใน พ.ศ. 2436 ภายหลังการปฏิรูประบบราชการส่วนกลางใน พ.ศ. 2435 จากการที่เรือรบฝรั่งเศสปิดปากอ่าวไทยทำให้ประเทศไทยต้องยอมจำนนสละอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนหัวเมืองลาวหรือดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงที่เป็นพื้นที่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน ภัยคุกคามยังมีมาอย่างต่อเนื่องข้ามผ่านรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 จนเข้าสู่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 ที่ประเทศไทยเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ประเทศไทยเผชิญกับการยกพลขึ้นบกของทหารญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ภายหลังจากที่ญี่ปุ่นถล่มเพิร์ล ฮาร์เบอร์ ของสหรัฐอเมริกาในวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เพียง 1 วัน และทำให้ประเทศไทยกลายเป็นสมรภูมิที่สำคัญแห่งหนึ่งในสงครามโลกครั้งที่ 2 จากความปรารถนาของญี่ปุ่นที่สร้างทางรถไฟไปจากประเทศไทยเข้าสู่พม่า

การสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้โลกเข้าสู่ยุคสงครามเย็นนำไปสู่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศโลกเสรีที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำ กับประเทศคอมมิวนิสต์ที่มีสหภาพโซเวียตเป็นแกนนำ จากปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญจากการมีพรมแดนที่ติดต่อกับกลุ่มประเทศอินโดจีนหรือเป็นประเทศเพื่อนบ้านกับลาว กัมพูชา เวียดนาม ที่มีความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ทำให้รัฐบาลไทยซึ่ง

ขณะนั้นเป็นรัฐบาลทหารเป็นส่วนใหญ่ สนับสนุนการปฏิบัติการของสหรัฐอเมริกาที่กลายเป็นสงครามเวียดนามในเวลาต่อมา จากความหวาดกลัวจากการแพร่ขยายของคอมมิวนิสต์เพราะจากทำเลที่ตั้ง ที่สำคัญ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเสมือนเป็นคาบสมุทรยื่นเข้าไปในพื้นที่ที่เป็นคอมมิวนิสต์ ทั้งด้านเหนือและตะวันออกที่ติดลาวและด้านใต้ที่ติดกับกัมพูชา และปัญหาชนบทในประเทศไทยที่พื้นที่ส่วนใหญ่มีความยากจน ความขัดสน ความแห้งแล้ง การเกษตรกรรมไม่ให้ผลผลิตเต็มที่ นับเป็นพื้นที่ที่มีความล่อแหลมอย่างยิ่ง ปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์จึงส่งผลต่อปัญหาความมั่นคงของประเทศไทยอย่างมาก

ด้านเศรษฐกิจ จากการพัฒนาระหว่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การเงินระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศ และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ (ปรับปรุงส่วนใหญ่จาก ธโสธร ตูทองคำ, 2561 : 15-33 – 15- 42)

ด้านการพัฒนาระหว่างประเทศ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญจากการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องตามมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คือ การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา ที่สำคัญ คือ อุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าช่วงแรก และอุตสาหกรรมส่งเสริมการส่งออกภายหลัง การจัดตั้งหน่วยงานราชการเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเปิดกว้างทางเศรษฐกิจเพื่อรองรับการลงทุนนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง การเปิดกว้างทางการเงินจากการรับพันธะข้อ 8 ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศเมื่อประเทศไทยเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลเสียอย่างรุนแรงเพราะก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทย นับเป็นการสิ้นสุดบทบาททางการเมืองและเศรษฐกิจของกลุ่มทุนธนาคารที่มีอำนาจและอิทธิพลนับตั้งแต่ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จนถึงวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 ทำให้เกิดผลกระทบตามมาอย่างกว้างขวาง และเท่ากับเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มทุนอื่น ที่สำคัญ คือ กลุ่มทุนสื่อสาร และกลุ่มทุนสินค้าอุปโภคบริโภค มีบทบาททางการเมืองและเศรษฐกิจ

ความเปลี่ยนแปลงด้านการพัฒนาที่สำคัญที่เริ่มจากรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ยังมีความต่อเนื่องรัฐบาลภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ. 2557 ยังมีความต่อเนื่องจากนโยบายและเปลี่ยนแปลงชื่อเป็นประชารัฐ จนนำมาสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 แผนยุทธศาสตร์ประเทศ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) แสดงถึงความสำคัญของทิศทางและแนวโน้มนโยบายสาธารณะที่สอดคล้องกับข้อกำหนดของยุทธศาสตร์ผ่านกติกาหลักของประเทศ นับเป็นข้อจำกัดของพรรคการเมืองที่มีแนวโน้มจัดตั้งรัฐบาลภายหลังที่ไม่สามารถนำนโยบายของพรรคมาเป็นนโยบายของรัฐบาล

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญนำมาสู่การกำหนดทิศทางและแนวโน้มนโยบายสาธารณะในบริบทโลกที่มีต่อประเทศไทยด้านเศรษฐกิจ แบ่งเป็นด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ การค้า การเงิน การลงทุน และความช่วยเหลือ

ด้านการพัฒนา ความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์และความสำคัญของประเทศไทยในเวทีโลก ทำให้รัฐบาลภายหลังมีการวางแผนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจทั้งทางด้านการเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม และการพาณิชย์

รวม เพื่อให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากการเป็นประเทศกึ่งดัดกรายได้ปานกลางระยะสั้น และการกำหนดตำแหน่งของประเทศที่มีความสำคัญระยะยาวท่ามกลางการแข่งขันในเวทีระหว่างประเทศ หัวใจสำคัญของการพัฒนากำหนดที่การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม

ด้านเกษตรกรรม รัฐบาลภายหลังกำหนดให้ประเทศไทยมุ่งเน้นการเป็นเกษตรกรอัจฉริยะ (smart farmer) มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการผลิตสินค้าด้านเกษตร นับตั้งแต่การวางแผนการผลิต การเพาะปลูก การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยว และการค้าขายและส่งออก อาทิ การใช้มือถืออัจฉริยะ (smartphone) สำหรับการรู้ความเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าจากตลาดแต่ละวัน เพื่อให้เกษตรกรสามารถประมาณการการขายสินค้าการเกษตรที่ผลิต การใช้โดรนสำหรับการตรวจความเรียบร้อยของพื้นที่เพาะปลูก การโปรยยาฆ่าแมลง การหาข้อมูลเพื่อคำนวณดินและน้ำ การประมาณการพื้นที่การเก็บเกี่ยวและเวลาที่ใช้สำหรับการเก็บเกี่ยว เป็นต้น ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมียุทธศาสตร์ส่งเสริมและสนับสนุนความเปลี่ยนแปลงด้านการเกษตรในอนาคตท่ามกลางอายุเฉลี่ยของเกษตรกรที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น สัดส่วนของเกษตรกรที่ลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับภาคการผลิตอื่น และความเปลี่ยนแปลงในชนบท การเติบโตของเมือง และการคมนาคมที่ทันสมัย เชื่อมโยง ติดต่อกันหมด ก่อให้เกิดข้อจำกัดในการนิยามเกษตรกรรมเนื่องจากเกษตรกรจำนวนมากไม่ได้ประกอบอาชีพเดียว แต่สามารถประกอบอาชีพที่หลากหลายทั้งการเปิดร้านขายของ เช่น การขายของชำ การซ่อมมือถือ ภายในชุมชน การขับรถบริการ เช่น รถตู้หรือรถแท็กซี่ ในเมืองหรือระหว่างเมือง เป็นต้น

ด้านอุตสาหกรรม การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ที่มุ่งเน้นการใช้แรงงานเข้มข้น (Labor Intensive Industry) แต่ภายหลังกลายเป็นการใช้ทุนเข้มข้น (Capital Intensive Industry) แทน เท่ากับทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมล้มเหลวกับการดูดซับแรงงานจากภาคเกษตรกรรม จากยุทธศาสตร์ความเจริญเติบโตแบบไม่สมดุล (Unbalance Growth) ก่อให้เกิดผลกระทบตามมาอย่างกว้างขวางจากช่องว่างของรายได้ ทำให้การกระจายรายได้ล้มเหลวตามมาภายหลัง การกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทักษิณที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจจากภายนอก (Outward) ส่วนหนึ่ง ส่งผลให้เลือกการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สำคัญ ประกอบด้วย อาหาร ท่องเที่ยว คอมพิวเตอร์ แฟชั่น และยานยนต์ และมีความต่อเนื่องมาในรัฐบาลหลายชุด และส่งผลให้รัฐบาลภายหลังนับตั้งแต่ พ.ศ. 2559 เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหาร ยานยนต์ และปิโตรเคมี เพื่อขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจของประเทศไทย เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตที่สำคัญของโลกประเทศหนึ่ง ตามหลักการการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศ (International Division of Labor) และเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทานและสายพานการผลิตที่สำคัญของโลก

ด้านพาณิชยกรรมและการบริการ ประเทศไทยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่มุ่งเน้นอุตสาหกรรมบริการที่สำคัญ คือ การท่องเที่ยว และการแพทย์และการสาธารณสุข จนกลายเป็นศูนย์กลางที่สำคัญแห่งหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ในช่วงเวลาที่ประเทศประสบปัญหาและวิกฤตการณ์ทางการเมืองนับตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 2540 และ 2550 การท่องเที่ยวกลับมีบทบาทนำขับเคลื่อนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้มีนักท่องเที่ยว

เดินทางมาเยือนประเทศไทยในปัจจุบันมากกว่า 30 ล้านคนใน ค.ศ. 2017 ขณะเดียวกันชื่อเสียงของประเทศไทยด้านการแพทย์และการสาธารณสุขที่ดี มีคุณภาพ และราคาถูก นับเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญสำหรับความเจริญเติบโตอุตสาหกรรมบริการด้านนี้

ด้านการค้าระหว่างประเทศ ความเปลี่ยนแปลงด้านการค้าระหว่างประเทศทำให้ประเทศไทยต้องกำหนดยุทธศาสตร์การค้าระหว่างประเทศเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย การค้าตามแนวชายแดน นับเป็นการค้าที่เพิ่มความสำคัญตามลำดับ ที่สำคัญ คือ พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม หรือกลุ่มประเทศซีแอลเอ็มวี (CLMV) ส่วนหนึ่งเป็นการค้าที่ไม่เป็นทางการ (2) การค้าระหว่างประเทศระดับทวิภาคี เป็นการค้าที่เป็นทางการ เป็นการค้าระหว่างประเทศโดยทั่วไป ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศหลายประเทศทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องแสวงหาตลาดแห่งใหม่ ที่สำคัญ คือ กลุ่มประเทศที่เป็นตลาดเกิดใหม่ เป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่ มีกำลังซื้อ ที่สำคัญ คือ จีน ทำให้ประเทศไทยต้องทำนบตั้งแต่การทำความร่วมมือทั่วไปจนถึงการจัดตั้งเขตการค้าเสรีแบบทวิภาคี เพื่อกำแพงภาษี นับเป็นการอำนวยความสะดวกของการค้าระหว่างกัน (3) การค้าระหว่างประเทศระดับกลุ่มประเทศ เป็นการค้าระหว่างประเทศที่มุ่งเน้นการจัดตั้งกลุ่มความร่วมมือ ที่สำคัญ คือ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) อาเซียน+3 อาเซียน+6 เอเปก ขณะเดียวกันประเทศไทยต้องแสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับกลุ่มความร่วมมือเศรษฐกิจอื่น ที่สำคัญ คือ ข้อตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership : TPP) ที่มีความต่อเนื่องภายหลังการถอนตัวของสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มความร่วมมือที่สำคัญในภูมิภาค นอกจากนี้ประเทศไทยต้องแสวงหาความร่วมมือกับกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจนอกภูมิภาค (4) การค้าระหว่างประเทศระดับโลก ประเทศไทยที่เป็นสมาชิกต้องให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามเงื่อนไขและข้อตกลงขององค์การการค้าโลก

ด้านการเงินระหว่างประเทศวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ถือกำเนิดใน ค.ศ. 1997 ทำให้ประเทศไทยต้องรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ทำให้ภายหลังมีข้อเสนอของญี่ปุ่นเพื่อจัดตั้งกองทุนการเงินแห่งเอเชีย (Asian Monetary Fund) แต่ล้มเหลวเพราะไม่ได้รับการสนับสนุนจากประเทศตะวันตก แม้ก่อให้เกิดความเสียหายแต่กลับก่อให้เกิดผลดีเพราะส่งผลต่อการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจที่มีสถานะเงินตราสำรองที่มั่นคงของประเทศไทยที่มีอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและเสถียรภาพที่มั่นคงตามรายงานของนิตยสารนิคเคอิ เอเชีย รีวิว (Nikkei Asian Review) ใน ค.ศ. 2017 นับเป็นที่มาของการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ จนทำให้มีการคาดการณ์กันว่าจะมีเงินทุนไหลเข้าตลาดทุนและตลาดตราสารหนี้ (bond) เป็นจำนวนมากกว่า 45 พันล้านดอลลาร์สหรัฐใน ค.ศ. 2017 ตามรายงานของสำนักข่าวบลูมเบิร์ก (Bloomberg) (สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, 2560, : 2)

ความสำคัญของเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เพิ่มขึ้นทำให้จีนเสนอแนวคิดการจัดตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (Asia Infrastructure Investment Bank : AIIB) (Inclusive development international, 2017) ใน ค.ศ. 2013 แลงข่าวใน ค.ศ. 2014 และลงนามบทบัญญัติของความตกลง (Article of

Agreement) ใน ค.ศ. 2015 มีประเทศสมาชิกผู้ก่อตั้ง (founding member) จำนวน 17 ประเทศ จนมีสมาชิกกว่า 30 ประเทศใน ค.ศ. 2017 (ภานุพงษ์ เพชรบูรณ์, 2017) เพื่อเพิ่มขีดสมรรถนะทางการเงินและการลงทุนพื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้ถูกมองว่าเป็นสถาบันทางการเงินที่เสมือนเป็นคู่แข่งของธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ และธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย ทั้งที่มีกองทุนที่คิดเป็นเพียงหนึ่งในสามของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย หรือหนึ่งในสี่ของธนาคารโลก ที่สำคัญ มีขนาดเล็กกว่าธนาคารเอกชนของสหรัฐอเมริกาจำนวน 18 แห่ง (The Economist Explain, 2017)

การกำหนดระบบค่าเงินที่ลอยตัวและการใช้ระบบตะกร้าเงินของประเทศไทย ทำให้ระบบค่าเงินของประเทศไทยผูกติดกับความเปลี่ยนแปลงของโลก เพราะหากมีความผันผวนย่อมส่งผลต่อค่าเงินบาทของประเทศไทยโดยตรง จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องจัดการและแก้ปัญหาที่ตามมาจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพราะมีผลโดยตรงต่อการส่งออกและนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ และการลงทุนทั้งทางตรง (Foreign Direct Investment : FDI) และทางอ้อม ที่สำคัญ คือ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่มีการลงทุนอย่างกว้างขวาง ขณะเดียวกันความสำคัญของค่าเงินหยวนของจีนที่เพิ่มขึ้นส่งผลต่อการที่ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับเงินหยวนที่มีความหมายถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เพิ่มพูนขึ้นในอนาคต

ด้านการลงทุนระหว่างประเทศ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจโลกที่สัมพันธ์กับภูมิรัฐศาสตร์ ส่งผลให้ประเทศไทยกลายเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญ จนกลายเป็นศูนย์กลางการคมนาคมในภูมิภาค ที่สำคัญ คือ ทางบกและทางอากาศ แต่การขาดการพัฒนาและลงทุนโครงสร้างพื้นฐานขนานใหญ่อย่างต่อเนื่องและยาวนาน นับตั้งแต่สมัยรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่มีการลงทุนโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard) นับตั้งแต่ พ.ศ. 2528 ท่ามกลางเศรษฐกิจที่ตกต่ำของประเทศไทยและทั่วโลก นับเป็นการลงทุนการพัฒนาเศรษฐกิจที่คุ้มค่าที่ประเทศไทยได้รับผลประโยชน์ที่ต่อเนื่องมากกว่า 20 ปี ความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาและลงทุนโครงสร้างพื้นฐานนอกจากเพื่อขับเคลื่อนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยแล้ว ยังสัมพันธ์กับต่างประเทศจากการที่ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญจากโครงการพัฒนาเส้นทางสายไหมใหม่ของจีน (New Silk Road) หรือหนึ่งเส้นทางหนึ่งแถบ (Belt and Road Initiative) ตามการประกาศของประธานาธิบดีสีจิ้นผิงใน ค.ศ. 2017 ตามข้อริเริ่มเส้นทางสายไหมและเส้นทางสายไหมทางทะเลในคริสต์ศตวรรษที่ 21 (High-Level Dialogue Belt and Road forum for International Cooperation) ที่มีเงินลงทุนจำนวน 124,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (จิตติภัทร พูนขำ, 2017) ส่งผลให้ประเทศไทยต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่เพื่อรองรับกับความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่ตามมาภายหลัง

ด้านความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญระหว่างประเทศส่งผลให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ให้ความช่วยเหลือ ที่สำคัญ คือ ลาว กัมพูชา เวียดนาม ซึ่งประเทศไทยให้ความช่วยเหลือมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ พ.ศ. 2535 และมีความต่อเนื่องถึงปัจจุบัน นับเป็นการให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการ (Official Development Assistance : ODA) แบ่งเป็นเงินกู้เพื่อผ่อนปรน (Concession Loan) เงินช่วยเหลือ

แบบให้เปล่า (grant) ที่รวมถึงความช่วยเหลือทางวิชาการ (Technical Assistance) ภายหลังประเทศไทยให้ความช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาอื่น ผ่านความร่วมมือใต้-ใต้ (South-South Cooperation) และความร่วมมือเหนือ-ใต้ (North-South Cooperation) ตามแนวคิดสหประชาชาติตั้งแต่ พ.ศ. 2543 ต่อเนื่องมา (กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ, 2560) ขณะเดียวกันประเทศไทยยังรับความช่วยเหลือจากญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ประเทศตะวันตกอื่น และจีน ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การให้ความช่วยเหลือของออสเตรเลียผ่านโครงการความช่วยเหลือด้านสาธารณสุขที่ให้แก่ไทย (พิชญ์อาภา พิสุทธิ์เศรณี และโอม ฉัตรนนท์, 2560)

สิทธิพล เครือรัฐติกาล (สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2567) ให้มุมมองที่น่าสนใจว่า สหรัฐอเมริกาและจีนล้วนแต่เป็นประเทศติดอันดับหนึ่งในสามของการเป็นคู่ค้ารายใหญ่ของประเทศไทย และประเทศไทยมีความสำคัญด้านโลจิสติกส์ที่สำคัญสำหรับจีนที่ต้องการหาทางออกทะเลให้มณฑลยูนนาน ประเทศไทยไทยน่าจะเป็นประเทศที่ปรากฏให้เห็นอำนาจละมุน (soft power) ของสหรัฐอเมริกามากอันดับ 2 ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รองจากฟิลิปปินส์ เพราะทั้งประเทศไทยและฟิลิปปินส์ต่างเป็นประเทศที่เป็นพันธมิตรหลักของสหรัฐอเมริกาช่วงสงครามเย็น ขณะที่อำนาจละมุนของจีนที่เป็นสาธารณรัฐประชาชนจีนที่สถาปนานับตั้งแต่ ค.ศ. 1949 ยังไม่มากเท่า แม้จะมีคนซื้อสายจีนอยู่มากก็ตาม

ด้านสังคม จากความเปลี่ยนแปลงด้านสังคม มาจากการที่ประเทศไทยไม่เคยมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมขนานใหญ่ทำให้เป็นสังคมที่มีความต่อเนื่องนับจากอดีต เป็นสังคมแบบศักดินาจากอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์และฮินดูนับเป็นที่มาของระบบอุปถัมภ์ และวัฒนธรรมข้าวที่มาจากความอุดมสมบูรณ์ ผสมผสานเป็นลักษณะเฉพาะของสังคม ส่วนศาสนาพุทธมีอิทธิพลต่อสังคมทั่วไปทำให้มีประชากรนับถือมากกว่าร้อยละ 90 แต่เป็นพุทธแบบชาวบ้านมากกว่าพุทธแบบปรัชญา ความอุดมสมบูรณ์ทำให้ประเทศไทยมีประชากรจำนวนกว่า 70 ชาติพันธุ์ ทำให้มีวัฒนธรรมย่อยที่แตกต่างกัน มีประชากรจำนวนกว่า 66 ล้านคน ใน พ.ศ. 2560 นับเป็นประเทศขนาดกลางอยู่ในลำดับกว่ายี่สิบของประเทศที่มีประชากรมากเรียงตามลำดับ การวางแผนครอบครัวตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ประสบความสำเร็จภายหลังทำให้สัดส่วนของผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นทำให้ประเทศไทยกำลังก้าวสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุใน พ.ศ. 2563 การพัฒนาเศรษฐกิจที่เริ่มสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำให้เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมหรือบริการภายหลัง ทำให้สัดส่วนเกษตรกรเหลือประมาณร้อยละ 30 ด้านการศึกษา ประชากรคนไทยส่วนใหญ่มีการศึกษาที่สูงขึ้นทุกระดับอย่างมาก ที่สำคัญ คือ การประถมศึกษาที่มีผู้สำเร็จมากกว่าร้อยละ 90 ส่วนด้านการแพทย์และการสาธารณสุข จากนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าทำให้คนยากจนเข้าถึงบริการมากขึ้น ทำให้คนไทยมีปริมาณและคุณภาพที่ดีขึ้น (ธโรธร ตูทองคำ, 2556, : 81-82).

ด้านการศึกษา ความเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาของประเทศไทยที่เป็นทิศทางและแนวโน้มในอนาคต ที่สำคัญ มาจากความต้องการด้านปริมาณและคุณภาพทางการศึกษา เพราะแม้ประเทศไทยจะจัดสรรงบประมาณสูงมากเกือบร้อยละ 20 ของงบประมาณแผ่นดินนับตั้งแต่ ค.ศ. 2008 แต่กลับเผชิญกับปัญหาด้านปริมาณและ

คุณภาพทางการศึกษา ด้านปริมาณ นับตั้งแต่ระยะเวลาทางการศึกษาที่คนไทยมีค่าเฉลี่ยการศึกษาในโรงเรียนต่ำกว่าประเทศอื่นเป็นเวลา 2 ถึง 6 ปี และเมื่อการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น จำนวนหรือสัดส่วนคนไทยที่ศึกษาในระดับที่สูงขึ้นลดลงตามลำดับ เท่ากับว่าคนที่มีความรู้มากยังมีโอกาสศึกษาระดับที่สูงกว่าคนที่มีความรู้น้อย เป็นความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างเศรษฐกิจคือทุนกับการศึกษา ด้านคุณภาพ นักเรียนไทยจำนวนมากมีคะแนนการทดสอบตามโปรแกรมสำหรับการประเมินการศึกษาระหว่างประเทศ (Program for International Student Assessment : PISA) ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยและคะแนนมาตรฐาน ปัญหาเหล่านี้นำมาสู่คำถามถึงการจัดสรรงบประมาณจำนวนมากมาที่ด้านการศึกษาแต่กลับล้มเหลวทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ (นณริฏ พิศลยบุตร, 2558, : 257)

ด้านการท่องเที่ยว ประเทศไทยกลายเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ในช่วงเวลาที่ประเทศประสบปัญหาและวิกฤตการณ์ทางการเมืองนับตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 2540 และ 2550 การท่องเที่ยวกลับมีบทบาทนำขับเคลื่อนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนประเทศไทยในปัจจุบันมากกว่า 30 ล้านคนใน ค.ศ. 2017 ขณะเดียวกันชื่อเสียงของประเทศไทยด้านการแพทย์และการสาธารณสุขที่ดี มีคุณภาพ และราคาถูก นับเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญสำหรับความเจริญเติบโตอุตสาหกรรมบริการด้านนี้วิถีดิจิทัล นับเป็นส่วนสำคัญที่เปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางจาก จากทำงานที่บ้าน (Work From Home : WFH) สู่ทำงานที่ไหนก็ได้ (Work From Everywhere or Work From anywhere) และทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโต เศรษฐกิจแบบเกิก (Gig Economy) เป็นแนวโน้มการทำงานแบบใหม่ที่เน้นรูปแบบการทำงานแบบชั่วคราว สัญญาจ้าง ฟรีแลนซ์ เป็นคนที่ทำธุรกิจที่ไม่มีลูกน้อง มาจากคำว่าเกิกที่แปลว่าชั่วคราว (SME in Focus, 2021) นับเป็นเศรษฐกิจที่รับงานพิเศษหรือหารายได้พิเศษ เป็นการรับงานไปทำที่บ้าน ทำให้เพิ่มเศรษฐกิจแบบเกิกมากขึ้น และเศรษฐกิจแบ่งปัน (Sharing Economy) แกร็บ (Grab) และแอร์บีเอ็นบี (Airbnb) นับเป็นตัวอย่างที่สำคัญ ความเปลี่ยนแปลงของโควิด-19 นำไปสู่การเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบไร้สัมผัส (Touchless Economy) ระบบเศรษฐกิจแบบไร้เงินสด (Cashless Economy) และระบบเศรษฐกิจแบบเกียจคร้าน (Lazy Economy) นับเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากกับภาคการท่องเที่ยวของประเทศไทย จากความล้าหน้าอย่างมากของจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ แต่ประเทศไทยกลับล้าหลังด้านอื่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) แตกต่างจากประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือตะวันออกกลาง คูไบ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ นับเป็นตัวอย่างสำคัญจากการเป็นระบบเศรษฐกิจแบบไร้สัมผัส ประเทศไทยนำเสนอการท่องเที่ยวเหมือนประเทศกำลังพัฒนาอื่นทั้งที่ประเทศไทยมีการท่องเที่ยวที่ล้าหน้าและพัฒนามากกว่าประเทศอื่น ระบบเศรษฐกิจแบบไร้เงินสดมาจากการขับเคลื่อนของคนจีนที่มาท่องเที่ยวประเทศไทยเพราะระบบเศรษฐกิจของจีนแทบไม่มีการใช้เงินสดแล้ว ระบบเศรษฐกิจแบบเกียจคร้าน นับเป็นระบบเศรษฐกิจที่ทำให้ประชาชนอยู่สบายขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดี

ด้านการแพทย์และการสาธารณสุข ปัญหาด้านการแพทย์และการสาธารณสุขที่ต่อเนื่องนำไปสู่การกำหนดนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ที่โดดเด่นสมัยนายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี นับเป็นการปฏิรูป

ระบบสาธารณสุขครั้งยิ่งใหญ่และสำคัญของประเทศ ที่มีนัยของการปฏิรูปการเงินการคลังของกระทรวงสาธารณสุขครั้งสำคัญ จากองค์ความรู้ที่สั่งสมจากการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูประบบสาธารณสุขทั้งในประเทศและต่างประเทศนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2523 นำมาสู่แนวคิดของข้าราชการกระทรวงสาธารณสุข ที่สำคัญคือ นายแพทย์สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ และการผลักดันของฝ่ายการเมืองสมัย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ที่มีนายแพทย์สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี มีบทบาทสำคัญ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง นับเป็นการแก้ปัญหาความไม่เสมอภาคของประชาชนด้านการแพทย์และการสาธารณสุข (สุนทร ตันมันทอง, 2553) แม้ธนาคารโลกเคยให้การทักท้วงและความยั่งยืนทางการเงินและการคลังของประเทศเพราะพึ่งผ่านวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2543 แต่ผลประโยชน์สาธารณะที่เป็นไปอย่างกว้างขวาง นำไปสู่การกำหนดและการนํานโยบายไปปฏิบัติที่ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นต้นแบบของความสำเร็จทางการแพทย์และการสาธารณสุขจากนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าจนได้รับการยอมรับจากที่ประชุมสมัชชาแห่งสหประชาชาติครั้งที่ 70 ใน พ.ศ. 2558 (ASTVผู้จัดการออนไลน์, 2558)

ปัญหาที่สำคัญต่อเนื่องตามมาภายหลังในปัจจุบันจากนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า คือ การเป็นปัญหาด้านงบประมาณรายจ่ายที่รัฐบาลแบกรับภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นทุกปี ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี 2559 จำนวน 2.72 ล้านล้านบาท ภาครัฐต้องกันงบประมาณเพื่อค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพเป็นจำนวนมากถึง 4 แสนล้านบาท หรือร้อยละ 17 ของงบประมาณทั้งหมด แม้มีจำนวนไม่มาก แต่หากลงรายละเอียดจะพบว่าเป็นตัวเลขที่รัฐอุดหนุนรายหัวเป็นจำนวนร้อยละ 80 ประชาชนจ่ายเพียงร้อยละ 10 และระบบประกันของบริษัทเอกชนร้อยละ 10 และข้อมูลจากธนาคารโลกชี้ให้เห็นว่า ร้อยละ 80 ของค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพที่รัฐบาลไทยใช้งบประมาณอุดหนุน มากกว่าการอุดหนุนของรัฐบาลในประเทศในประเทศที่มีรายได้สูงและรายได้ปานกลางขึ้นไป แสดงถึง ประเทศไทยเป็นรัฐสวัสดิการลำดับต้นของโลก (ข่าวไทยพีบีเอส, 2017) ทำให้การแพทย์และการสาธารณสุขจากนโยบายหลักประกันถ้วนหน้าของประเทศไทยต้องมีความเปลี่ยนแปลงในอนาคต ขณะที่การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาเท่ากับเพิ่มบทบาทของเงินด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจากการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง

ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 ตามแนวคิดของโชติสา ขาวสนิท (สัมภาษณ์, วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2567) เสนอมุมมองที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งที่ว่า ในส่วนของวิกฤติทะเลจีนใต้นั้น ประเทศไทยไม่ควรเลือกข้างฝ่ายสหรัฐอเมริกาหรือจีนหรือประเทศใดในกรณีพิพาทดังกล่าวนี้ ดังนั้น ความขัดแย้งในทะเลจีนใต้อาจเป็นโอกาสของประเทศไทยที่จะเป็นผู้นำในการเปิดเวทีให้แต่ละฝ่ายมาประชุมหารือกันในวิกฤติและปัญหาความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ เนื่องจากเป็นดินแดนที่ไม่เกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้งโดยตรง ประเทศคู่ขัดแย้งและประเทศที่เกี่ยวข้องย่อมสะดวกใจที่จะมาประชุม หารือ หรือพูดคุยในประเด็นความขัดแย้งทะเลจีนใต้มากกว่าประชุมที่ประเทศที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการเมืองไทย โชติสา ขาวสนิท (สัมภาษณ์, วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2567) เสนอแนวคิดว่าการเมืองของประเทศไทยขึ้นอยู่กับผู้นำในแต่ละช่วงแต่ละสมัยกับสถานการณ์บ้านเมืองทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ หากกล่าวเป็นภาพรวม ในระดับทางการเมือง ประเทศไทยไม่สร้างความขัดแย้งกับประเทศไทยและจีนด้วยวิธีการไม่ก้าวก่าย ไม่วิพากษ์วิจารณ์กิจการภายใน ส่วนความเคลื่อนไหวทั้งหลายในภาคประชาสังคมหรือเอกชน ในรูปแบบของการแสดงทัศนะเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับนโยบายแต่ละด้านของจีน หรือวิพากษ์วิจารณ์จีนหรือสหรัฐอเมริกา หรือในมิติความขัดแย้งระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา อาจเป็นส่วนหนึ่งในกระแสของโลก ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งแม้จะไม่กระทบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาหรือจีนมากนัก แต่แสดงถึงกระแสค่านิยมโลกที่มีผลต่อการที่จีนหรือสหรัฐอเมริกาคือจะเป็นที่ยอมรับในเวทีโลกได้แค่ไหน อย่างไร เป็นเรื่องความชอบธรรมในสายตาประชาคมโลก แต่จีนมุ่งสร้างความร่วมมือแบบหลายฝ่ายมากยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาปัญหาจีนเทา ซึ่งกระทบต่อความมั่นคง และปัญหาเศรษฐกิจของประเทศด้วย ประเทศจีนและไทยเห็นตรงกันว่าเรื่องนี้ เป็นปัญหาที่ต้องแก้ไข จีนถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักจากสหรัฐอเมริกาในเรื่องการละเมิดสิทธิทางปัญญา การละเมิดสิทธิมนุษยชนในการใช้แรงงาน และคุณภาพของสินค้าของจีน ขณะเดียวกัน สินค้าจีนราคาถูกก็เข้ามาตีตลาดประเทศไทยมากขึ้น ส่งผลให้ผู้ผลิตและผู้ประกอบการและนักธุรกิจไทยเสียเปรียบ

ดังนั้น ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 ยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์ (สัมภาษณ์, วันที่ 27 มีนาคม 2567) สรุปความสำคัญด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 เริ่มจากความสำคัญด้านการเมืองของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ตำแหน่งกลางในภูมิภาค ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้เป็นประเทศสำคัญในการสร้างความสมดุลทางการเมืองและยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน

ประการที่สอง การเป็นสมาชิกของอาเซียน ประเทศไทยเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งอาเซียน และมีบทบาทสำคัญในการประสานงานและส่งเสริมความร่วมมือในภูมิภาค เพื่อสร้างเสถียรภาพทางการเมืองและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประการที่สาม ความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน ประเทศไทยมีความสัมพันธ์ทวิภาคีที่แข็งแกร่งทั้งกับสหรัฐอเมริกาและจีน ความสัมพันธ์หลากหลายมิติ มีทั้งด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และการศึกษา ทำให้ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการเป็นข้อต่อเชื่อมระหว่างมหาอำนาจทั้งสองประเทศ

ประการที่สี่ ความสามารถในการปรับตัวทางการเมือง ประเทศไทยแสดงความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์การเมืองและยุทธศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไป จากความพยายามรักษาความสมดุลและผลประโยชน์ของประเทศในการตอบสนองต่อความขัดแย้งและการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน

ประการที่ห้า ผลกระทบต่อนโยบายต่างประเทศ ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนมีผลกระทบต่อ นโยบายต่างประเทศของไทย โดยประเทศไทยต้องพิจารณาอย่างรอบคอบในการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งสอง มหาอำนาจ พร้อมทั้งรักษาอิสระและอธิปไตยของตน

ประการที่หก ความเสี่ยงและโอกาสทางการเมือง ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนนำมาซึ่งทั้ง ความเสี่ยงและโอกาสทางการเมืองสำหรับไทย ไทยต้องนำมาใช้ในการส่งเสริมผลประโยชน์ของตนในเวทีระหว่าง ประเทศ โดยไม่ทำให้ตัวเองตกเป็นประเด็นของความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจ

ดังนั้น ความสำคัญด้านการเมืองของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนไม่เพียงแต่ แสดงถึงบทบาทในการเป็นพันธมิตรและผู้เล่นที่สำคัญในภูมิภาค แต่ยังรวมถึงการประสานงานและความร่วมมือ

สำหรับความสำคัญด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อน ทศวรรษที่ 2020 สามารถพิจารณาได้จากหลายด้าน ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ฐานการผลิตและการส่งออก ประเทศไทยเป็นฐานการผลิตและการส่งออกสำคัญสำหรับ หลายอุตสาหกรรม ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ และสินค้าการเกษตร ซึ่งมีตลาดสำคัญทั้งใน สหรัฐอเมริกาและจีน การแข่งขันทางการค้าระหว่างสองมหาอำนาจนี้ส่งผลกระทบต่อความต้องการสินค้าไทยและ โอกาสทางการตลาด

ประการที่สอง การลงทุนต่างชาติ ประเทศไทยเป็นปลายทางของการลงทุนต่างชาติจากทั้งสหรัฐอเมริกา และจีน ความขัดแย้งระหว่างสองประเทศอาจทำให้ไทยต้องปรับนโยบายและกลยุทธ์เพื่อดึงดูดและรักษาการลงทุน เหล่านี้

ประการที่สาม โครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative : BRI) ของจีน ประเทศไทยเป็น หนึ่งในประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากโครงการของจีน โดยโครงการดังกล่าวนำมาซึ่งโอกาสในการพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานและเชื่อมต่อทางเศรษฐกิจกับประเทศในภูมิภาค แต่ก็อาจนำมาซึ่งความท้าทายทางเศรษฐกิจและการเมือง เนื่องจากความขัดแย้งกับสหรัฐอเมริกา

ประการที่สี่ การค้าต่างประเทศและภาวะความไม่แน่นอน ความขัดแย้งทางการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับ จีนส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในตลาดโลก ส่งผลกระทบต่อความต้องการสินค้าไทยและการส่งออก

ประการที่ห้า ความต้องการท่องเที่ยว ทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนเป็นตลาดท่องเที่ยวสำคัญสำหรับไทย ความ ขัดแย้งระหว่างสองประเทศอาจมีผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวจากทั้งสองประเทศ

ประการที่หก ระบบการเงินและการลงทุนระหว่างประเทศ ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนมีผลต่อ ความเสี่ยงทางการเงินและความผันผวนของเงินทุนในตลาดโลก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการลงทุนและเศรษฐกิจ ของไทย

ด้วยเหตุนี้ ความสำคัญด้านเศรษฐกิจของไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนก่อนทศวรรษที่ 2020 นั้นมีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายมิติ ไทยจึงต้องนำมาพิจารณาในการวางแผนและดำเนินนโยบาย เศรษฐกิจให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

ความสำคัญด้านสังคมของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 สามารถพิจารณาได้จากหลายมิติ ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการศึกษา ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนทาง วัฒนธรรมและการศึกษาระหว่างตะวันออกกับตะวันตก มีนักศึกษาและผู้คนจากทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนเข้ามาใน ไทย ส่งผลต่อการเรียนรู้และการเข้าใจข้ามวัฒนธรรม

ประการที่สอง ชุมชนชาวต่างชาติในไทย ไทยมีชุมชนชาวต่างชาติจากทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนอาศัยอยู่ จำนวนมาก ซึ่งสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่หลากหลายและเป็นมิตรกับชาวต่างชาติ

ประการที่สาม การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจ นักท่องเที่ยวจากสหรัฐอเมริกาและจีนมีส่วนสำคัญต่อเศรษฐกิจ ไทย ส่งผลต่อสังคมไทยจากการจ้างงาน การบริการ และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม

ประการที่สี่ ผลกระทบจากนโยบายต่างชาติต่อสังคมไทย นโยบายต่างชาติของไทยที่เกี่ยวข้องกับ สหรัฐอเมริกาและจีนอาจมีผลต่อสังคมไทย โดยเฉพาะในเรื่องของการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของประชาชนใน การตัดสินใจทางการเมืองและนโยบายต่างประเทศ

ประการที่ห้า ความรู้สึกและทัศนคติของประชาชน ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนอาจส่งผลต่อ ความรู้สึกและทัศนคติของประชาชนไทยต่อทั้งสองประเทศ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นในสื่อมวลชน การสนทนาใน ชีวิตประจำวัน และโซเชียลมีเดีย

ประการที่หก ความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับสหรัฐอเมริกาและจีนมีผล ต่อความมั่นคงทางอาหารและพลังงานในไทย การนำเข้าและส่งออกสินค้าเกษตรและพลังงานสามารถได้รับ ผลกระทบจากความขัดแย้งทางการค้า

ดังนั้น ความสำคัญด้านสังคมของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนไม่เพียงแต่ส่งผลต่อการ แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการศึกษาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจและการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการกำหนดนโยบายต่างชาติด้วย

ธีระ นุชเปี่ยม (สัมภาษณ์, วันที่ 3 พฤษภาคม 2567) ให้มุมมองที่น่าสนใจว่า ความสำคัญของประเทศไทย นั้นไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกากับจีนนั้น ไม่ได้มองประเทศไทยเป็นการเฉพาะ แต่เป็นการมองทั้งภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้มากกว่า เป็นการมองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวม ทั้งในทางประวัติศาสตร์ หรือในทาง ภูมิศาสตร์ที่ควรวางตัวเป็นกลาง เพราะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียนนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นจุด เชื่อมต่อระหว่างเอเชียกับยุโรปหรือแอฟริกากับอินเดีย ทำให้ประเทศมหาอำนาจไม่อาจละเลยความสัมพันธ์กับ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ แล้วประเทศไทยต้องมองในแง่หนึ่ง หากมองแบบเข้าข้างตัวเอง ประเทศไทย

ต้องวางตัวเป็นกลางเพราะเป็นประเทศที่มีขนาดใหญ่ในภาคพื้นทวีป (mainland) ดังนั้น หากมีปัญหาเช่นในพม่า ประเทศไทยก็จะวางตัวเป็นกลางเพื่อแก้ปัญหาในพม่า เกี่ยวกับการเมือง ความมั่นคง และเศรษฐกิจ ในแง่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียนโดยรวม เพราะว่าประเทศไทยผ่านเหตุการณ์และความเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางนับตั้งแต่สงครามเวียดนามที่ยืดลง ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของอาเซียน เป็นอันดับ 2 ต่อจากอินโดนีเซีย และเวียดนามก็กำลังไล่หลังประเทศไทย ดังนั้น สถานะของประเทศไทยในอาเซียนจึงมีความสำคัญในการทำให้อาเซียนจากการเป็นจุดเชื่อมต่อที่สำคัญ

4.1.3 สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 (ปรับปรุงส่วนที่เป็นเนื้อหาจากเอกสาร จาก ธิสรธ ตูทองคำ, 2567 : 88-92) มาจากความเปลี่ยนแปลงของการต่างประเทศของประเทศไทย การต่างประเทศไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมาจากแนวคิดสนลู่ลมหรือไผ่ลู่ลม (Bending with the wind) หรือไผ่ลู่ลม (Bamboo Diplomacy) ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงจากยุคโบราณกับยุคสมัยใหม่ ช่วงลัทธิล่าอาณานิคม ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงสงครามเย็น และช่วงหลังสงครามเย็น แสดงถึง การปรับเปลี่ยนตามเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ ปรากฏการณ์ ที่เปลี่ยนแปลง บนพื้นฐานที่ประเทศไทยมีขนาดเล็กหากเปรียบเทียบกับมหาอำนาจระดับโลก และมีขนาดใหญ่หากเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีสภาพทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ไม่ติดต่อกับประเทศที่มีขนาดใหญ่และติดต่อกับประเทศที่มีความใกล้เคียงหรือมีขนาดเล็กกว่าทั้งหมด การกำหนดนโยบายต่างประเทศและการต่างประเทศของไทยส่วนหนึ่งมาจากปัจจัยด้านอาณาเขตของประเทศที่มีการกำหนดเป็นรูปเป็นร่างในปัจจุบันถือกำเนิดช่วงการล่าอาณานิคม การสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง เข้าสู่ช่วงสงครามเย็นที่ไทยมีปัญหากระทบกระทั่งกับประเทศเพื่อนบ้าน สาเหตุที่สำคัญส่วนหนึ่งมาจากการปักปันเขตแดนที่ไม่ชัดเจน และความเสียเปรียบด้านเขตแดนซึ่งเป็นมรดกตกทอดจากยุคอาณานิคม และช่วงหลังสงครามเย็นที่ไทยมีปัญหาการกระทบกระทั่งกับเพื่อนบ้านเป็นระยะ แม้ว่าส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันก็ตาม ความสำคัญทางเศรษฐกิจที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลต่อความสัมพันธ์ด้านการค้าและการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้านที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อการพัฒนาพื้นที่ภูมิภาคหรือชายขอบตามชายแดนหลากหลายมิติ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม อย่างต่อเนื่อง

เป้าหมายที่สำคัญของการต่างประเทศของประเทศไทย คือ การรักษาเกียรติยศชื่อเสียงของประเทศ ตลอดจนความไว้วางใจ นับตั้งแต่อดีต ประเทศไทยเคยสูญเสียชื่อเสียงและเกียรติภูมิหรือนำเชื่อถือระหว่างและภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงสามปีแรก เพราะรัฐบาลไทยเข้าข้างฝ่ายญี่ปุ่นช่วงแรกของสงครามเมื่อญี่ปุ่นรุกรานในประเทศไทย จนมีการประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส หรือฝ่ายสัมพันธมิตรทั้งที่ญี่ปุ่นมิได้บังคับ ต่อมาประเทศไทยมีการประกาศผู้ที่พ่ายแพ้สงครามคือศัตรูของเราเมื่อไม่มีฝ่ายใดได้เปรียบ

เสียเปรียบ จนเมื่อญี่ปุ่นเฟื่องฟูและฝ่ายสัมพันธมิตรมีความได้เปรียบ ประเทศไทยได้ประกาศผู้ที่พ่ายแพ้สงครามคือศัตรูของเรา และอ้างอิงจากเสรีไทยที่เข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตรให้มีความโดดเด่น นับเป็นที่มาของการที่ประเทศไทยมีสถานะที่คลุมเครือทั้งจากการเป็นทั้งประเทศที่แพ้สงครามในมุมมองของอังกฤษและฝรั่งเศส และประเทศที่ได้รับการปลดปล่อยในมุมมองของสหรัฐอเมริกาเพราะไม่มีการประกาศสงครามกับประเทศไทย และการประกาศสงครามของประเทศไทยขัดต่อความต้องการของประชาชน อีกทั้งยังไม่ผ่านการลงนามของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ครบทุกคน ทำให้กฎหมายการประกาศสงครามเป็นโมฆะตั้งแต่ต้น ทำให้ประเทศไทยสูญเสียชื่อเสียงและเกียรติภูมิของประเทศอย่างมาก นับเป็นที่มาของคำว่ากาพูดแบบคนสยาม (Siamese Talk) เช่นเดียวกันกับชื่อเสียงและความไว้วางใจ (Reputation credibility) จากการที่ประเทศไทยเผชิญปัญหาจากการรัฐประหารใน ค.ศ. 2006 และ ค.ศ. 2014 ส่งผลให้ดัชนีชี้วัดความเป็นประชาธิปไตยถดถอย ความเป็นประชาธิปไตยบกพร่อง การคอร์รัปชันที่เพิ่มมากขึ้น การติดกับกับดักรายได้ปานกลาง การให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาไม่มากเท่าที่ควร ความแตกแยกทางสังคมอย่างรุนแรง และการก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ นับเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยเผชิญปัญหาอย่างต่อเนื่อง ทำให้รัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน พยายามฟื้นฟูชื่อเสียงและความไว้วางใจของไทยภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปใน ค.ศ. 2023

ดังนั้น ประเทศไทยต้องใช้ประโยชน์จากจุดแข็งด้านการต่างประเทศของไทยผนวกรวมเข้ากับความโดดเด่นทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ ที่สำคัญ มาจากจุดเด่นของการต่างประเทศไทยที่มีประเทศพันธมิตรเป็นจำนวนมาก แต่จุดอ่อนสำคัญของการต่างประเทศไทย คือ การขาดขีดความสามารถกำหนดการต่างประเทศระยะยาว จากการขาดกลุ่ม หน่วยงาน องค์การ หรือสถาบันคลังสมอง (Think Tank) จากความเปลี่ยนแปลงของโลกที่นำไปสู่ความสับสนยุ่งยากแตกหักกระจายหรือเสียระบบ (disruption) ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ภูมิรัฐศาสตร์ เวทีพหุภาคี และเทคโนโลยี นับเป็นตัวอย่างที่สำคัญ และความอ่อนแอและขาดเสถียรภาพจากปัจจัยภายใน ทำให้การต่างประเทศไทยขาดความเข้มแข็ง ทำให้ลดบทบาทลงอย่างต่อเนื่อง แตกต่างจากประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น อินโดนีเซียที่เป็นประเทศขนาดใหญ่และมีนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระ สิงคโปร์ที่เป็นประเทศที่มีบทบาทระดับภูมิภาคอย่างมีนัยสำคัญ มาเลเซียที่มีพันธมิตรเป็นกลุ่มประเทศมุสลิมของโลกอิสลาม

ความสำคัญของประเทศไทยช่วงทศวรรษที่ 2020 เริ่มต้นจากการวางตำแหน่งของประเทศไทย ดังอย่างที่สำคัญ คือ การเป็นประธานที่ประชุมความริเริ่มที่อ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจทางวิชาการและเศรษฐกิจ หรือบิมสเทค (The Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation : BIMSTEC) ระหว่าง ค.ศ. 2021 ถึง 2022 การเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก หรือเอเปค (Asia Pacific Economic Cooperation : APEC) ใน ค.ศ. 2022 การเป็นเจ้าภาพการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนใน ค.ศ. 2029 ที่สำคัญ การที่กระทรวงการต่างประเทศของประเทศไทยมีอายุครบรอบ 150 ปี (โลกเปลี่ยน-ไทยเปลี่ยน ทิศทางการต่างประเทศไทยในทศวรรษ 2020, 2564, : 8)

การกำหนดการต่างประเทศขับเคลื่อนจากระบบราชการที่เป็นกลไกฟันเฟืองสำคัญ จากลักษณะสำคัญของระบบราชการของประเทศไทยตามแนวคิดของเกซีเยร์ เตชะพีระ ทำให้องค์การ หน่วยงาน สถาบัน ของระบบราชการแต่ละแห่งมีอำนาจกำหนดนโยบายสาธารณะและดำเนินนโยบายสาธารณะเฉพาะตัว แต่ไม่มีการรวมศูนย์ที่เป็นจุดร่วม ส่งผลต่อนโยบายสาธารณะที่ไม่เป็นเอกภาพ แต่เสมือนเป็นการกำหนดนโยบายต่างประเทศที่เป็นระเบียบวาระ (agenda) ตามความสำคัญของเรื่องและแนวโน้มขณะนั้นมากกว่าการกำหนดยุทธศาสตร์ที่สำคัญและจำเป็นระยะยาวที่มีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนตามเหตุการณ์ สภาพการณ์ สถานการณ์ และปรากฏการณ์ ที่เป็นคุณลักษณะพิเศษที่สำคัญ การขาดการมองหรือให้ความสำคัญกับภาพรวมระดับมหภาคทำให้การต่างประเทศของไทยพรั่มวจากภาพที่ขาดความชัดเจนจากสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกประเทศและภายในประเทศสู่การขับเคลื่อนองคายพพเพื่อกำหนดนโยบายต่างประเทศและการนำนโยบายต่างประเทศจากภายใน นับเป็นรูปแบบมองจากภายนอกสู่ภายใน (outsight-in)

การขาดการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน นำไปสู่การเผชิญปัญหาการขาดวางยุทธศาสตร์เพื่อนำไปสู่เป้าหมายเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด และแสดงถึงปัญหาการต่างประเทศของประเทศไทยตามแนวคิดสนลู่ลม (Blending with the wind) ที่เป็นไปตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของตัวแสดงที่มีความโดดเด่นจากการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศตามกระแสของโลกที่ควรจะเป็นมีบทบาทอย่างมีนัยสำคัญต่อทิศทางการต่างประเทศของประเทศไทย มากกว่าตัวแสดงอื่นที่กำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นกระแสรอง ไม่เป็นไปตามกระแสโลก ตรงกันข้ามกับกระแสโลกขณะนั้น บทบาทของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และขบวนการเสรีไทย ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นับเป็นตัวอย่างสำคัญของการต่างประเทศไทยช่วงความเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ

การแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนนับเป็นกระแสโลกที่แสดงถึงความเปลี่ยนแปลงที่ก่อตัว ต่อเนื่อง และแตกต่างจากอดีต เป็นโลกที่หลากหลาย (Multiplex world) จากปัญหาที่เผชิญจากรากฐานทางความคิดด้านการเมือง จากคุณค่าของสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมทางการเมืองนำไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยของตะวันตกที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำ กับคุณค่าของความมั่นคงของรัฐและผู้ปกครองที่รวมศูนย์อำนาจนำไปสู่การปกครองระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จนิยมที่มีจีนเป็นแกนนำ ด้านเศรษฐกิจ จากคุณค่าลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจที่เน้นกลไกตลาดนำไปสู่การค้าเสรีที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำ กับคุณค่าที่เน้นสังคมนิยมแบบตลาด (Market Socialism) ที่รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่มีจีนเป็นแกนนำ และด้านสังคม ที่เน้นความสำคัญของปัจเจกบุคคลที่สัมพันธ์กับเรื่อง ประเด็น มิติ ขอบเขต ที่หลากหลาย สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม นับเป็นตัวอย่างที่สำคัญ มีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำ กับการเน้นความสำคัญของรัฐ นำไปสู่การละเลย เพิกเฉย ปฏิเสธ วิพากษ์วิจารณ์ ไม่ยอมรับต่อต้าน หรืออื่นใด กับการเน้นคุณค่าปัจเจกบุคคล ที่มีจีนเป็นแกนนำ

การเผชิญหน้าระหว่างอุดมการณ์และคุณค่าแบบตะวันตกเป็นแกนกลาง กับแบบที่ไม่ใช่ตะวันตกที่มีคุณค่าแบบเอเชียเป็นแกนกลาง หรือการพรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์แบบกว้าง เป็นการเผชิญหน้า

ระหว่างเสรีนิยม กับที่ไม่ใช่หรือไม่เป็นเสรีนิยม ที่สำคัญ คือ อนาธิปไตย อนุรักษนิยม อำนาจนิยม และสังคมนิยม ก่อให้เกิดคำถามจากการมีบทบาทนำ (hegemony) จากอำนาจและอิทธิพลที่มีต่อโลก นำมาสู่การจัดการสินค้าสาธารณะระดับโลก (Global Public Goods) หรือสินค้าสาธารณะระหว่างประเทศ (International Public Goods) นับเป็นสินค้าที่ไม่สามารถใช้กลไกตลาดจัดสรรทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดสนองต่อความต้องการที่ไม่จำกัด หรือการผลิต การบริโภค และการกระจายสินค้าและบริการได้ มีลักษณะสำคัญสองประการ คือ การไม่สามารถกีดกันบุคคลอื่นให้บริโภคหรือใช้ประโยชน์ได้ (non-exclusion) ไม่สามารถแบ่งแยกสินค้านั้นออกมา และการไม่แข่งขัน การไม่เป็นปรปักษ์ (non-rival) สำหรับการบริโภค จากการที่ผู้บริโภคคนแรกไม่ทำให้ผู้บริโภคคนหลังลดสินค้าและบริการน้อยลง นำไปสู่การกำหนดนโยบายสาธารณะและการปฏิบัติตามนโยบายสาธารณะที่หลากหลายและท้าทายระหว่างกัน จากการที่ประเทศที่มีบทบาทนำของโลกต้องมีบทบาทจากความรับผิดชอบต่อสังคม นับเป็นความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Public Responsibility) ที่สำคัญ จากปัญหาที่หลากหลาย

ประเทศไทยขาดยุทธศาสตร์หลักหรือมหายุทธศาสตร์ (grand strategy) ภายหลังการรัฐประหารใน ค.ศ. 2014 ก่อให้เกิดการสูญเสียโอกาสทุกด้าน จากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและการนำนโยบายต่างประเทศไปปฏิบัติจากการชี้แจงทางการทูตจากเหตุผลและความจำเป็นที่นำไปสู่การรัฐประหาร ที่สำคัญ การต่างประเทศของไทยโน้มเอียงไปกับประเทศที่มีการปกครองแบบอำนาจนิยม ก่อให้เกิดการสูญเสียดุลแห่งอำนาจของการต่างประเทศของไทย สอดคล้องกับการแพร่ขยายของโลกาภิวัตน์แบบย้อนกลับ (reverse globalization) ด้านเศรษฐกิจ จากการเจรจาที่สำคัญกับสหภาพยุโรปภายหลังการรัฐประหารที่ไม่มีการเลือกตั้งเป็นเวลาหลายปี ทำให้การพึ่งพิงห่วงโซ่อุปทานโลก (global supply chain) ลดลง แต่เพิ่มการพึ่งพาเศรษฐกิจภายในประเทศ และนำไปสู่การเพิ่มความสำคัญของระดับจุลภาคมากกว่ามหภาค จากระดับโลก สู่ภูมิภาค สู่ประเทศ สู่การปกครองภายในของประเทศแต่ละประเทศ เพื่อป้องกันการพังทลายของระดับมหภาคสู่ระดับจุลภาค จึงนับเป็นตัวอย่างสำคัญหากพึ่งพิงมาก ทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนต่างมุ่งเน้นแสวงหาการพึ่งพิงระดับภูมิภาคและการพึ่งพาภายในประเทศควบคู่กันหรือมากกว่า ความร่วมมือระหว่างประเทศภายในภูมิภาคนับเป็นตัวอย่างของการแก้ปัญหาการประหยัดต่อขนาด (economy of scale) เพื่อแก้ปัญหาห่วงโซ่อุปทานระดับภูมิภาค (regional supply chain) ที่ไม่ครบวงจร

การกำหนดการต่างประเทศไทยจัดวางบนพื้นฐานยุทธศาสตร์ของประเทศขนาดกลาง (Middle power) จากการเป็นผู้นำเพื่อริเริ่มและนำเสนอความคิดใหม่ จากโครงสร้างและกระบวนการของกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศเพื่อเพิ่มพลังและอำนาจต่อรองของประเทศภายในภูมิภาคจากสมมติฐาน ค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ปทัสถาน โลกทัศน์ ความรู้สึก เพื่อกำหนด กำกับ ทิศทางและการขับเคลื่อนของมหาอำนาจระหว่างสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีนจากการแข่งขันทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ ภูมิยุทธศาสตร์ และภูมิเศรษฐกิจอย่างเข้มข้นในภูมิภาค ลดการแทรกแซง สังการ บงการ ควบคุม และครอบงำจากมหาอำนาจ จากบทเรียนที่ผ่านมาผ่านคลังสมอง (Think Tank) และสถาบันการศึกษาที่สำคัญ

ความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยในส่วนของรัฐบาลไทยนั้นมาจากปัญหาภายในของประเทศไทย ทั้งการชุมนุมประท้วงที่ตามมาด้วยการรัฐประหารทั้งหมดเหล่านี้ย่อมกระทบกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา แต่กลับไม่กระทบกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับจีน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ควรพิจารณาจากมูลค่าการค้าของประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาและมูลค่าการค้าระหว่างประเทศไทยกับจีนเพื่อยืนยันว่าไม่กระทบสหรัฐอเมริกาสมณายทกษิน ชินวัตร มีปัญหาเรื่องความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ประเทศไทยถูกกล่าวหาว่าละเมิดสิทธิมนุษยชน แตกต่างจากจีนที่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนไม่กระทบกับความสัมพันธ์ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และความมีเสถียรภาพของรัฐบาลไทยกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับจีน

สาระสำคัญของหลักการการต่างประเทศของไทยสอดคล้องกับแนวคิดของพิทยา สุวคันธ์ (สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2566) หลายประการ กล่าวคือ ประเทศไทยควรกำหนดท่าทีของไทยต่อสหรัฐอเมริกาและจีน ยังวางท่าทีรักษาความสัมพันธ์ในผลประโยชน์ทางการเมืองและการต่างประเทศแบบที่ไม่เผชิญหน้า แต่หาแนวทางในการเจรจาระหว่างกันเพื่อแก้ปัญหา ประเทศไทยกับจีนเริ่มมีการเจรจากันมากขึ้นมีผลประโยชน์ร่วมกันทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันบทบาทของจีนทางเศรษฐกิจก็มีเพิ่มขึ้นเช่นกัน และไทยก็ไม่เผชิญหน้ากับสหรัฐอเมริกายังคงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีทั้งทางการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

การต่างประเทศไทยต้องวางอยู่บนหลักการตามแนวคิดของพิทยา สุวคันธ์ (สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2566) ที่ว่า ประเทศไทยต้องวางตัวเป็นกลางตามหลักการของอาเซียนที่ไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น จากปัจจัยทางภูมิศาสตร์เพราะประเทศไทยมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เป็นจุดทางยุทธศาสตร์ของการเผชิญหน้าทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน ในการเข้ามามีบทบาทของทั้งสองประเทศจากโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative : BRI ของจีน และคณะกรรมการมาจิการลุ่มน้ำโขง (Mekong River Commission : MRC) ของสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยมีบทบาทในอาเซียน รวมทั้งที่ตั้งของประเทศไทยอยู่ตรงกลางของภาพพื้นที่ทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งทำให้ประเทศไทยมีพลังอำนาจการต่อรองภายใต้ความสัมพันธ์ในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ทำให้ประเทศไทยต้องดำเนินนโยบายทางการเมืองและการต่างประเทศในลักษณะแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง ไม่เผชิญหน้าในความขัดแย้ง ประเทศไทยมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับจีนมากกว่าสหรัฐอเมริกาทั้งในเรื่องการค้าและการลงทุน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้ประเทศไทย ที่สำคัญ คือ สังคมไทยต้องมีความร่วมมือกับจีนมากขึ้นโดยอาศัยเครือข่ายชาวจีนโพ้นทะเลที่อาศัยอยู่ในไทยมีส่วนเกื้อหนุนเพื่อเชื่อมโยงกับจีนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม จากตัวอย่างที่สำคัญ คือ สถาบันขงจื้อ ขณะเดียวกัน ประเทศไทยต้องมีความร่วมมือจากการรวมกลุ่มในภูมิภาคตามกรอบความร่วมมือทั้งหลายทั้งกลุ่มเศรษฐกิจ กลุ่มการเมือง สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน (Association of Southeast Asia Nations : ASEAN) กลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก หรือเอเปค (Asia Pacific Economic Cooperation : APEC) ความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekhong Subregional : GMS) และ คณะกรรมาธิการลุ่มน้ำโขง ประเทศไทยต้องรักษาดุลแห่งอำนาจ การต่อรอง การเจรจา เพื่อหาทางออกในการ

แก้ไขปัญหาค่าเงินบาทแข็ง ซึ่งยังไม่ถือว่าเป็นภัยคุกคามระหว่างกัน ประเทศไทยต้องมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจจากการพัฒนาเส้นทางการเชื่อมโยงไทย-ลาว-จีน

พิทยา สุวคันธ์ (สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2566) ได้ให้ความคิดเห็นว่า การกำหนดนโยบายของประเทศไทยต้องวางบนพื้นฐานผลประโยชน์แห่งชาติที่ถือเป็นจุดยุทธศาสตร์ทั้งภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์ของภูมิภาคอาเซียนในการเชื่อมโยงกับจีน และการเข้ามามีบทบาทของสหรัฐอเมริกาในมิติความมั่นคงและการเมืองระหว่างประเทศ มีการกำหนดกรอบการประชุมในเวทีอาเซียน เอเปค และจี-20 (G20) ทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจสำหรับการเจรจาการค้าระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาต้องมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป จากการตั้งกำแพงภาษีของสหรัฐอเมริกาที่สูงขึ้น ทำให้การส่งออกสินค้าของประเทศไทยถูกจำกัดลง ขณะเดียวกันการเจรจาการค้าเสรีไทย-จีน พัฒนาขึ้นเป็นอย่างมากทำให้ประเทศไทยมีโอกาสส่งสินค้าไทยไปยังตลาดจีนมากขึ้น แตกต่างจากจีนที่นโยบายต่างประเทศของไทยได้เอื้ออำนวยให้กับสินค้าจีน ทุนจีน และคนจีน เข้ามาสู่ไทยมากขึ้น จากนโยบายออกไปสู่ภายนอก (Go Out Policy) และหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางซึ่งส่งผลกระทบในเรื่องทุนจีนสีเทาและอาชญากรรมออนไลน์เพิ่มมากขึ้น

สิทธิพล เครือรัฐติกาล (สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2567) เสนอความคิดเห็นกับการต่างประเทศไทยว่า การกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของประเทศไทยต้องคำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญสองปัจจัย ประกอบด้วย ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ที่สำคัญ คือ เสถียรภาพทางการเมืองภายในและความสนใจของผู้นำที่มีต่อกิจการระหว่างประเทศ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา แม้จะมีกระแสต่อต้านภายในประเทศ แต่ก็อยู่รอดมาได้เกือบเก้าปี แต่พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ไม่มีความสนใจและความชัดเจนเรื่องการต่างประเทศ ทำให้ไทยแสดงบทบาทอะไรได้ไม่มาก ส่วนปัจจัยภายนอก ที่สำคัญ คือ การแข่งขันระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา ในประเด็นที่อาจส่งผลกระทบต่อไทยและอาเซียน อาทิ ความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ และไต้หวัน เป็นต้น รัฐบาลไทยควรตระหนักว่า แม้ไทยเป็นประเทศขนาดกลางที่ควรรักษาความยืดหยุ่นในการต่างประเทศก็จริง แต่ก็ไม่ใช่ที่เราจะโอนอ่อนตามแรงบีบของมหาอำนาจ เราควรมีหลักการบางอย่างในการต่างประเทศ โดยประกาศหลักการให้ชัด ประเทศไทยควรเรียกร้องให้ทุกฝ่ายยึดกฎหมายระหว่างประเทศ และใช้เวทีอาเซียน ที่สำคัญ คือ การประชุมอาเซียนว่าด้วยการเมืองและความมั่นคง และการประชุมสุดยอดผู้นำเอเชียตะวันออก เป็นเวทีสำหรับการพบกันเพื่อแก้ปัญหาทั้งหลาย ประเทศไทยควรผนึกกำลังกับประเทศที่เป็นแกน (core country) ของอาเซียนให้ได้อย่างน้อยรวมกันสามประเทศ แล้วส่งเสียงในนามอาเซียน ขณะเดียวกันประเทศไทยควรต้องบุกเบิกตลาดแห่งใหม่ให้เพิ่มมากขึ้น โดยลดการพึ่งพาทั้งตลาดจีนและสหรัฐอเมริกาเพราะเป็นไปได้ว่าประเทศมหาอำนาจ คือ สหรัฐอเมริกา และจีน อาจมีมาตรการบังคับประเทศไทยในทางเศรษฐกิจ หากสหรัฐอเมริกาและจีนขัดแย้งกันเพิ่มมากขึ้น

เช่นเดียวกับญารุส อัครพัฒนานุกูล (สัมภาษณ์, วันที่ 27 มกราคม 2567) ที่กล่าวว่า ด้านการเมือง ประเทศไทยมีบางช่วงที่เกิดการทำรัฐประหาร แต่เนื่องจากประเทศไทยดำเนินนโยบายตามอาเซียน ที่ไม่ก้าวล่วงกิจการ

ภายในของประเทศอื่น และประเทศไทยดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบไม่ลู่ลมมาโดยตลอด ตามผลประโยชน์แห่งชาติที่จะได้รับในขณะนั้น ในแง่ของนโยบายจีนเดียว ประเทศไทยก็ให้กับสนับสนุนและยืนยันหลักการดังกล่าวมาโดยตลอดเช่นกัน ทำให้การเมืองภายในไม่น่าจะมีผลเกี่ยวข้องเท่าใดนัก ด้านเศรษฐกิจ ก่อนที่จีนจะเปลี่ยนเป็นทุนนิยม ประเทศไทยกับจีนไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าอย่างชัดเจน ต่อมาเมื่อจีนเปลี่ยนแนวทางเศรษฐกิจส่งผลให้ประเทศไทยนับเป็นประเทศหนึ่งในการกระจายสินค้าของจีนทั้งสินค้าการเกษตรกรรมและสินค้าอุตสาหกรรม ขณะที่สหรัฐอเมริกาจะวิตกกังวลเรื่องสินค้าลิขสิทธิ์ ทรัพย์สินทางปัญญา สินค้าที่ก่อมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม มาตรฐานสินค้าทั้งหลายมากกว่า ทำให้ประเทศไทยกับจีนสามารถดำเนินนโยบายการค้าและการลงทุนระหว่างกันได้คล่องตัวกว่าสหรัฐอเมริกา และประเทศไทยยังเป็นหนึ่งในเส้นทางสายใหม่ใหม่ของจีนด้วย ด้านสังคม สหรัฐอเมริกาสันับสนุนแนวทางประชาธิปไตยและการให้สิทธิเสรีภาพเป็นสำคัญ ทำให้ข้อพิพาทกับจีนเรื่องสิทธิมนุษยชนทั้งหลาย ที่สำคัญ คือ อุยกูร์ ส่วนหนึ่ง มีการเรียกร้องผ่านสถานทูตจีนในประเทศไทยด้วย และการเรียกร้องประชาธิปไตยของประเทศไทยในช่วงรัฐประหารถูกสหรัฐอเมริกาและจีนเฝ้าจับตามองมาโดยตลอด

รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข (สัมภาษณ์, วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2567) เสนอแนวคิดที่ว่า ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกา มีปัจจัยแวดล้อมสำคัญสามประการ ประการที่หนึ่ง ความสัมพันธ์ทางการทูตซึ่งสัมพันธ์กับการกำหนดสถานะและบทบาทของประเทศไทยในการติดต่อดระดับทวิภาคีกับแต่ละประเทศ ประการที่สอง ด้านเศรษฐกิจและการค้า เนื่องจากตลาดของจีนและสหรัฐอเมริกาคือตลาดใหญ่ทั้งในทวีปเอเชียและโลก ส่งผลต่อการตัดสินใจทางการทูตได้ ประการที่สาม สังคมและวัฒนธรรม ทั้งด้านการศึกษา การท่องเที่ยว การใช้ชีวิต การบริโภค หรือแม้แต่กรณีทุนจีนเทา เหล่านี้ล้วนสัมพันธ์กับการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งทั้งสิ้น

สิ่งที่ควรคำนึงในการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน คือ บทบาทของสหรัฐอเมริกาและจีนในการค้าโลกและการทหาร ที่สำคัญไม่แพ้กัน ประเทศไทยต้องคำนึงทั้งความปลอดภัยในภูมิภาค ความสามารถในการปกป้องประเทศไทยของไทย และความสมดุลในการให้สหรัฐอเมริกาและจีนหรือประเทศทั้งสองประเทศเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจในประเทศไทย ความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายหรือข้อตกลงร่วมระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาและจีนที่ประเทศไทยจะต้องไม่ผูกมัดตัวเองกับประเทศใดมากเกินไป โดยจะต้องเปิดช่องให้ประเทศไทยมีความเป็นอิสระในการกำหนดสถานะของตนเองได้เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ทั้งนี้การรักษาดุลอำนาจของสองประเทศมหาอำนาจในบริบทที่ประเทศไทยจะต้องไม่เสียประโยชน์ เป็นเรื่องที่ต้องคำนึงและมีความท้าทายอย่างยิ่ง

ประเด็นที่ควรคำนึงถึง คือ ประการที่หนึ่ง การรักษาสมดุลระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการทหาร ในประเทศไทย ประการที่สอง การรักษาความมั่นคงของประเทศในแต่ละด้าน ที่จะต้องรักษาประเทศให้มั่นคงอยู่ในความสั่นคลอนไม่ว่าในด้านใด โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ สังคม และการทหาร ประการที่สาม การสร้างพันธมิตรกับประเทศอื่น ทั้งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชีย และภูมิภาคอื่น เพื่อเสริมสร้างความ

ร่วมมือทั้งหลายเพื่อเป็นทางเลือกและเป็นการคานอำนาจและบทบาทที่สหรัฐอเมริกากับจีนหรือประเทศสองประเทศมีต่อประเทศไทย ทั้งนี้ต้องดำเนินกลยุทธ์นี้ด้วยความระมัดระวัง

ยุทธศาสตร์ของประเทศไทยที่ควรดำเนินไป ประการที่หนึ่ง การพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องจากความขัดแย้ง ประการที่สอง การสร้างยุทธศาสตร์ที่ลดการพึ่งพาทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน เพื่อสร้างสถานะของไทยให้อยู่ตรงกลางได้อย่างอิสระ ประการที่สาม การสร้างพันธมิตรในระดับภูมิภาคและโลก เพื่อปรับสถานะของประเทศไทยให้ปลอดภัยจากความขัดแย้ง และสร้างทางเลือกให้กับประเทศไทย

เช่นเดียวกันกับชนกพร ทองตากรณ์ (สัมภาษณ์, วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2567) เสนอแนวคิดที่ว่า เนื่องจากบทบาทและอำนาจของจีนในเวทีระหว่างประเทศทวีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับในการกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งดังกล่าวจึงต้องเป็นไปด้วยความระมัดระวัง โดยควรรักษาความสัมพันธ์กับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนอย่างมีความสมดุลบนพื้นฐานผลประโยชน์ของประเทศเป็นที่ตั้ง เช่น ด้านการจัดซื้ออาวุธและอุปกรณ์ทางเทคโนโลยี เป็นต้น ประเทศไทยจึงควรตรวจสอบถึงความคุ้มค่าที่ไทยจะได้รับมากกว่าความสัมพันธ์หรือผลประโยชน์ที่คนบางกลุ่มจะได้รับ จนนำไปสู่การเสียผลประโยชน์ของชาติดังที่มีปรากฏหลายครั้ง

ดังนั้น สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ตามแนวคิดของทิพวรรณ กำศิริมงคล (สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2567) ที่ว่า ประเด็นสำคัญต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยคือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศไทย การรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐอเมริกาและจีน การส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และการส่งเสริมบทบาทของอาเซียน สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ควรมุ่งเน้นไปที่การรักษาผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศไทยเป็นหลัก โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาและจีน สถานการณ์ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และบทบาทของอาเซียน

ด้านการส่งเสริมการค้าและการลงทุน ประเทศไทยพึงพาการส่งออกไปยังสหรัฐอเมริกาและจีนเป็นสำคัญ ดังนั้น รัฐบาลไทยควรมีนโยบายที่ส่งเสริมการค้าและการลงทุนกับทั้งสองประเทศ เพื่อรักษาเสถียรภาพของเศรษฐกิจไทย โดยรัฐบาลควรมุ่งเน้นไปที่การขยายตลาดส่งออกสินค้าและบริการของไทยไปยังสหรัฐอเมริกาและจีน การส่งเสริมการลงทุนจากสหรัฐอเมริกาและจีนในประเทศไทย และส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาและจีน

ด้านการเสริมสร้างความมั่นคง ประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงควรมีนโยบายที่ส่งเสริมความมั่นคงในภูมิภาค เพื่อปกป้องผลประโยชน์และความปลอดภัยของไทย โดยรัฐบาลควรมุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างขีดความสามารถทางทหารและความมั่นคงของไทย ส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงกับสหรัฐอเมริกาและจีน และส่งเสริมบทบาทของอาเซียนในการส่งเสริมความมั่นคงในภูมิภาค

ด้านการส่งเสริมสันติภาพและความร่วมมือ ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนส่งผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกในวงกว้าง รัฐบาลไทยจึงควรส่งเสริมสันติภาพและความร่วมมือในภูมิภาค เพื่อปกป้องผลประโยชน์และความปลอดภัยของไทย โดยรัฐบาลควรมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน การส่งเสริมบทบาทของอาเซียนในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน และการสนับสนุนการเจรจาเพื่อหาทางออกร่วมกัน

ด้านการส่งเสริมบทบาทของอาเซียน อาเซียนเป็นองค์กรระหว่างประเทศที่สำคัญในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก รัฐบาลไทยควรส่งเสริมบทบาทของอาเซียนในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน และเพื่อส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค โดยรัฐบาลควรมุ่งเน้นไปที่การสนับสนุนให้อาเซียนมีบทบาทในการเจรจาระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน เพื่อหาทางออกร่วมกัน

สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เช่นเดียวกับโชติสา ขาวสนิท (สัมภาษณ์, วันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567) ที่ว่า ก่อนศตวรรษ 2020 สหรัฐอเมริกามองเห็นว่าประเทศไทยมีปัญหาเกี่ยวกับความไม่เป็นประชาธิปไตย มีการตั้งคำถามกับเรื่องนี้ต่อรัฐบาลไทย และปัญหาการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในประเทศไทย กองทัพไทยในสมัยรัฐบาลยุคคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) มีสัมพันธภาพที่ดีกับจีน มีการสั่งซื้ออาวุธจากจีน ปัจจุบันแวดล้อมสำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทย แบ่งเป็น ปัจจัยภายในประเทศ และปัจจัยระหว่างประเทศ สำหรับภายในประเทศ ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี สำหรับในต่างประเทศ ได้แก่ นโยบายต่างประเทศของจีน นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา และค่านิยมโลก เช่น ประชาธิปไตย การเคารพสิทธิมนุษยชน เป็นต้น สถานการณ์มิติความสัมพันธ์ทางด้านความมั่นคงในระดับภูมิภาคได้และทะเลจีนตะวันออก ประเด็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน การแข่งขันกันในด้านเทคโนโลยี มิติด้านการแข่งขัน การต่อสู้ทางการค้า และความร่วมมือ ท่าทีและนโยบายของผู้นำสหรัฐอเมริกาและจีน ล้วนเป็นสิ่งที่พึงให้ความสำคัญในการนำมาประกอบการวิเคราะห์สถานการณ์และกำหนดแนวทางนโยบายของประเทศไทย

โชติสา ขาวสนิท (สัมภาษณ์, วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2567) ยังเสนอความคิดเห็นที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับจีน ในภาคเอกชนและประชาสังคมมีความเข้มแข็ง เหนียวแน่นและต่อเนื่องยาวนาน ควรให้ภาคเอกชนร่วมกับภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมแสดงบทบาทสานสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับจีนหรือประเทศสองประเทศให้มากขึ้น และจัดกิจกรรมโครงการทั้งหลาย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การจัดนิทรรศการ หรืองานที่เปิดตัวภาคธุรกิจไทยในจีน หรือจัดแบบเดียวกันเปิดให้บริษัทจีนมาไทย และกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมภาคธุรกิจ และการลงทุนให้มากขึ้น ที่สำคัญ ควรชี้ให้เห็นถึงจุดเด่นของไทย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ไทยจีนที่เป็นมิตรกัน ฝีมือของคนไทยที่ทำงานได้อย่างประณีต อีกทั้งประเทศไทยนั้นมีเครือข่าย โครงข่าย โครงสร้างพื้นฐานทั่วไป และดิจิทัลที่ดีมาก เหมาะกับการมาลงทุน แม้ว่าค่าแรงของไทยจะอยู่ในระดับที่สูงกว่าบางประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง แต่ทำเลที่เป็นศูนย์กลาง มีท่าเรือน้ำลึก และสามารถเชื่อมโยงไปยังประเทศ

ทั้งหลายได้ จึงน่าจะเป็นที่ที่เหมาะสมกับการทำธุรกิจทั้งหลาย ที่สำคัญ คือ ธุรกิจที่ไม่ได้ใช้แรงงานมาก อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยอาจเจอจากตกลงให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากการลงทุนในเรื่องแต่ละเรื่องด้วย สำหรับเงินเองที่เผชิญกับวิกฤตือสังหาริมทรัพย์และจุดอ่อนของเงินในภาคการเงินที่ยังไม่เปิดกว้างและยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานของโลกในแง่ของความเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐบาลนั้น เงินเองก็ต้องการเชื่อมโยงกับประเทศทั้งหลายมากขึ้น และต้องการปรับภาพลักษณ์ของประเทศให้ดีขึ้น จีนได้ช่วยเหลือประเทศทั้งหลายในช่วงวิกฤติโควิด ด้วยการส่งหน้ากาก ยา และเครื่องมือทางการแพทย์ และจีนได้แสดงให้เห็นถึงความทันสมัยในด้านเทคโนโลยีในงานเวิร์ล เอ็กซ์โป (World Expo) ใน ค.ศ. 2010 เป็นต้น และมีการนำเสนอและดำเนินการสร้างทางสายไหมใหม่ที่เชื่อมโยงประเทศทั้งหลาย

ประเด็นสำคัญตามแนวคิดของเช่นเดียวกับณัฐกร วิทิตานนท์ (สัมภาษณ์, วันที่ 6 มกราคม 2567) กล่าวว่า ปัจจัยจากการเมืองภายในของไทยเองเป็นต้นว่าฝ่ายอนุรักษ์นิยมพยายามสร้างภาพให้สหรัฐอเมริกาเป็นศัตรูที่ทำให้การสนับสนุนขบวนการต่อต้านรัฐบาลทหารของไทย ทำให้คนกลุ่มนี้หันไปสนับสนุนจีนซึ่งออกตัวชัดเจนว่าไม่มีนโยบายแทรกแซงการเมืองภายในของประเทศใด โดยไม่ใช่แนวทางเดียวกันทั้งหมด (One Size Fits All) แบบที่สหรัฐอเมริกาใช้ ส่งผลให้นโยบายต่างประเทศของไทยลุ่มเอนเอียงไปทางจีนมากขึ้นตามลำดับ ปัจจัยจากบางเหตุการณ์ที่ชาวจีนตกเป็นฝ่ายถูกกระทำ ตัวอย่างที่สำคัญ การสังหารหมู่ลูกเรือชาวจีนในลำน้ำโขงที่บริเวณสามเหลี่ยมทองคำส่งผลให้จีนขยายบทบาทด้านความมั่นคงเหนือแม่น้ำโขง เช่น การสนับสนุนเรือลาดตระเวนให้ทางการลาว การผลักดันให้มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานแม่โขงปลอดภัย (Safe Mekong) ขึ้นที่ประเทศไทย การลาดตระเวนตรวจตราแม่น้ำโขงร่วมกันเป็นประจำตั้งแต่จังหวัดลงมาถึงเชียงแสน นโยบายระเบิดเถิดเทิง ในลำน้ำโขง นำไปสู่การตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (Lower Mekong Commission : LMC) ขึ้นมาโดยมีจีนเป็นผู้นำ

ณัฐกร วิทิตานนท์ (สัมภาษณ์, วันที่ 6 มกราคม 2567) แสดงความคิดเห็นต่อว่า ประเทศไทยต้องวางอยู่บนผลประโยชน์ของประเทศเป็นตัวตั้ง ไม่ยอมเสียเปรียบ ดังเช่นที่ก่อนหน้านี้ประเทศไทยเคยยอมยกเลิกวีซ่าให้จีนฝ่ายเดียว จนกระทั่งจีนยกเลิกวีซ่าให้ประเทศไทยภายหลัง อาจพิจารณาจากบทเรียนของบางประเทศที่พึ่งพาเงินหรืออยู่ภายใต้อิทธิพลของเงินมากเกินไปดังเช่นลาวกับกัมพูชา การต่างประเทศของไทยควรเน้นการทูตเชิงเศรษฐกิจ การใช้อำนาจละมุน (soft power) เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย ไม่หวังตลาดจากประเทศใดประเทศหนึ่งมากเกินไป ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ แก๊งคอลเซ็นเตอร์ซึ่งส่วนใหญ่มีคนจีนอยู่เบื้องหลัง

ยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ควรต้องรักษาสัมพันธภาพที่มีกับทั้งสองชาตินี้ให้สมดุล ไม่เลือกข้าง ถ้ารัฐบาลมีแนวโน้มที่หันเข้าหาจีน อาจส่งผลให้สหรัฐอเมริกาไม่พอใจ และอาจนำมาซึ่งการดำเนินมาตรการบางอย่างที่ไม่ดีต่อประเทศไทยนัก ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การสนับสนุนแนวทางของพรรคฝั่งตรงข้ามรัฐบาล นั่นคือ ความหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลที่ดำเนิน

นโยบายเอื้อสหรัฐอเมริกามากกว่า พุนจีนเข้ามาภูเก็ตตลาดไทยมากยิ่งขึ้น ซึ่งก็มีทั้งที่เข้ามาอย่างถูกต้อง และเป็นทุนจีนสีเทาที่อาศัยช่องว่างทางกฎหมาย สินค้าและบริการของจีนได้รับความนิยมในไทยเพิ่มขึ้น ที่น่าสนใจ คือ สังคมไทยมีแนวโน้มยอมรับวัฒนธรรมจีนเพิ่มขึ้น สืบเนื่องจากหลายปัจจัย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ เรื่องการศึกษาที่ผู้ปกครองนิยมให้บุตรหลานเรียนภาษาจีนเป็นภาษาที่สาม ถัดจากภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

เช่นเดียวกับสัญญาบัตร มีสุวรรณ (สัมภาษณ์, วันที่ 24 พฤษภาคม 2567) ที่ให้ข้อสังเกตถึงสาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ว่า ประเทศไทยต้องรักษาสมดุลระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนในการดึงดูดการลงทุนและรักษาความสัมพันธ์ทางการค้ากับทั้งสองมหาอำนาจ การรักษาความสัมพันธ์กับทั้งสหรัฐอเมริกากับจีน กลยุทธ์นี้ทำให้ประเทศไทยสามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสที่เสนอโดยทั้งสองมหาอำนาจ ในขณะที่ลดความเสี่ยงจากการเอนเอียงไปทางฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไป ประเทศไทยควรสนับสนุนกลยุทธ์เศรษฐกิจของสหรัฐฯ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ กรอบเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก และการลงทุนจากอุตสาหกรรมด้านเทคโนโลยี และประเทศไทยควรตระหนักในการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน มีหลายส่วนที่แตกต่างจากสถานการณ์ช่วงสงครามเย็น แนวปิดล้อมจีนของสหรัฐอเมริกาไม่ได้อยู่ในผืนแผ่นดินหลัก ดังนั้น การประเมินว่าประเทศไทยยังเป็นจุดศูนย์กลางทางภูมิรัฐศาสตร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อาจคลาดเคลื่อนไปจากความจริง

ธีระ นุชเปี่ยม (สัมภาษณ์, วันที่ 3 พฤษภาคม 2567) ให้มุมมองที่น่าสนใจว่า โดยสถานะของประเทศไทยนั้น ประเทศไทยต้องวางตัวเป็นกลางของอาเซียนท่ามกลางมหาอำนาจ เพราะเวลามหาอำนาจขยายความสัมพันธ์หรือเกี่ยวพันเข้ามาอย่างกรณีพม่า นั้น มาเป็นสะพานเชื่อมเพื่อนบ้านของเรา มีนัยสำคัญ ประเทศไทยนั้น ไม่ได้ใช้ศักยภาพนี้มากกว่านี้ นโยบายต่างประเทศของไทยน่าจะเป็นเชิงรุก (Proactive) มากกว่านี้ ประเทศไทยมีปัญหา กับนโยบายต่างประเทศที่ผ่านมา สมัยนายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของไทย มีการจัดตั้งแอคเมกส์ (Areyawady-Chao Phraya-Mekhong Economic Cooperation Strategy : ACMECS) เป็นจุดเชื่อมต่อกับอาเซียนและยกสถานะของประเทศให้โดดเด่น หลังจากนั้นที่ผ่านมาประเทศไทยแทบไม่มีนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลชุดไหนที่ชัดเจน ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นช่วงที่ประเทศไทยเผชิญปัญหาความขัดแย้งภายในพม่า ประเทศไทยนอกจากจะไม่มีบทบาท ไม่มีนโยบายเชิงรุกแล้ว ยังไม่ได้อยู่ในกรอบของอาเซียนด้วย ทำให้ประเทศไทยเสียหาย แต่ประเทศไทยไม่สามารถดำเนินการได้ ทำให้ประชาคมระหว่างประเทศมองประเทศไทยอย่างคาดหวัง แต่ตอนนี้ ต่างประเทศมองประเทศไทยเพื่อเชื่อมต่อกับพม่า ประเทศไทยต้องเชื่อมต่อกับไทยกับจีนและไทยกับสหรัฐอเมริกานับเป็นความละเอียดอ่อนมาก เพราะว่าจีนกับสหรัฐอเมริกามองพม่าคนละอย่าง และมองว่าพม่าเป็นปัญหา ทำให้ประเทศไทยต้องวางจุดยืนของประเทศอย่างไร นอกจากภาพรวม ประเทศไม่เข้าข้างฝ่ายไหน หรือเอนไปทางจีนหรือสหรัฐอเมริกา ต้องตั้งตัววางหลักให้ดีกว่าจะวางจุดยืนอย่างไร ไม่ทำให้เข้าข้างสหรัฐอเมริกาหรือตะวันตกมากเกินไป หรือเข้าข้างทางฝ่ายจีนมากเกินไป นับว่าสำคัญ จากการที่ประเทศไทยวางตัวไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของมหาอำนาจ ทำให้ภาพรวมที่มหาอำนาจขัดแย้ง

กัน จากปัญหาทะเลจีนใต้ก็ดี พม่าก็ดี ประเทศไทยวางท่าทีอย่างไร ตรงนี้สำคัญ ต้องวางน้ำหนักให้ดี ไม่เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทำนองเดียวกัน แต่มีประเทศบางประเทศที่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ นายบองบอง มาร์กอส ประธานาธิบดีฟิลิปปินส์ ที่เข้าข้างสหรัฐอเมริกา อย่างน้อยเงินจะมีผลประโยชน์หรือไม่มีผลประโยชน์ก็ตาม แต่เงินอยู่ใกล้ประเทศไทย จะเป็นปัญหาเพิ่มมากขึ้นหากเงินมีปัญหา นอกจากทะเลจีนใต้แล้ว ก็มีไต้หวัน ทำให้อาเซียนออกมาก็มีบทความที่แสดงถึงความกังวลเรื่องไต้หวัน หากมีการเผชิญหน้าระหว่างจีนกับไต้หวันย่อมทำให้อาเซียนเดือดร้อน ทำให้อาเซียนถึงแม้จะไม่ใช้ตัวกลางเพื่อแก้ปัญหา แต่อย่างน้อยที่สุด อาเซียนจะต้องมีท่าทีที่ไม่ทำให้สถานการณ์ไม่ลุกลาม ประเทศไทยไม่ควรมองประเทศเพียงลำพัง แต่ควรมองในกรอบของอาเซียน ขณะเดียวกัน ประเทศไทยย่อมต้องมีบทบาทเชิงรุกให้มากกว่านี้ พม่าก็เป็นปัญหาที่น่าสนใจอย่างหนึ่ง

เช่นเดียวกับยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์ (สัมภาษณ์, วันที่ 27 มีนาคม 2567) ให้ความเห็นถึงสาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ดังที่กล่าวว่า ประเทศไทยต้องใช้ตำแหน่งภูมิศาสตร์ของตนเพื่อรักษาความสมดุลในความสัมพันธ์กับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน นับเป็นทางเลือกในนโยบายต่างประเทศ ทำให้สามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและความขัดแย้งระหว่างสองมหาอำนาจได้ การแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนทางเศรษฐกิจและทหารที่เพิ่มขึ้น ทำให้บทบาทและความสำคัญของไทยในฐานะประเทศที่สามารถเป็นสะพานเชื่อมระหว่างมหาอำนาจทั้งสองมีความสำคัญยิ่งขึ้นโดยรวมแล้ว ตำแหน่งภูมิศาสตร์ของไทยมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรักษาความสมดุลและบทบาทของไทยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงในการเป็นพื้นที่แข่งขันและความร่วมมือระหว่างมหาอำนาจโลกอย่างสหรัฐอเมริกาและจีน การปรับตัวของไทยในสถานการณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบาย "ลู่ตามลม เพื่อนกับทุกคน" ซึ่งช่วยให้ไทยสามารถนำไปสู่ความสำเร็จในการรักษาความสมดุลและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการทูตในภูมิภาคที่ซับซ้อนนี้ การสร้างความสมดุลในนโยบายต่างประเทศ ประเทศไทยต้องใช้นโยบายต่างประเทศที่เน้นการสร้างสมดุลระหว่างประเทศมหาอำนาจเพื่อรักษาความเป็นอิสระและผลประโยชน์ของตน การทำนโยบายดังกล่าวต้องใช้ทักษะทางการทูตและความเข้าใจในด้านความมั่นคงที่ลึกซึ้ง ความท้าทายจากอิทธิพลของมหาอำนาจ ความเพิ่มขึ้นของอิทธิพลทางทหารและเศรษฐกิจของจีนในภูมิภาคนำมาซึ่งความท้าทายใหม่ต่อความมั่นคงของไทยที่ต้องรักษาความสมดุลกับการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐอเมริกา กล่าวเป็นภาพรวมแล้ว ความสำคัญด้านความมั่นคงของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนคือการรักษาความสมดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power)

ยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์ (สัมภาษณ์, วันที่ 27 มีนาคม 2567) ยังให้ความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า สำหรับด้านการทหาร ประเทศไทยและจีนมีการจัดฝึกอบรมร่วมและซื้อขายอุปกรณ์ทางทหารกันสะท้อนให้เห็นถึงความใกล้ชิดทางทหารระหว่างสองประเทศ การท่องเที่ยวระหว่างไทยกับจีนก็เติบโตอย่างรวดเร็ว โดยนักท่องเที่ยวชาว

จีนคิดเป็นส่วนที่สำคัญของนักท่องเที่ยวต่างชาติในไทย อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนยังคงถูกมองผ่านมุมมองเรื่องของการขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน โดยไทยพยายามหลีกเลี่ยงการเข้าข้างใดข้างหนึ่งในความขัดแย้งนี้ เพื่อรักษาความสมดุลและผลประโยชน์ของตนเอง ความขัดแย้งระหว่างสองมหาอำนาจส่งผลให้ไทยต้องปรับนโยบายและแนวทางในการทำงานร่วมกับทั้งสองประเทศอย่างระมัดระวัง เพื่อให้สามารถรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนได้ การปรับตัวของไทยในสถานการณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสู่ตามลม เพื่อเป็นเพื่อนกับทุกคน ย่อมทำให้ไทยสามารถนำไปสู่ความสำเร็จในการรักษาความสมดุลและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและทางการทูตในภูมิภาคที่ซับซ้อนนี้

ดังนั้น ยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์ (สัมภาษณ์, วันที่ 27 มีนาคม 2567) จึงสรุปสาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ว่าถูกขับเคลื่อนจากเงื่อนไขและปัจจัย ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ยุทธศาสตร์ทางภูมิศาสตร์ ตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ไทยเป็นพื้นที่แข่งขันและความร่วมมือที่สำคัญสำหรับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน การรักษาความสมดุลและความมั่นคงในภูมิภาคจึงเป็นสิ่งสำคัญ

ประการที่สอง ความมั่นคงและการป้องกัน ความมั่นคงและการป้องกันของประเทศไทยเกี่ยวข้องกับการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งสองประเทศ พร้อมกับการพัฒนาความสามารถทางทหารและความมั่นคงในประเทศ

ประการที่สาม เศรษฐกิจและการค้า ประเทศไทยมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าที่ใกล้ชิดกับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน การปรับตัวเพื่อรับมือกับการขัดแย้งทางการค้าและการปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของไทยจึงเป็นสิ่งสำคัญ

ประการที่สี่ การลงทุนต่างประเทศ ประเทศไทยเป็นปลายทางของการลงทุนต่างชาติจำนวนมากจากทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน การรักษาสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการลงทุนต่างประเทศเป็นสิ่งสำคัญ

ประการที่ห้า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ตัวอย่างที่สำคัญ ระบบขนส่งและโครงการพลังงาน ซึ่งอาจมีการสนับสนุนจากทั้งสหรัฐและจีน มีผลต่อการตัดสินใจทางนโยบายต่างประเทศ

ประการที่หก ความร่วมมือภูมิภาคและระหว่างประเทศ ประเทศไทยเน้นการสร้างความร่วมมือภูมิภาคผ่านอาเซียนและกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งหลาย เพื่อส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค

ประการที่เจ็ด การเมืองภายในและความเป็นอิสระ ภาวะการเมืองภายในของไทยและความต้องการรักษาอิสระทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ โดยต้องหลีกเลี่ยงการเข้าข้างหรือตกเป็นพันธมิตรกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างเต็มที่

ประการที่แปด การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมมีผลต่อความสามารถในการแข่งขันและความเป็นอิสระของไทย การกำหนดนโยบายที่สนับสนุนการพัฒนาในด้านเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญ

ประการที่เก้า ประเด็นสำคัญที่ควรคำนึงถึงของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีอะไรบ้าง และมีรายละเอียดอย่างไร

ยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์ (สัมภาษณ์, วันที่ 27 มีนาคม 2567) สรุปถึงการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ควรคำนึงถึงประเด็นสำคัญหลายมิติหลายประการ

ประการที่หนึ่ง การรักษาความสมดุลและความอิสระ ประเทศไทยต้องรักษาความสมดุลระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน โดยไม่ให้เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่งมากเกินไป เพื่อรักษาความอิสระและอธิปไตยทางการเมืองและเศรษฐกิจ

ประการที่สอง ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการค้า ประเทศไทยต้องพิจารณาโอกาสและความท้าทายในด้านการค้าและการลงทุนกับทั้งสหรัฐและจีน รวมถึงการนำมาตรการป้องกันและส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ

ประการที่สาม การพัฒนาและความมั่นคงทางภูมิศาสตร์ ประเทศไทยต้องพัฒนาและรักษาความมั่นคงในด้านภูมิศาสตร์ รวมถึงการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและการเพิ่มความสามารถทางทหาร เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคและความไม่แน่นอนทางยุทธศาสตร์

ประการที่สี่ ความร่วมมือและการเจรจาภายใต้อาเซียน การเสริมสร้างความร่วมมือและการประสานงานกับประเทศอาเซียนอื่นๆ เพื่อสร้างฉันทามติและรักษาความเป็นกลางในภูมิภาค

ประการที่ห้า การจัดการกับปัญหาความมั่นคงและความท้าทายทางยุทธศาสตร์ ประเทศไทยต้องจัดการกับปัญหาความมั่นคง อาทิ ความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ การคุกคามทางไซเบอร์ และการเติบโตของอิทธิพลทางทหารของจีน เป็นต้น

ประการที่หก การปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม การตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี รวมถึงการพัฒนาและการใช้งานเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันและความมั่นคงของประเทศ

ประการที่เจ็ด การเสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม การส่งเสริมความเข้าใจและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับทั้งสองประเทศ เพื่อเพิ่มความเข้าใจร่วมกันและลดความขัดแย้ง

ประการที่แปด การตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและประชากร การจัดการกับความเปลี่ยนแปลงในด้านสังคมและประชากร อาทิ การเคลื่อนย้ายประชากร การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และความต้องการสินค้าและบริการ เป็นต้น

ยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์ (สัมภาษณ์, วันที่ 27 มีนาคม 2567) สรุปสาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ควรคำนึงถึงหลายด้านเพื่อรักษาความสมดุลและผลประโยชน์ของไทยในระดับภูมิภาคและโลก

ประการที่หนึ่ง การรักษาความสมดุลและความเป็นกลาง ประเทศไทยควรรักษาความสมดุลในความสัมพันธ์กับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน โดยไม่เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่งอย่างชัดเจน เพื่อรักษาความเป็นกลางและความอิสระในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ

ประการที่สอง การป้องกันผลประโยชน์แห่งชาติ การกำหนดนโยบายควรมุ่งเน้นการป้องกันผลประโยชน์แห่งชาติทั้งด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคง และความสัมพันธ์ทางการเมือง โดยเฉพาะด้านความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน การลงทุนต่างชาติ และการเข้าถึงตลาดส่งออก

ประการที่สาม การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาค การรักษาและเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศทั้งหลายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชีย สำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งภายในภูมิภาคและการมีส่วนร่วมในเวทีโลก

ประการที่สี่ การมีส่วนร่วมในหลายเวทีระหว่างประเทศ จากการมีส่วนร่วมในเวที กลุ่มความร่วมมือองค์การระหว่างประเทศทั้งหลาย เพื่อส่งเสริมการทูตและสันติภาพ การพัฒนาที่ยั่งยืน และการแก้ปัญหาทางการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศ

ประการที่ห้า การส่งเสริมความมั่นคงและการป้องกัน การพัฒนาความสามารถเพื่อการป้องกันและความมั่นคงของไทยเพื่อตอบสนองต่อความเสี่ยงและความท้าทายที่อาจเกิดขึ้น รวมถึงการจัดการกับปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์และการคุกคามแต่ละด้าน

ประการที่หก การตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การปรับตัวและนำเทคโนโลยีรูปแบบใหม่มาใช้ในการพัฒนาประเทศและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน รวมถึงการตอบสนองต่อผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้

ยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์ (สัมภาษณ์, วันที่ 27 มีนาคม 2567) ยังได้เสนอยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ควรมีหลายมิติและปรับตัวตามสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลง เพื่อรักษาความสมดุลและผลประโยชน์ของไทย

ประการที่หนึ่ง การรักษาความเป็นกลาง ประเทศไทยควรรักษาความเป็นกลางและไม่เข้าข้างใดข้างหนึ่งในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐและจีน เพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งสองประเทศและลดความเสี่ยงที่อาจเกิดจากการเลือกข้าง

ประการที่สอง การเสริมสร้างความสามารถทางทหารและความมั่นคง การพัฒนาความสามารถทางทหารและความมั่นคงเพื่อรับมือกับความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงในภูมิภาค โดยเน้นการสร้างความสามารถในการป้องกันและความเป็นอิสระ

ประการที่สาม การกระชับความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาค การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศในอาเซียนและเอเชีย เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและการเจรจาต่อรองที่มีประสิทธิภาพในเวทีภูมิภาคและระหว่างประเทศ

ประการที่สี่ การส่งเสริมความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและการค้า การส่งเสริมและป้องกันผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของไทยในทั้งสองตลาดใหญ่ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การส่งเสริมการส่งออกและการดึงดูดการลงทุนต่างประเทศ

ประการที่ห้า การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ

ประการที่หก การรักษาและส่งเสริมมาตรฐานสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย การรักษาและส่งเสริมมาตรฐานสิทธิมนุษยชนและหลักการประชาธิปไตยในประเทศ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและภาพลักษณ์ในระดับนานาชาติ

ประการที่เจ็ด การมีส่วนร่วมและการใช้หลักการทูตหลายมิติ การใช้หลักการทูตหลายมิติ ทั้งทูตการเมือง ทูตเศรษฐกิจ ทูตวัฒนธรรม และทูตประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือกับประเทศต่างๆ

การดำเนินยุทธศาสตร์ทั้งหลายย่อมทำให้ประเทศไทยสามารถนำทางและตอบสนองต่อความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และเป็นผลประโยชน์และความมั่นคงของไทย

4.1.4 ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 (ปรับปรุงส่วนที่เป็นเนื้อหาจากเอกสาร จาก ธโสธร ตู้ทองคำ, 2567 : 39-45) ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในทศวรรษที่ 2010 จากการเปลี่ยนแปลงจากนโยบายปักหมุดเอเชีย (Pivot to Asia) ของนายบารัค โอบามา จากพรรคดีโมแครต สู่ นโยบายและยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific) ของนายโดนัลด์ ทรัมป์ จากพรรครีพับลิกัน บนพื้นฐานสหรัฐอเมริกาต้องมาก่อน (American First) ตามแนวคิดการทำให้สหรัฐอเมริกายิ่งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง (Make America Great Again) การดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของนายโดนัลด์ ทรัมป์ จากพรรครีพับลิกัน ระหว่าง ค.ศ. 2017 ถึง 2021 ส่วนสำคัญเป็นเพราะแนวคิดการทำให้สหรัฐอเมริกายิ่งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง (Make America Great Again) นับที่มาของการกำหนดภัยคุกคามที่สำคัญ ประกอบด้วย (ก) ด้านการเมือง คือ ภัยคุกคามจากอิสลามสุดโต่ง เป็นภัยคุกคามเฉพาะหน้าระยะสั้น และภัยคุกคามอารยธรรม เป็นภัยคุกคามระยะยาว (ข) ด้านเศรษฐกิจ คือ ภัยคุกคามจากความตกลงทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม จากคู่แข่งทางการค้าที่เป็นปัญหาทางเศรษฐกิจกับสหรัฐอเมริกา ตัวอย่างที่สำคัญ คือ เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือหรือนาฟต้า (North America Free Trade Area : NAFTA) และความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจหรือทีพีพี (Trans Pacific Partnership : TPP) เป็นความตกลง

ทางการค้าที่เป็นหยวนะ และจีนนับเป็นศัตรูที่หลบซ่อนของสหรัฐอเมริกา และ (ค) ด้านสังคม คือ ภัยคุกคามจากแรงงานอพยพและผู้อพยพที่ทำให้คนอเมริกันสูญเสียตำแหน่งงาน ค่าแรงงานลดลง ขาดความมั่นคงทุกด้าน นำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ที่สำคัญจำนวน 4 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย (1) ยุทธศาสตร์การสร้างแสนยานุภาพทางทหารตามลัทธิทหารนิยมด้วยการทำให้กองทัพมีขนาดใหญ่ (2) ยุทธศาสตร์การสร้างความมั่นคงภายในแบบสุดโต่ง ที่สำคัญ คือ การสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนระดับสูงสุด ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การสร้างกำแพงตามแนวชายแดนสหรัฐอเมริกากับเม็กซิโก การเนรเทศผู้กระทำความผิดกฎหมายและอาชญากรรม (3) ยุทธศาสตร์การกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจแบบปกป้องทางการค้า (Protectionism) ตามลัทธิพาณิชยนิยม (Mercantilism) ปฏิเสธการค้าเสรีโดยสิ้นเชิง (4) ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายสาธารณะโดยละเอียดจรรยาบรรณอย่างไรก็ได้ トラบเท่าที่มีผลประโยชน์ร่วมกับสหรัฐอเมริกา พันธมิตรและหุ้นส่วนทั้งหลายต้องจ่ายค่าตอบแทนเพื่อคุ้มครอง และสหรัฐอเมริกาจะปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือหากประเทศเหล่านี้ไม่จ่าย (ปิยมิตร ปัญญา, 2017)

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในตำแหน่งประธานาธิบดีภายหลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีใน ค.ศ. 2020 จากนโยบายและยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific) ของนายโดนัลด์ ทรัมป์ จากพรรครีพับลิกัน บนพื้นฐานสหรัฐอเมริกาต้องมาก่อน (American First) ตามแนวคิดของการทำให้สหรัฐอเมริกายิ่งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง (Make America Great Again) สู่การสานต่อนโยบายอินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific) ของนายโจ ไบเดน จากพรรคเดโมแครต ที่มีนโยบายสหรัฐอเมริกากลับมาแล้ว (America is Back) และความพยายามของสหรัฐอเมริกาที่กลับเข้าเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นสมาชิกของข้อตกลงหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์แปซิฟิกที่ครอบคลุมและก้าวหน้า ภายหลังการถอนตัวสมัยนายโดนัลด์ ทรัมป์ และการเสริมสร้างบทบาทของสหรัฐอเมริกาเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงกับพันธมิตรและประเทศที่ตรงข้ามกับจีนที่สำคัญ คือ อินโดนีเซีย และเวียดนาม ก่อให้เกิดการทำทายกับจีนและพันธมิตรอย่างกว้างขวาง ที่สำคัญ คือ สี่จีนผิง เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีน ประธานาธิบดี และประธานคณะกรรมการกลางด้านการทหาร

การครองอำนาจทางการเมืองอย่างต่อเนื่องของสี่จีนผิง เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีน ประธานาธิบดี และประธานคณะกรรมการกลางด้านการทหาร ของจีน นับตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 2010 แสดงถึงความมั่นคงในอำนาจอย่างยาวนาน ผ่านการแก้ไขรัฐธรรมนูญของประเทศที่เปิดโอกาสให้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์มากกว่าสองสมัย การก้าวสู่การเป็นมหาอำนาจอันดับสองของโลกนับตั้งแต่ ค.ศ. 2010 แทนที่ญี่ปุ่น ทำให้จีนแสวงหาทางเลือกทางด้านเศรษฐกิจจากการสร้างเส้นทางการค้าการลงทุนและการคมนาคมเพื่อการขนส่งผ่านระบบโลจิสติกส์ นำไปสู่การจัดตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (Asian Infrastructure and Investment Bank : AIIB) และความคิดริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative : BRI) แต่ปัญหาทางเศรษฐกิจจากปัญหาอสังหาริมทรัพย์ และปัญหาทางสังคมจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาในช่วงปลายทศวรรษ 2010 ถึงต้นทศวรรษ 2020 ที่จีนเผชิญนำมาสู่ปัญหาและความตกต่ำทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง

เพื่อความสำเร็จลู่ทางด้านการลงทุนระหว่างประเทศของจีนจากการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานตามนโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางที่ใช้งบประมาณจำนวนมหาศาล นำมาสู่การจัดตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (Asian Infrastructure Investment Bank : AIIB) ใน ค.ศ. 2015 เพื่อการสนับสนุนด้านการเงินแก่โครงการที่เหมาะสมกับการลงทุนในเอเชียครอบคลุมเกือบทุกมิติของประเทศสมาชิก เท่ากับเพิ่มบทบาทการเป็นสถาบันทางการเงินระหว่างประเทศของจีน เทียบเคียงกับธนาคารโลกและธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank : ADB) (สุมาลี สุขตานนท์, 2562) จากประเทศที่ก่อตั้งจำนวน 57 ประเทศ ขยายเป็นจำนวน 102 ประเทศ ใน ค.ศ. 2020 จากเอเชีย ยุโรป แอฟริกา อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ และโอเชียเนีย (Patrick Chk, 2020) นับเป็นเวทีพหุภาคีที่เพื่อขยายความร่วมมือและส่งเสริมการพัฒนาระหว่างประเทศสมาชิก การพัฒนาระบบปฏิบัติงาน (Platform) เพื่อการพัฒนาที่ทันสมัย การกำหนดให้เป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีมาตรฐานสูง การเน้นการปรึกษา การมีส่วนร่วม การแบ่งปันผลประโยชน์ สอดคล้องกับพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (สี จิ้นผิง ชู AIIB พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสมาชิก 102 ประเทศ, 2563) การถือกำเนิดของธนาคารเพื่อการลงทุนและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานนับเป็นตัวแสดงที่เป็นเวทีพหุภาคีที่โน้มเอียงไปสู่ระดับโลกที่สำคัญที่ไม่ได้มาจากความคิดริเริ่มของตะวันตกเพราะมาจากจีนและทำทลายระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศร่วมสมัยที่สรรค์สร้างจากมหาอำนาจตะวันตก

ความเจริญเติบโตของจีนนับเป็นการท้าทายสหรัฐอเมริกาตามแนวคิดกับดักทิวซิดีส (The Thucydides Trap) ที่ว่า มหาอำนาจใหม่ที่กำลังเติบโตขึ้นนับเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่มหาอำนาจเดิมกำลังตกต่ำลง ความสับสนอลหม่านหรือความวุ่นวายย่อมถือกำเนิดขึ้น (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2561) ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนนับตั้งแต่กลางทศวรรษ 2010 ต่อเนื่องถึงทศวรรษ 2020 จากปัญหาด้านการเมือง ที่สำคัญ คือ การปราบปรามชาวมุสลิมอุยกูร์ที่ต่อต้านจีน การปราบปรามกลุ่มผู้เรียกร้องประชาธิปไตยในฮ่องกง ความขัดแย้งกับไต้หวันหรือปัญหาช่องแคบไต้หวันที่จีนประกาศอาจมีการใช้กำลังเพื่อรวมประเทศ และความขัดแย้งในทะเลจีนใต้หรือหมู่เกาะสแปรตลีย์และหมู่เกาะพาราเซล จากการที่จีนอ้างกรรมสิทธิ์ในพื้นที่หลายแห่งก่อให้เกิดความขัดแย้งกับประเทศอื่นหลายประเทศ ด้านเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ การถือกำเนิดของสงครามการค้า (Trade War) ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน และด้านสังคม ที่สำคัญ ความขัดแย้งด้านเทคโนโลยีจากการเผยแพร่ความรู้ที่เป็นความลับจากสหรัฐอเมริกาและประเทศพันธมิตรไปสู่จีน และการแพร่ขยายของไวรัสโคโรนาซึ่งเป็นการกล่าวหาว่าระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนว่ามีแหล่งกำเนิดจากประเทศใด

ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนจากความขัดแย้งระดับทวิภาคี (bilateral) ก้าวสู่ความขัดแย้งระดับพหุภาคี (multilateral) เมื่อมีการนำกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ (international Cooperation) ที่สำคัญ คือ ควอด ที่ก่อตั้งใน ค.ศ. 2013 และสมาชิกประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อินเดีย และออสเตรเลีย จากการขยายความร่วมมือหลากหลายมิติ และกลุ่มออคัส (Australia, United Kingdom, United States : AUKUS) ที่ก่อตั้งใน ค.ศ. 2021 เพื่อขยายความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างสมาชิกจากเดิมที่เน้นการพัฒนาเรือ

ด้านพลังงานนิวเคลียร์ให้กับออสเตรเลีย เป็นความร่วมมือด้านความมั่นคงอื่นต่อเนื่อง เท่ากับมีนัยของการกำหนดนโยบายปิดล้อม (Containment Policy) จีน

การขยายอำนาจและอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรทำให้องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organization : SCO) ที่จัดตั้งใน ค.ศ. 2001 ซึ่งประกอบด้วย จีน รัสเซีย กลุ่มประเทศเอเชียกลาง และเอเชียใต้บางประเทศ และกลุ่มบริกส์ (Brazil Russia India China and South Africa : BRICS) จากการใช้คำนี้ครั้งแรกใน ค.ศ. 2001 จนกลายเป็นกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศที่สำคัญ อันมีนัยของการที่จีนใช้เป็นเครื่องมือสำหรับตีฝ่าวงล้อมออกไปเพื่อให้หลุดพ้นจากการปิดล้อมของสหรัฐอเมริกาและพันธมิตร ทำให้เสมือนหนึ่งเป็นการถือกำเนิดของสงครามเย็นในคริสต์ศตวรรษที่ 21 (The 21st Century Cold War) ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน (สุรชาติ บำรุงสุข, 2563 : 1-2) ขณะที่สงครามระหว่างรัสเซียกับยูเครนใน ค.ศ. 2022 นับเป็นส่วนสำคัญที่แสดงถึงความขัดแย้งในยุโรปซึ่งได้สร้างความสั่นคลอนเสถียรภาพและความมั่นคงในโลกอย่างกว้างขวาง

ความเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ตลอดช่วง 30 ปี นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 ถึง 2010 กลับก่อให้เกิดกระแสการตีกลับหรือการย้อนกลับของโลกาภิวัตน์ (reverse globalization) การลดความเป็นโลกาภิวัตน์ (De-globalization) หรืออื่นใด ที่ก่อให้เกิดผลกระทบกันข้ามกับสันติภาพกับความเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปทางบวก ที่สำคัญคือ การถดถอยความเป็นมหาอำนาจของสหรัฐอเมริกา (The Decline of The United States of America) ทางการเมืองและเศรษฐกิจ การทะยานและก้าวสู่มหาอำนาจอันดับ 2 ของจีน สอดคล้องกับแนวคิดกับดักของทูซิดีดิส (The Thucydides Trap) (สุรชาติ บำรุงสุข, 2563 : 1-2) จากการถดถอยของมหาอำนาจเดิมและการก้าวสู่การเป็นมหาอำนาจใหม่ที่ท้าทายมหาอำนาจเดิม ก่อให้เกิดความขัดแย้งที่เป็นการเผชิญหน้าและสงครามภายหลัง ทำให้แนวคิดมหาอำนาจเดียวกลายเป็นตัวลวง แต่เป็นเวลาเดียวกันกับที่ขั้วอำนาจสองขั้ว (Bipolar) และขั้วอำนาจที่หลากหลาย (Multipolar) ไม่เด่นชัดเพียงพอ ก่อให้เกิดเป็นการผสมผสานระหว่างขั้วอำนาจเดียว (Unipolar) สองขั้วอำนาจ (Bipolar) และหลายขั้วอำนาจ (Multipolar) จากบทบาทของมหาอำนาจแต่ละฝ่ายที่ต่างแสวงหาพันธมิตรเพื่อความร่วมมือระหว่างกันและปฏิบัติการกับคู่ตรงข้ามที่มีความขัดแย้ง ในเหตุการณ์ สถานการณ์ สภาพการณ์ ปรากฏการณ์ หรือระบบโลกในปัจจุบันนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2020 (ประภัสสร เทพชาตรี, 2562, : 283) นำไปสู่ความพยายามการจัดระเบียบใหม่ของโลกเป็นความไร้ระเบียบ (new world order is no world order) (กองบรรณาธิการ, 2020)

ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ที่ถือกำเนิดขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดยูเรส อัครพัฒนานุกุล (สัมภาษณ์, วันที่ 27 มกราคม 2567) ที่กล่าวว่า ปัจจัยทางการเมืองภายในประเทศ มาจากนโยบายของรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศในรัฐบาลแต่ละชุด ตัวอย่างที่สำคัญ คือ หากรัฐบาลคำนึงถึงประเด็นสิทธิมนุษยชน ก็อาจจะทำให้ประเทศไทยมีท่าทีกับจีนแตกต่างจากเดิม รวมทั้งท่าทีของรัฐบาลแต่ละรัฐบาลที่มีต่อกรณีนโยบายจีนเดียว และประเด็น

ทางเศรษฐกิจอีกด้วย ความขัดแย้งที่ถูกลำเนิดขึ้นก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจ เพราะทั้งจีนและสหรัฐอเมริกาเป็นคู่ค้าที่สำคัญของประเทศไทย ความขัดแย้งระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกาหรือประเทศสองประเทศจึงต้องถูกจับตามองด้วยเช่นกัน นับตั้งแต่ที่มีความขัดแย้งระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยทำได้ดีมาโดยตลอดในแง่ของการสงวนท่าทีเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ นโยบายไม่เผลอ การไม่ก้าวภายในกิจการภายในของรัฐอื่น แม้จะถูกละเมิดว่าขัดกับเรื่องสิทธิมนุษยชน ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การสนับสนุนนโยบายจีนเดียว ก็ตาม ประเทศไทยอาจเพิ่มความชัดเจนในทิศทางที่เป็นคู่ค้ากับจีนและสหรัฐอเมริกาวางจุดยืนทางการค้าอย่างไร และอาศัยกลไกของอาเซียนเข้ามาร่วมสร้างความร่วมมือกับทั้งจีนและสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยสงวนท่าที กำหนดและดำเนินนโยบายไม่เผลอระหว่างความขัดแย้งระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยต้องแสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีกับทั้งสองประเทศแทนการสร้าง ความขัดแย้งกับประเทศใดประเทศหนึ่ง และการเลือกข้างซึ่งไม่เป็นผลดีกับไทยในฐานะประเทศเศรษฐกิจขนาดกลางเท่าใดนัก

ญาเรศ อัครพัฒนานุกูล (สัมภาษณ์, วันที่ 27 มกราคม 2567) เสนอแนวคิดที่ว่า ปัญหาการทูตแบบไม่เผลอของประเทศไทยในปัจจุบันถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นสิ่งที่ไร้ทิศทางในการดำเนินนโยบายทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรวมทั้งการสนับสนุนนโยบายจีนเดียว ย่อมทำให้รัฐบาลไทยขาดความชอบธรรมทางการเมือง จากการถูกมองว่าขาดมนุษยธรรมได้ นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญคิดว่าเป็นเรื่องของสงครามเทคโนโลยีระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกามาจากเรื่องการผลิตรถยนต์ไฟฟ้าและชิ้นส่วนอุปกรณ์โทรศัพท์ เทคโนโลยีทั้งหลาย ซึ่งประเทศไทยเริ่มจะกลายเป็นประเทศคู่ค้าในการกระจายรถยนต์ไฟฟ้าจากจีน ขณะที่สินค้าจากสหรัฐอเมริกามีราคาสูงกว่า ที่สำคัญ ประเทศไทยเพิ่งจะเริ่มจริงจังกับประเด็นลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร ทำให้จีนได้เปรียบสหรัฐอเมริกาในสงครามการค้าและเทคโนโลยีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัญหาของนโยบายต่างประเทศและเศรษฐกิจของประเทศไทยที่มีความเอนเอียงไปทางจีนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ภาคประชาชนเบื่อหน่ายและทัศนคติของคนไทยต่อจีนในทางลบ ซึ่งย้อนกลับมาสร้างความชอบธรรมให้กับสหรัฐอเมริกาในสายตาของประชาชน อาจจะส่งผลต่อความแตกร้างภายในสังคมระหว่างรัฐกับประชาชนของไทยได้

หากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศไทย สอดคล้องกับแนวคิดของทิววรรณ กำศิริมงคล (สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2567) ที่ว่า ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ทำให้การส่งออกของประเทศไทยประสบปัญหา ประเทศไทยนับเป็นประเทศส่งออกที่สำคัญ โดยส่งออกไปยังทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน ความขัดแย้งระหว่างทั้งสองประเทศทำให้การค้าโลกชะลอตัวลง ส่งผลให้การส่งออกของไทยหดตัวลงเช่นกัน ที่สำคัญ คือ การส่งออกสินค้าอิเล็กทรอนิกส์และสินค้าอุตสาหกรรมประเภทอื่นที่ส่งออกไปยังจีน ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนทำให้การลงทุนลดลง นักลงทุนมีความไม่แน่นอนต่อสถานการณ์การค้าโลก ส่งผลให้การลงทุนในไทยลดลง โดยเฉพาะการลงทุนจากจีน ซึ่งเป็นนักลงทุนรายใหญ่ในประเทศไทย นอกจากนี้ยังส่งผลต่อการท่องเที่ยว ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนทำให้นักท่องเที่ยวจากทั้งสองประเทศลดการเดินทางท่องเที่ยวลง ส่งผลให้การท่องเที่ยวของไทยได้รับผลกระทบเช่นกัน

ทิพวรรณ กำศิริมงคล (สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2567) ให้ความคิดเห็นในแง่บวกเกี่ยวกับการทำทนายที่ว่า ความท้าทายในการประสานความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาและจีน ประเทศไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน แต่ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาและจีนหรือกับทั้งประเทศสองประเทศ รัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องมีทักษะในการประสานความสัมพันธ์ทั้งสองประเทศอย่างระมัดระวัง เพื่อไม่ให้กระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติของไทย ปัญหาสำคัญมาจากความกดดันในการเลือกข้าง ท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ทั้งสองประเทศต่างพยายามดึงพันธมิตรให้อยู่ข้างตนเอง รัฐบาลไทยจึงอาจถูกกดดันให้เลือกข้าง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสถานะทางการเมืองของไทยในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ความท้าทายในการส่งเสริมบทบาทของอาเซียน กล่าวคือ อาเซียนเป็นองค์กรระหว่างประเทศที่สำคัญในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก แต่ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนอาจส่งผลกระทบต่อบทบาทของอาเซียน รัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องร่วมมือกับประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อส่งเสริมบทบาทของอาเซียน ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ความท้าทายในการส่งเสริมประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนอาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก รัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องร่วมมือกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน

ทิพวรรณ กำศิริมงคล (สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2567) ให้ความคิดเห็นในแง่บวกอื่นที่สำคัญว่า ความเสี่ยงต่อเศรษฐกิจไทย ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยในหลายด้าน เช่น การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว เป็นต้น รัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องมีมาตรการเพื่อลดความเสี่ยงต่อเศรษฐกิจไทย นอกจากนี้ โอกาสในการขยายตลาด ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนอาจสร้างโอกาสในการขยายตลาดให้กับสินค้าและบริการของไทยไปยังประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก รัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องเร่งปรับตัวเพื่อรองรับโอกาสดังกล่าว รวมถึงความท้าทายในการดึงดูดการลงทุน ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนอาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนต่างชาติ รัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องมีมาตรการเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ การส่งเสริมประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนอาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก รัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องร่วมมือกับประเทศทั้งหลายในภูมิภาค เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน และผลกระทบต่อวัฒนธรรมและค่านิยม ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนอาจส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมและค่านิยมของไทย เนื่องจากความขัดแย้งระหว่างทั้งสองประเทศอาจทำให้ประชาชนหันไปสนใจวัฒนธรรมและค่านิยมของทั้งสองประเทศมากขึ้น รัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องมีมาตรการเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมและค่านิยมของไทย

กล่าวโดยสรุปตามแนวคิดของทิพวรรณ กำศิริมงคล (สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2567) กล่าวว่า ผลกระทบทางด้านสังคมจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 อาจส่งผลกระทบต่อความแตกแยกทางสังคม การพัฒนาประชาธิปไตย

และสิทธิมนุษยชน และวัฒนธรรมและค่านิยมของไทย รัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องมีมาตรการเพื่อรับมือกับผลกระทบดังกล่าว ผลกระทบด้านความตึงเครียดทางสังคม ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนอาจสร้างความขัดแย้งทางสังคมภายในประเทศไทยได้ เนื่องจากประเทศไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งสองประเทศ ความขัดแย้งระหว่างทั้งสองประเทศอาจทำให้ประชาชนเกิดความแตกแยกและแบ่งฝักแบ่งฝ่าย รัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องมีมาตรการเพื่อลดความขัดแย้งทางสังคม เช่น การส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างประชาชนจากทั้งสองประเทศ และการให้ความรู้เกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน เป็นต้น

ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของรุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข (สัมภาษณ์, วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2567) ที่ว่า ผลกระทบทางการเมืองจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทย คือ ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาและความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยกับจีน ฉะนั้น ประเทศไทยจะต้องกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของตนเองในภูมิภาคและในความขัดแย้ง จากนั้นเลือกคณะทูตที่มีประสบการณ์และความสามารถในการสื่อสาร เพื่อให้ประเทศไทยยังสามารถรักษาสถานะและความเป็นอิสระไว้ได้ ทั้งนี้คณะทูตต้องสื่อสารอย่างใกล้ชิดกับข้าราชการการเมือง ที่สำคัญ คือ นายกรัฐมนตรี ในการกำหนดประเด็นพูดคุยในวาระทั้งหลาย ขณะเดียวกันการกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศไทยก็อาจนำไปสู่การตอบสนองเชิงลบจากทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน ประเทศไทยจึงควรมีแผนรับมือในผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับสถานะของประเทศไทย เศรษฐกิจ และสังคม ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทย ประการที่หนึ่ง การลงทุนจากทั้งสองประเทศที่อาจปรับเปลี่ยนในทางลบ ที่สำคัญ อาจไปลงทุนยังประเทศเวียดนามแทน ประการที่สอง การลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งอาจมีการปรับเปลี่ยน ที่ทำให้แนวทางบางอย่างของไทยอาจต้องมีการปรับตัว ประการที่สาม การนำเข้าและส่งออกของประเทศไทยที่อาจมีความติดขัดรวมทั้งด้านท่องเที่ยวที่อาจมีการปรับมาตรการตอบโต้จากวีซ่าฟรี (free visa) กลับไปเป็นแบบเดิม และผลกระทบทางสังคมจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทย คือ กลุ่มที่ต่อต้านและสนับสนุนแต่ละฝ่าย อาจได้แย้งและมีแรงกระเพื่อมทางสังคม เพื่อบ่มพูนผลทางการเมืองและระหว่างประเทศที่จะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนอื่น ทั้งนี้ การถือกำเนิดของกลุ่มที่สนับสนุนสหรัฐอเมริกาและ จีนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองได้อันเนื่องจากอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันของทั้งสองประเทศ

โชติสา ขาวสนิท (สัมภาษณ์, วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2567) เสนอแนวคิดผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ที่ว่า กรณีของประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาในบรรยากาศแห่งความขัดแย้งระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยต้องติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด ที่สำคัญ คือ วิฤติทะเลจีนใต้ซึ่งทั้งจีนและสหรัฐอเมริกาท่างเห็นความสำคัญของพื้นที่นี้ จีนมองว่าทะเลจีนใต้คือเขตอธิปไตยของตนเองซึ่งมีทรัพยากรทางทะเลเพื่อเป็นพื้นที่ออกสู่ทะเลของจีน

และเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่ของจีนโดยไม่ต้องการให้มหาอำนาจนอกภูมิภาคเข้ามามีอิทธิพล ส่วนสหรัฐอเมริกาบอกว่าพื้นที่นี้สำคัญเช่นกันเพราะสหรัฐอเมริกามีอิทธิพลควบคุมเส้นทางยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จีนกับสหรัฐอเมริกายังแข่งขันในเรื่องอื่น ตัวอย่างที่สำคัญ คือ เทคโนโลยี ที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ จีนและสหรัฐอเมริกา ต่างแสดงจุดยืนเรื่องพลังงานสะอาดทั้งคู่ เช่น รถไฟฟ้าที่สหรัฐอเมริกาและจีนต่างแข่งขันระหว่างกัน การแข่งขันกันระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนหรือประเทศทั้งสองประเทศจะเป็นโอกาสให้ประเทศไทยอยู่ในจุดที่ไม่ต้องพึ่งพิงหรือตามประเทศใดประเทศหนึ่งและควรใช้ข้อได้เปรียบนี้เพื่อดึงดูดการลงทุนจากสหรัฐอเมริกากับจีนหรือประเทศทั้งสองประเทศ ประเทศไทยควรวางจุดยืนแบบไม่เลือกข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศเป็นที่ตั้ง การแสวงหาความร่วมมือแบบหลายฝ่าย และที่สำคัญคือการพัฒนาทักษะแรงงานฝีมือ และทักษะที่สำคัญของโลกยุคปัจจุบัน

นอกจากนี้ โชติสา ขาวสนิท (สัมภาษณ์, วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2567) ยังอธิบายต่อว่า ความไม่ไว้วางใจต่อระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน ดังเช่นกรณีบอลลูนจีนล่องลำดินแดนสหรัฐอเมริกา แต่กลับไม่มีการติดต่อเจรจาหาทางออกกันโดยตรง แต่สหรัฐอเมริกาทำลายบอลลูนนั้นและมองว่าเป็นบอลลูนสอดแนม ขณะที่จีนกล่าวว่าเป็นบอลลูนที่เก็บข้อมูลสภาพอากาศ และจีนก็ไม่พอใจที่สหรัฐอเมริกาขายอาวุธให้กับไต้หวัน และเนื่องจากที่ผ่านมาประเทศไทยแสดงบทบาทสนับสนุนจีนทางการเมืองเด่นชัด ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การส่งชาวอุยกูร์กลับจีน การไม่ให้โจชัว หว่อง เข้ามายังประเทศไทย ดังนั้น ประเทศไทยควรปรับสมดุลในเรื่องนี้ให้มากขึ้น เพื่อสร้างสัมพันธภาพกับประเทศโลกตะวันตกและสหรัฐอเมริกาให้มากขึ้น บนพื้นฐานของผลประโยชน์ของประเทศไทย

ตามแนวคิดของโชติสา ขาวสนิท (สัมภาษณ์, วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2567) เสนอแนวคิดที่ว่า ประเทศไทยควรพัฒนาจุดแข็งและแก้ไขจุดอ่อนทั้งหลายเพื่อดึงดูดการค้าและการลงทุนจากประเทศทั้งหลาย แนวทางไม่เลือกข้างและสร้างความร่วมมือกับทุกฝ่ายทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนนั้น เป็นการสานความร่วมมือระหว่างประเทศที่ดี ด้านสังคม ประเทศไทยมีความคุ้นเคยกับวัฒนธรรมจีนในแต่ละด้าน ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ชุดภาพยนตร์จีน ที่ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น อาหารจีน และการแพทย์แผนจีน ส่วนด้านวัฒนธรรม สหรัฐอเมริกา ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ภาพยนตร์ฮอลลีวูด สำหรับคนรุ่นใหม่ที่ไม่เห็นด้วยกับการปกครองแบบเผด็จการ และแสดงความไม่พอใจและวิพากษ์วิจารณ์จีนอย่างเปิดเผย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ กรณีพันธมิตรชาวมส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางด้านวิถีคิดและมุมมองต่างๆ ในสังคมไทยที่คนไทยมีต่อจีนด้วย

เช่นเดียวกับยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์ (สัมภาษณ์, วันที่ 27 มีนาคม 2567) ที่กล่าวว่า ประเทศไทยต้องรักษาความสมดุลในนโยบายต่างประเทศของตน เพื่อไม่ให้เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่งมากเกินไป ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกาหรือจีนที่เป็นมหาอำนาจใหม่และกำลังขยายอำนาจและอิทธิพลในภูมิภาค ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ที่สำคัญ คือ ทะเลจีนใต้ การค้า และเทคโนโลยี ทำให้ประเทศไทยต้องปรับนโยบายต่างประเทศอย่างรอบคอบเพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งสองมหาอำนาจ โดยไม่ให้กระทบต่อผลประโยชน์ของประเทศ ประเทศไทยต้องใช้นโยบายต่างประเทศและการทูตแบบลู่ตามลม เพราะประเทศไทยมองว่าตนเองเป็น

ประเทศขนาดกลางจึงไม่ต้องการเป็นศัตรูกับใครทำให้สามารถจัดวางตำแหน่งแห่งที่เท่าที่ทำได้เป็นอย่างดีที่สุดจากทั้งสองฝ่ายได้ อย่างไรก็ตาม ไทยยังต้องเผชิญกับความท้าทายในการรักษาความสมดุลนี้ เนื่องจากการแข่งขันที่เพิ่มขึ้นระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในระดับภูมิภาคและการพัฒนาทั้งหลายในประเทศไทย

ธีระ นุชเปี่ยม (สัมภาษณ์, วันที่ 3 พฤษภาคม 2567) ให้มุมมองที่น่าสนใจว่า ผลกระทบที่ผ่านมา สำหรับประเทศไทยไม่ได้มีการกระทบมากนักดังเช่นจากการยึดอำนาจ ตรงกับสมัยนายบารัค โอบามา ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา สหรัฐอเมริกามีกฎหมายกำหนดที่ลดระดับความสัมพันธ์หากประเทศนั้นมีการยึดอำนาจ แต่ประเทศไทยยังอยู่ในสภาพดี ทำให้ไม่ได้มีผลกระทบมากเกินไป แต่ภายหลังประเทศไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับจีนเพราะประเทศไทยมีผลประโยชน์ด้านการค้ากับจีนที่มีความหลากหลาย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การส่งทุเรียนเข้าไปในจีน ทำให้ภายหลังประเทศไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับจีน ดังนั้น การซื้ออาวุธจากจีน ที่สำคัญ คือ เรือดำน้ำ ขณะที่จีนเริ่มพัฒนาเครื่องบินรบแล้ว ทำให้ด้านความมั่นคง ประเทศไทยถ่วงน้ำหนักได้ดีระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน เพราะความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาคือไปอย่างแนบแน่น แม้ภายหลังประเทศไทยจะมีความร่วมมือกับจีนมากขึ้น แต่ประเทศไทยยังคงต้องรักษาสถานภาพไว้ ประเทศไทยต้องรักษาผลประโยชน์ที่สำคัญ เพราะหากส่งออกไม่ได้ย่อมเป็นปัญหา เท่าที่ผ่านมา ยังไม่มีปัญหาอะไรที่กระทบ ชัดแจ้ง หรือเป็นปัญหา ปัญหาระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา และไทยกับจีน ทำให้ต้องรักษาไว้ กรณีพม่า ประเทศไทยจะดำเนินการอย่างไร จะรุนแรงยอมไม่ได้เพราะมีพรมแดนที่ติดต่อกัน เพราะประเทศไทยต้องรับภาระผู้อพยพ การเจรจามีความสำคัญ แต่คณะกรรมการชายแดนเวลาไม่ประชุมเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

ดังนั้น ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ตามการสัมภาษณ์ของยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์ (สัมภาษณ์, วันที่ 27 มีนาคม 2567) สรุป ผลกระทบทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 เริ่มจากผลกระทบทางด้านการเมืองจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ความสัมพันธ์กับมหาอำนาจ การกำหนดนโยบายที่มุ่งรักษาความสมดุลระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนสามารถนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่มีเสถียรภาพกับทั้งสองประเทศ แต่อาจเผชิญความท้าทายในการรักษาความสมดุลนี้โดยไม่ให้เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่งเกินไป

ประการที่สอง อำนาจและอิทธิพลในภูมิภาค การตัดสินใจของประเทศไทยอาจมีผลต่ออิทธิพลและบทบาทของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่สำคัญ คือ การผ่านกรอบความร่วมมือในอาเซียน

ประการที่สาม ความมั่นคงทางการเมืองภายใน การมีนโยบายที่ชัดเจนและการตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพต่อความขัดแย้งระหว่างสหรัฐและจีนสามารถเสริมสร้างความมั่นคงทางการเมืองภายในประเทศ โดยการป้องกันความไม่แน่นอนที่อาจเกิดจากความขัดแย้งนี้

ประการที่สี่ ความร่วมมือและสร้างพันธมิตรใหม่ การสำรวจความร่วมมือและสร้างพันธมิตรใหม่ อาจเป็นผลมาจากการปรับตัวของนโยบายต่างประเทศ ประเทศไทยอาจมีโอกาสร่วมโครงการหรือความร่วมมือระหว่างประเทศใหม่ๆ ที่สนับสนุนโดยมหาอำนาจใดมหาอำนาจหนึ่ง

ประการที่ห้า การเมืองภายในและความคิดเห็นสาธารณะ ความคิดเห็นของประชาชนและการเมืองภายในประเทศสามารถได้รับผลกระทบจากวิธีการจัดการของรัฐบาลกับความขัดแย้งระหว่างสหรัฐและจีน โดยเฉพาะหากมีการมองว่านโยบายดังกล่าวไม่สนับสนุนผลประโยชน์ของประชาชน

ประการที่หก การเจรจาและการใช้หลักการทูต ความสามารถในการใช้หลักการทูตเพื่อจัดการกับความขัดแย้งและหาทางออกที่สร้างสรรค์จะเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ การเจรจาและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยลดความเสี่ยงและเปิดโอกาสใหม่ๆ

ประการที่เจ็ด ผลกระทบต่อมาตรฐานสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย การตัดสินใจในนโยบายต่างประเทศควรพิจารณาถึงการสนับสนุนและการรักษามาตรฐานสิทธิมนุษยชนและหลักการประชาธิปไตย โดยไม่ให้ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐและจีนส่งผลกระทบต่อค่านิยม

ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง การค้าและการส่งออก ความขัดแย้งทางการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนอาจส่งผลกระทบต่อการค้าและการส่งออกของไทย ที่สำคัญ คือ สินค้าที่ประเทศไทยส่งออกไปยังทั้งสองประเทศ หากมีการนำมาตรการภาษีเพิ่มเติมหรือการจำกัดการค้า สินค้าไทยอาจเผชิญกับอุปสรรคและต้นทุนที่สูงขึ้น

ประการที่สอง การลงทุนต่างชาติ การขัดแย้งอาจส่งผลต่อการลงทุนต่างชาติในไทย โดยเฉพาะจากบริษัทของสหรัฐและจีน ความไม่แน่นอนในด้านนโยบายอาจทำให้นักลงทุนชะลอการตัดสินใจหรือลดการลงทุน

ประการที่สาม โอกาสใหม่สำหรับไทย การเปลี่ยนแปลงในระบบการค้าโลกอาจนำมาซึ่งโอกาสใหม่สำหรับไทยในการเป็นศูนย์กลางการผลิตหรือการค้าเพื่อหลีกเลี่ยงอุปสรรคทางการค้าระหว่างสองมหาอำนาจ

ประการที่สี่ ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจที่เกิดจากความขัดแย้งอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยโดยรวม ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ค่าเงินบาทที่อาจผันผวน และการลดลงของความเชื่อมั่นของผู้บริโภคและนักลงทุน

ประการที่ห้า การเปลี่ยนแปลงในห่วงโซ่อุปทาน การขัดแย้งอาจทำให้ห่วงโซ่อุปทานทั่วโลกเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจมีทั้งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตและโอกาสในการสร้างห่วงโซ่อุปทานใหม่ที่มีไทยเป็นส่วนหนึ่ง

ประการที่หก ความท้าทายและโอกาสในด้านการท่องเที่ยว ความตึงเครียดทางการเมืองอาจส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวจากสหรัฐและจีน แต่ก็อาจเป็นโอกาสให้ไทยส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวใหม่ๆ เพื่อลดความพึ่งพาในตลาดหลัก

ประการที่เจ็ด การพัฒนาและนวัตกรรม ความต้องการลดการพึ่งพาต่อเทคโนโลยีหรือผลิตภัณฑ์จากสหรัฐอเมริกาหรือจีนอาจส่งเสริมให้ไทยพัฒนาความสามารถในด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมในประเทศ

การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพจะต้องคำนึงถึงทั้งความท้าทายและโอกาสที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ระหว่างประเทศ และปรับให้สอดคล้องกับบริบทเศรษฐกิจโลกและภูมิภาค

ผลกระทบทางด้านสังคมจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ความคิดเห็นสาธารณะและการรับรู้ ความขัดแย้งและวิธีที่ไทยตอบสนองอาจส่งผลต่อการรับรู้และความคิดเห็นของสาธารณชนไทยต่อทั้งสองประเทศ การรับรู้เชิงลบอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างคนไทยกับคนอเมริกันและคนไทยกับคนจีน

ประการที่สอง ชุมชนชาวต่างชาติในไทย ไทยมีชุมชนคนอเมริกันในประเทศไทยและชุมชนคนจีนขนาดใหญ่ นโยบายต่างประเทศและความขัดแย้งอาจส่งผลกระทบต่อชุมชนเหล่านี้ ทั้งในแง่ของความรู้สึกไม่มั่นคง ความตึงเครียดหรือการเปลี่ยนแปลงในสถานะการพำนัก

ประการที่สาม การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการศึกษา ความขัดแย้งอาจมีผลต่อโครงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการศึกษาระหว่างประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อโอกาสในการเรียนรู้และการสร้างความเข้าใจระหว่างประเทศ

ประการที่สี่ อคติและการเลือกข้าง การกำหนดนโยบายที่มีท่าทีชัดเจนอาจนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของอคติและการเลือกข้างในสังคมไทย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสามัคคีภายในประเทศ

ประการที่ห้า ผลกระทบต่อชุมชนผู้ประกอบการและธุรกิจ ธุรกิจและผู้ประกอบการที่มีความสัมพันธ์กับสหรัฐหรือจีนอาจได้รับผลกระทบจากนโยบายต่างประเทศและความขัดแย้ง ทั้งในแง่ของความสัมพันธ์ทางธุรกิจและความร่วมมือระหว่างประเทศ

ประการที่หก การเข้าถึงสินค้าและบริการ ความขัดแย้งอาจส่งผลต่อการเข้าถึงสินค้าและบริการจากทั้งสองประเทศ รวมถึงราคาและความพร้อมของสินค้า

ประการที่เจ็ด การเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง นโยบายต่างประเทศอาจกระตุ้นการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองในประเทศ โดยผู้คนอาจจัดตั้งกลุ่มหรือการชุมนุมเพื่อสนับสนุนหรือคัดค้านนโยบายบางอย่าง

การกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์จึงต้องคำนึงถึงผลกระทบเหล่านี้ และพยายามหาสมดุลที่ทำให้สามารถรักษาความมั่นคงและเสริมสร้างผลประโยชน์ของประเทศในระยะยาว โดยไม่สร้างผลกระทบลบทางสังคมและเศรษฐกิจ

บทที่ 5

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 (2) ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 (3) สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 (4) ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 กำหนดบทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็นสี่ส่วน คือ (1) แนวคิดทฤษฎี ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎี สัจนิยมและกลุ่มแนวคิดทฤษฎีสัจนิยม และนโยบายต่างประเทศ (2) จากแนวคิดทฤษฎีสู่การพัฒนารอบการวิจัย (3) กรอบการวิจัย (Conceptual Framework) ที่นำโจทย์วิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย แนวคิดทฤษฎี หรืออื่นใด มาสรุปรวบยอดความคิดเพื่ออธิบายและวิเคราะห์เนื้อหาการวิจัย และ (4) วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากแนวคิดทฤษฎีนำมาสู่การสร้างกรอบการวิจัย ด้วยการนำโจทย์วิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย แนวคิดทฤษฎี หรืออื่นใด มาสรุปรวบยอดความคิดเพื่ออธิบายและวิเคราะห์เนื้อหาการวิจัย และนำไปสู่การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง กำหนดระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการอธิบายและวิเคราะห์ตามกรอบการวิจัยที่พัฒนามาจากวัตถุประสงค์การวิจัย เป็นการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์ ที่นำไปสู่ผลการวิจัย แบ่งเป็น สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020

ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 แบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือจีน กับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือจีนนับตั้งแต่อดีตถึงกำเนิดนับตั้งแต่ก่อนการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย สุโขทัย อยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ บนพื้นฐานความสัมพันธ์ระบบบรรณาการ ที่จีนมองด้านการเมืองจากการที่เมือง แวนแคว้น อาณาจักร ขนาดเล็ก ต้องสวามิภักดิ์ต่อรัฐที่มีขนาดใหญ่เช่นจีน แต่ประเทศไทยมองด้านเศรษฐกิจจากผลประโยชน์ด้านการค้าผ่านระบบจิมก๊องที่เมือง แวนแคว้น อาณาจักร ขนาดเล็ก จะได้รับผลตอบแทนจากจีนที่เป็นรัฐขนาดใหญ่ การปฏิรูปศาสนา การปฏิวัติการค้า การฟื้นฟูศิลปวิทยาการ

และการปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้ประเทศมหาอำนาจที่สำคัญ คือ อังกฤษ และฝรั่งเศส แสวงหาอาณานิคม ขณะที่จีนที่ปกครองแบบจารีตเกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในจากความเสื่อมถอยของประเทศจนก้าวสู่ยุคนายทุนขุนศึก ทำให้ประเทศไทยยุติความสัมพันธ์ระบบบรรณาการกับจีนนับตั้งแต่ พ.ศ. 2396 แต่ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนยังเป็นไปอย่างต่อเนื่อง การสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนที่เป็นสาธารณรัฐจีนถือกำเนิดขึ้นใน พ.ศ. 2489 ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และต่อเนื่องด้วยการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนแทนที่สาธารณรัฐจีนหรือไต้หวันใน พ.ศ. 2518 และต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาถือกำเนิดขึ้นนับตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 เป็นไปอย่างต่อเนื่อง สหรัฐอเมริกามีบทบาทที่สำคัญต่อการรักษาเอกราชและบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศไทยจากสถานะของประเทศไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ประเทศไทยรอดพ้นจากการเป็นประเทศที่แพ้สงคราม และประเทศไทยมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาช่วงสงครามเย็น เพื่อต่อต้านภัยคุกคามจากการแพร่ขยายของลัทธิสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ต่อเนื่องจนถึงช่วงภายหลังสงครามเย็นที่ประเทศไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐอเมริกา แต่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของประเทศไทยและการสนับสนุนประชาธิปไตย ระบบเศรษฐกิจที่เสรี และสิทธิมนุษยชน ของสหรัฐอเมริกา ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาสะดุดและไมใกล้ชิดเหมือนอดีต

5.1.2 ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020

ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 แบ่งเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ด้านการเมือง ประการที่หนึ่ง ภาวะผู้นำและบุคลิกภาพ เป็นลักษณะ บุคลิกภาพ และคุณสมบัติ ของผู้นำนายกรัฐมนตรีนับเป็นตำแหน่งสูงสุดของคณะรัฐมนตรีที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ. 2557 ต่อเนื่องถึงภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปใน พ.ศ. 2562 ถูกตั้งคำถามอย่างกว้างขวางจากสาธารณชนและต่างประเทศถึงความเหมาะสมและความชอบธรรมทางการเมือง ทำให้ถูกปฏิบัติที่แตกต่างจากอดีต กลายเป็นความสัมพันธ์ที่ห่างเหิน ละเลย เพิกเฉย ปฏิเสธ ไม่ยอมรับ จากประเทศมหาอำนาจตะวันตก จนถูกวิพากษ์วิจารณ์ ถูกตั้งคำถาม ถูกตั้งข้อสงสัย และแสดงความคิดเห็นที่ไม่เป็นผลดี ทำให้ประเทศไทยโน้มเอียงไปเพิ่มพูนความสัมพันธ์กับจีนมากยิ่งขึ้น ประการที่สอง ประสิทธิภาพของระบบราชการ การปฏิรูประบบราชการช่วงหลังมาจากแนวคิด นโยบาย และการดำเนินการของรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร นับตั้งแต่ พ.ศ. 2545 ต่อเนื่องถึงพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ. 2557 ทำให้หน่วยงานด้านความมั่นคง ประการที่สาม รูปแบบรัฐบาล ภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ. 2557 รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ประกอบด้วย บุคคลที่มาจากอดีตข้าราชการพลเรือน ทหาร นักธุรกิจ ประการที่สี่ ความมั่นคง ประเทศไทยนับเป็นประเทศเน้นความมั่นคงมา

นับตั้งอดีตต่อเนื่องถึงปัจจุบัน ประการที่ห้า ภูมิรัฐศาสตร์ จากสภาพภูมิประเทศของประเทศไทยที่มีความได้เปรียบจากการเป็นศูนย์กลางภาคพื้นทวีปของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ด้านเศรษฐกิจ จากด้านการพัฒนาระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมุ่งเน้นด้านการพัฒนาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จนนำมาสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 แผนยุทธศาสตร์ประเทศ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ด้านการค้าระหว่างประเทศที่รัฐบาลกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การค้าระหว่างประเทศ ด้านการค้าตามแนวชายแดน การค้าระหว่างประเทศระดับทวิภาคี การค้าระหว่างประเทศระดับกลุ่มประเทศ และการค้าระหว่างประเทศระดับโลก ด้านการเงินระหว่างประเทศที่มีความเปลี่ยนแปลงจากสถานะด้านการเงินของประเทศไทยที่เข้มแข็งและแข็งแกร่งเพิ่มมากขึ้น นับเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่จีนจัดตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชียและ การลงทุนระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านโลจิสติกส์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปในช่วงเวลาที่จีนเสนอแนวคิด นโยบาย และโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง และความช่วยเหลือระหว่างประเทศที่ประเทศไทยให้ความช่วยเหลือกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างต่อเนื่อง

ด้านสังคม จากความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมที่ประเทศไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ และมีความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมอย่างกว้างขวาง ด้านการศึกษาที่ด้านปริมาณที่ประชากรมีการศึกษาที่สูงขึ้น แตกต่างจากด้านคุณภาพที่เป็นปัญหา ถูกวิพากษ์วิจารณ์ ถูกตั้งคำถามถาม ถูกตั้งข้อสงสัย และแสดงความคิดเห็นในทางลบ ด้านการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวรายใหญ่มากจากจีนอย่างต่อเนื่องหลายปี และด้านการแพทย์และการสาธารณสุขที่รัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร ที่มีความโดดเด่นจากนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า แต่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา นับเป็นการเพิ่มบทบาทของจีนในการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ

5.1.3 สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

แนวคิดสนลุ่มหรือไผ่ลุ่ม นับเป็นหลักการของนโยบายต่างประเทศของไทยที่สำคัญ จากการเป็นประเทศขนาดกลาง หรือประเทศที่มีขนาดใหญ่เมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อนบ้าน และประเทศขนาดเล็กเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศมหาอำนาจ มีสาระสำคัญ จำนวน 3 ประการ ประกอบด้วย การโอนอ่อนผ่อนตาม จากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนที่ประเทศไทยต้องกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศตามประเด็นปัญหาแต่ละประเด็นบนพื้นฐานผลประโยชน์แห่งชาติหรือเป็นประโยชน์กับประเทศไทยมากที่สุด การถ่วงดุลอำนาจและการคานอำนาจ ที่มุ่งเน้นการวางน้ำหนักของประเทศบนพื้นฐานการถ่วงดุลอำนาจและคานอำนาจของสหรัฐอเมริกาและจีนที่มีความขัดแย้งระหว่างกันจากข้อมูลและสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย และการเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจที่ใหญ่ที่สุด ทำให้ประเทศไทยเพิ่มพูนความสัมพันธ์ที่แนบแน่นหรือเป็นพิเศษกับประเทศมหาอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกาหรือจีน ขณะเดียวกันประเทศไทยต้องไม่สร้างความหวาดระแวงกับสหรัฐอเมริกาหรือจีน เมื่อประเทศไทยสร้างความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจอีกประเทศหนึ่ง

5.1.4 ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 (ก) ด้านการเมือง ประกอบด้วย การที่ประเทศไทยมีความเป็นอิสระด้านการต่างประเทศของไทยจากการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศ การเป็นที่ไว้วางใจผ่านการสนับสนุนและเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีน การแสวงหาทางเลือกของการต่างประเทศไทยจากการเป็นพันธมิตรกับประเทศอื่น (ข) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การแสวงหาประโยชน์ของประเทศไทยบนพื้นฐานของผลประโยชน์แห่งชาติ ด้านการพัฒนาระหว่างประเทศ จากความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน การค้าระหว่างประเทศ จากการเพิ่มพูนความร่วมมือด้านการค้ากับสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน ตัวอย่างที่สำคัญ คือ นโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง ด้านการเงินระหว่างประเทศ จากการเพิ่มความสำคัญของเงินหยวนจากจีนให้ใกล้เคียงกับสำคัญของดอลลาร์สหรัฐของสหรัฐอเมริกา ด้านการลงทุนระหว่างประเทศ จากการที่ประเทศไทยเป็นฐานการผลิตและการลงทุนจากต่างประเทศ ที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกาและพันธมิตร กับจีนและพันธมิตร สู่ประเทศไทย และด้านความช่วยเหลือระหว่างประเทศ จากการได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน (ค) ด้านสังคม จากความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมที่สำคัญ คือ การเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย ด้านการศึกษาที่ประเทศไทยเผชิญปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาแม้ด้านปริมาณจะมีนักศึกษาเพิ่มมากขึ้น ด้านการท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวจากจีนเข้ามาเป็นจำนวนมาก และด้านการแพทย์และการสาธารณสุขที่มีความเปลี่ยนแปลงจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา

5.2 การอภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020

ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 แบ่งเป็นสองส่วน ประกอบด้วย ความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือจีน กับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือจีนนับตั้งแต่อดีตถือกำเนิดนับตั้งแต่ก่อนการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย สุโขทัย อยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ ผ่านระบบบรรณาการ นำไปสู่การกำหนดนโยบายต่างประเทศตามแนวคิดของโจเซฟ แฟรงเคิล (Frankel, 1970 : 18, 27) เสนอแนวคิดที่ว่านโยบายต่างประเทศเป็นผลลัพธ์จากการตัดสินใจของกลุ่มผู้ปกครองซึ่งโดยทั่วไปแล้วเกี่ยวกับข้อเศรษฐกิจ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนสิ้นสุดลงภายหลังกองทัพพม่าพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 ที่สำคัญ คือ อังกฤษ และฝรั่งเศส แพร่ขยายอำนาจตามลัทธิจักรวรรดินิยมบนแนวคิดการล่าอาณานิคม จนเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง การเป็นสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติทำให้ประเทศไทยสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนที่เป็นสาธารณรัฐจีนใน พ.ศ. 2489 และ

ประเทศไทยสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนแทนที่สาธารณรัฐจีนหรือไต้หวันใน พ.ศ. 2518 ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิดของเฮนรี คิสซิงเจอร์ (Henry Kissinger) ที่เป็นการมองโลกตามแนวคิดที่เป็นจริง (Real Politics)

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาถือกำเนิดขึ้นนับตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 เป็นไปอย่างต่อเนื่อง สหรัฐอเมริกามีบทบาทที่สำคัญต่อการรักษาเอกราชและบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศไทยจากสถานะของประเทศไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ประเทศไทยรอดพ้นจากการเป็นประเทศที่แพ้สงคราม และประเทศไทยมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาช่วงสงครามเย็น จากบทบาทของสหรัฐอเมริกาที่ต่อต้านภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีสัจนิยมที่ (ซูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์, 2546, : 159-160 ; ปรัชญา เวสารัชช, 2529, : 58-59 ; ประภัสสร เทพชาตรี, 2541, : 2-12 ; สมพงษ์ ชูมาก, 2542 : 51-52) ที่มีรัฐเป็นหน่วยวิเคราะห์ที่สำคัญ และให้คุณค่ากับอำนาจ ความขัดแย้ง และผลประโยชน์สาธารณะ

5.2.2 ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020

ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 แบ่งเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ด้านการเมือง ประการที่หนึ่ง ภาวะผู้นำและบุคลิกภาพ เป็นลักษณะ บุคลิกภาพ และคุณสมบัติ ของผู้นำนายกรัฐมนตรีนับเป็นตำแหน่งสูงสุดของคณะรัฐมนตรีที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ. 2557 ต่อเนื่องถึงภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปใน พ.ศ. 2562 ทำให้ไม่เป็นที่ยอมรับจากประเทศโลกเสรีส่งผลให้ประเทศไทยโน้มเอียงไปเพิ่มพูนความสัมพันธ์กับจีนมากยิ่งขึ้น ประการที่สอง ประสิทธิภาพของระบบราชการ การปฏิรูประบบราชการสมัยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ. 2557 มุ่งเน้นการขยายอำนาจของหน่วยงานด้านความมั่นคง ประการที่สาม รูปแบบรัฐบาล ภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ. 2557 รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ประกอบด้วย บุคคลที่มาจากอดีตข้าราชการพลเรือน ทหาร นักธุรกิจ สอดคล้องกับปัจจัยแห่งอำนาจที่ไม่ใช่รูปธรรมของโคลอมบิสและวอลฟ์ (Coulombis and Wolfe, 1982 : 72-73) ประการที่สี่ ความมั่นคง ประเทศไทยนับเป็นประเทศเน้นความมั่นคงตามประเพณีหรือความมั่นคงตามแนวทางจารีตมานับตั้งอดีตต่อเนื่องถึงปัจจุบัน ประการที่ห้า ภูมิรัฐศาสตร์ จากสภาพภูมิประเทศของประเทศไทยที่มีความได้เปรียบจากการเป็นศูนย์กลางภาคพื้นทวีปของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สอดคล้องกับแนวคิดของเจเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham) ที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนของประชาคมทางการเมือง

ด้านเศรษฐกิจ มุ่งเน้นการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติด้านเศรษฐกิจเพื่อเป้าหมายของรัฐเป็นไปเพื่อการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติตามแนวทางการกำหนดและดำเนินนโยบายของผู้ว่าประเทศทั้งด้านการพัฒนาระหว่าง

ประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การเงินระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศ และความช่วยเหลือระหว่างประเทศ สอดคล้องกับแนวคิดของมอร์แกนธอ (Morganthau, 1967) และเนอร์ชเทอเลน (Nerchterlein, 1979 : 73-92) ที่มุ่งเน้นความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และสอดคล้องกับองค์ประกอบของผลประโยชน์แห่งชาติตามแนวคิดของวินิตา ศุกรเสพย์ (2534 : 786) ด้านที่สอง ที่ว่า ผลประโยชน์ด้านการส่งเสริมอาชีพ การกินดีอยู่ดีของประชาชน เป็นผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การส่งเสริมการค้าและการลงทุนต่างประเทศ การคุ้มครองผลประโยชน์ของเอกชนในต่างประเทศ และองค์ประกอบสำคัญของผลประโยชน์แห่งชาติตามแนวคิดของชาร์ล โอ เลิร์ช จูเนียร์ กับอัลดุ เอ ซาอิด (Lerche, Jr. and Said, 1963 : 6) ในข้อที่สามที่ว่า การแสวงหาความกินดีอยู่ดีให้กับประชาชน (well-being) เป็นการเน้นความอยู่ดีกินดีของประชาชนจากดัชนีชี้วัดจากสภาพเศรษฐกิจและสังคม

ด้านสังคม มุ่งเน้นการรักษาผลประโยชน์จากเกียรติภูมิของประเทศจากการสร้างศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของประเทศ (prestige) เพื่อสร้างการยอมรับจากประเทศอื่น นับเป็นการแสดงพฤติกรรมของรัฐหนึ่งเพื่อให้รัฐอื่นยอมรับและสนองตอบด้วยการเคารพนบ (Deference) การยอมรับและยินยอมปฏิบัติตาม (Status Concessions) เพื่อศักดิ์ศรีของประเทศ จากองค์ประกอบสำคัญของผลประโยชน์แห่งชาติตามแนวคิดของชาร์ล โอ เลิร์ช จูเนียร์ กับอัลดุ เอ ซาอิด (Lerche, Jr. and Said, 1963 : 6)

5.2.3 สารสำคัญของกาหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

แนวคิดสั่นคลอนหรือไม่สั่นคลอน (Bending with the wind) นับเป็นหลักการของนโยบายต่างประเทศของไทยที่สำคัญ จากการเป็นประเทศขนาดกลาง หรือประเทศที่มีขนาดใหญ่เมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อนบ้าน และประเทศขนาดเล็กเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศมหาอำนาจ มีสาระสำคัญ จำนวน 3 ประการ ประกอบด้วย การโอนอ่อนผ่อนตาม การถ่วงดุลอำนาจและการคานอำนาจ และการเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจที่ใหญ่ที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของชาร์ล โอ เลิร์ช จูเนียร์ กับอัลดุ เอ ซาอิด (Lerche, Jr. and Said, 1963 : 5-6) ที่เสนอแนวคิดที่ว่าภาระหน้าที่ของผู้กำหนดนโยบายที่ต้องพิจารณาว่าจะทำอย่างไรเพื่อให้ไทยเป็นประโยชน์กับประเทศชาติมากที่สุด และสอดคล้องกับแนวคิดดุลแห่งอำนาจของดอร์เทอร์ตีและฟอลตราฟฟ์ (Dougherty and Pfaltzraff, Jr., 1981 : 23-28) ที่วางน้ำหนักและกระจายอำนาจ (Distribution of Power) ระหว่างรัฐทั้งหลายอย่างเท่าเทียมกัน และสอดคล้องกับแนวคิดของมอร์แกนธอ (Morganthau, 1967 : 168-169) ที่ว่า การถ่วงดุลมาจากการสร้างดุลยภาพเพื่อแสวงหาพันธมิตร การสะสมอาวุธ หรือการสร้างระบบความมั่นคงร่วม และสอดคล้องกับการทูตทักซิณ : บทวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของไทยยุคทักซิณ ชินวัตร ของปวิณ ชำวลพงศ์พันธ์ (2016 : (5) – (7)) ที่ว่าปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศต่างมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ จนนำมาสู่การวางยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมสนับสนุนสถานะของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับกับนานาชาติ

5.2.4 ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 หากประเทศไทยกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเหมาะสมครบถ้วน รอบด้าน มีการกำหนดยุทธศาสตร์ที่เอื้ออำนวยต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ย่อมก่อให้เกิดผลดีทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม สอดคล้องกับแนวคิดที่ปรากฏในหนังสือเรื่องร้อยเรื่องเล่า กระทรวงการต่างประเทศ เป็นหนังสือที่รวบรวมผลงานที่สำคัญของกระทรวงการต่างประเทศ (2562 : คำนำ, 6) ที่ครอบคลุมเป้าหมายทุกมิติ เป็นประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ จำนวน 5 ประการ ประกอบด้วย ความมั่นคง ความมั่งคั่ง ยั่งยืน มาตรฐานสากล สถานะและเกียรติภูมิ และพลัง การไม่เลือกข้างของประเทศไทยย่อมเป็นผลดีกับประเทศไทยภายใต้ภาคน้ำจากความเป็นอิสระของการต่างประเทศไทยผ่านนโยบายต่างประเทศ ย่อมสอดคล้องกับหนังสือเรื่องปาฏิหาริย์นั้นมีจริง : ความบังเอิญของไทยในการเอาตัวรอดจากอังกฤษภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ของพีระ เจริญวัฒนกุล (2566 : (3) - (4)) ที่ทำให้เกิดความบังเอิญจากทางเลือกของประเทศไทยที่เหมาะสมจนรอดพ้นจากการยึดครองของมหาอำนาจฝ่ายสัมพันธมิตรที่ชนะสงครามโลกครั้งที่ 2

5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 แบ่งเป็น ข้อเสนอแนะการนำไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.1 ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ ประกอบด้วย

5.3.1.1 บทสรุปที่ให้ภาพความเป็นมา ความสำคัญ สาระสำคัญ และผลกระทบ จากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทย ของการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 นำไปสู่การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผน แผนงาน และโครงการ ที่นำประเทศไทยไปสู่ทิศทางที่นำมาสู่การสร้างผลประโยชน์แห่งชาติระยะยาวทั้งปัจจุบันและอนาคต

5.3.1.2 ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 นับเป็นประโยชน์สำหรับการทำความเข้าใจของสหรัฐอเมริกาและจีนบนพื้นฐานของความสัมพันธ์กับประเทศไทย หรือความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน นำไปสู่การทำความเข้าใจถึงการดำรงตนของประเทศไทยจากความเปลี่ยนแปลงนับตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ผ่านการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ ที่สำคัญ คือ ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2010 ต่อเนื่องจนถึงทศวรรษที่ 2020

5.3.1.3 สารสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 แบ่งเป็น การกำหนดนโยบายต่างประเทศที่วางอยู่บนพื้นฐานของนโยบายสนธิสัญญาหรือตามลัทธิหรือไผ่ลุ่มอย่างเคร่งครัดที่มีสาระสำคัญ คือ การโอนอ่อนผ่อนตาม การถ่วงดุลอำนาจและการคานอำนาจ และการเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจที่ใหญ่ที่สุด วิธีการที่เน้นการปฏิบัติหรือการดำเนินการอย่างเป็นระบบ เป้าหมายที่เน้นการบรรลุถึงผลประโยชน์แห่งชาติ นำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ที่เป็นรูปธรรม

5.3.1.4 ผลกระทบของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 แบ่งเป็น ผลกระทบด้านการเมืองที่เน้นการความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศ และความมั่นคงของชาติ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ที่เน้นความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และผลกระทบด้านสังคมที่เน้นเกียรติภูมิของประเทศ หากประเทศไทยกำหนดนโยบายและวางยุทธศาสตร์อย่างถูกต้อง

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ประกอบด้วย

5.3.2.1 การวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวกับประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ควรเน้นมิติอื่นเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ประเทศไทยในมิติด้านการเมืองจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ประเทศไทยในมิติด้านความมั่นคงจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ประเทศไทยในมิติด้านการต่างประเทศจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ประเทศไทยในมิติด้านการบริหารราชการแผ่นดินจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ประเทศไทยในมิติด้านเศรษฐกิจจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ประเทศไทยในมิติด้านการพัฒนาจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ประเทศไทยในมิติด้านการค้าจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ประเทศไทยในมิติด้านการเงินจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ประเทศไทยในมิติด้านการลงทุนจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ประเทศไทยในมิติด้านการให้ความช่วยเหลือจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ประเทศไทยในมิติด้านสังคมจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ประเทศไทยในมิติด้านความเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ประเทศไทยในมิติด้านการศึกษาจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ประเทศไทยในมิติด้านการแพทย์และการสาธารณสุขจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 และผลกระทบที่มีต่อประเทศไทยจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

5.3.2.2 การวิจัยในหัวข้อประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ควรใช้กรอบแนวคิดที่หลากหลาย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ สัจนิยม เสรีนิยม (Liberalism) หรืออุดมคตินิยม

(Idealism) ระบบ (System) มาร์กซิสต์ (Marxism) ประกอบสร้างนิยม (Constructivism) สำนักอังกฤษ (The English School) โครงสร้างนิยม (Structuralism) หลังโครงสร้างนิยม (Post-structuralism) ทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory) และสังคมวิทยาประวัติศาสตร์ (Historical Sociology)

5.3.2.3 การวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวกับประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ควรมีการกำหนดระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เชิงปริมาณ หรือแบบผสม เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน และรอบด้าน

5.3.2.4 การวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวกับประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ควรมีการกำหนดระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต และการวิจัยเอกสาร

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ สุขเกษม. (2541). “การจัดระเบียบข้อมูลทางรัฐศาสตร์,” เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีวิเคราะห์การเมืองสมัยใหม่ หน่วยที่ 7-15. พิมพ์ครั้งที่ 11 นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กระมล ทองธรรมชาติ. (2524). **การเมืองระหว่างประเทศ** กรุงเทพฯ โรงพิมพ์แพร่พิทยา.
- กฤต วาณิชย์เสริมกุล. (2558). “เมื่อความสำเร็จจากนโยบายมีลูกคนเดียวมาเล่นงานจีน” 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 แก้วไข 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 มุมจีน **ผู้จัดการออนไลน์**. สืบค้นจาก www.manager.co.th/China/viewnews.aspx?NewsID=9580000123411 (November 23, 2017)
- กฤษฎา บุญราช. (2560). “สถานการณ์และแนวทางการแก้ไขปัญหาคนไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย” **หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน** ฉบับวันที่ 10 กรกฎาคม. หน้า 15.
- กัญจนา ลินทรต้นกุล และวรรณภา โพธิ์น้อย. (2544). “หน่วยที่ 10 การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล,” **ประมวลสาระชุดวิชาสถิติและการวิจัยทางสังคมศาสตร์ หน่วยที่ 8-15**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กานต์ธีรา ภูริวิกรัย. (2021). “รัฐใดสามารถผูกขาดเทคโนโลยีได้ รัฐนั้นสามารถปกครองโลกได้ มองภูมิศาสตร์การเมืองโลกใหม่ กับ จิตติภัทร พูนขำ” The 101 World สืบค้นจาก <https://www.the101.world/jittipat-poonkham-interview/> วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2566.
- การต่างประเทศ, กระทรวง. (2562). **ร้อยเรื่องเล่า กระทรวงการต่างประเทศ** กรุงเทพมหานคร : บริษัท ยูธเปี่ยมเดีย อินเทอร์เน็ตซันแนล (ประเทศไทย) จำกัด.
- การต่างประเทศ, กระทรวง. (2564). “รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศผลักดันความร่วมมือด้านสุขภาพและการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว ในการประชุมความร่วมมือรัฐมนตรีกรอบความร่วมมือเอเชียครั้งที่ 17” วันที่ 22 มกราคม สืบค้นจาก <https://www.mfa.go.th/th/content/2564-01-20-dpm-fm-thai-to-participate-acd>. วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2564.
- การเมือง. (2019). “ผู้เชี่ยวชาญคาซัคฯ ชี้ “สัมพันธ์คาซัคสถาน-จีน” สำคัญต่อประวัติศาสตร์อย่างยิ่งยวด” วันที่ 13 กันยายน Xinhua Thai News Service สืบค้นจาก https://www.xinhuaathai.com/pol/34064_20190913 วันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2564.
- กึ่งพร ทองใบ. (2530). “หน่วยที่ 6 ตัวแปรและการวัด.” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาขอบข่ายและวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- กิตติ ประเสริฐสุข (2566). **Soft Power ของจีน ญี่ปุ่น เกาหลี ในอาเซียนและนัยต่อไทย** กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2527). **ภูมิรัฐศาสตร์มิติใหม่** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.
- (2545). **ภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics)**. นครปฐม : โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรม การเกษตรแห่งชาติ.
- (2561). “กัปตักทิวซิดีส (Thucydides) โดย โกวิท วงศ์สุรวัฒน์” **มติชนออนไลน์** วันที่ 11 เมษายน สืบค้นจาก http://www.matichon.co.th/columnists/news_910236 วันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2566
- ขจิต จิตตเสวี. (2557). “อาณาบริเวณชายแดนไทย (Perspectives on Thai-Border Area)” **สู่การสลายพรมแดน : ความร่วมมือระหว่างรัฐ เหนือรัฐ และตะเข็บชายแดน** จันจิรา สมบัติพูนศิริ บรรณาธิการ กรุงเทพฯ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 150-187.
- ข่าว/ความเคลื่อนไหวอุตสาหกรรม. (2563). “CPTPP คือ TPP ที่ไม่มีสหรัฐฯ อะไรเปลี่ยนไป?” **M Report** วันที่ 23 กรกฎาคม สืบค้นจาก <https://www.mreport.co.th/news/industry-movement/233-CPTPP-and-TPP-Thailand> วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2564
- ข่าวไทยพีบีเอส. (2559). “อนาคตหลักประกันสุขภาพไทย เมื่อรัฐสวัสดิการแบกไม่ไหวกับความเป็นไปได้ที่ประชาชนร่วมจ่าย” 5 มกราคม. สืบค้นจาก news.thaipbs.or.th/content/7124 (November 27, 2017)
- คมปฤถ สกุลหวง. (2564). “ประชุมสุดยอดผู้นำ G7 สุดสัปดาห์นี้ มีประเด็นไหนน่าจับตาบ้าง” **The Standard : Standard up for the people** วันที่ 10 มิถุนายน สืบค้นจาก <https://thestandard.co/g7-summit-2021-date-location-countries/> วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2564
- ความร่วมมือระหว่างประเทศ, กรม. “ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการของไทย” สืบค้นจาก ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการของไทย - กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ tica.thaigov.net > หน้าหลัก > Aid & Development. (November 26, 2560).
- โคริน เฟื่องเกษม. (2536). **เอกสารการบรรยาย ร 396 ความสัมพันธ์และนโยบายต่างประเทศของไทย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2536**.
- จิตติภัทร พูนขำ. (2017). “เส้นทางสายไหมใหม่ : ภูมิศาสตร์มหาเกมในยูเรเชีย” 26 เมษายน สืบค้นจาก เส้นทางสายไหมใหม่ : ภูมิรัฐศาสตร์มหาเกมในยูเรเชีย | The 101 World <https://www.the101.world/thoughts/new-silk-road/> (November 25, 2017)
- จุมพล หนีพานิข. (2540). “หน่วยที่ 11 นโยบายสาธารณะ” **เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์หน่วยที่ 7-15** นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- (2548). “หน่วยที่ 6 การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพในทางรัฐศาสตร์,”
เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีวิเคราะห์การเมืองสมัยใหม่ หน่วยที่ 7-15 (ฉบับปรับปรุง).
 นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- จุลชีพ ชินวรรณ. (2532). **เอกสารการเรียนรู้วิชา ร 271 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ** ภาคการศึกษาที่ 2 ปี
 การศึกษา 2532 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- (2539). **เอกสารประกอบคำบรรยายวิชา ร. 271 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ** งานบริการ
 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- (2549). “หน่วยที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน” **เอกสารการสอน**
ชุดวิชาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ หน่วยที่ 6-10 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) นนทบุรี :
 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- (2553). **35 ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน พ.ศ. 2518-2553 : อดีต ปัจจุบัน อนาคต**
 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ openbooks.
- ชนาธิป พาณิชย์ และพงษ์ศักดิ์ อุ่นตระกูล. (2558). “นวัตกรรมด้านพลังงานแห่งเอเชียหลังจากการปฏิวัติก๊าซ
 ธรรมชาติจากดินดาน” **โลกตื่น เมื่อเอเชียเปลี่ยน : แนวโน้มการเติบโตของเศรษฐกิจในวันที่เอเชียลุกขึ้น**
และก้าวเดิน. พงษ์ศักดิ์ อุ่นตระกูล คริสโตเฟอร์ บอลดิง และรีนา มาร์วาร์ (บรรณาธิการ) กรุงเทพฯ :
 บริษัท โฟส พับลิชชิง จำกัด (มหาชน). หน้า 396-410.
- ชยันต์ วรรณระภูติ. (2536). “การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ” อุทัย ดุลยเกษม (บรรณาธิการ) **คู่มือการ**
วิจัยเชิงคุณภาพเพื่อการพัฒนา ขอนแก่น : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น หน้า 145-
 182.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2547). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ.** กรุงเทพฯ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิช
 ชิง จำกัด.
- ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์. (2546). “หน่วยที่ 13 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” **เอกสารการสอนชุดวิชา**
หลักพื้นฐานทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 9-15 นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- จิรวุฒิ เสนาคำ. (2550). **ไทยพลัดถิ่นกับปัญหาชาติ.** เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา
 ครั้งที่ 6 รัฐ จากมุมมองของชีวิตประจำวัน วันที่ 28-30 มีนาคม พ.ศ. 2550 กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยา
 สิรินครและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ณรงค์ พ่วงพิศ. (2549). “หน่วยที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศตั้งแต่สมัยโบราณถึงสมัย
 รัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 1792 - 2394) **เอกสารการสอนชุดวิชาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ**
ต่างประเทศ หน่วยที่ 6-10 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2547). “หน่วยที่ 3 พัฒนาการของระบบเศรษฐกิจการเมืองไทยหลังสนธิสัญญาเบาริ่ง”

เอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐกิจกับการเมืองไทย นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. (2511). **การเมืองระหว่างประเทศ** พระนคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม. สืบค้นจาก <https://finearts.go.th/storage/contents/2021/09/file/95fDCQ5B9t6lFtLDpvQAMZulYwV2hwo5ZV2tAN0.pdf> วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2567.

ดุยกาญจน์ ปรีชาธิราช. (2017). “จัดอันดับพลังอาเซียนได้ยุทธศาสตร์ One Belt, One Road” วันที่ 18 ธันวาคม
สืบค้นจาก <https://blogazine.pub> > blogs > dudyapak > post วันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2564

----- (2565). **ผ่านภูมิศาสตร์เอเชีย จาก “โซเมีย” ถึง “อีโต้ อีลู่” และ “อินโด-แปซิฟิก”**
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดิเรก ชัยนาม. (2509). **ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.

แถมสุข นุ่มนนท์. (2528). **การทูตไทยสมัยรัตนโกสินทร์** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2545). “หน่วยที่ 11 การเมืองการปกครองไทย พ.ศ. 2475 – 2490” **เอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทย หน่วยที่ 9-15** นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทิพย์วรรณ เปี่ยมปัญญาศิลป์. (2534). “การรวมเยอรมนี” วิทยานิพนธ์สาขาการระหว่างประเทศและการทูต คณะ
รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เทียนฉาย กีระนันท์. (2541). **สังคมศาสตร์การวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2564). “ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี เจ้าพระยา แม่น้ำโขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Strategic Cooperation : ACMECS)” สืบค้นจาก <https://www.bot.or.th> > InternationalCooperation > Page วันที่ 30 มิถุนายน.

ธโรธร ตูทองคำ. (2548). “หน่วยที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา” **เอกสารการสอนชุดวิชาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ หน่วยที่ 6-10 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1)** นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

----- (2552). “หน่วยที่ 1 เอเชียในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ” **เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย หน่วยที่ 1-7 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1)** นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

----- (2553). “แนวคิดว่าด้วยรัฐ : ข้อสังเกตบางประการ” **28 ปี รัฐศาสตร์ มสธ. รวมบทความวิชาการรัฐศาสตร์** กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร หน้า 29-40.

- (2556). “สภาพและปัจจัยที่มีนัยสำคัญต่อประเทศไทยกับความเปลี่ยนแปลงในบริบทระหว่างประเทศหรือระดับสังคมโลก” **รัฐศาสตร์ 31 ปี สุขุขทัยธรรมมาธิราช**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร. หน้า 75-88.
- (2558). “ความเปลี่ยนแปลงที่เป็นปัญหาจากบริบทภายในสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ประเทศไทยกับข้อสังเกตบางประการ” **วารสารรวมบทความวิชาการทางรัฐศาสตร์ 33 ปี**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร. หน้า 101-114.
- (2559ก). “การปรับเปลี่ยนเศรษฐกิจการเมืองประเทศไทยในคริสต์ศตวรรษที่ 21 กับข้อสังเกตบางประการ” **รัฐศาสตร์ 34 ปี วารสารรวมบทความวิชาการรัฐศาสตร์ มสธ.** กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร 2560 หน้า 143-158.
- (2559ข). “การเปลี่ยนผ่านจากรัฐชาติสู่รัฐตลาด”. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- (2559ค) “แนวคิด ทฤษฎี ตัวแบบ และแนวทางการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ : การจัดกลุ่มทางความคิดและสาระสำคัญจากแนวคิดกระแสหลักช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20” **วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์**. ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม). หน้า 118-151.
- (2561) “หน่วยที่ 15 แนวโน้มและทิศทางนโยบายสาธารณะในบริบทโลก” **เอกสารการสอนชุดวิชา นโยบายสาธารณะในบริบทโลก หน่วยที่ 8-15**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- (2562). “หน่วยที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา” **เอกสารการสอนชุดวิชา 82429 การระหว่างประเทศของไทย หน่วยที่ 1-7 (ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2)** นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- (2565). **การขยายอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนสมัยสีจิ้นผิง** รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- (2567). **ความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ของประเทศไทยในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในทศวรรษที่ 2020**. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ธารทอง ทองสวัสดิ์. (2533). “หน่วยที่ 8 รัฐกับการเมืองระหว่างประเทศ” **เอกสารการสอนชุดวิชาหลักรัฐศาสตร์และการบริหาร หน่วยที่ 1-8** นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- นณริฏ พิศลยบุตร. (2558). “ศึกษาขีดจำกัดที่ผูกมัด : การปฏิรูปการศึกษาไทย” **โลกตื่น เมื่อเอเชียเปลี่ยน : แนวโน้มการเติบโตของเศรษฐกิจในวันที่เอเชียลุกขึ้นและก้าวเดิน**. พงษ์ศักดิ์ อุ้นตระกูล คริสโตเฟอร์ บอลดิ้ง และรีนา มาร์วาร์ห์ (บรรณาธิการ) กรุงเทพฯ : บริษัท โฟส พับลิชชิง จำกัด (มหาชน). .

- นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, กอง กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (2555). “การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD)” **กรอบความร่วมมือต่างประเทศ** วันที่ 1 พฤษภาคม สืบค้นจาก [https://business.mfa.go.th/th/content/16503-การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา-\(-unctad-\)?cate=5d73a21d15e39c36a8006c2d](https://business.mfa.go.th/th/content/16503-การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา-(-unctad-)?cate=5d73a21d15e39c36a8006c2d) วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2563.
- บรรณาธิการ, กอง. (2020). “101 Policy Forum : นโยบายต่างประเทศไทยในระเบียบโลกใหม่” จากบทสัมภาษณ์ พรณิการ์ วานิช พุดาอี พิศสุวรรณ สรสนันท์ อรรถนพพร และอิสระ เสรีวัฒนวุฒิ วันที่ 10 มิถุนายน สืบค้นจาก <https://www.the101.world/101-policy-forum-5-fp-in-new-world-order/> วันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2564.
- บุรุษ แพนนิเออร์. (2554). “ “คนงานจีน” เข้าไปทำอะไรทำนาในทาจิกิสถาน ” **MGR Online** วันที่ 20 กุมภาพันธ์ จาก Bruce Pannier (2011) “Chinese move on to Tajik fields” 01/02 เก็บความจากเอเชียไทมส์ออนไลน์ www.atime.com สืบค้นจาก <https://mgronline.com/around/detail/9540000022527> วันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2564.
- บีบีซีไทย (BBC New/ไทย). (2017). “ทรัมป์พบประยุทธ์: นักวิชาการไทยชี้เศรษฐกิจอเมริกามาก่อนประชาธิปไตย” สืบค้นเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2561 จาก <https://www.bbc.com/thai/41479210> (วันที่ 3 ตุลาคม)
- ปกป้อง จันทวิทย์. (2014). “Post-Washington Consensus” **โลกความคิดของปกป้อง จันทวิทย์** วันที่ 30 สิงหาคม สืบค้นจาก pokpong.org/writing/post-washington-consensus/ วันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2564.
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์ เกาะกระแสโลก. (2559). “ญี่ปุ่นเสี่ยงประชากรลด-เสี่ยงขาดแคลนแรงงาน” 26 กุมภาพันธ์ สืบค้นจาก https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1456475309 (November 23, 2017)
- ประธานาธิบดีจีนและทาจิกิสถานพูดคุยทางโทรศัพท์” (2020). **BBRTV** วันที่ 17 มิถุนายน สืบค้นจาก www.bbrrtv.com/2020/0617/565508.html.
- ประภัสสร เทพชาตรี. (2537). **โลกนโยบายศาสตร์ (Global Policy Science) : มหกระบวนทัศน์ใหม่ของ การศึกษาและการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.** (อัดสำเนา).
- (2541). **การศึกษาความมั่นคงระหว่างประเทศ : การศึกษาโลกนโยบายศาสตร์.** (อัดสำเนา).
- (2562) **นโยบายต่างประเทศไทย** มกราคม กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์สมารธรรม.

- (2561). “ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐอเมริกา ปี 2015 (ตอนที่ 1)” สืบค้นเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม จาก www.drprapat.com/tag/the-rise-of-china/
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2529). “หน่วยที่ 2 ทฤษฎีและแนวทางการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” เอกสารการสอนชุดวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หน่วยที่ 1-7 นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- (2541). “หน่วยที่ 7 การศึกษารัฐศาสตร์แนวทางการตัดสินใจและทฤษฎีเกม” เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 1-7 นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปวิณ ชัวลพงศ์พันธ์. (2559). การทูตทักซิณ : บทวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของไทยยุคทักษิณ ชินวัตร กรุงเทพมหานคร : อาน.
- ปิยมิตร ปัญญา. (2560). “คอลัมน์ โกลบอลโฟกัส: ทรมัปต์ดอกทรีน 3 ภัยคุกคาม 4 ยุทธศาสตร์หลัก - มติชน” สืบค้นจาก <https://www.matichon.co.th/news/468199> (July 18, 2017).
- ฝ่ายวิเคราะห์หลักทรัพย์ บริษัทหลักทรัพย์ ทรินิตี้ จำกัด. (2564). ““บิตคอยน์” คืออะไร” สำนักข่าวอีไฟแนนซ์ไทย วันที่ 3 กุมภาพันธ์ สืบค้นจาก https://www.efinancethai.com/Fintech/FintechMain.aspx?release=y&name=ft_202102031232 วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2564.
- พงศ์พันธ์ แก้วตาทิพย์ และคณะ (บรรณาธิการ). (2563). การศึกษาวิเคราะห์ระบบนวัตกรรมไทย กรุงเทพมหานคร บริษัท ชิโน พับลิชชิ่ง แอนด์ แพคเกจจิ้ง จำกัด สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) หน้า 29 สืบค้นจาก <https://tsri.or.th/dL/565?fbclid=IwAR1ulxBHVTRAgezrsmv792ZOmeISR45plQ02kvPLXHowVAFH6HgJ2DjuEHI>.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2545). ศาสตร์แห่งการวิจัยทางการเมืองและสังคม. กรุงเทพมหานคร : สมาคมรัฐศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- พิชญ์อาภา พิสุทธิ์เศรณี และโอม ฉัตรนนท์. (2554). “บทบาทและกระบวนการของการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศของประเทศออสเตรเลีย : กรณีศึกษา AusAID ผ่านโครงการความช่วยเหลือด้านสาธารณสุขที่ให้แก่ไทย” กระบวนการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศ กรณีศึกษาออสเตรเลีย ญี่ปุ่น แคนาดา. ทราเยกัว ทิพากร และคณะ. (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 1-121.
- พิพัฒน์ กระแจะจันทร์. (2550). แม่ฮ่องสอนบนผืนผ้าใบ การสร้างประวัติศาสตร์โบราณคดีบนผืนแผ่นดินของคนไร้รัฐ. เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 6 รัฐ จากมุมมองของชีวิตประจำวัน

วันที่ 28-30 มีนาคม พ.ศ. 2550 กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

พีระ เจริญวัฒนกุล. (2566). **ปาฏิหาริย์นั้นมีจริง : ความบังเอิญของไทยในการเอาตัวรอดจากอังกฤษภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ไพรัช เจียรนันท์. (2531). “นโยบายต่างประเทศของเวียดนามต่อจีน ค.ศ. 1945-1979” สารนิพนธ์สาขาการระหว่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาณุพงษ์ เพชรบูรณ์. (2560). “AIB คืออะไร” สืบค้นจาก

www.fpo.go.th/FPO/modules/Content/getfile.php?contentfileID=11145 (October, 15 2017).

มนตรี เจนวิทย์การ “กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในประเทศไทย : ข้อคิดบางประการในแง่กฎหมาย นโยบายสาธารณะ และกระบวนการการเมือง” รายงานวิชาการเสนอที่ประชุมใหญ่ประจำปี สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย (อัดสำเนา) 2516

มณีนัย รัตนมณี. (2519). **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช

“มติชนบันทึกประเทศไทย 2551” (2561) สืบค้นจาก

<https://books.google.co.th/books?isbn=9740202713> (เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม) น. 218.

“มติชนบันทึกประเทศไทย 2554” (2561) สืบค้นจาก <https://books.google.co.th/books?isbn=9740202713> (เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม) น. 39.

มิ่งสรรพ ขาวสะอาด. (2021). “แนวโน้มโลกแนวโน้มไทย : มนุษย์หลังโควิด-19” **วิจัยและนวัตกรรมเพื่ออนาคตประเทศไทย : Future Thailand** วันที่ 25 กรกฎาคม สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=tWoqWz1UvIA> วันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2564 ปรับปรุงมาจาก The Magazine Imagine. Note See also Ray Kurzweil s book The Singularity in Near and The Economist.

ยศ สันตสมบัติ. (2557). **มังกรหลากสี : การขยายอิทธิพลเหนือดินแดนและพันธกิจเผยแพร่อารยธรรมในอุษาคเนย์**. เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์.

โยธิน แสงดี. (2554). **เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)**. (อัดสำเนา) นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

รสลิน อารังวิทย์. (2534). “หน่วยที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา” **เอกสารการสอนชุดวิชาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ หน่วยที่ 1-8** นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 63 5 เมษายน 2489 หน้า 162-169.

- รายงานพิเศษ. (2563). “การทูตกับดักหนี้ แผลงฤทธิ์ ประชาชนฮือด้านจีน” บทวิเคราะห์ **มติชนสุดสัปดาห์**. ฉบับที่ 18-24 กันยายน พ.ศ. 2563 วันที่ 21 กันยายน สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/in-depth/article_348692 วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2564.
- ลงทุนแมน (2021ก). “ประเทศไทยในมุมมองนักลงทุนต่างชาติ” **ลงทุนแมน** วันที่ 17 กรกฎาคม สืบค้นจาก <https://www.longtunman.com/24567> วันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2564.
- ลงทุนแมน (2021ข) “รู้จักเดนมาร์ก ผ่าน 10 บริษัทที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ” **ลงทุนแมน** วันที่ 17 กรกฎาคม สืบค้นจาก <https://www.longtunman.com/30976> วันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2564.
- ลัทธกิตติ์ ลาภอุดมการ. (2021). **จุดเปลี่ยนการส่งออก เมื่อโลกเริ่มไม่สนใจไทยอีกต่อไป**. กรุงเทพมหานคร KKP Research July, 19 หน้า 1-16. สืบค้นจาก <https://drive.google.com/drive/folders/1f4937Q-8SlpQEpLG9OomMudz3MQbK4aF> วันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2564.
- โลกเปลี่ยน-ไทยเปลี่ยน ทิศทางการต่างประเทศไทยในทศวรรษ 2020” **หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน** วันอาทิตย์ที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2564 หน้า 8
- วรพิทย์ มีมาก. (2548). “หน่วยที่ 5 การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพในทางรัฐศาสตร์,” **เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีวิเคราะห์การเมืองสมัยใหม่ หน่วยที่ 7-15 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1)**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วรวัลย์ วิจารณ์พล. (2551) “การเมืองของนโยบายการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย” วิทยานิพนธ์ดุขุฎิบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรากรณ์ สามโกเศศ “ลูกคนเดียว “ทำร้ายเงิน”” **ThaiPublica**. 18 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2016 สืบค้นจาก <https://thaipublica.org/2016/02/varakorn-150/>
- วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2566). “หน่วยที่ 10 การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ” **เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองการปกครองท้องถิ่น หน่วยที่ 6-10**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วินิตา ศุกรเสพย์. (2534). “หน่วยที่ 14 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศโลกที่สาม” **เอกสารการสอนชุดวิชาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ หน่วยที่ 9-15** นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วิไล สรรค์ประสิทธิ์. (2536). “ความสัมพันธ์ไทย-ซาอุดีอาระเบีย ปี 2528-กุมภาพันธ์ 2536” สารนิพนธ์สาขาการระหว่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- “เวิร์ลอีโคโนมิกา ชี้ศักยภาพเศรษฐกิจไทยดีขึ้น อาจารย์ห่วงปีหน้าตกอันดับเรื่องนวัตกรรม” (2560). **หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน**. วันพฤหัสบดีที่ 28 กันยายน หน้า 8.

สื่อบไทยรัฐ (2564) “เจาะลึกประเทศ CPTTT ทำไมถึงเข้าร่วม มองเห็นประโยชน์อะไร?” ไทยรัฐออนไลน์. วันที่ 10 พฤษภาคม สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/scoop/theissue/2087896> วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2564.

สถานทูตและสถานกงสุลในประเทศไทย. (2563). “แถลงการณ์ไมเคิล อาร์ ปอมเปโอ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐฯ” สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือต่างประเทศเพื่อต่อสู้กับการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19. วันที่ 26 มีนาคม. สืบค้นจาก <https://th.usembassy.gov/th/u-s-foreign-assistance-in-response-to-the-covid-19-pandemic-th/> วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2564.

สถานทูตสหรัฐอเมริกาและสถานกงสุลในประเทศไทย. (2015). “ปาฐกถาของนายเดเนียล รัสเซล ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ฝ่ายกิจการเอเชีย-แปซิฟิก สหรัฐอเมริกา” สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สืบค้นเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2561 จาก <https://th.usembassy.gov> > Home > Home > News & Events – TH (วันที่ 26 มกราคม ค.ศ. 2015).

สมเกียรติ โอสอสภา. (2564ก). “ซังชาติต้องอ่าน! “ดร.สมเกียรติ” ร่ายยาวความจริง 29 ข้อ ที่ลูกหลานของเรา ต้องภูมิใจในความเป็นคนไทย ” ไทยโพสต์ วันที่ 28 มิถุนายน เวลา 7.46 : สืบค้นจาก <https://www.thaipost.net/main/detail/107862> วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2564.

----- (2564ข) วันที่ 28 มิถุนายน สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/somkiat.osotsapa> วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2564.

สมคิด จาตุศรีพิทักษ์. (2560). “สมคิดชี้ 4 ปัจจัย เอเชียผงาดเศรษฐกิจโลก” หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 15 กรกฎาคม หน้า 2.

สมชาย เดชะพรหมพันธุ์. (2535). ภูมิศาสตร์การเมืองเบื้องต้น (Introduction to Political Geography). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร.

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2529). “หน่วยที่ 9 การทูต” เอกสารการสอนชุดวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หน่วยที่ 8-15 นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สมบัติ จันทรวงศ์ และอวยชัย ชะบา. (2541). “หน่วยที่ 13 แนวทางอื่นในการศึกษารัฐศาสตร์” เอกสารการสอน ชุดวิชาหลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 8-15 นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สมพงษ์ ชูมาก. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษ 1990 และแนวโน้ม) กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

“สี จิ้นผิง ชู AIB พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสมาชิก 102 ประเทศ” (2563). ฐานเศรษฐกิจ วันที่ 1 สิงหาคม สืบค้นจาก <https://www.thansettakij.com/content/world/443981>.

สุชาติ จุฑาสมิตร. (2522). “ผลประโยชน์ วัตถุประสงค์ และ นโยบายแห่งชาติ” **นโยบายของรัฐ อะไร ทำไม และ อย่างไร** กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สุนทร ตันมันทอง. (2553). **โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาท รักษาทุกโรค พ.ศ. 2545-2552**. เอกสารวิชาการหมายเลข 806 กุมภาพันธ์ 2553 คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. หน้า 2-3 และ 96-97. สืบค้นจาก โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรค econ.tu.ac.th/.../โครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส%20สกว/.../806%20โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรค (November 27, 2017).

สุรางค์ จันทวานิช. (2535). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมาลี สุขदानนท์. (2562ก). “ธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (Silk Road Fund and the Asian Infrastructure Investment Bank)” **สถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** พฤษภาคม สืบค้นจาก www.cuti.chula.ac.th/articles/493/ วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2563.

----- (2562ข). “เส้นทางสายไหมใหม่ เส้นทางการค้าแห่งอนาคต” มีนาคม สืบค้นจาก <http://www.cuti.chula.ac.th> > triresearch > saimai > saimai วันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2564

สุรชาติ บำรุงสุข. (2563ก). **โลกที่เปลี่ยนแปลง (The Changing World)**. จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 208 เมษายน-มิถุนายน กรุงเทพฯ บริษัท สแควร์ ปริ้นซ์ 93 จำกัด.

----- (2563ข). **สถานการณ์โลก 2019 (Global Situation 2019)**. จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 209 เมษายน-มิถุนายน กรุงเทพฯ บริษัท สแควร์ ปริ้นซ์ 93 จำกัด.

หุ้น-การเงิน (2564). “แฟรงคลิน เทมเพิลตัน ชี้ทรนการลงทุนปี 64...โอกาสท่ามกลางวิกฤต” **ประชาชาติธุรกิจออนไลน์** วันที่ 20 มกราคม สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/finance/news-597710> วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2564.

อภิญา รัตนมงคลมาศ. (2535). “หน่วยที่ 1 เอเชียกับระบบการเมืองโลก” **เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย หน่วยที่ 1-7** นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อภิชาติ ธีรธำรง. (2524). **ยุทธศาสตร์และวิวัฒนาการและอนาคต** พระนคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

“อาเซียน เผยผลปฏิบัติครึ่งทางตามพิมพ์เขียวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคืบหน้าทุกด้าน” **กรุงเทพธุรกิจ** วันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2564 สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com> > ข่าวเศรษฐกิจ วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2564

อารง สุทธาสาสน์. (2527). **ปฏิบัติการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์.

อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. (2542). “ไทย” **เอเชียรายปี 1999/2542** กรุงเทพฯ โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกชัย ศรีวิลาส, พลเอก (2555). **เอกสารประกอบการสัมมนาการจัดการความขัดแย้งในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- เอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง, สถาน. (2561). “ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน” สืบค้นเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม จาก www.thaiembbeij.org/thaiembbeij/th/republic-of-china/overview.../china-today.php
- เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน, สถาน (Royal Thai Embassy) (2561) “ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐ - ประวัติจากสนธิสัญญาไมตรีและการพาณิชย์ถึงสงครามโลกครั้งที่ 2” สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน จาก Royal Thai Embassy thaiembdc.org/th/
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์ และศิวพล ละอองสกุล. (2556). **จีนมุ่งลงได้ อินเดียมุ่งตะวันออก อาเซียนตอนบนในยุคบูรพาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.).
- Amadeo, Mario. (1970). **Political Internactional** Buenos Aires : Instituto Argentino de Cultura Hispanica.
- Aristotle. (1957). **Politics** BK VII Chapter VII, “Climate and Disposition”, Walford. p. 253-254.
- ASEAN Regional Forum “ About ARF” **ASEAN Regional Forum**. Retrieved from <http://aseanregionalforum.asean.org> June, 30 2021.
- ASTVผู้จัดการออนไลน์. “อนาคตหลักประกันสุขภาพไทยในเวทีโลก พิสูจน์อนาคต คสช.” 25 สิงหาคม 2558 แก้ไขล่าสุด 27 สิงหาคม 2558. สืบค้นจาก อนาคตหลักประกันสุขภาพไทยในเวทีโลก พิสูจน์ฝีมือรัฐบาล - คสช. - Quality of life www.manager.co.th/QOL/viewnews.aspx?NewsID=9580000096005 (November 27, 2017)
- Bogdan, R. C. and S. K. Biklen. (1998). **Qualitative Research for Education : An Introduction of Theory and Methods**. Newton : Allyn and Bacon.
- Brenner, Neil. (1999). “ Beyond State-Centrism? Space, territoriality, and geographical scale in globalization studies,” **Theory and Society** Vol. 28 pp. 45-46.
- Campbell, D. T. and J. C. Stanley. (1963). **Experimental and Quasi-Experimental Design for Research**. New York : Rand McNally and Co.
- China News. (2019). “จีนผ่านกฎหมายลงทุนต่างชาติใหม่” วันที่ 18 ตุลาคม **AEC10News** สืบค้นจาก <https://aec10news.com/contents/news/china-news/41763/> วันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2564
- Cohen, Louise, Mansion, Lawrence, and Keith Morrison. (2007). **Research Methods in Education**. 6th London : Routhledge.
- Callahan, Patrick. (1982). “ Event Data and the Study of Policy” **Describing Foreign Policy Behavior** Patrick Callahan (ed.) Bavery Hills California : Sage Publications pp. 293-306.

- Community Relation Division (CRD). (2021). The ASEAN Secretariat. "Community Building in ASEAN : Taking Stock and Looking Ahead" **APSC Outlook Vol. 3 (2021) No. 1** ASEAN Political-Security Community : (5).
- Cooper, Donald R., and Schindler, Pamela S. (2011). **Business Research Methods**. 7th Singapore : McGraw-Hill.
- Couloumbis, Theodore A. and Wolfe, John H. (1982). **Introduction to International Relations : Power and Justice**. Engle Cliffs New Jersey : Prentice Hall Inc.
- Claude, Inis L., Jr. (1969). **Power and International Relations** New York : Random House.
- Creswell, John W. (1998). **Research Design : Qualitative and Quantitative Approaches**. Thousand Oaks CA : Sage.
- (2007). **Qualitative Inquiry and Research Design : Choosing Among Five Approaches**. 2nd ed. Thousand Oaks, California : Sage Publications.
- Darling, Frank C. (1965). **Thailand and The United States**. Washington D.C. : Public Affairs Press.
- Devine, Fiona. (1995). "Qualitative Methods" in David Marsh and Gerry Stoker (eds.). **Theory and Methods in Political Science**. London : Macmillan Press Ltd. p. 137-141.
- Der Derian, James. (1993). "Diplomacy" **The Oxford Companion to Politics of the World** Joel Krieger (ed.) Oxford : Oxford University Press
- Dougherty, James E. and Pfaltzraff, Robert L., Jr. (1981). **Contending Theories of International Relations : A Comprehensive Survey** New York : Harper and Row, Publishers
- Eisenhart, M. and Howe, K.. (1992) "Validity in Educational Research," **Handbook of Qualitative Research in Education**. M. LeCompte, W. Millroy and J. Preissle . (eds.). San Diego : Academic Press. pp. 642-680.
- Fairbank, John K. (1964). **Trade and Diplomacy on the China Coast : The Opening of the treaty port 1842-1854** Cambridge : Cambridge University Press.
- Flick, Uwe. (2007). **Managing Quality in Qualitative Research**. London : Sage Publication.
- Frankel, Joseph (1979). **International Relations in a Changing World** Oxford New York : Oxford University Press.
- Frankel, Joseph (1969) **International Politics** Oxford : Oxford University Press.
- Goetz, J. and M. LeCompte. (1984). **Ethnography and Qualitative Design in Educational Research**. C.A. : Academic Press.

- Guba, E. G. and Y. S. Lincoln. (1989). **Fourth Generation Evaluation**. C.A. : Sage.
- Gyorgy, Andrew. (1944). **Geopolitics : The New German Science**. Berkley Los-Angle : University Press.
- Hewison, Kewin. (1989). **Power and Politics in Thailand** Manila : Journal of Contemporary Asia Publisher.
- Holsti, K. J. (1967). **International Politics : A Framework for Analysis** Englewood Cliffs New Jersey : Prentice-Hall.
- Hornby, A. S.. et. al. (1966). **The Advanced Learner 's Dictionary of Current English**. London : Oxford University Press.
- Huntington, Samuel. (1996). **The Clash of Civilization and the Remarking of World Order**. New York : Simon and Schuster.
- Inclusive development international. “รู้จัก: การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานของจีนในอาเซียน” Retrieved from www.inclusivedevelopment.net/wp..../2.-Asian-Infrastructure-Investment-bank-TH.pdf (October, 15 2017).
- Ireland, Sophie (2021) “ Revealed : World' s Best Countries for Culture Heritage Influence, 2021 **CEOWorld Magazine** January, 31 Retrieved from <https://ceoworld.biz/2021/01/31/best-countries-for-cultural-heritage-influence-2021/> Monday, July, 5, 2021.
- Jessop, Bob. (1990). **The State Theory : Putting Capitalist States in Their Place**. Cambridge : Polity Press.
- Keohane, Robert O. And Nye, Joseph S. (1977) “Power and Interdependence” **World Politics in Transition** Robert O. Keohane and And Joseph S. Nye (eds.) Boston : Little, Brown and Company. p: 20-32.
- Kirk, J. and M. Miller. (1986). **Reliability and Validity in Qualitative Research**. C.A. : Sage.
- Knorr, Klaus (1973). **Power and the Wealth : The Political Economy of International Power** London : Macmillan.
- Lacoste, Yves. (2012). “Geopolitique : la longue histoire d aujourd hul – Pour compredre ce qui se joue et se decide derriere les conflits d aujourd hui” Larousse.
- Lerche, Charles O., Jr. and Said, Abdul A. (1963). **Concept of International Politics** New Jersey : Prentice-Hall.

- Lincoln, Y. S. and E. G. Guba. (1985). **Naturalistic Inquiry**. Beverly Hills CA : Sage.
- Lippman, Walton. (1961). **Public Opinion** New York : Macmillan.
- Maurugeon, Paul. (2562) Pa (t) tani de 1909 a 2019 : 110 and d u ne “ Marge-Miroir” ou “ Une Autre Nation dans l Etat Thai” สุรัตน์ สุกุลคุ (แปล) “บทที่ 10 หนึ่งศตวรรษแห่งชายแดนใต้/ปาตานี (2552-2562) “ภาพสะท้อนของชายขอบ” หรือ “ความเป็นชาติอื่นในรัฐไทย” 2019 : **So What Thailand** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 122-136.
- McGraw, Dickenson and George Watson. (1976). **Political and Social Inquiry**. New York : John Wiley and Sons.
- McMillan, H. and H. James. (1992). **Educational Research**. C.A. : Academic Press.
- Merriam, Sharan B. (1988). **Case Study Research in Education : A Qualitative Approach**. San Francisco : Jessey Press Publishers.
- MGROnline. (2561). “โอบามา” ชมไทยก้าวสู่ประชาธิปไตย “ยิ่งลักษณ์” เผยไทยหวังเข้าร่วม “ทีพีพี” สืบค้นเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม จาก<https://mgronline.com/politics/detail/9550000140857>
- Miles, Mathew B. and A. Michael Huberman. (1994). **Qualitative Data Analysis**. 2nd ed. Thousand Oaks : Sage Publications.
- Morganthau, Hans J. (1967). **Politics among Nations : The Struggle for Power and Peace** Edition 4 New York : Alfred A. Knopf.
- Nerchterlein, Donald E. (1979) “ The Concept of National Interest : A Time for New Approaches **Orbis** 23 (Spring) pp. 73-92
- Neuman, W. Lawrence. (2003). **Social Research Methods : Qualitative and Quantitative Approaches**. 5th ed. Boston and New York : Pearson Education.
- Nicholson, Harold. (1972). “The “Old” and the “New” Diplomacy” **Politics and International System** Robert L. Pfaltzgraft (ed.) Philadelphia : Lippincott.
- Nuechterlein, Donald E. (1973). **United States Nation Interests in a Changing World** Kentucky : The University Press
- Ohmae, Kenichi. (1990). **The Borderless World : Power and Strategy in the interlinked Economy**. New York : Free Press.
- Osborne, D. and T. Gaebler. (1992). **Reinventing Government : How the Entrepreneur Spirit is Transforming to Public Sector from School House to State House, City Hall to Pentagon**. Reading, Massachusetts : Addison-Wesley.

- Padelford, Norman J. and Lincoln, George A. (1966). **The Dynamic of International Politics** New York : Macmillan.
- Palmer, Norman D. and Perkins, Howard C. (1957). **International Relations** Boston : Houghton Muffin Company.
- Patrick Chk. (2020). “จีนยุคหลังโควิด-19 ระบาดหนัก : Xi Jinping พร้อมเดินทางขยายความร่วมมือผ่าน AIIB มากขึ้น” **Brandinside** ธุรกิจ คิดใหม่ วันที่ 2 กันยายน สืบค้นจาก <https://brandinside.asia/xi-jinping-aims-to-promote-development-in-aiib/>.
- Patton, Michael Quinn. (1990). **Qualitative Evaluation and Research Method**. 2nd Beverly-Hill C.A. : Sage.
- Pries, Ludger. (2005). “Configurations of geographic and Societal spaces : a sociological proposal between “methodological nationalism” and the “spaces of flows,” **Global Networks**. Vol. 5 No. 2 pp. 167-190.
- Punch, Kenneth F. (1998). **Introduction to Social Research : Qualitative and Quantitative Approaches**. London : Sage Publication.
- Qualter, Terrence H. (1962). **Propaganda and Psychological Welfare** New York : Random House Inc.
- Ragin, Charles C., Berg-Schlosser, Dirk, and Giele de Meur. (1996). “Political Methodology Qualitative Method,” in Robert E. Goodwill and Hans-Dieter Klingemann (eds.) **A New Handbook of Political Science**. New York : Oxford University Press.
- Reynolds, P.A. (1970). **An Introduction to International Relations** London : Longman Group Limited.
- Reporter. (2564). “ซ็อก ปี 63! งบทหารไทยสูงอันดับ 27 ของโลก กำลังพลมากอันดับ 9 ของเอเชีย” **Sanook** วันที่ 8 กรกฎาคม สืบค้นจาก <https://www.sanook.com/news/8409182/>
- Reizel, William (1962). **United States Foreign Policy** Washington D.C. : The Brookings Institute.
- Rosenau, James N. (1968). “National Interest” **International Encyclopedia of the Social Science** David L. Sills (ed.) New York : Macmillan pp. 34-40.
- Scott, J. (1990). **A Matter of Record Documentary Sources in Social Research** Cambridge : Polity.
- Silverman, David. (2013). **Doing Qualitative research**. 4th ed. Los Angeles : Sage Publications Inc.

- SME in Focus. (2021). “Gig Economy ทศนคติที่เปลี่ยนไปของวัยทำงาน” **ธนาคารกรุงเทพ** วันที่ 24 มีนาคม สืบค้นจาก <https://www.bangkokbanksme.com/en/gig-economy-attitude-working> วันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2564.
- Sprout, Harold and Sprout, Margaret. (1965). **The Ecological Perspective on Human Affairs with Special Reference to International Politics**. New Jersey : Prentice-Hall.
- Survey Research Center. (SCR). (1976). **Interviewer s Manual**. Ann Arbor : Institute for Social Research University of Michigan.
- Tesha-Khori, Abbas and Charles Teddie. (1998). **Mixed Methodology : Combining Qualitative and Quantitative Approaches**. London : Sage Publication.
- Thamonton Jang. (2021). “ไทยอันดับ 11 ประเทศที่คนอยากมาเรียนต่อที่สุด ปี 2021 ส่วนแชมป์เป็นของตุรกี” **BLT** June 24 สืบค้นจาก <https://www.bltbangkok.com/news/36015/?fbclid=IwAR1cD5UG-msv-N7egY2LJRoWlNXHCcrYL0Plc82SVs5b0Q60I4J-jyQ3Yk> วันอังคารที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2564
- The Economist Explain. (2014) “Why Chin Creating a New “World Bank” for Asia” November, 11 Retrieved from <http://www.economist.com/blogs/economist-explains/2014/11/economist-explains-6> (October, 15 2017)
- Waltz, Kenneth N. (1979). **Theory of International Politics**. Reading, Massachusettte : Addison-Wesley Public Company.
- Weiss, Thomas G. (2013). **Global Governance : Why? What? Whither?** Cambridge, UK. : Polity Press.
- Wimmer, Andreas and Sciller, Nina Glick. (2002). “Methodological Nationalism and Beyond : nation-state building, migration and the social sciences,” **Global Networks** Vol. 2 No. 4 p: 301-334.
- Wright, Quincy. (1955) **The Study of International Relations** New York : Appleton-Century-Crofts.
- Yin, Robert K. (1994). **Case Study Research : Design and Methods**. 2nd ed. Thousand Oaks, California : Sage Publications.
- . (2014). **Case Study Research : Design and Methods**. 5nd ed. Los Angeles Publications : Sage Publications.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา

- (1) ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020
- (2) ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020
- (3) สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020
- (4) ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

คำชี้แจง : การศึกษานี้เพื่อเป็นการวิจัย ข้อมูลทั้งหลายที่สำคัญจะเก็บเป็นความลับ เพื่อใช้ประโยชน์ทางวิชาการ ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด หากท่านไม่สะดวกที่จะให้ข้อมูล สามารถยุติการให้ข้อมูลได้ตลอดเวลา และติดต่อกับนักวิจัยได้ตลอดเวลาหากมีข้อสงสัยประการใด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อผู้ให้ข้อมูล

ตำแหน่ง

สถานที่ทำงาน

1.1 เพศ ☐ 1 ชาย ☐ 2 หญิง

1.2 อายุ ปี

1.3 การศึกษา

ระดับ	วุฒิการศึกษา	สถาบันการศึกษา	ปีการศึกษาที่จบ

1.4 ความเกี่ยวข้องในงานวิจัยการวิจัยเรื่องประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

.....

.....

ตอนที่ 2 ความเป็นมาของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020

1 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

2 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ความสำคัญของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020

3 ความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

4 ความสำคัญด้านภูมิศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

5 ความสำคัญด้านความมั่นคงของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

6 ความสำคัญด้านการเมืองของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

7 ความสำคัญด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

8 ความสำคัญด้านสังคมของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงก่อนทศวรรษที่ 2020 เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

9 ปัจจัยแวดล้อมสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีอะไรบ้าง และมีรายละเอียดอย่างไร

.....

.....

.....

10 ประเด็นสำคัญที่ควรคำนึงถึงของการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีอะไรบ้าง และมีรายละเอียดอย่างไร

.....

.....

.....

11 สาระสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

12 ยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 5 ผลกระทบจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020

13 ผลกระทบทางด้านการเมืองจากจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีอะไรบ้าง และมีรายละเอียดอย่างไร

.....

.....

.....

14 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจจากจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีอะไรบ้าง และมีรายละเอียดอย่างไร

.....

.....

.....

15 ผลกระทบทางด้านสังคมจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 มีอะไรบ้าง และมีรายละเอียดอย่างไร

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1 รองศาสตราจารย์ ดร. ยุทธพร อิศรชัย

ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อดีตประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อดีตรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรวิญญ์ ไรจนพล

ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อดีตผู้แทนสาขาวิชารัฐศาสตร์ในสภาวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อดีตรองประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพงศ์ ตระการศิรินนท์

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสำนักวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อดีตรองคณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ภาคผนวก ค
รายชื่อผู้ให้ข้อมูลการวิจัย

ภาคผนวก ค รายชื่อและรายละเอียดบุคคลที่เป็นให้ข้อมูลการวิจัย

- 1 ศาสตราจารย์ ดร. กิตติ ประเสริฐสุข
ตำแหน่ง ศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 2 ศาสตราจารย์ ดร. สิทธิพล เครือรัฐติกาล
ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ประจำวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 3 รองศาสตราจารย์ ดร. พิทยา สุวคันธ์
ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ประจำวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 4 รองศาสตราจารย์ ดร. รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข
ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- 5 รองศาสตราจารย์ ดร. วิวัฒน์ มุ่งการดี
ตำแหน่ง อธิการบดีประจำสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 6 รองศาสตราจารย์ ดร. สัญญารัตน์ มีสุวรรณ
ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ประจำวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- 7 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนกพร ทองตากรณ์
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
- 8 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐกร วิทิตานนท์
ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อดีตอาจารย์ประจำคณะภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อดีตอาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
- 9 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชีระ นุชเปี่ยม
ตำแหน่ง ผู้ทรงวุฒิ หลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 10 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นรุตม์ เจริญศรี
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองคณบดีฝ่ายวิจัยและวิเทศสัมพันธ์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 11 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประไพร์ อภิชาติสกุล
ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

- 12 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์
ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- 13 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรทยา แจ่มกระจ่าง
ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยคณบดีคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 14 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริเพ็ชร ทฤษฎาวดี
ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาวัฒนธรรมตะวันออก
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 15 ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัญชลี เอกภักดีวัฒนกุล
ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- 16 อาจารย์ ดร. โชติสา ขาวสนิท
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- 17 อาจารย์ ดร. ญาเรศ อัครพัฒนานุกุล
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- 18 อาจารย์ ดร. ทิพวรรณ กำศิริมงคล
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคผนวก ง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและมาตรการ

ภาคผนวก ง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและมาตรการ

จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์นักวิชาการจำนวน 18 คน นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ที่สำคัญ แบ่งเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ดังต่อไปนี้

ด้านการเมือง ประเทศไทยควรกำหนดนโยบายต่างประเทศ ยุทธศาสตร์ และท่าที ของประเทศไทยต่อ สหรัฐอเมริกาและจีน เพื่อรักษาความสัมพันธ์ในผลประโยชน์ทางการเมืองและการต่างประเทศแบบที่ไม่เผชิญหน้า แต่หาแนวทางสำหรับการเจรจาหารือกันเพื่อแก้ปัญหา ดังกรณีประเทศไทยกับจีนที่เริ่มมีการเจรจากันมากขึ้น บนพื้นฐานผลประโยชน์ร่วมกันทางการเมือง ขณะที่บทบาททางการเมืองของจีนที่เพิ่มขึ้น ทำให้ประเทศไทยต้อง ระมัดระวังจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศ และประเทศไทยต้องไม่เผชิญหน้ากับสหรัฐอเมริกาและยังคงรักษา ความสัมพันธ์ที่ดีทั้งทางการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เนื่องจากบทบาทและอำนาจของจีนในเวที ระหว่างประเทศทวีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับในการกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้ง ดังกล่าวจึงต้องเป็นไปด้วยความระมัดระวัง ประเทศไทยควรรักษาความสัมพันธ์กับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนอย่างมี ความสมดุลบนพื้นฐานผลประโยชน์ของประเทศเป็นที่ตั้ง ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ด้านการจัดซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์และ อุปกรณ์ทางเทคโนโลยี ประเทศไทยจึงควรตรวจสอบถึงความคุ้มค่าที่ประเทศไทยได้รับ

สิ่งที่ควรคำนึงในการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่าง สหรัฐอเมริกาและจีน คือ บทบาทของสหรัฐอเมริกาและจีนในด้านการเมืองและความมั่นคงหรือด้านการทหารกับ ด้านเศรษฐกิจหรือการค้าระหว่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยต้องเน้นความมั่นคงปลอดภัยภายในภูมิภาค ความสามารถในการปกป้องประเทศ และความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายหรือข้อตกลงร่วมระหว่างประเทศ ประเทศไทยจะต้องไม่ผูกมัดตัวเองกับประเทศใดมากเกินไป ทั้งกับสหรัฐอเมริกาหรือกับจีน การเปิดช่องให้ ประเทศไทยมีความเป็นอิสระในการกำหนดสถานะของตนเองได้เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ทั้งนี้การรักษาดุลอำนาจของสองประเทศมหาอำนาจในบริบทที่ประเทศไทยจะต้องไม่เสียประโยชน์ เป็นเรื่องที่ต้อง คำนึงและมีความท้าทายอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ ประเทศไทยแม้กำหนดหลักการที่เน้นการถ่วงดุลแห่งอำนาจในทางทฤษฎี แต่ค่อนข้างให้ความสำคัญกับจีนมากกว่าสหรัฐอเมริกาในทางปฏิบัติ ประเทศไทยควรเน้นถ่วงดุลแห่งอำนาจอย่างแท้จริง และให้ ความสำคัญกับมหาอำนาจระดับรองอื่นเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย อินเดีย เกาหลีใต้ เยอรมนี และสหภาพยุโรป เพราะจะทำให้ประเทศไทยไม่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งนี้มากนัก トラบเท่าที่ รัฐบาลมาจากการเลือกตั้ง ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนยังรวมไปถึงความขัดแย้ง ปัญหา และวิกฤติ ทะเลจีนใต้ ประเทศไทยไม่ควรเลือกข้างทั้งสหรัฐอเมริกาหรือจีนหรือประเทศใดในกรณีพิพาททะเลจีนใต้ ในทาง กลับกัน ความขัดแย้งในทะเลจีนใต้อาจเป็นโอกาสของประเทศไทยที่จะเป็นผู้นำสำหรับการเปิดเวทีให้ประเทศที่มี ความขัดแย้งแต่ละฝ่ายมาประหัดประหารกันปัญหาและวิกฤติความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ เนื่องจากเป็นดินแดนและ

พื้นที่ที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยโดยตรง ประเทศคู่ขัดแย้งและประเทศที่เกี่ยวข้องย่อมยินดีที่จะมาประชุมหารือ หรือพูดคุยในประเด็นความขัดแย้งทะเลจีนใต้ มากกว่าการจัดประชุมกับประเทศที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง

การแข่งขันที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนส่งผลกระทบต่อประเทศไทยและอาเซียน ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ และไต้หวัน ทำให้รัฐบาลของประเทศไทยควรตระหนักว่า แม้ประเทศไทยเป็นประเทศขนาดกลางที่ควรรักษาความยืดหยุ่นด้านต่างประเทศ แต่ต้องไม่ใช้การโอนอ่อนตามการกดดัน แรงบีบ การบีบอัด การคุกคาม หรือการรุกราน ของมหาอำนาจ ประเทศไทยควรกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ ยุทธศาสตร์ เป็นสองระดับ ระดับที่หนึ่ง มองประเทศไทยเป็นตัวแสดงระหว่างประเทศ (International actor) ที่สำคัญ ด้วยกำหนดและยึดหลักการบางอย่างที่สำคัญด้านต่างประเทศ ด้วยการประกาศหลักการให้ชัด ประเทศไทยควรเรียกร้องให้ประเทศที่ขัดแย้งหรือทุกฝ่ายยึดกฎหมายระหว่างประเทศ (International Law : IL) องค์การระหว่างประเทศ (International Organization : IO) และระบอบระหว่างประเทศ (International Regime) บนพื้นฐานผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญจำนวนสี่ด้าน คือ ความอยู่รอด ปลอดภัย ความมั่นคงแห่งชาติ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และเกียรติภูมิแห่งชาติ ระดับที่สอง การใช้กลุ่มความร่วมมือระดับภูมิภาค ที่สำคัญ คือ อาเซียน จากการประชุมที่สำคัญ คือ การประชุมอาเซียนว่าด้วยการเมืองและความมั่นคง (ASEAN Regional Forum : ARF) และการประชุมสุดยอดผู้นำเอเชียตะวันออก (East Asia Summit : EAS) เพื่อเป็นเวทีสำหรับการพบกันเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งทั้งหลาย ประเทศไทยควรผนึกกำลังกับประเทศที่เป็นแกนสำคัญ (core country) ของอาเซียนที่มีจำนวนตั้งแต่สามประเทศแล้วเรียกร้องนามอาเซียนเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง

กรณีของประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาและจีนในบรรยากาศแห่งความขัดแย้งระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยต้องติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด ที่สำคัญ คือ วิกฤติทะเลจีนใต้ ซึ่งทั้งจีนและสหรัฐอเมริกาต่างเห็นความสำคัญของพื้นที่ในมุมมองที่แตกต่างกัน เพราะจีนมองว่าทะเลจีนใต้คือเขตอิทธิพลของตนเองซึ่งมีทรัพยากรทางทะเลเพื่อเป็นพื้นที่ออกสู่ทะเลของจีน และเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่ของจีนโดยไม่ต้องการให้มหาอำนาจนอกภูมิภาค ที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา เข้ามามีอำนาจและอิทธิพล ส่วนสหรัฐอเมริกามองว่าพื้นที่นี้มีความสำคัญเช่นกัน เพราะสหรัฐอเมริกาต้องการมีอำนาจและอิทธิพลควบคุมเส้นทางยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ เอเชียตะวันออก หรือเอเชีย-แปซิฟิก ขณะเดียวกันความไม่ไว้วางใจต่อระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน ดังเช่นกรณีบอลลูนจีนล่องลำดินแดนสหรัฐอเมริกา แต่กลับไม่มีการติดต่อเจรจาหาทางออกกันโดยตรง แต่สหรัฐอเมริกาก็กลับทำลายบอลลูนนั้นและมองว่าเป็นบอลลูนสอดแนม ขณะที่จีนกล่าวว่า เป็นบอลลูนที่เก็บข้อมูลสภาพอากาศ และจีนก็ไม่พอใจที่สหรัฐอเมริกาขายอาวุธให้กับไต้หวัน ประเทศไทยควรวางจุดยืนแบบไม่เลือกข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศเป็นที่ตั้ง การแสวงหาความร่วมมือแบบหลายฝ่าย เพราะเนื่องจากที่ผ่านมาประเทศไทยแสดงบทบาทสนับสนุนจีนทางการเมืองเด่นชัด ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การส่งชาวอุยกูร์กลับจีน การไม่ให้ใจซัว หว่อง เข้ามายังประเทศไทย ดังนั้น ประเทศไทยควรปรับสมดุลสำหรับ

การวางน้ำหนักให้เหมาะสม เพื่อสร้างสัมพันธภาพกับประเทศโลกตะวันตกและสหรัฐอเมริกาให้มากขึ้น บนพื้นฐานของผลประโยชน์ของประเทศไทย

จากแนวคิดของการต่างประเทศของประเทศไทยตามแนวคิดสนลู่ลมหรือลู่ตามลม (Blending with the wind) หรือไผ่ลู่ลม (Bamboo Diplomacy) มีหลักการสำคัญจำนวน 3 ประการ ประกอบด้วย การโอนอ่อนผ่อนตาม (Accommodating) การถ่วงดุลอำนาจและการคานอำนาจ (balance of power and counterbalance) และการเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจที่ใหญ่ที่สุด นับเป็นความเปลี่ยนแปลงของตัวแสดงที่มีความโดดเด่นจากการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศตามกระแสของโลกที่ควรจะเป็น นำมาสู่การวางและกำหนดยุทธศาสตร์การต่างประเทศของประเทศไทย นับว่ามีบทบาทอย่างมีนัยสำคัญต่อทิศทางการต่างประเทศของประเทศไทยมากกว่าตัวแสดงอื่นที่กำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นกระแสรอง เป็นไปตามกระแสโลก ตรงกันข้ามกับกระแสโลกขณะนั้น บทบาทของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และขบวนการเสรีไทย ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นับเป็นตัวอย่างสำคัญของการต่างประเทศไทยช่วงความเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ

ด้านเศรษฐกิจ ความได้เปรียบของประเทศไทยในด้านภูมิศาสตร์ที่เชื่อมต่อไปยังประเทศทั้งหลาย ในภูมิภาคเอเชียตะวันออก เอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับจีนด้านเศรษฐกิจให้เพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกัน ประเทศไทยต้องไม่ควรพึ่งพิงจีนมากเกินไป แต่ควรเปิดตลาดอื่นตัวอย่างที่สำคัญ คือ อินเดีย ซึ่งมีแนวโน้มที่ดี ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนจากสงครามการค้า ที่สำคัญคือ สมัยนายโดนัลด์ ทรัมป์ ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาช่วงนั้น ย่อมทำให้ต่างฝ่ายต่างก็ตอบโต้กันและกัน ในส่วนของประเทศไทยนั้นไม่ควรดำเนินนโยบายเลือกข้างใดข้างหนึ่ง เพื่อการเจรจาต่อรองทางการค้าในรูปแบบที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศหรือผลประโยชน์แห่งชาติเป็นที่ตั้ง

ประเทศไทยมีแนวโน้มที่ได้รับผลกระทบทางบวกหรือเชิงบวกมากกว่าผลลบจากการเพิ่มการลงทุนของนักลงทุนจากสหรัฐอเมริกาและจีนมากขึ้นในประเทศไทย ด้วยการตรวจสอบข้อมูลจากกระทรวงพาณิชย์ว่ามูลค่าด้านการค้าและมูลค่าการลงทุนของสหรัฐอเมริกาและของจีนที่มีต่อประเทศไทยเพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร มากน้อยเพียงใด ประเทศไทยต้องปรับสมดุลเพื่อให้สหรัฐอเมริกาและจีนหรือประเทศทั้งสองประเทศเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจในประเทศไทย ขณะเดียวกันในภาพรวมของประชาชนในประเทศไทยย่อมรับการขึ้นมามีอำนาจของจีนต้อนรับจีน ทั้งด้านเศรษฐกิจจากการค้าและการลงทุน ขณะเดียวกัน ประเทศไทยควรต้องบุกเบิกตลาดแห่งใหม่ให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อลดการพึ่งพาทั้งตลาดจีนและสหรัฐอเมริกา เพราะเป็นไปได้ว่าประเทศมหาอำนาจ คือ สหรัฐอเมริกา และจีน อาจมีมาตรการบังคับประเทศไทยในทางเศรษฐกิจ หากสหรัฐอเมริกาและจีนขัดแย้งกันเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ประเทศไทยจะไม่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนทางลบมากนัก

ขณะเดียวกันการกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศไทยย่อมนำไปสู่การตอบสนองด้านบวกและลบจากทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน ประเทศไทยจึงควรต้องมีแผนรับมือในผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับสถานะของประเทศไทยด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทย ที่

สำคัญ ประกอบด้วย ประการที่หนึ่ง การลงทุนจากทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนหรือกับประเทศทั้งสองประเทศที่อาจปรับเปลี่ยนเป็นไปด้านบวกและลบ ที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกาและจีนอาจเข้าไปลงทุนที่ประเทศเวียดนามแทน ประการที่สอง การลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษอาจมีการปรับเปลี่ยนจนทำให้แนวทางบางอย่างของประเทศไทย อาจต้องมีการปรับตัว ประการที่สาม การนำเข้าและส่งออกของประเทศไทย ด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ที่อาจติดขัดทำให้อาจต้องปรับมาตรการตอบโต้จากวีซ่าฟรี (free visa) กลับไปเป็นแบบเดิมภายหลัง

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับจีนในภาคเอกชนและประชาสังคมที่มีความเข้มแข็ง แนบแน่น และต่อเนื่องยาวนาน ทำให้ควรให้ภาคเอกชนร่วมกับภาครัฐของประเทศไทยเข้ามามีส่วนร่วมแสดงบทบาทสานสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับจีนหรือประเทศสองประเทศให้เพิ่มพูนมากขึ้น และจัดกิจกรรมโครงการทั้งหลาย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การจัดนิทรรศการ หรืองานที่เปิดตัวภาคธุรกิจไทยในจีน หรือจัดแบบเดียวกันเปิดให้บริษัทจีนมาไทย และกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมภาคธุรกิจ และการลงทุนให้เพิ่มมากขึ้น ที่สำคัญ ควรชี้ให้เห็นถึงจุดเด่นของไทย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ระหว่างประเทศไทยกับจีนที่เป็นมิตรกัน ฝีมือ และทักษะการทำงานของคนไทยที่ประณีต ความโดดเด่นของประเทศไทยในด้านเครือข่าย โครงข่าย โครงสร้างพื้นฐานทั่วไป และดิจิทัลที่ดีและเหมาะสมมาก เหมาะกับการมาลงทุน แม้ว่าประเทศไทยจะมีค่าแรงที่เป็นต้นทุนอยู่ในระดับที่สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้านบางประเทศ แต่ทำเลที่เป็นศูนย์กลาง มีท่าเรือน้ำลึก และสามารถเชื่อมโยงไปยังประเทศทั้งหลายได้ จึงน่าจะเป็นที่ที่เหมาะสมกับการทำธุรกิจทั้งหลาย ที่สำคัญ คือ ธุรกิจที่ไม่ได้ใช้แรงงานจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยอาจเจอจากกลไกที่ได้รับประโยชน์จากการลงทุนในเรื่องแต่ละเรื่องด้วย สำหรับจีนเองที่เผชิญกับวิกฤติอสังหาริมทรัพย์และจุดอ่อนของเงินในภาคการเงินที่ยังไม่เปิดกว้างและยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานของโลกในแง่ของความเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐบาลนั้น จีนเองก็ปรารถนาหรือต้องการเชื่อมโยงกับประเทศทั้งหลายมากขึ้น และต้องการปรับภาพลักษณ์ของประเทศให้ดี ดังเช่นกรณีที่จีนได้ช่วยเหลือประเทศทั้งหลายในช่วงวิกฤติโควิด ด้วยการส่งหน้ากาก ยา และเครื่องมือทางการแพทย์ และจีนได้แสดงให้เห็นถึงความทันสมัยในด้านเทคโนโลยีในงานเวิร์ล เอ็กซ์โป (World Expo) ใน ค.ศ. 2010 เป็นต้น และมีการนำเสนอและดำเนินการสร้างทางสายใหม่ใหม่ที่เชื่อมโยงประเทศทั้งหลาย

เมื่อเป็นดังนี้ ประเทศไทยควรพัฒนาจุดแข็งและแก้ไขจุดอ่อนทั้งหลายเพื่อดึงดูดการค้าและการลงทุนจากภายนอก ประเทศไทยต้องมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะแรงงานฝีมือ และทักษะที่สำคัญของโลกยุคปัจจุบัน การกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์การต่างประเทศด้วยแนวทางไม่เลือกข้าง และสร้างความร่วมมือกับทุกฝ่าย ที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกาและจีน นั้น นับเป็นการสานความร่วมมือระหว่างประเทศที่ดี นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกากับจีนยังแข่งขันในเรื่องอื่น ตัวอย่างที่สำคัญ คือ เทคโนโลยี ทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนต่างแสดงจุดยืนเรื่องพลังงานสะอาดทั้งคู่ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ รถไฟฟ้าที่สหรัฐอเมริกาและจีนต่างแข่งขันระหว่างกัน การแข่งขันกันระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนหรือประเทศทั้งสองประเทศจะเป็นโอกาสให้ประเทศไทยอยู่ในจุดที่ไม่ต้องพึงพิงหรือตามประเทศใดประเทศหนึ่งและควรใช้ข้อได้เปรียบนี้เพื่อดึงการค้าการลงทุนจากสหรัฐอเมริกากับจีน

ดังนั้น ยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ควรต้องรักษาสัมพันธภาพที่มีกับทั้งสองชาตินี้ให้สมดุล ประเทศไทยต้องไม่เลือกข้าง ถ้ารัฐบาลมีแนวโน้มที่หันเข้าหาจีน อาจส่งผลให้สหรัฐอเมริกาไม่พอใจ และอาจนำมาซึ่งการดำเนินมาตรการบางอย่างที่ไม่ดีต่อประเทศไทยนัก ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การสนับสนุนแนวทางของพรรคฝั่งตรงข้ามรัฐบาล ก่อให้เกิดความคาดหวังสำหรับการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลที่กำหนดและดำเนินนโยบายที่เอื้อสหรัฐอเมริกามากกว่า ทุนจีนเข้ามารุกตลาดไทยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งก็มีทั้งที่เข้ามาอย่างถูกต้อง และเป็นทุนจีนสีเทาที่อาศัยช่องว่างทางกฎหมาย สินค้าและบริการของจีนได้รับความนิยมในไทยเพิ่มขึ้น

ด้านสังคม ด้านการท่องเที่ยว ประเทศไทยต้องวางอยู่บนผลประโยชน์ของประเทศหรือผลประโยชน์แห่งชาติเป็นตัวตั้ง ไม่ยอมเสียเปรียบ ดังเช่นที่ช่วงเวลาก่อนนี้ ประเทศไทยเคยยอมยกเลิกวีซ่าให้จีนฝ่ายเดียว จนกระทั่งจีนยกเลิกวีซ่าให้ประเทศไทยภายหลัง อาจพิจารณาจากบทเรียนของประเทศบางประเทศที่พึ่งพาจีนหรืออยู่ภายใต้อิทธิพลของจีนมากเกินไปดังเช่นลาวกับกัมพูชา การต่างประเทศของไทยควรเน้นการทูตเชิงเศรษฐกิจ การใช้อำนาจละมุน (soft power) เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย ไม่หวังตลาดจากประเทศใดประเทศหนึ่งมากเกินไป ด้านปัญหาทางสังคม ประเทศไทยควรมีความร่วมมือกับจีนเพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ แก๊งคอลเซ็นเตอร์ซึ่งส่วนใหญ่มีจีนอยู่เบื้องหลัง ที่น่าสนใจ คือ สังคมไทยมีแนวโน้มยอมรับวัฒนธรรมจีนเพิ่มขึ้น สืบเนื่องจากหลายปัจจัย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ เรื่องการศึกษาที่ผู้ปกครองนิยมให้บุตรหลานเรียนภาษาจีนเป็นภาษาที่สาม รองจากภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และผลกระทบทางสังคมจากการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทย คือ การถือกำเนิดของกลุ่มที่ต่อต้านและสนับสนุนแต่ละฝ่าย อาจโต้แย้งและมีแรงกระเพื่อมทางสังคม เพื่อมุ่งหวังผลทางการเมืองและระหว่างประเทศที่จะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนอื่น อาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองได้อันเนื่องจากอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันของทั้งสองประเทศ

ด้านความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประเทศไทยมีความคุ้นเคยกับวัฒนธรรมจีนในแต่ละด้าน ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ชุดภาพยนตร์จีน ที่ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น อาหารจีน และการแพทย์แผนจีน ส่วนด้านวัฒนธรรมสหรัฐอเมริกา ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ภาพยนตร์ฮอลลีวูด สำหรับคนรุ่นใหม่ที่ไม่เห็นด้วยกับการปกครองแบบเผด็จการ และแสดงความไม่พอใจและวิพากษ์วิจารณ์จีนอย่างเปิดเผย ตัวอย่างที่สำคัญ คือ กรณีพันธมิตรชาวม้งส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางด้านวิถีคิดและมุมมองต่างๆ ในสังคมไทยที่คนไทยมีต่อจีนด้วย บทบาทของจีนในประเทศไทยมีสูงมากทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ดังนั้น ประเด็นที่ควรตระหนักถึง ประการที่หนึ่ง การรักษาสมดุลระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการทหาร ในประเทศไทย ประการที่สอง การรักษาความมั่นคงของประเทศในแต่ละด้าน ที่จะต้องรักษาประเทศให้ไม่ตกอยู่ในความสั่นคลอนไม่ว่าในด้านใด ที่สำคัญ คือ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ประการที่สาม การสร้างพันธมิตรกับประเทศอื่น ทั้งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชีย และภูมิภาคอื่น เพื่อ

เสริมสร้างความร่วมมือทั้งหลายเพื่อเป็นทางเลือกและเป็นการคานอำนาจและบทบาทที่สหรัฐอเมริกากับจีนหรือประเทศสองประเทศมีต่อประเทศไทย ทั้งนี้ประเทศไทยต้องดำเนินกลยุทธ์นี้ด้วยความระมัดระวัง ดังนั้นยุทธศาสตร์ของประเทศไทยที่ต้องดำเนินไป ประการที่หนึ่ง การพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ประการที่สอง การสร้างยุทธศาสตร์ที่ลดการพึ่งพาทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนเพื่อสร้างสถานะของไทยให้อยู่ตรงกลางได้อย่างอิสระ ประการที่สาม การสร้างพันธมิตรในระดับภูมิภาคและโลกเพื่อปรับสถานะของประเทศไทยให้ปลอดภัยจากความขัดแย้ง และสร้างทางเลือกให้กับประเทศไทย

สิ่งที่ควรคำนึงในการกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน คือ บทบาทของสหรัฐอเมริกาและจีนในการค้าโลกและการทหาร ที่สำคัญไม่แพ้กัน ประเทศไทยต้องคำนึงทั้งความปลอดภัยในภูมิภาค ความสามารถในการปกป้องประเทศไทยของไทย และความสมดุลในการให้สหรัฐอเมริกาและจีนหรือประเทศทั้งสองประเทศเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจในประเทศไทย ความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายหรือข้อตกลงร่วมระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาและจีนที่ประเทศไทยจะต้องไม่ผูกมัดตัวเองกับประเทศใดมากเกินไป โดยจะต้องเปิดช่องให้ประเทศไทยมีความเป็นอิสระในการกำหนดสถานะของตนเองได้เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ทั้งนี้การรักษาดุลอำนาจของสองประเทศมหาอำนาจในบริบทที่ประเทศไทยจะต้องไม่เสียประโยชน์ นับเป็นเรื่องที่ต้องคำนึงและมีความท้าทายอย่างยิ่ง

มาตรการของประเทศไทย มาจากการกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศไทยบนพื้นฐานหลักการที่ควรดำเนินการและปฏิบัติ ประการที่หนึ่ง ความพร้อมสำหรับการรับความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ประการที่สอง การสร้างยุทธศาสตร์ที่ลดการพึ่งพาทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน เพื่อสร้างสถานะของไทยให้อยู่ตรงกลางได้อย่างอิสระ ประการที่สาม การสร้างพันธมิตรในระดับภูมิภาคและโลก เพื่อปรับสถานะของประเทศไทยให้ปลอดภัยจากความขัดแย้ง และสร้างทางเลือกให้กับประเทศไทย เนื่องจากบทบาทและอำนาจของจีนในเวทีระหว่างประเทศทวีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นตามลำดับในการกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศไทยท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนจึงต้องเป็นไปด้วยความระมัดระวัง

ดังนั้น การกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ของประเทศไทยสัมพันธ์กับการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศไทย การรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐอเมริกาและจีน การส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และการส่งเสริมบทบาทของอาเซียน การกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศไทยในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนช่วงทศวรรษที่ 2020 ควรมุ่งเน้นไปที่การรักษาผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศไทยเป็นหลัก โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาและจีน สถานการณ์ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกและบทบาทของอาเซียน ดังนั้นมาตรการที่ประเทศไทยต้องดำเนินการ แบ่งออกเป็นด้านแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

ด้านการเมือง ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนส่งผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก เป็นวงกว้าง รัฐบาลไทยจึงควรส่งเสริมสันติภาพและความร่วมมือในภูมิภาค เพื่อปกป้องผลประโยชน์และความปลอดภัยของไทย รัฐบาลควรมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน การส่งเสริมบทบาทของอาเซียน

ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน และการสนับสนุนการเจรจาเพื่อหาทางออกร่วมกัน สำหรับอาเซียน ประเทศไทยต้องส่งเสริมบทบาทของอาเซียน เพราะอาเซียนเป็นกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศที่สำคัญในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก รัฐบาลไทยควรส่งเสริมบทบาทของอาเซียนในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน และเพื่อส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค โดยรัฐบาลควรมุ่งเน้นไปที่การสนับสนุนให้อาเซียนมีบทบาทในการเจรจาระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน เพื่อหาทางออกร่วมกัน

ด้านความมั่นคง ประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ภูมิภาคที่เป็นการเผชิญหน้าจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ดังนั้น รัฐบาลของประเทศไทยจึงควรมีนโยบายที่ส่งเสริมความมั่นคงในภูมิภาค เพื่อปกป้องผลประโยชน์และความปลอดภัยของไทย รัฐบาลควรมุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างขีดความสามารถทางทหารและความมั่นคงของไทย ส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงกับสหรัฐอเมริกาและจีน และส่งเสริมบทบาทของอาเซียนในการส่งเสริมความมั่นคงในภูมิภาค

ด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยพึ่งพาการส่งออกไปยังสหรัฐอเมริกาและจีนเป็นสำคัญ ดังนั้น รัฐบาลไทยควรมีนโยบายที่ส่งเสริมการค้าและการลงทุนกับทั้งสองประเทศ เพื่อรักษาเสถียรภาพของเศรษฐกิจไทย โดยรัฐบาลควรมุ่งเน้นไปที่การขยายตลาดส่งออกสินค้าและบริการของไทยไปยังสหรัฐอเมริกาและจีน การส่งเสริมการลงทุนจากสหรัฐอเมริกาและจีนในประเทศไทย และส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาและจีน กำหนดมาตรการนำเข้าสินค้า

ด้านสังคม ประเทศไทยกำหนดนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์การต่างประเทศผ่านมาตรการหลายประการ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การกำหนดมาตรการผ่านนโยบายสาธารณะและนโยบายต่างประเทศ อาทิ การสนับสนุนอำนาจละมุนของประเทศไทย ผ่าน อาหาร เครื่องดื่ม ดนตรี วัฒนธรรม กีฬา งานบันเทิง ภาพยนตร์ การจัดงานแสดงสินค้าและงานแสดงคอนเสิร์ต เสื้อผ้า แฟชั่น เกม เครื่องใช้ไม้สอย เฟอร์นิเจอร์ ผลิตภัณฑ์ความงาม วิถีชีวิต งานเทศกาล ผ่านจุดเด่นของประเทศไทย ที่สำคัญ อาหารไทย มวยไทย ดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมือง สมุนไพร งานเทศกาลไทย การนวดไทย แพทย์แผนไทย วิถีชีวิตแบบไทยและพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างการยอมรับและให้เป็นที่รู้จักของสหรัฐอเมริกาและจีน มีการกำหนดมาตรการด้านกฎหมาย อาทิ การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยในประเทศไทยเพื่อแก้ปัญหาการเข้าครอบครองกิจการ (takeover) สถาบันการศึกษาในประเทศไทย การกำหนดมาตรการด้านการท่องเที่ยว อาทิ การกำหนดให้ใช้คนนำเที่ยวที่เป็นคนไทยเพื่อขจัดคนนำเที่ยวที่เป็นคนจีน การจัดการอาชญากรรมข้ามชาติ ที่สำคัญ คือ กลุ่มทุนข้ามชาติที่เป็นทุนสีเทา การเข้มงวดการปฏิบัติตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของประเทศไทย